

విశాఖ ప్రాచీనచరిత్ర

76

విశాఖమునందు

386

279

విశాఖాధికరణము

విశాఖ

5220

విశాఖ ప్రాచీనచరిత్ర

శ్రీమద్రామాయణము

విశాఖ వ్యాఖ్యతో జేర్చబడి

— విశాఖ —

శ్రీమద్రామాయణము

విశాఖ వ్యాఖ్యతో జేర్చబడి

విశాఖ వ్యాఖ్యతో జేర్చబడి

VIZAGAPATAM.

Printed by V. Bhavanisankarasastri.

ARSHA PRESS 1879.

నమః పరమ బ్రహ్మణ్యః .

అమితరామాయనము .

అథా పద్యమ్ .

౧ . అభిభవన జన్మస్థైర్యభక్తిది లీల వివర విభిన్నభావరత్నకరమే . శ్రీవి
శ్వరసిద్ధిప్రదాతే శ్రీరామాయనము చతురస్రస్థైర్యముపై శ్రీరామ .

శ్రీరామ శ్రీరామ .

వరదం ద్విరవాప్తిశీలం కమలాంబ దయితం దయానిధిమ్ । శ్రీరామ వివా
ర్థితప్రదం ప్రణమామి ప్రణతార్తిహరిణమ్ ॥ వేదాన సూత్రామృత్యు మౌనాన్యోనా
నామృతమ్ । గిరాదీపియేవాహం దశ్యుచ్చైర్యథామతి ।
౧ . అరిష్టక క్షణస్థావిష్టు పరిసమాప్తి ప్రదయగమనాథా మిష్ట దీపతోపాసన
యాచం ఉత్తరం శ్రీరామ కర్మనాథాం పరిపాద్యం సుత్యేపరిష్కృత్య బుద్ధిసమాధి
త్వయాదశ్యయతి ॥ అభిలేలి ॥ ప్రథమన పాదన ప్రథమద్వికార్య సత్త్వేవః భవతిభవ
నాకార్యభావనః-కలిపయకారగరమిష్టభావ్యావృత్త్యర్థమభిలేలిః-పా)యికత్వ
విష్టత్వగణం నా లేన్యన్తః-అజ్ఞాతంనాస్తీరివదిభలేవ్యతిలేత్తిః-అకారోపక్ర
మత్వసిద్ధివిభలేత్తియత్తిః-తస్యభగవద్వారకల్యకత్తియూగాల్-తదవివక్షయ-కుపిమా
ర్థిలీకత్వకారన్య-నభోమర్తకేతరత్వవిష్టభవితేపేక్షయా-నన్వరః-అగ్రమ
నైకల్యలీకేతర పామల్యపరత్వ బ్రహ్మలికత్వేవ-జన్మలికం విత్వనైమిత్తిక
పా)కరియాచమ-నేమా అప్రరామి విష్టః-కారాప మభన కరణీయావిధి ధాన్తిరిః-
శక్తిః నిర్వైమిత్తిక పా)కరియాః-మాత్స్యప్రధాన ప్రయోజనరియా విషయవ
త్వగణం విత్వత్వనాదనే-కథా పాధానైకత్వ తమప్రభావయితుమయత్త్వమ్-అ
తోహ పూర్వాచార్యా పృథమాహః-అగ్రజన్మలికత్వంన మహానైకపేక్షవే, అగ
మత్వకన్మలికప్రభావంసంపాదవిమోచనాదయవిధి-అదిశైవానప్రవేశనియమనకా
రణావిష్టత్వ-ప్రణానైకే జగత్కన్మలికంనారాత్తః-ప్రవేశనియమనాదిశీలవిధి
స్వేదైకత్వో-కాధన్మీకాకత్వవిష్టత్వ-అప్రమయై-అయోజ్యత్వత్వాన్యత్వ
ప్రకారణపాపేక్షత్వాదిభ్యనానయలిలాశబ్దః-జన్యత్వత్వద్వన్యత్వజన్యత్వ
పాదానతాద్రిపాయ-అమన్యం ప్రణయైయలిలాశబ్దః-లిలాశబ్దసమిత్తత్వం
బోధిరివ-అనాత్మనకప్రకామన్యత్వాపరానువచత్రింపరిపరనా-నే విష్టలియం
క్షణాకన్య సూరితః-అభవ్తిరియద్వికారణం-సంక్షేపణివివరేలి-వివరత్వపరా
భ్యాం లీలీయరమత్వంక్షణాత్ మారయతి-వికా-వికారక-విష్టయాతాదిపాథ
కాః-రత్వవిధ్యం-క్షణత్వం దాదరామణ్యత్వాది విష్టయాగప్రకారం-యాతా
గత్వా-నైకత్వకత్వాదివిధానః-వివరయానిశ్చయిచా)తోవివరభావనా)ః-వా

దూరస్థితా దూరీకాంతు నిజాక్షరై స్సుఖససాధాయః పిబన్త్యవసాన్.

3 భగవద్వేదాయన కృతాంవిష్టితాం బ్రహ్మసూత్రవృత్తిం పూర్వాచార్యై
శ్శుభ్రీపుః- రస్తతానుసారం సూత్రాక్షరాణి వ్యాఖ్యాన్యై.

౪ || ఆధారో బ్రహ్మవిజ్ఞానః | ఆత్రాయమధశబ్ద ఆపస్త్ర ర్మభవతి.

౫ ఆరశ్యబో వృత్తశ్శుచీతు గావే.

సవిద్యాదేవాపీరిభావః - తర్హి సాక్షిమితి సత్యత్రైకాబ్రహ్మకరీతి || వ్యాఖ్యానో మి
థోవిరోధః-దూరస్థితామ్-సంభావనప్రతిపత్తి మాత్రమే, అన్యథాచ ప్రతిపత్తి గణా
దిరిభావః- తుశబ్దః స్వగ్రన్థవైషమ్యవరః - సుధాసమాధానః సుఖాయమాక్షరైరి
త్యనుష్ఠిః - రతా గాయత్ర్యవయవాద్యుతాక్షరై రిత్యర్థః - సుఖససః సారాసారివే
కాదింక్షణాః - భావాదభీతపాణ్డవేదాః శ్రుతిశ్చైవీయామాంసా యోగోకానీపః - భగ
వాన్త్రైకై వృత్తాదిసాధ్యమిరిభావః-పిబన్త- సుధాసానవదస్యశ్రవణాద్యః సు
ఖసాసవిర్యర్థః - ఆపస్త్రవామ్- భోగ్యతా రిశయాగ్గతీరత్యాచ్చ ||

3 పూర్వాచార్యగ్రంథాః ప్రవర్త్యైవం కిం గ్రన్థాన్తరనిర్మాణతత్పరివర్తనం య
త్సగరవేషవృత్తామ్ || భగవదతి || పూర్వాచార్యశబ్దోఽప్రవివరః- శబ్దసానిభ్యోఽపి
జ్ఞానాదికృతాభోభగవద్యుష్టః-ద్రమిదాచార్యాదిగ్రన్థోఽతిసంక్షిప్తః-రస్తతానుసారం-
-తుస్యాన్వేషకయా - సూత్రాక్షరాణి - ప్రకృతిప్రత్యయ విధానానుసార్యై, నతు
యథావిధిం విద్యేజయిరన్యానీరిభావః- వ్యాఖ్యానమపేక్షితమైతన్వసః-కోపాదిపేక్షితాః

౪ వ్యాఖ్యయమునాదైః ఆధరి || పూర్వవృత్తా ప్రతిపత్తి రూపాచనాదేన ప్రసి
ద్ధిప్రకర్తస్యాతింత్రరగయా సంశయవిరక్తయాప్రతి రన్యూరాసాయాభి వృత్తిం
సాగర్హే || ఆత్రేతి || ఆధశబ్ద ఆపస్త్ర ర్యదితి ప్రతిజ్ఞా - భవతివాన్తరశ్యం సూచితమ్-
ఆత్రాయమితి రదవతాదవతిహరః- ఆత్రవేదోత్తరభాగాభావిచారారమ్మే - ఆనవ
చార్యతాగాధుచారశ్శ్రీపుత్ర త్వమాక్షిప్తమ్ - వివరిప్రహ్మవిజ్ఞానాచదసామర్థ్యం సూ
చితమ్ - ఆధశబ్దానుసానిభ్యోవిధానాదావశ్యవ్యాప్త్యైవం సూచయతాఽయం శ
బ్దేనాతశ్చైవరస్మత్వంద్యుతమ్- ఆనవవృత్తసామాన్యస్యారః చదేనాభిధానం జ్ఞా
పితమ్ - వివర్త్యుశ్శ్రీచక్రకవాదిన్య స్వారస్యార - వివం వృత్తివిశేషమేవతిత్యాచీ-
న్యాభిధానక చదవ్యయసమభివ్యాహర లభుధశబ్దస్యావస్తర్యవరస్యమిత్యర్థః ||

౫ ఆలోచనాసమత్వానం ప్రకృతిప్రత్యయయో రనేకార్థసాధారణ్య దత్త
వాదకర్తృత్వం వ్యాకర్హే || ఆరవితి || ఆత్రాయంభవతిత్వముద్యః - ఆత్రభవతిశబ్దా పూ
ర్వవర - అయ, మధశబ్దపూర్వకః- ప్రకృతిప్రత్యయస్వారస్యదశశబ్దస్వారస్యాద్యై
వృత్తిజ్ఞానాచదసామర్థ్యాన్వేషకః - సదాకారశ్శబ్దాభాగ్యయస్యాన్యాన్యసా
చీక్షిత్యవన్యాన్యాశ్రయశ్శబ్దః- రయోరాసస్త్య వృత్తీచరత్వస్వారస్యశ్యు
త్వత్వవరతయోఽన్యూన్యాసచీక్షిత్యార్ ||

(౪) కర్మవిచారశూర్యవృత్తాః పశ్యన్తః - విప్రశబ్దార్థః.

౧ అధికసాక్షి సుఖస్మరేదహ్యధికతాల్పాధికత ఫలకవల కమణ్యోనతయా సంచారమోక్షాధిలాపహ్యసప్తస్థిరఫల బ్రహ్మజ్ఞానాహ్యసప్తరణవిని.

౨ బ్రహ్మజ్ఞానిజ్ఞానా బ్రహ్మజ్ఞానా - బ్రహ్మణ ఇతి కమణ్యోనత్యా - కర్మణకమణ్యాః కృతీతి విశేష విధాన ర్ - యద్యపి సమస్త పాపాన్య ఇతి సేవీ జ్ఞానా యః కర్మాపేక్ష త్వేన కర్మార్థస్య సిద్ధిః - తథా హ్యక్షేపతః - సామ్యాధిధాని కర్మోపగ్రాహ్యత్వాన్మృత్యుని పశ్యన్మృత్యుతే - సత్యజలిపివి విధానాదపశ్యేననమస్యత ఇతిత్వేని పశ్యన్మృత్యునానిషేధశ్చిత్తాని యః - కృత్యోగాదపశ్యేనమస్యత ఇతి ప్రతిప్రసవ సద్భూతార్.

౩ బ్రహ్మశబ్దేనచ స్వభావతో నిరస్త నిఖిలదోషసవధికాది కయోసంభేద్యక

౧ ఆత్రైత్యాది సూతరంవృత్తం పరిష్యమానం తయోసంభేద్యకమేతుమచ్యుతం చ విప్రగ్న్యక పరిష్యమానహ్యసప్తరస్యంచ కుటుంబితి || అధీతేతి || సాక్ష్యజ్ఞేనాహ్యయ సహ్యపాతప్రతిపాదయత్వం ద్యోతయ - సుఖిస్య శబ్దేన వ్యాఖ్యానపార్యపర్య విమర్శ వ్యాఖ్యేనాపార్యపర్యం తాద్యయస్థితప్రపక్ష్యం కృత్యాన్మృత్యుయనంచ - కర్మజ్ఞాన బ్రహ్మజ్ఞానాపాపాహ్యం వృత్తపరిష్యమానే - తేవలజ్ఞేన బ్రహ్మజ్ఞానవైభు ర్యుః - అల్పాధి రాసప్తస్థిరకర్మభ్యాం - సేతుసేతుమచ్యుతః - అనన్తరణానితీతతనా తాతశ్చిత్తవ్యయఫలితం - సేతుపాప్యల్యంత - తస్మిన్ సుఖి ఫలాసప్తర్యుః - అనన్త స్థిరఫలశబ్దో బ్రహ్మవిశేషంబు బ్రహ్మజ్ఞానాయానా - తస్మాన్త కార్యం సద్భూతార్ ||

౨ అత్రైకపక్షమేతుభూతసమానార్థంవిరూపయక విభక్తివైరవ్యావృత్తిగ్రంభ్య శ్యుర్నికతి || బ్రహ్మణ ఇతి || పశ్యమోక్షభూతైరకర్మైరవవ్యవస్థానా || బ్రహ్మణ ఇతి || వితవ్యయైక || కర్మైతి || కర్మత్వేన విషయత్వం ప్రయోజనత్వంచ సిద్ధ్యతితాః - సామాన్యవిధేః ప్రతిపదివిధివిధియన్తే - ఇతివిధే సమాససేధాత్మకమృత్యుయోసం పక్షపాదీపిచక్చునసామాన్యవృత్తవేద బ్రహ్మసహ్యనిసామపాయ - దీనామపి తథాశ్య ర్యునిద్ద్యుప్రణః కర్మత్వాదేనాచ్యసామాన్యపర్యమాశక్యోమా || యద్యపితి || సంచరసేవీత్రవరితాఅనుభూనాంజ్ఞానృతానిద్ద్యుతితా - కర్మార్థస్యసిద్ధిః - పశ్యన్ ఇతిశేషః || అధిధానికన్యేన గ్రాహ్యత్వాదితి || ప్రపక్షవిధిత్వేనాదవిభక్తిచర (కమణ్యోనత్యాదయః) కర్మకమణ్యాః కృతీత్యాది కల్పానుభాసహ్యరహ్యవిధికా - ఇతితి తాద్యకారాధిసాయః - వికలాదేన వివిధిభేదీతో కృత్యుభేదీతు విరియ స్త్యుభిప్రేతః - ప్రధానహ్యరకానానాచ కర్మత్వహ్యతాదపి ప్రధానేహ్య విధానికత్యుతరమ్యుక్తిప్రస్థాన యక్తవిత్తరణః - సమాససేధాత్మకమృత్యు పరిపారతి || సతతి || ప్రతిపక్షవేదపవాదాచనాద - అప్రయక్త విభక్తైరసభిధాయకత్వే చ్యునుకానసాధీసలక్ష్యధానికవిధినియాయవిష్టివ్యాఖ్యానా - సేతివిధిసంభక్త్యు కలంబదాయాంకు సకలవియోగ్యాదితారగమనుభాససంవాదేతీత విరితవినుసారేణ వ్యాఖ్యాతమ్ ||

౩ అధికమస్తయః | సకలకల కలకాధానాకారస్యేన ప్రసిద్ధేః కర్మరస్య కావ్యాఖ్యాతత్వాచ్యనితీయ వివర్యయానుభౌ రివ్యధానాయానర్యే || బ్రహ్మ

శ్యామగుణగణః పురుషుత్తమో విధీయతే - సర్వత్రబృహత్త్వ గుణయోగేనహి ॥ పుష్క
 బ్దః - బృహత్త్వం సమూహేన గుణైశ్చ యత్రానవధి కాలశయం సాస్యమభ్యాసః -
 సత సర్వత్వసమం - తా బ్రహ్మశబ్దవైశేషముఖ్యవృత్తిః - తస్మాదసర్వత్ర తద్గుణలేశ
 యోగాదాచచాః - సేత్వాత్కృత్యా యోగాత్ - భగవద్వర్ణనత్ - తావత్తయః - తుల్యత
 మృతత్వాద్యసమం జిజ్ఞాస్యః - ఆరస్యత్వశ్చో జిజ్ఞాసా కర్మకారూఢం బ్రహ్మ.

జిజ్ఞాసురుచ్చా జిజ్ఞాసా - ఇచ్చాయా విషయగా ప్రధానత్వాదివ్యవహారం
 జానయమాదిత్యతే.

॥ ఉచిత్వం తాని కృత్యసాతరం పురుషుత్తమభివ్యక్తమ్ - స్వేతరవిదవిద్విలక్షణ
 త్వంతర్బృహత్తాః - స్వేతరానన్యత్వం తృణాదీరవ్యక్తీ త్యుభయలింగత్వేన వై లక్షణ్య
 మాహ ॥ సమూహత ఇత్యాదిహ ॥ నిఖిలలింబృగవ్యాదిత్యుదాహః - సమీభి వత ఇము
 క్త్యావృత్తిః - సావధికాలికయ త్యుగాసాయా నవధిః బింబ - ప్రత్యేకం తాదృశగుణా
 అవశ్యేయః - ఏకస్యగుణ్యవిధాభేదరూపగుణ పుష్కాభిసార్యుగణజబ్దః - సర్వ
 సామ్యత్వాన గుణాహి వత్త్వాదయః - ఆధీయతేనుఖ్యవృత్త్యాబోధ్యతే - శబ్ద
 మామధ్యాదిభావశాస్త్ర భావవ్యవర్త్యంతకుం ప్రభమశబ్దసామర్థ్యముపపాదయతు
 రస్యైత్రగోగవ్యం వ్యాదినిధాయ బ్రహ్మశబ్దస్యగుణయోగతః ప్రవృత్తత్వమాహ - సర్వ
 త్రేణ ॥ సర్వత్ర ప్రయోగవిషయేషు - తతః తిమిత్యత్రాహ - బృహత్త్వం చేతి ॥ అన్యస్యాపి కిం
 ససాదిత్యత్రాహ ॥ సతేషు రశ్మికానివృత్తే - భవే. వకారః, అన్యత్రాపిహ ప్రియ
 ద్యుతఇత్యత్రాహ ॥ తస్మాదితి ॥ సత్త్వం ముఖ్యత్వం కిం ససాదిత్యత్రాహ ॥ అనైకేతి ॥ అ
 సన్యథా నిర్దేశ్యమానోహి శక్తికల్పకః, అత్యత్వస్యభాగేర్ధ్వవిభావః - నాత్రానైక
 క్తిః ॥ ౭వై ప్రసంగః, సచాన్యత్రానుఖ్యత్వమ్, ఏకస్మిన్ భావయవశత్వానర్వత్త్ర ముఖ్యత్వమి
 త్యత్రాహ ॥ భగవదితి ॥ ఉచ్యతే - జిజ్ఞాసాశబ్దస్య లాభ త్యావృత్త తామరసానువృత్త ఉద్భవ
 వ్యవర్థ్యప్రయోగ విషయానుగత తదవిషయ త్యావృత్తి - ఉచ్యతే నిమిత్తభావేనానైక
 క్తిః ॥ సేవాప్రయోగావ్యాసృత్యానిధిత్యాత్మస్థులవృత్తిః మిత్ర విషయయేనుఖ్య
 సృత్తాని ఖ్యత్వ - యథాభగవద్వర్ణనాదీత్రత్రా బ్రహ్మశబ్దావృత్తిః - అధాభగవాను
 ధ్యమృతసాగయతః తావతి ॥ సహి కారాగృహణగతిలో నిగమనసాయ యూచ్య
 తే - సు యచ్చాసనాన్నిగవం తన్నివృత్తి ప్రతీపవత్సరిప్రయత్న తమేవ మిత్యాది క్రితి
 వానున్రియతే - నిగమయతి ॥ అతః ॥ అతః శబ్దవశాదభగవత్పైత్యభావః ॥

ప్రకృతిప్రకృత్యువిభాగన ద్వితీయం ఉదం వ్యావర్త్య ॥ జిజ్ఞాసుమి ॥ ఇచ్చా
 యః - కార్యత్వ ప్రకృతేన విస్తృత్యా భుజ్జేతేతివదప్రాప్తం శే విధిశ్చభావః - సనన్త
 సత్త్వో విచారస్య రంగప్రవృత్తి జిజ్ఞాసనాయ - తథాచ ధర్మజిజ్ఞాసేత్యత్రాపి జా
 నం విచారరూపం విధీయమ్ - విచారః కర్తవ్యకర్తవ్యత్రోక్షః - ప్రమిదిక్తు ఫలతయా
 ఒకరిధా - మాహం సాహాయమ్ - ఇహ - ఉపక్రమమాత్రే - అనైకస్యమాత్రస్య జిజ్ఞా
 స్యాదిత్య ఉరవిత్త్యుదాహః - ఆరమ్భణీయత్వే నిర్దేశా జిజ్ఞాస్యుంకేయనిర్ణయః - సహ
 త్తం ప్రేమతేర్మోక్షమిత్యాగళ్యత్రీయతే ॥

(౬) సూక్తి రాకార్థః - వికాస్త్యనవర్థః అభ్యయః విధినిరూపణమ్

౧౦ మీమాంసా పూర్వభాగజ్ఞాతస్య కర్మణాల్పార్థిక ఫలత్వాదపరితపనా
నాన సేయస్య బ్రహ్మజ్ఞానస్యానంత్రాక్షయ ఫలత్వాత్ పూర్వవృత్తాన్విరూపణా
దనన్తరం తరవీవ సూత్ర్యప్రజ్ఞాతస్య విమర్శనిధిని - తదానంతరం - వృ
త్తాత్కర్మాధికమాదనన్తరం బ్రహ్మవిదితీతి.

౧౧ వక్ష్యంతి తర్వాదప్రవాహమాంసయో దైకాన్వయే - సంహితమతచ్ఛారకంజై
మనీయేన జడకలకజేనతి శాస్త్రైకత్వనిధిని - అతః ప్రతిపాద యితి తాన్వయేన
అన్వయేన వదన్త్యాంశభేదవత్పూర్వోత్తరమీమాంసయోభేదః - మీమాంసా శా
స్త్రాధికభాగోధర్మజ్ఞానే త్యాగభ్యానావృత్తిశ్చబ్రాదనా వృత్తిశ్చబ్రాదిత్యేవమన్తంశ
జ్ఞాతీతీతీన వివక్ష్యంతి.

౧౨ తథాహ - ప్రథమప్రావర్త్యాయై శ్వేతవృత్త్యధ్యక్షునైవేనస్యాధ్యాయ

౧౦ అథవాకార్థంయోజయ || యామాసేతి || పూర్వవృత్తాదత్యాగప్రతిజ్ఞా -
అస్యకుపపాదావతః - పూర్వభాగోపరితపనాశబ్దాభ్యాం త్యాగభ్యానస్యైవ సయమా
న్వేతవృత్తయంత్రాన్వేతవృత్తీ - తేజోభూతం త్యాగేయస్య వికార్య పూర్వం
ఉదయోజనాయాముక్తమ్ - ఉచ్యతే త్రైత్యంవాచ్యమ్ - గర్భభూతాత్మైవమన్తః -
తన్నతానుసారేణేతిప్రతిజ్ఞాం వృత్తిగ్రహేన సంవాదయతి || తదాహతి ||

౧౧ తర్వాదప్రవాహమేతక మైకాన్వయేన వృత్తైదర్శయంతి వక్ష్యంతితి
అక్షణమిత్యాంశః - సంహితమ్ - ఏకత్యాగేయత్యాగభ్యానయావతయో సంబంధమి
తః - శాస్త్రైకత్వప్రకరణకర్మణాధికారప్రతిపాద్యభేదంవయోజనభేదం తర్వాద
మంచాశ్చాహ || అతివిశిష్ట || అతః ఏకత్యాగేయత్యాగభ్యానయా ప్రావర్త్యైకత్వైవ

ప్రతిపాదయంతిః - ప్రతిపాదయతుమిష్టః - తాత్పర్యమయమిష్టః - తాతానినా
తరవాదికం దవతాన్వయం సేవేత ఫలప్రదత్వమాచార్యప్రాశస్త్యాద్విధిన్తర పరిమే
నకు దవతానిరాసాదాత్యాగత్వమ్ - అన్వయంజైమినిః, పరిమే - మినికృత్యావతి
త్యాదాజైమినర్హ్యప్రాప్త్యుపకమ దర్శనాదిత్యావతి - ద్రవ్యంవాతాసామాన్యేప్రవృత్త
తీయత్వమిప్రమాణవ్యాసా - సస్యభూతతః - ద్రవ్యస్వరూపంహి ప్రత్యక్షమేవా
విష్ట్యభూతధర్మవేదనా శాస్త్రగ్రంథః - దేవతాయాన్త్రు స్వరూపంవాచ్యమి
శాస్త్రైకత్వమిత్యాద్యయసంభయమ్ - పూర్వోత్తరత్యాగప్రావర్త్యయంవత్ప్రభవ
దన్త్యాంశభేదవదమ్యుక్తమ్ - అనైవప్రయోజనప్రతిపాద్యభేదాచిహ్నయో - ప్రవృత్తి
కృతియావార్థతత్ఫలభేదస్యశాస్త్రభేదత్యాగభాగ - తర్వాదవిధినిధిని బ్రహ్మజ్ఞానా
నూత్తః - అవీహివైయోజనం పూర్వోత్తరవృత్త్యావత్తర్వాదభేదః - అన్వేతకాన్వయే
ప్రవృత్తిప్రావర్త్యం కింసన్యాదిత్యత్రాహ - మీమాంసేతి || సజ్జరితకేమవక్ష్యమాంసా
దక్షిణప్రీతికర్తప్రథమప్రావర్త్యయోపాధికారికం, వివాధనాత్యాగభ్యానాద్యవృత్త
త్యాగప్రావర్త్యభేదక, ఉచితీతీతీనవివక్ష్యంతి ||

౧౨ ఏకాన్వయైర్వచనారకదనన్తరభావ ప్రబుధచారావేదో ఉయోగిత్యేనాథ

శబ్దాద్యవేదాభ్యామరసాశ్రయముగఁబెట్టియున్నది॥

౧౩ తత్సాధ్యయనంకిం రూపంకథాభ్యుత్తరవ్యమిత్యపేక్షయా మప్యవర్ణంబా
హుగముపన యీతిమధ్యాపయేషిత్యనేన త్రావత్యాప్రాప్త్యపద్యాంబా ఉపాకృత్య

అనాద్యసంస్కృతిప్రాప్తినిజ్ఞాతసాధ్యకృత్వవేదాధ్యయనకర్తవ్యతాయాం ప్రమాణ
తయా వ్యాధ్యయ విధియనుసర్యస్యా తన్మాధ్యయజ్ఞాన పర్యవర్తనమిత్రాం బ్రహ్మవి
చారానారంభశబ్దాం(బాదవిపరిపత్తినిమిత్త సంశయమ్)త్ర్యవస్థలి॥తదాహితి॥వి
భేదకరత్రాణం పర్యవర్తనైసిద్ధిహ్యరమ్యుజీయత్యసిద్ధిః-అన్యథా అధీత్యసూయాదిత్య
భాషానై కర్తవ్యతయా వినియత్రే సత్యవహస్తవ్య ప్రహీనజ్ఞాతవ్యాత్మ సూపిత్తర్త
శబ్దత్యాదయమాత్మా బ్రహ్మత్యాత్మబ్రహ్మజ్ఞయోస్తుల్యాభావ్యాత్మ కర్తవ్యుత్తర్త
యావత్కరుచీవస్వయాపవరావతానాదితదలింక్తా ప్రామాణికత్వరవిచారయాపా
స్త్రస్యావారమ్యుజీయతాపత్తిః-తత్రాహ్లాభిమతాంశ్యమరీధా గురుకుమారిలాన
భియతమేకంచసంక్రమణఃపరిపావితే॥ ప్రథమమితి॥ ప్రథమంతావర ప్రథమతపః-
ప్రాథమ్యాత్మానాప్రాప్త్యరణ సాధనరతుప్రయసిద్ధ్యధోగః పరితః- శాస్త్రాస్త్రాధిగ
మయోగ్యదహాపేక్షయా ప్రాథమ్యమ్-గర్భాప్తమహనీతస్యాధ్యయనమ్- అతవి
వాప్యవహమిత్తుత్తరాల విశయాప్యవసయనవ్యాపారాధ్యయనాగ్లమితి ఫలితమ్- అనే
సూచనయన స్యాధ్యయనాగ్లత్వం, స్యాధ్యయవిధివాక్యోపాదానాధ్యయనస్యస్యవి
ధిప్రయోగత్వమధ్యయనేనేతి నిర్దేశన సంస్కారవిధిత్వమవతారణనియమవిధిత్వం
చ ద్యోహిత- అక్షరరాశిమాత్రస్య స్యాధ్యయశబ్దాద్యత్య త్ర్యవసాయ వేదాభ్య
శబ్దః- వేదాభ్యోన్మేవకృత్వాధ్యయనస్య విహితత్వమప్యభిప్రేతమ్- సహిజైతకై
శః స్యాధ్యయశబ్దాభిః- నాథావ బోధపర్యస్త్రా విధిత్వభిప్రాయేణా త్మరంభగ్ర
హణమిత్తుత్తమ్- విభేదకర గ్రహణపర్యవర్తయాధీత్య [అధీత్యాభిసమాప్యత్య] న్న
యావత్కర్తవ్యసాధ్యయనస్యత్యావసజ్ఞాతవ్యాత్మ సూపివహస్తవ్యప్రహీనజ్ఞా
త్మకర్తవ్యత్యావస కర్తవ్యుత్తర్తవాదస్యప్రీతే ప్రమాణ సమ్మతనియంతత్వం
(ఆత్మర విచారయాపాస్త్ర) మారమ్మజీయయతి ఫలితమిత్యభిప్రాయః- అయంచాత్మ
ధ్యయనమాత్రవర వివక్షయమగమ్యత్రాధిః ప్రతిపత్తిసాకార్యాయా త్రదర్శితః॥

౧౪ ప్రాథమ్యంసాధ్యత్వంచనాత్రప్రతిపత్తిః, అధ్యయనవిధిశ్రవణాత్-ప్రీత్యుత్తతా
చ పరియతి ఫలితాక్షయ-మహా॥౧౪వేది॥ కింయామమ్- స్వల స్త్రాచ్యారణయాపంపరక
స్త్రాచ్యారణయాపంప, సకృదక్షయోపమసకృదక్షయోపంపేర్వర్ధః- కథమ్-కిమర్థః-
అన్యవహత్యనుపసయనవ్యాపారాధ్యయనశేషః-వ్యాదహాసేన ప్రమాణమయ్యా
విమేషి వదధ్యాపనశ్రుతిః- సహిజయనం యావదవిధి ప్రయత్నమ్- అత్ర ప్రాప్త్యని
గిత్వేనా శ్రుత్యామగవక శేషమనుపసయనమప్రకర్తవ్యలిజ్ఞాత్తద్రతాధ్యయనాగ్లమ్-
ప్రీత్యనిగిత్వైశ్రుతిస్తుమిలన్య ద్వయవాతా- సాహిస్త్యలి నినువాదయాపాచ-
అతః ప్రాగ్నిజం ప్రబలమ్- నరకర్త్రేభిప్రాయ క్రియ- ఫలకత్వనే వదవామపన
యన సూచనేత్యగతాధ్యయనాగ్ల మితివార్యమ్- అత్రాధిప్రాయోగ్యన సత్త్వననే
త్యావ సూత్రేణాత్మనే వదస్యవిహితత్వార్- కర్తవ్యవ సాధ్యయన కర్తవ్యలిప్ర

యథా విధి | యుక్తశృంగదాంస్యధీమూర మాసాస్యప్రాధానత్యామానిత్యాది ప్రతీతి
యమవిశేషాపతన త్యాపేక్షితాని విధీయన్తే - ఏవం సత్ప్రవాస శ్రీసూతశబదాచార
నిష్ఠాత్తగుణావేత వేదవిధాచార్యాచారితశ్చ ప్రతనియమ విశేషయ క్తస్యాచార్య
చారణానుచారణ రూప ముదరరాజ గ్రహణఫలమథ్యయన మిర్వవగమ్యతే||

౧౪ అథ్యయనంధ స్వాధ్యాయ సంస్కారః- స్వాధ్యాయోధ్యతవ్య ఇతి స్వా
ధ్యాయస్య కమలాత్వావగమాత్ - సంస్కారోహినామకార్యావరణాగ్యతాకరణమ్-
సంస్కార్యత్వత్వా స్వాధ్యాయస్యయత్తం, ధర్మార్థకామ మోక్షరూప శుభమర్థక
మన్యంతత్యావనావ బోధిత్యా, జ్ఞాపాదివా స్వయాపేక్షాపిత్యాధనత్యావర్చ ||

యత్వమితి తన్నివృత్తైః ఫలస్యాభివృద్ధిస్య సంభవేనావసయన ఫలస్యగురుగత్య
సంభవాదధ్యాపనాధ్యత్వమితి శక్త్యాద నిరస్తా - అగ్నివాదధీతేత్యతి స్వంతేత్వాది
సూత్ర విహితే చాత్మనే పదేఫలస్యాభివృద్ధిస్యయ దశకాగార్ - అయః క్రతాధిశా
యత్వం సకరత-త్వేన ఫలవ్యయః, కింతుఫలస్య క్రతావ్యయమాత్రమితి తన్నివృత్తైః
ర్వరి ఫలావ్యయేనాభివృద్ధి నాచార్యే ఫలవ్యయః - నరవేదవద్యయఃస్య యః క్రతా
ధిశాయత్వమ్ - ముద్రితావ్యయేనాభివృద్ధి ఫలస్యాభివృద్ధిస్యయః - సమావ్యవహిత
ఫలస్య కలకరవ్యయః క్రతాధిశాయత్వ మిత్యాచార్యకార్యవ్యవహితత్వాదాత్మనే
తదాప్రాప్తా సమ్యక్ సేత్వాని సూత్రేణ వ్యవహిత ఫలస్య క్రతరవ్యయే చాత్మనేత
కుంభియత ఇతివ్యవహితాకర్య కనిష్ఠ్యగ్నతయోపసయన స్వాధ్యాపనాధ్యత్వం
క్రతాధిశాయత్వా విరోధితి వాచ్యమ్ - అత్తరగ్రతవిధీక ప్రత్యాధానస్యేవాధ్యాప
నం ప్రత్యేకత్వా ధాతేత్వేన సప్రత్య రుచికారకత్య మాత్రేణాచార్య కనిష్ఠుదక
వ్యోపపత్తిః - అత ఉచితయన ఫలం వాచాధ్యాపనయ్యాన తదధ్యాపనాధ్యత్వమ్ - క
తముపాకమాది-నియమాః పశ్యవావిరచ్యతానమిత్యాదు క్తదేక కా శబ్ద్యోపహృది
నియమాః - అనేక, ఉచితైశ్చ ఇతివ్యవహితైః కనిష్ఠ్యగ్నతయోపసయన స్వాధ్యాపనాధ్యత్వమ్
మాసాసర్గ పశ్యవా విర్యనేనాధ్యాధ్యయన కానిధిః - ఎవంజ్ఞా విధిసహిత ప్రధాన
విధివా కిం ప్రతిపన్న మిత్యాతాహ || ఏవమితి || ఏవ సాక్షేభా నిరూపితే-సత్ప్రవాసే
త్యాదిక మభినవ విద్యా సముదిత మిత్యాది సూత్రానుంధాయ- అచార్యపవిత్రస్య-
గురువిశేషగ ముచితయనవ్యా రామానవకార్యమ్, యథాపక్షప ర్తహగవక విశే
షగమన్యాభాం, కర్వడిధిః - అతనియమ విశేష ముద్రిత్యేతి దృష్టాస్తరణా
క్తిః - అవేవపదవ్యయేన కమిత్యాకాక్షా పూరణమ్ - ఉపసయన-పదవ్యయః కిం రూ
పమిత్యాకాక్షాద కమితా - సరతస్యా) సమ్యక్చారణ రూపతానిధిః - అథ్యత్వత్వా
తేసన్దిద్ధమ్ - దృష్ట ఫలస్యా పరిత్యాజ్యతయా వహతాదివచా వ్యుత్పిన్దిః.

౧౫ ప్రథమస్తాపనిత్యాదౌ ప్రతిజ్ఞాతం సంస్కార విధిస్య యుచితపాదముతు
మాహ || అథ్యయనంచేతి || కురవశ్యతాహ || స్వాధ్యాయాది || స్వాధ్యాయస్యోద్ద
త్వాత్వా పూర్వవ్యాపా శుభమ సంస్కార ఇగ్గర్థః - కర్మాక తాపహంతితి తర్కింస
స్వాధ్యాత్వాత్వా తర్వయాతం క్షయతి||సంస్కారఇతి|| తతఃమిర్వతా హ|| సా
స్కార్యత్వమితి || సశక్తుపదయత్త మితిధాతః - క్తశ్చిర్వతా హ|| ధర్మ|| తమద్ద యః

౧౫ ఏవ మధ్యయనవిధి ర్మత్తృగన్మియమత దక్షరరాః గ్రహణత్రే పర్యవ
స్థితి- అధ్యయనగృహితస్యస్వాధ్యాయస్యస్వభావరవీవ ప్రయోజనవదధ్వావబోధిర్య
వర్యవారో- గృహితాత్వాధ్యాయాదవగమ్యమానాః ప్రయోజనవతోధానావాత
తో దృష్ట్యతత్వయాత ప్రకార విశేషనిగంత ధవేదవాక్య విచార రూపమామం .

ర్మనన వెతాఖ్య చిద్దస్యనుగతాభాశ్చ మూలికః- స్వరూపెతాపి- అభాజా నాను
స్థావాధ్యామ్య తెపీత్యధాః- అనుష్ఠానకేషంకృతాన, మద్యప్య పర్యమైజాత, శ్వాధ్యయన
సంశ్చుతైవైవ, నకుపున కాద్యవగతేనెతి నియమవిధిత్వంబసేద్యమ్ ||

౧౬ అభాజ్ఞానపర్యవత్వంకింశబ్దస్వరస్వాదుతా భానానుపవత్తైలిలికృతులి
వైత్య ప్రథమంకరః- ప్రతిపదస్థాధ్యయనవిధి చిత్త సముతసంపారతి|| ఏవమితి|| ప్రతాను
ప్రతిపదానను ప్రవిష్ట మప్రాగిప్రామౌగ మన్త్రవిదిమ్యక్తమ్- అనను ప్రవిష్టాశ్చ మ్నా
మిత్యితిత్యావయః- నియమాః పూర్వోక్తాః- అభాజ్ఞానత్యైవాసాయ మాత్రశబ్దః-
శబ్దః(చితిపస్థ మెతావరో, తత్రతాత్పర్యంబ పర్యవస్యతీత్యర్థః- సహృదానవాక్యము
త్తర త్రమనియోగపర్యవత్, తద్యదిధిభావః- అభివిధరక్షర గహణ పర్యవత్తై స్వా
ధ్యాయస్వాధ్యాపరత్యై మానాభావాదవివక్షితార్థత్వం, విధేఃపురుషభాపర్యవత్తై
తావః, ప్రవర్తకాభావాన్మిమాంసా వారమ్యతీయత్వంబ స్వాదిలితి విధానుపవత్తయీ
లామరూ ధిపర్యవత్తాం తస్మిమితాం బ్రహ్మ విచారావారమ్య శబ్దాంబ త్యైవస్య
కత్యాధ్యయన్యాఖ్యావరయ శాస్త్రైక్య మపిదశాయతి|| అధ్యయనేత్యాదివా || స్వ

భావత ఇత్యవివక్షితార్థత్వ పరివారః- సాత్త్వప్రియోజన పర్యవసావం త్యైవతేఽను,
పర, పరయావేదస్వత్తే పృథ్వీత్యధి(వాయేణ ప్రయోజన విరహం పరివారతి ప్ర
యోజన వదధశబ్దః- స్వర్గ మూతతి త్రియోజనవ స్వాధ్యాయశ్చోపాసనాదయః- పూ
ర్యం(చితిస్వభామూర్తిః- చత్వార్తన్ని మితాపారప్రతీః- అపాతి(చితిలిసమయేపి ప్ర
యోజనవత్తయేవ చితిపిద్వర్థం ప్రయోజనవతోధావలి పునఃకీర్తనమ్- తత్రచేతు
ర్మహితత్వమ్- సాత్త్వాధ్యయనగృహితత్వావిత్వర్థః- అవగమ్యమానా దృష్ట్యా- అవగ
తత్వంకృష్ట్యా- స్వరూపమజ్ఞి- ప్రకారోద్భవ- పూర్వపక్షిత రూపావ్యుక్తేషః- వ్యా
వరణావివ్యావర్తం శాస్త్రీశరీరవిచారః- నిర్ణయఃఫలమ్- స్వయమేవ- అధితవేదత్యై
సతి పురుషత్వాద్యేరూపాస్త్రాగరవీవ ప్రవర్తతే, నకువిధి నెయ్యధాః- అనేన ప్రవర్త
కాభావాదవారమ్యఃపరివారః- ప్రతీప్రతీవాధ్యయనశబ్దస్య ముల్యార్థకయా స్త్రా
మల్యదౌర్వల్యకల్పవిమంభాకమ్- శ్రుతిశ్వాప్తి వేదమధీత్యాధిసమన్విత్యై- తాగ ప్రాప్తి
స్వాపి స్వోకయో గృహార్థనాదరిత శవణస్వాపి విధిరవసరప్రకరః- క్షాప్తత్యయ
స్వరూపకర్తృకత్య పూర్వ కాలత్యకరః- సత్త్వాననర్యకరః- స్వాధ్యాపి శ్రీజగం
మటతే- శాగిరయమరికావసరశక్యవారో- వతోక కావరకాదివిరమస్థానూకరో
భః- అధ్యయనవిధి ప్రయోక్తానాం తస్మిన్మతేనివృత్తైః- విత్తఖ్యాశ్చాది, గురోఃఫల
మితిచేత్, మువర్చ్యకణశకుప్తిహితైవీవరవాదమస్థానూకశబ్దః- సరతద్వి విమామం
సానైరవేక్షమ్- మూల బిజ్జాసయా స్వయం చితిపిపాదయమయార సావేదత్యా
రో- సరహితైవీవా క్యాదనుష్ఠానైవమా ద్రవయవిరోధః- సమాప్తయమతింకత్యాది

(౧౦) కర్త బ్రహ్మజ్ఞానఫలయోః క్షయశ్చక్షయశ్చయోగ్యుతయః :

సాక్షాత్తే అధికతేదః పురుషస్సయమేవ ప్రవర్తతే - తత్రకర్తవిధిస్యయానే నిరూపితే కర్తవామల్యాధిక ఫలత్వం దృష్ట్యా అభ్యంతరగృహీత స్వాధ్యాయకదోషసంక్షయశ్చేదాచ్యుతత్వయాపానస్తస్థిర ఫలాపాతప్రతీతేస్తస్మిన్ ఫలఫలవేదాననాకర్తవారయాత తీరికమిహుంసాయా మధికరోతి॥

౧౬ తథాచ వేదాననాకర్తావిశేషలకర్తఫలశ్యక్షయత్వంబ్రహ్మజ్ఞానస్వాక్షయ ఫలత్వంచ దర్శయన్తి, తద్యథేహ కర్తవిహితాః క్షీయతే । ఏవమేవా ముత్రపుణ్యవిహితాః క్షీయతే, అన్తవదేవాన్య తదృకలి, సహ్యభుజైః ప్రాప్యతే, ప్రహాప్యతే అదృధా యజ్ఞరూపాః, పరీక్ష్యలాభాన కమలాలాన బ్రాహ్మణో నిర్మలమాయాశ్చాస్త్రకృతః కృతేన । తత్త్వజ్ఞానార్థం సగురుమేవాధిక్యే న్విమిత్యాదీ శ్చోక్రియంబ్రహ్మనిష్ఠమృతవై సమిత్వానుశసన్నాయ సమ్యక్ ప్రకాస్త వితాయ శ మాస్తితాయామేనామరంపురుషం వేదసత్యం ప్రావారతాంతత్వతో బ్రహ్మవిద్యామ బ్రహ్మవిదాష్టోపరణ, సపునర్వత్యవేరణం చక్షురి సత్యో మృత్యుం చక్షురి,

త్యాదిభిర్బ్రాహ్మణైస్త్యానుషత్వత్వార్ - క్రతుషుచప్యమస్త్రాదీనాంబైః శ్లీలాధికారోపనయవాగ్ధికాభ్యయన సా పేక్షత్వార్ - అతో రాగః ప్రాప్యన్త్యవారః - తదవాక్యవిచారయాత శబ్దేనవాగ్ధేయైత్యాచ్యునైక్యంచస్థిమిత్యధిపరమ్ - ఏవమత్త కథం పార్యాపర్యనియమశ్చత్యత్రాన॥ తతేతి॥ నిరూపితే - కర్తశ్యయాపమేకనిరూపితత్వ ఆవృత్తివిధానాదేవాల్పస్థిరఫలత్వం ఫలిరమితిభావః - యస్య కర్తనిరూపితం సహ్యరాభ్యపరదేవతా, తజ్జ్ఞానేతసిని ఫలస్వానన్త్యమితిభావః - అస్మిన్నానన్త్యోధవతిత్యానుషక్తి ఫలత్వదాయాచ్యుతస్వయాచక్షుః - స్వాధ్యాయమిహుంసాచ్యుతావనవదర్శాది శబ్దాదిభయసాధారణాః - ప్రపంచదాదయస్త్రసాధారణాః - ఏవ మథాశ్చయముపపాదితమ్ ॥

౧౬ ఆపారధీనకకాకర్తానిశస్త్యాశ్చ॥ తథాచేతి॥ యథామార్గంబ్యాభ్యాకరం, శత్రుభాగః - క్షయఫలత్వపరవాక్యా నాదావం క్వచ్ఛిర్నిత్యాధా సంచాదిదర్శనా ద్విదానరాజామపి శ్రద్ధేయత్వాయ - లోకకర్తృభాగః ఫలమ్ - ఫలత్వరాస్తవత్వముత్తమ - అన్తవదితాక్యం తేజలకమపరణ - అవిదితేతిహి ప్రకృతమ్ - ప్రపలనాధవత్వమహ॥ సహేతి॥ ప్రపరణదితాక్యభాగః - తదవపరణయతి॥ ప్రహానితి॥ ఇతికమఫలక్షయత్వపరాని - అధోభయపరణ, పరీక్ష్యేతి - ప్రాప్తగః - బ్రహ్మ వేదః - తదధికత్యత్వం - యశ్చిత్త్యానార్యమ్ - సజ్జగ్యుతేః - అకృతః పరాపురుషః - ఇతిరత్వాహార్యః - ఎవేనియమవిధిః - శ్లోక్రియంబ్రహ్మవేదానమ్ - బ్రహ్మనిష్ఠం బ్రహ్మసామ్యత్వారిణమ్ - శమమహాశవనాచయికరాదర్శికావధానమాత్రసామా - సత్వత్వస్తవాన్యస్తరకరణవికయ ప్రావగ్యత్వాగః - సహినిరూపయిష్యతే - అమరంశక్యం స్వయాపయోగుణరత్నానివారమితి విదవిన్యాస్త్యుతిః - పోతార ప్రబ్రూయాత్ - ఉత్తసిలుజ్జ్ఞీమితివిధారిణి - అథానస్తస్థిరఫలవాక్యని - బ్రహ్మవిదితవాక్యేనానన్త్యంపిధ్ధం - యతోవాచఇతిహి ప్రకరణమ్ - సపునర్వత్యాదికం మృత్యుకతాక్రమ్యవిద్యుతేరణమ్ - సహగంసూతమృతానినిహి సత్యశ్చక్షునస్తరం క్రూయతే - చక్షుశ్చక్షువికయజ్జ్ఞస్త్రతే

కర్మనధికరకర్మజ్ఞానశ్రుతి కర్మమితిచే, దనభిజ్ఞానవాక్యారీతక శాస్త్రీవిజ్ఞానశ్రుతి
 బుద్ధిజ్ఞానాస్త్రై అనాద్యవిద్యా కృతవివిధభేదవర్జన నిమిత్త జన్మపరామరణాదిసాం
 సారికముఖసాగర విమర్శస్య నిఖిలముఖముల మిథ్యాజ్ఞానవివిధానాంత్యాత్మకత్వ
 విజ్ఞానం ప్రతిపాదయిపితమ - అస్యహితేవాన లమ్యకర్మజ్ఞానం శాస్త్రీయబ్యతే -
 ప్రత్యుత విరుద్ధమేవ - ఉద్భీధాది విచారస్తు కమలతేష యోనిష - జ్ఞానయాతత్వాదితే
 మిది ప్రావక్రియతే - సతుస సాక్షాత్పితవః - అతో యత్ప్రధానం శాస్త్రీం తదపేక్షితమ
 ౧ పూర్వవృత్తం కిమపివ త్తవ్యమ్॥

౨ బాధమ - తదపేక్షితకర్మవిజ్ఞానమేవ - కమలశముద్భూతాజ్ఞానాదపివగ్రకు
 జ్ఞే - వక్యమిద, సర్వాపేక్షారయజ్ఞానాశ్చ తేరశ్యవదితి - అపేక్షితేవ కమలాజ్ఞాన
 తేతేన సముచ్చయః తేన సేతి విధానాన శాస్త్రీజ్ఞాతుమ్ - అతస్తేవపూర్వవృత్తమే

వయమేవ ద్వితీయఉద్భవః - ఏవాసనస్యకమలాజ్ఞానాంత్రై - త్కమలాజ్ఞానాంత్రయశ్రుతిః -
 తాతుగర్భమిదమశ్రుతిస్ - సోపాలబ్ధుంప్రతిపత్తి ॥ అపభిజ్ఞానైతి ॥ ప్రధానప్రతిపాద్యం
 జ్ఞానంనవేతిత్యర్థః - తత్త్వమిత్త్యత్రాహ ॥ అస్మిన్నైతి ॥ జ్ఞానృజ్ఞేయజ్ఞానరూప
 భేదః - అవాస్తరభిదయావివిధః - సోఽవిచార్యకృతః - అనవస్థానంనానాదికత్వేన - అవి
 ద్యభేదవర్జనసాతుక జన్మపరామరణసమీపయత్వాంత దఃఖసాగరశ్రుతిః - మిథ్యాజ్ఞానం
 ప్రాప్తిజ్ఞానమే - మిథ్యాజ్ఞానాజ్ఞానం - జ్ఞాననివర్తత్యాంతమిథ్యాజ్ఞానైతిః - అ
 త్తైకత్వజ్ఞానమే - తత్త్వైకత్వజ్ఞానంహి తద్భేదశ్రుతినివర్తకంనకమలాత్మభాగః - కర్మ
 సకాపి - జ్ఞానసూక్ష్మతీతత్వాననానుగ్రహతత్పరేష సకాపీత్యర్థః - ప్రత్యుత భే
 దవాసనాసాతుకత్వాదివిధానః - ఉద్భీధాదిధియాయాపనివదత్వా ద్భూత్విద్యాపేక్ష
 తాస్త్రైః, అత్యగ్గీతతత్త్వవృత్తం సాక్షాత్పితవ మిత్త్యత్రాహ ॥ ఉద్భీధః ॥ కుతఃకాదిత్రై
 త్యత్రాహ ॥ జ్ఞానోమిత్యత్రాహ ॥ ద్వయవ్యవర్తక - (వాసన్తీకాపేక్షితంపూర్వవృ
 త్తం, కింతు ప్రధానాపేక్షితమేవత్యర్థః -

౩ త్రితరగాస్మరీయాః (వామః) బాధమితి ॥ నిష్కానిన ఇతిర సమృద్ధిః -
 అజ్ఞత్యోపగమసామ్యార్ - పూర్వంరూపితం, కమలాజ్ఞానోద్భవస్థానైత్యర్థః - బాధ
 మితినియ తాపేక్షితస్యవృత్తేస్య సంజుతిః - సకర్మత్యక్రవజుతిః - కింనియతాపేక్షిత
 మిత్త్యత్రాహ ॥ తదితి ॥ త్వదసభిమతమేతి భావః - కుతఃకర్మత్రాహ ॥ కర్మైతి ॥ క్రుతిశ్చ
 యజ్ఞే సేవాదిః - సముచ్చయ స్సంబంధకాశ్రమః - తఃప్రతిపాదక సముచ్చయః - తతః
 కియిర్మితాహ ॥ అపేక్షితేతేతి ॥ తవాధానాంత్రైత్రై సకాశ్యాధానివిధానః - నిగమ
 యతి ॥ అత ఇతి ॥ సమసముచ్చయ వాదికతావలంబేన పూర్వస్థానైత్యర్థః, బాధమి
 త్యాదివా, ఇతిరనిర్యాసాన్సంప్రదాయకః - తవాసమప్రధానతయైవ య్యయ
 ర్భయోవిషయీతః - క్రుతిశ్చవిద్యాంచాదిత్యాంత్రైత్యర్థః - తః ప్రతిపాద్యసముచ్చయః -
 జ్ఞానసూక్ష్మతేః (వాగ్జ్ఞానానస్యతదభ్యుతగమార్ - ఏవేతిపూర్వవర్త - యవ్యపియ - త
 వప్రతాశమతే కర్మధియః పూర్వవృత్తత్వమసభిమతం, తవాపి తదభిమతం కమలా
 దిశ్యంతవాపేక్షిత త్వముతతేవ పూర్వస్థానైత్యర్థః - అంతతా పూర్వవృత్తత్వమసావ్యత
 ఇతి నిగమగ్రహాదిభిః ॥

౩ నైవేద్యమును నలవేయు శ్రుత్యనిక నిష్కర్త బ్రహ్మ విష్ణునాదేవా విద్యానివృత్తిః అవిద్యానివృత్తి రహితమోక్షః-వర్తమాన విశేషసాధ్యసాధనవికర్తవ్యతాద్యసన్న వికల్పాస్త్వదంకర్మ ఫలభేదదర్శననివృత్తి రూపాజ్ఞాననివృత్తిః భవిష్యసాధనంభవేకః

౪ శ్రుతియశ్చ, కర్మణామ నిర్వృత్త్యేన మోక్షవిరోధిత్వం జ్ఞానస్యైవ మోక్ష సాధనత్వశ్చ దర్శయన్తి, అన్తఃకదాశ్చరద్భవతి, తద్యథేహ కర్మనిరోధాకః క్షీయతే ఎవమేవాముక్తి శ్రుతినిరోధాకః క్షీయతే, బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్తిశరమ్, బ్రహ్మవేదప్రాప్త్యావభవతి, తమేవ విధిత్వా తిమృత్యుమతిత్యాచ్యుః॥

౫ యదపిచేదముక్తం, యజ్ఞాది కర్మాపేక్షావిద్యతి- తద్యస్తు విరోధాత్పున్యైశ్చ కర్మకార్యాలంకరణ యాచాస్త్రకరణవైర్వల్యత్వారణవిషయత్వత్వా త్రుతయజ్ఞతే- సభవత్వే, విషయ నిర్వికరతార్ - వివిధమయం బాతాయాం జ్ఞానూత్పత్తౌ కమాదీనా

౩ మృషావాదీశ్రుతవదతి॥ నైరదితి॥ కథమయత్కర్మమిక్కపేక్షాయాం కర్మసోపేక్షితత్వే సంగః పరం కృత్వైతం ప్రకారం దూషయిష్యమాం కింశముచ్యయకత్వేన సమ ప్రధానతయా-వ్యయేవపేక్షితః, ఏకసముచ్యయకత్వస్య సంబంధమాత్ర పరత్వం వివక్షిత్యా తేనాక్లేయసామ్యుద్ధో-బిభర్షిరవతివికల్పమనిప్రత్యక్షస్య మేవ సాధ్యవిద్యత్వం సాధనవిద్యత్వం చ గ్రహ్యత్యయేన త్ర్యుదశస్యతి॥ సకలేత్యాదినా॥ సకలభేదా స్స జాతీయ విజాతీయ స్వగతాః- తేషాం శ్రుత్యనికమ- సర్వాదీనాం రజ్జువర్ - మాత్రచావ్యాప్యత్తి రూపభేదత్రయసాః - కర్మసాధ్యానియత్ర ప్రతిబంధ నివృత్త్యేన సాధ్యత్వస్య త మేవ విద్యాత్తి మృత్యు మతిత్యాదిభిః శ్రుతిపాదనాశ్చ సాధనవిద్యత్వమిక్కర్థః- నివృత్తి రహ- శ్రుతిబద్ధే నివృత్తే నివృత్తప్రాప్త్య శ్చ ప్రాప్తిర్న సాధ్యేతి భావః- తతః కిమిక్కపేక్షాయాం కర్మణామోక్ష విరోధిత్వం శ్రుత్యుత విరుద్ధమేవేతి ప్రాగుక్తం వివక్షిమాం॥ వర్ణేతి॥ అపి కర్మో నిష్కర్తాదితరః॥ భదనిర్వన నివృత్తిరూపేతి॥ కారణాజ్ఞాన నివృత్తిః కార్యాజ్ఞాన నివృత్తిః త్పరితద్రూపా- కథమివ- సకథం పర్ -

౪ శ్రాతోభోగసరిక్రూపాధ్యక్షత్వ రామా॥ శ్రుతయశ్చేతి॥ పూర్వంకస్తువిరోధ తిక్తః- ఆవిద్యఫలత్వేనేతి ఫలత్వాగా విరోధః- అన్తఃకది విహునానాం విరుణాలానుష్ఠితా నామచ్యవత్త్వమ్- తద్యథేతి ఫలత్వారకం దర్శియమ్- జ్ఞానసోపాయత్వం, ప్రాప్త్యుప్రాప్త్యభేదవిరహః, ప్రతిబంధనివృత్తి రేవ సాధ్యత్వ, ముషాయాన ర నిషేధశ్చ, బ్రహ్మవిద్యాది బాత్వేస్సిధ్యతి - వివరంబాను గృహీత స్ఫుటాభావేక శ్రుత్యనుగుణాభావ విద్యాచారిత్వాంతేతి శ్రుతినిక భావః॥

౫ అభయజ్ఞాని శ్రుత్యైవ త్యాదీయః కర్మాపేక్షత్వ పరతాం త్ర్యుదశస్య॥ యదితి॥ యజ్ఞాది కర్మాపేక్షా విద్యతివరసవ్యత్వస్య సమప్రధానతయా-వా-వ్యయేవా-యత్కర్మాపేక్షిత ముక్తంకర్మేద వాశునామోక్షత్వసన్నతద శ్రవణార్చ మసమృద్ధి త్వారే నేర్వాధ్యమత్వర్థః- సమసముచ్యయ శ్రుతిపాదకతా త్ర్యుదా సచరత్వే ఫలకత్వో మోక్ష తరః- అర్థకర్మపరతాత్ర్యుతాసకత్వే వేదవచరః- వివిధమస్తి త్యనీనాదేహంశతీతవత్వాది తి కర్మాదీనాం శ్రుత్యమతి కర్మవ్యతాత్వేన జ్ఞానూత్పత్త్యుపాయతాం త్ర్యుదశస్యతి వివిధమయమితి॥ కమాదీనామేవ- నివృత్తిరూపేకతాతః శ్రుత్యుత్తిరూపే యజ్ఞాత్తి

(౧౪) (బాహ్యార్థజ్ఞాన - శ్రవణాదీని - సాధనరతుప్రయత్న)

మేవాత్తరద్ధో హయతాం శ్రుతిరీవాహ, శాస్త్రాదాస్త ఉచరంతిరి ముస్సుమాహితో
యత్వాత్తరద్ధో నేనాత్మానం చక్ష్యదితి॥

౬ రజేపం బచ్చాత్తర శతానుష్ఠితానధి సంహితః॥ ఏకేష కమరామృదిత కమ
యస్య వివిదిహ్యత్తా సత్యాంశం దేవసోమ్యదమగ్ర ఆసీదేః మేవాత్తరియత్, సత్యం
జ్ఞానమనంత్రబ్రహ్మ, నిష్కలం నిష్కరియంతాత్మమ్, అయమాత్మా బ్రహ్మ రత్నవకుసీత్యా
ది బాహ్యజన్యజ్ఞానాదవిద్యానివర్తతే॥

౭ బాహ్యార్థజ్ఞానా నా చయూగీని రత్నవగమనసనివిధ్యాసనాని - శ్రవణంవాకుదే
తాస్త బాహ్యస్వాత్మై కర్మవిద్యాప్రతిపాదకానితిరత్నవర్షస ఆచార్యాస్త్వాయయం
ప్రార్థగ్రహణమ్ - ఏవమాచార్యోపదిప్తస్యార్థశ్రేష్ఠస్యాత్మ స్వేపమేవ యత్తమితి సాతుః
ప్రతిష్ఠాపనంబుననమ్ - ఏతద్విరోధ్యపాది భేదవాసనానిరసనాయాన్వైవార్థస్యావక
రతభావనానివిధ్యాసనమ్ - శ్రవణాదినిగరస్త సమప్రభేద తాసనశ్రేష్ఠ బాహ్యార్థజ్ఞాన
మవిద్యాం నివర్తయతి, త్యేవంయూపశ్రయ శ్రవణస్యా వశ్యాపేక్షీరమేవ పూర్వపుత్రం
వత్తత్యమ్॥

౮ రత్నవిద్యా నిత్యవస్తు ఏవేక శ్చమద మదిసాధనసమృది చానుగ్రహణం

ర్విరోధాన్న సమర్పయ ఇతిభావః - వివిదిమన్తరి శబ్దస్యారస్య శక్తాకన్యాయ నిరూ
పి విలమ్యేపకుల్యత్వా తావాత్తరికల్ప ఇత్యధిప్రేత్య శ్రుతిశేషేమ్యత్తమ్ - త్వాత్తరత్వాగ్
ప్రతిప్రతిపత్తిః - ఇచ్చార్థమపేక్షీ త్యేపి కథ రత్నవర్షజ్ఞతే, శమాదిన్ద్రియం ఇతిత్రా
భా॥ అస్తరజ్ఞేతి కత్వాపేక్షాజ్ఞానస్యచాత్మా రణ వ్యవహితా - ఉచ్చిన్నాయామకీచ్యా
యాం జ్ఞానానుక్రమై శమాద్యపేక్షీతి మితివిదస్తరక్తమితిభావః॥

౯ అభవిదిహిగం కర్తజ్ఞానంపూర్వపుత్రం స్వానితి శక్త్యాంరత్నవర్షక
త్వా నూర్పత్తా కరణత్వంత్వదశ్యుతి॥ రజేపమిత్యాదవా॥ ఇదం సంభవతీతిరశ్యతే - స
త్వమ్యుతేరమితి - ఉక్తోపపత్తిధి స్ఫురియ్యయేన విశ్లేషవేతికర్తవ్యతాత్వేననుపపన్న
ఇత్యర్థః - ఇచ్చార్థం రజ్జానస్యాప్తిన జన్తవి సంపాదితాత్మనా సాయజన్తాస్తర శబ్దః -
అనేక జన్తసంపిర్వ్యపేక్ష త్యేనే నాజన్తస్యప్రస్తుత్యయర్వి శక్త్యాత్మనాసాయకతకల్పః -
కార్యకల్పసంహితారణ మితిభావః - స్వగ్ధాది ప్రదిశ్యుక మిచ్చార్థకత్వ మిత్యత్రావా॥
అసధి సంహితేతి॥ మృదితకమయస్స - మృదిరహశస్స - సదేవేతి కారణబాహ్యమ్ - స
త్యాది శోధకమ్ - వ్యాప్యతి నైశ్చాన్యాయవికల్ప మిత్యాది - వికల్పవాక్య మంతయాత్మే
తి - తాత్పర్యవిజ్ఞప్తమృంతత్వమితి - నామావ్యతో ఏకేమరిత్యైర్విధిః - బాహ్యం కర
ణమ్ - సకర్తృత్వార్థః॥

౧౦ వివిధ్యాసన విధిత్వయధ్యగమశక్త్యాగ్నితా॥ బాహ్యార్థేతి॥ అన్వయార్థజ్ఞా
నానాయతానికేయంతి॥ శ్రవణమితి॥ ఏత్యాప్రతిపాదకాని విద్యానిమృదకానివిధిః -
మరి - సమర్పయాత్తాజ్ఞేవాపయోగనుపపన్న త్యాదీ - వివరూపశ్రయ - బద్ధసమృత్తైర్వా
సపేక్ష బాహ్యార్థజ్ఞానానుగ్రహణశక్యం॥

౧౧ రత్నవిద్యత్రావా॥ రత్నేతి - సాధన రతుప్రయస్కర్తత్వ సాతుఃకస్తునా

గతి గోమయమువలనచెల్వవలె నాధనచతుష్టయము అనేనవి నాజ్ఞాపాదువలనః-
అర్థస్వభావాదే వేదమువపూర్వపుత్రమితిజ్ఞాయతే॥

౯ ఎతదుక్తం భవతి బ్రహ్మస్వరూపాచ్చాదితా విద్యామూలమపారమార్థికం భద్ర
వర్తనమేవబలమూలమ్-బధ్యపారమార్థిక-సరసమూలపారమార్థికత్యాదేవజ్ఞానే
వైవనివర్త్యతే- నివర్తకభ్యాజ్ఞానంతర్వకుస్యాదివాక్యజన్యమ్-తస్యైతస్యవాక్యజన్యజ్ఞా
నస్యస్వరూపాత్పత్యై కార్యతాకర్తృణాం సూచయోగః- వివిధమయోమేవమేవ కర్తృణా
ముపయోగః- సరసాశుమాల రణవైమోనివహణద్వారేణ సత్త్వపుష్కళవర్జితమ
ముపయోగ మధిప్తేప్రభావనా వివిధనీకుక్తమితి- అతఃకమాజ్ఞానస్యానువయో
గాదుక్తమేవసాధన చతుష్టయం పూర్వపుత్ర మితివక్తవ్యమ్॥

ఁఘుసిద్ధాంతః-

౧ ఆత్మోచ్యతే-యదుక్తమవిద్యానివృత్తిరేవ మోక్షః, సాచబ్రహ్మవిజ్ఞానాదేవ

మర్శయమాం॥ అనేనీతి॥ నిత్యానిత్యవివేకాన్నిత్యేచ్ఛా, అనిత్యజహపాచ, తమవయో
గీశమిదితి, కథమనేన వివాజిజ్ఞానేతి భావః- శమాదికం వృత్తము శమాచాపేక్షిత
మస్తితి శక్త్యా యామానా॥ అభావస్వభావాదేవేతి॥ ఆయోగవ్యవచ్చేదహేతు రర్థస్వ
భావ వివాదయోగవ్యవచ్చేదస్యాపి హేతుఃకర్తృః- శమాదికంబినివృత్తిరూపత్వాత్
ర్త్యపరిత్యేకమే-ర్తృణా భవావలంబిత్వం జ్ఞానస్యకర్తృనాపేక్షత్వంచేతి జ్ఞానకర్తృ
ణారర్థస్వభావాగ్భూతాః.

౯ కథం విశేష ప్రత్యనీకే ౭ భాగః, కథం తన్నివృత్తౌ కమానవేయ,
జననః కథం మునిస్సనై ముదైత్య, కత్వాభావస్వభావ ఇత్యాశక్త్యా ముక్తం
శంకలయద్రకం యతి॥ ఎతదుక్తమితి- స్వరూపతి రోధేరభాగః- భద్రదశాన
మేవ-సఫల్యం కిమపి-తదాశ్రుతిహి-ర్తృవేయ-తతః కింబధ్యజ్ఞానమాత్రనివర్త్యత్వ
ఇత్యత్రాహ॥ బధ్యేతి॥ ఆపరమార్థో ౭ విద్యాకార్యభద్రవర్తనకార్యత్వాది కర్తృః-
తతః కిమిత్యత్రాహ॥ నచేతి॥ సమూలః- అవిద్యాభేద దర్శన సహితః- జ్ఞానైవ- శ
తుకర్తృణ- సహి సర్వ భవనివృత్తౌ రజ్జుభిః కర్తృవేయ- ఏవం సముచ్చయిత్యభావః-
అభకరణత్వం త్ర్యుదస్యోః నివర్తకంచేతి॥ తస్య కర్తృనాపేక్షస్య- ఏకస్య- అదైవతమ
యస్య- తత్రాచార్యకృజన్యమ్- కార్యంబధ్యనివృత్తిః- తహి-కుత్రేత్యత్ర ఆహ॥ వివి
ధమయోమేవేతి॥ క్రుతి ప్రతిపన్నాయా మేవేతిభావః- సచ-భమిత్త్యత్రాహ॥ నచేతి॥
నైవం క్రుతమిత్త్యత్రాహ॥ ఇతిమమితి॥ వస్తవిరోధాదిభిః కరణేతి కర్తృవృత్తాత్వా యో
గాది మంత్రవాద్యోపయోగ మధిప్తేత్యేక్తమిత్యర్థః- ప్రకృతము పశంహరతి॥ అ
ర ఇతి॥ అతః- చావర్తముపాదావార్థాచ కర్తృజ్ఞానస్యాపేక్షితత్వాదికర్తృః- అత్రవాక్య
భూతార ఆహః- విరోధావసరమితిత్వాన్నిత్యుక్తమయోజనార్- జ్ఞానమాత్రస్య
హేతుత్వకేతే స్వామర్థ్యతో ౭పిచ॥ శమాద్యజ్ఞానకామునాన్నీకకమానమర్థ్యయః
క్రమేవాది క్రమాన్నివహక్యజ్ఞాభీర్విమోచకః.

ఁఘుసిద్ధాంతః-

౧ అస్తిన్ పూర్వకమే సిద్ధాంత చర్చిత ఇత్యాహ॥ అనేతి॥ సాధనసాధన ద్వి
త్వనిరాసమధ్యమమేవ ప్రతిపత్తి యదితి॥ తహి- కుత్రమితిత్వత్రాహ॥ అనిత్యితి॥

(౧౬) బాత్యధానా నమాదగమ్ బాతానువృత్తి నమాదగమ్.

భవతితి - తదభ్యుపగమ్యతే - అనివ్యానివర్తయే వేదాన వాత్సేర్విధిర్విరంజనానంతర
యాపయితివచనియమ్ - కింబాత్యధానానమాదగమ్, ముతరన్తూల ముపాశ
నాత్మకంజ్ఞానమితి॥

౨ సతావద్యక్తజనస్యంజ్ఞానమ్ - తస్యవిధానమనరేణాపి బాత్యధాన నిర్దేశ-
తావన్నాత్రేణానివ్యానివర్తయే చలభేత్॥

౩ వచనాచ్యం భేదనాశనాయామనిరస్తాయాం బాత్యమనివ్యానివర్తకంజ్ఞా-
నం సజనయతి, బాతేపిసర్వస్యసహస్రైవ భేదజ్ఞానానివృత్తిర్నదోమయ, తస్మైకత్వే
జ్ఞాత౯పి ద్వివర్త్యజ్ఞానానివృత్తివత్, అనివృత్తమపి భిన్నమూలత్వేన సజన్తాయశ
వతితి - సత్యాం సామగ్ర్యాం జ్ఞానానువృత్త్యనుపపత్తిః - సత్యామపి వివర్తకనాశ
నాయామస్తాపదేశలిక్ష్ణాదిర్బాధకజ్ఞానోపాత్తిదర్శనాత్॥

౪ సత్యం బాత్యధానానమాదగమ్ అనివ్యానివర్తయే మాత్రయాభేదజ్ఞాన మనువర్త
తఇతిభవతానశక్యతేవమిమ్-భేదజ్ఞానసామగ్ర్యాఅపి బాశనాయా మిభ్యామూపత్తే

కింయాపయ - కర్తాధికత్వాచాంబునక్తం జ్ఞానముతరదనమాంత్వ రుత్తమితిపాదన
ప్రకార విశేషమితి॥ పరమతం స్యమతం చౌహ॥ కింబాత్యధితి॥ సతువరమ తవిక
ల్పి॥

౨ త్వత్తరమ యత్తమిత్వాహ॥ సతావదితి॥ సతుమాద్యుపరసారస్వరక మామ
ణమ్-కుత ఇత్తపేక్షాయాం విధివైయభ్యం హేతుమాహ॥ తస్మేతి॥ సహిత్యత్వమ్
స్యజ్జగత్తవతా దధానోభో విధ్యపేక్షః ప్రత్యక్షవిశోధం త హేతుమాహ॥ తావదితి॥
ఇతం మామణద్యయమాపన్న మ్మోహోత్తమ్ - బుద్ధేయేను ప్రాచీనంఠిచ్చాన్త్రేర్వి శ్రుతి
పిద్యమ్, బుద్ధతేర యేనుప్రాచీనమిహావసదాభిము తలభేతేతి-మాశనప్రమానానుప్ర
తిదర్శన భక్తియావత్తేవానుప్రతినిష్క్రమితుమార్థవిశేషపరబహుళాన్త్ర విరోధ్యా
న్త్రేరితి వివక్షిరః- విశేషరః శ్రుతిపేక్షో విప్రతిషేధః- శ్రుతివైః శ్రుతిపేధః, ససమైతు
చిరోధ ఇత్యర్థః

౩ ప్రానయోః పరిహారద్వయం పరోక్షమూద్యనిరస్యతి॥నచేతి॥ఇవానిము
క్తమూనజ్ఞానవాప్త్యర్థకమాహ॥ అనివ్యానివర్తకమితి॥ బాధాదపిబాత్యధానశ్చ
దన్త్యైవతతత్త్వానిరస్యత అహ॥ భేదేతి॥ బ్యాసాదీనామపి జ్ఞానానువయః ప్రోత్సాహ
యేనురారోహ ఇతి బాధితాను వృత్తిమాహ॥ బాతేపితి॥ సర్వమూలానిద్యైకాత్మత్వ
స్యేత్యుక్తమ్- దోమయ-మూలావా నానివర్తకత్వదోమయ-విహింబం స్యాద్యో
క్తాహ॥ అనివృత్తమితి॥ భిన్నమూలత్వేన-భిన్నానివ్యానివర్తయేన- శ్రవణాదేర్వా
త్యాధాన జ్ఞానోపాయోగాచ్చాన్త్ర విరోధ పరిహరశ్చాధానిర్ధిగ్ధిగ్ధభిక్షేపిమ్- అను
త్పత్తిశుద్ధిమామయతి॥ సత్యామితి॥ న్యామూనుగృహీతత్వత్వస్మత్తదవత్త్య-యాపం
బాత్యం సామగ్రి-శ్రుతివిధి కథిత్యాదిద్యైకల్యమా శక్యమా॥ సత్యామపి॥ బాధా
త్వత్త్రబాధనాశనానప్రతిబంధిత్యర్థః॥

౪ బాధితాను వృత్తిం మామయతి॥ సత్యమితి॥ భవతా-కృత్వ మిభ్యాంకృతాది

శ్రీ జ్ఞానోత్పత్తిక నివృత్తార్థ - జ్ఞానోత్పత్త్యాపది మిథ్యాయాపాయశ్రుత్యాపని
వృత్తా, నివృత్తార్థరాగావాక్యవాదవి నాస్యావాసనాయానివృత్తిః ||

[illegible]

2. అపర భద్రవాసనా నిరసన వ్యాధికి జ్వర మోస్తూ త్రిమధ్యపర్యంతానికి తాది
కలిజ్వర మోస్తూ త్రిమధ్యపర్యంతానికి భద్రవాసనాయా అపరవాసనా పరిత్యజ్యే నాశనియి
త్యజ్య త్రిమధ్యపర్యంతానికి భద్రవాసనాయా శబ్దత్యజ్య పర్యంతాన్ని రసనానుపశక్తి ||

అతః పాశ్చాత్యజ్ఞానదృష్టవద్ధామోచనానికర్తవ్యాన్త్యం జ్ఞానం వేదా
 వ్యవక్త్యానిర్మితం - - - - - తాదాక్రమః - - - - - విజ్ఞానప్రజ్ఞాం కర్తవ్యత, అనుబంధవిద్యానా
 మి, విదుత్వేనాపూనం వ్యాయకవిదా వ్యవక్త్యామృతముభావ్యమృతత, అప్తానమర
 తాకమునానీక, అభ్యాసా ఆతేర్ద్రవ్యకృష్ణవ్యోమజ్ఞానవిద్యావీత్య, సంస్కృత
 వ్యవక్త్యానిర్మితం విద్యేతయాద్యాః॥

[illegible]

శా- భవతేన్మిప్రేతం వివృణోతి భవేన్ || బహుజ్ఞానాదయైఽపి సంవాసనాన్మితా, త
తన్మిప్రతాపిభేద ధీరీ తోవ్యయై సభయం దూషయతి || జ్ఞానాన్మితాఽపి త్రిశ్శ
యంవాత విత్ గౌరీశ్చరీడు, శ్రువాన్మితేభిరీవాః ||

౫ ద్వితీయం దూషయతి॥ బాధనేతి॥ భిక్షుమాలమ్ - భిక్షువానవాభ్యమాలమ్॥
 బాలిక బాషిమయి॥ ముక్తిర్వివాహానైవ స్యాత్, తర్హ్యశవశాదిభిర్వాస్యాత్, వివా-
 హ్యుదవ్యయాజగచ్ఛేజుస్యాత్, సారవివాదధిష్ఠానైవ స్యాదితివాచః॥ వివాహకథం ద్విత-
 యోద్వానామ వ్యతిరక్తతావా॥ ద్వివస్త్రేతి॥ ఏమరం సారమాధికం సమిక్త్యేతివస్త్రా-
 బాబాధిత్యాత్ - తస్యైవచైవ నైమిశ్యమిత్యతావా॥ ప్రవలేతి॥ ఐవ్యబాలిక కృత-
 త్తమూదిత్యైవానాయ ప్రవలేత్వాదివచన్ - యాథాభ్యాసవరోఽన్యథ ప్రవృత్తివా-
 చానాసార్థ్యమ్ - ఏవంవయే బాధకన్తిత బాధ్యన్తితిరసానుకార్యోదయశ్చ॥ తస్మి-
 తదభయో భావ ఇతి ప్రపయం దిప్తిః॥

८ నిమగ్నమున నానందమును దూషయి|| అపిచెరి|| అనృష్టవ్యాపారాశ
నివర్తనం శత్రుం నానంది దృష్టవ్యాపారనివర్తనై దూషయిచుట-

[illegible]

५. ప్రజ్ఞాంకుర్యతే త్యాగిభుక్త్యానయాతం విధేయం ప్రతీయతే, తద్వ్యాన విశేషశ్చ
 త్యక్తాః॥ ७॥ తే॥ ७॥ అతః క్షిప్యాత్మకత్యాగ్యనయాతయే॥ అవిశిష్టా త్యాగ్యానం భూతం

(౧౦) ౧) కంఠసంహారమువాద్యవృత్తు - వేదసంహారసంహారము - వ్యాససంహారము.

కుర్వితేత్యవమాదిని ర్వాత్వాత్కానానశ్యధ్యామోపకారకత్వాదనువిద్యవిజ్ఞయైర్వ
సూద్య ప్రజ్ఞాంకుర్విత విజానాతీతి ధ్యానం విధీయతే - శ్రోతవ్యఇతిచానువాదః - స్యా
వ్యాయస్యాత్థవరత్వేవాధీత వేదః పురుషః ప్రణామనవదధావబోధివ్యవర్తనాత్తస్మి
నానాయాన స్వయమవశ్రాంతే ప్రవర్తతేతి శ్రవణస్య ప్రాప్తత్వాత్ - శ్రవణప్రతి
స్థానాత్వాత్తననశ్య మనవ్యవర్తనానువాదః - తస్మాద్ధ్యానమవ విధీయతే - వక్ష్యతి
చ అపృష్టరసకృతచతేరాదితి॥

౨ తదిదమవర్ణోపాయతయా విధిర్విరం వేదవయూపాసనవిర్యవగమ్యతే విద్య
పాస్యావ్యతికరణోపకరమోపసంహార దర్శనాత్ - మమోబ్రహ్మత్వపాతీత్యత్ర,
తాదిదతపతిరకీర్త్యా యశనాబ్రహ్మవర్తనైస - యవేదవేద - నశవేద - అపృష్టోన్మి
శ్చ్యుః॥ అత్రైత్యేవాపాతీత యద్యద్యద యత్యవేద సమయైరవర్త ఇత్యత్రానుమ వి
తాంశగోపేతాంశాధియం దేవతాను పాశ్చ్యతి॥

౧౦ ధ్యానం చ తైలధారావదవిధిర్మత్తప్రతిసం తావయాచ - భూమ్యుతి॥
ప్రతిలిమ్మే సర్వ గ్రన్థీనాం విశ్రమాత్ ఇతి ప్రణామోన్మి త రచనగోపా

తేత్యాదేర్గోపాచి - భాగవతసంహారధ్యానమావేశేష పర్యవసానవిర్యర్థః - తిహి
ల్యవనవదాభ్యామనేప్రవృత్తి ఇత్యనేవ కిమర్థక ఇత్యత్రాచ॥ తాత్పర్యేతి॥ సామా
న్యకర్తవ్యః శ్రవణాదా విశేష పర్యవసేషత్వానా - శ్రోతవ్య ఇతి॥ శ్రవణాదపర్యవసాన
విధ్యానర్థ క్యాదప్రాప్తస్య ధ్యానస్య విధేయత్వమాచ॥ తస్మాదేతి॥ ఉత్తార్థస్య సోత్ర
తామాచ॥ వక్ష్యతి॥

౨ సూత్రార్థమాచ॥ తదిదమితి॥ పృథీయత తావసానే ప్రకృతం క్రియసామాన్య
శబ్దోక్తం తాతదిదమిత్త్యర్థ - తాతమాచ॥ విధీతి॥ స్థితయమువాచారతి॥ మన ఇతి॥
సంహారాదావనవదాభావావాత్తాత్రకర్తవ్యః - అత్రాచాచోపాపి శ్చురః - అథయేవ - వ్యాం
దేవతా నుపా స్తుతి - కృతివాదోక్తవద్య ప్రణామోన్మి తైలధారా వేదవేదకర్తవ్యః కృతిద
తైల్యవిద్యత్యవతివాదావసామాన్య శబ్దాత్తయవాచారగ ప్రయవిగతి - ఇదింహాక్యం
రాతి నత్రవాక్యవర్త్యవ్యవర్తక - తత్రహివిధివాక్య నిర్విరాత్తి రథవాచయ ఏతావాత్తి
రివ్యసూద్యకలత్వేన తతిస్తా సమర్థతే - తద్యదత్రాపి నిధివాక్యనిధివాక్య ముపాసనకు
రణాదేయ ఏవ వేదేతి నిధివా ౨ సూద్యకర్తవ్యత్వేన భావేత్వాన్వితా భావనవసానకు
ర్వ్యతే॥ యత్తదితి॥ యావేదతాత్రావ్యః, యద్యేద్యం బ్రహ్మ స విశిష్టోభయంతవా
క్త విర్యర్థః - మలనుగధీత్యస్యయః - కర్తవ్యత్వం కరణే సామాన్య శబ్దవిధివాక్యవ్యవ
తుల్య ప్రకరణాత్తరి ఏకేష శబ్దేనాత్తిః ప్రాసూత్రా - ఏతేక ర్తీకా ప్రకరణేవ్యతికర
ణాత్తరతీతా - విద్యయమతి సూత్రే పూర్వగత తాతర మ విశేషమ - ఏతై
లోక్తివానువాద - తదిదమిత్త్యాది సూత్రవాక్యభ్యానకం - నవేదమ మర్ణోపాయతయా
విధిర్విరం ధ్యాన విమర్శకర్తే నకువేదసమితి - అపృష్టా శ్చురీతి త్రి ప్రకరణ తైయా
వాత్తర్

౧౦ తాత్రాప్రకృతధ్యానం విధీయతే॥ ధ్యానం చేతి॥ ప్రతిసం భూవర్తవితా
తీయర్థవ్యవర్తకధానక - అతదిదోపాయత్వ శ్రవణాత్ - విద్యానీకవ్య ఇత్యాంపాత

అయ్యత్ర ప్రవచాత్.

౧౦ సావత్సరికర్కశశుభావాకారా భిద్యతేహృదయగ్రస్థిభిద్యతేశుర్వశం కయః । క్రియతై చాస్యకర్మాణి తస్మిన్ దృష్ట శుభావర ఇత్యనైతే కాథ్యాయ - విశిష్టవత్సాత్పరా ఆరద్రష్టవ్య ఇత్యనేననిభిభాగ్యనశ్య దర్శన శుభావాకారతా విధియతే - భవతిర స్త్యుతేర్యావనానుభూద్దర్శనయావతా ॥

౧౧ వాక్యకారజైతత్వర్యం ప్రవచ్చితిమ్ - వేదనముపాసనంసౌత్త ర్వివయై శ్రవణాదితి, సర్వా సూచనియము మోక్షసాధనత మ్ - వివేకంవేదనముపాసనమితి శ్లోక - శుభిర్విత్తయం కుర్యాద్యబ్రాహ్మణ్యకృతత్వాప్రియాబాధిపదిపూర్వక మితిత్వా, సిద్ధిభూతాననకబ్రాహ్మణి వేదనముకృతవృత్తం మోక్షసాధనమితి శ్లోకమ్ - ఆహునంసౌత్తర్యం వాసుత్సరికర్కనాన్నిర్యచనాచ్యేతి తస్యైవవేదనస్యఉపాశుభా సహా సహాకర్కరావృత్తస్య భువానుత్సరికత్వయివవచిరమి - నేయంస్త్యుతి ర్కర్కనయావాప్ర - పాదితా - దర్శనయావతాచ ప్రత్యక్షతాచిత్రిః ॥

౧౨ వివంప్రత్యక్షతావత్సూచనవిగ్రహాధనయాతాం స్త్యుతిం విశిష్ట, నా

భాగ్యమేవ భువాస్త్యుతిర్యుతిఫలై కాగ్రదవగరమిత్యర్థః.

౧౩ తివయవిశేషం - పదర్యయతా ముత్త్యుతాఽభిశ్రతం విశేషాత్తరమాణా ॥ వాచేతి ॥ శుభావాకారత్వం విశవావధాన సూచత్వమ్ - కుర ఇత్యత్పాశా ॥ భిద్యతి ఇతి ॥ హృదయగ్రస్థిరభిద్యతే - యగ్వా - హృదయేహృద్గత ఆత్మా - రస్యగ్రస్థి - ప్రత్యుతి సంబంధః - ఆహునంసౌత్తర్యం దిగ్భావరకాత్వాత్పాశవిషయస్య ద్రిష్టవ్య ఇతి పదసాధనావా ॥ వివమితి వివంచ గతి - కర్తాయతేవా - కాగ్రదైవ సత్త్విర్భః ॥ కథం స్త్యుతే దిగర్కన యావతేయతావా ॥ భవతితి వృద్ధేవ్యయైర - ఉక్త్యానితివివచితావాః ॥

౧౪ అయమర్థ స్మృతితాత్పర్యజ్ఞై రపుత్త ఇత్యాహ ॥ వాక్యేతి ॥ ప్రవచ్చి తమ్ - పూర్వపక్షసిద్ధాంత రూపజన్యః - తద్వయయై శ్రవణాత్ - వ్యతిరేకప్రయోగాది నేర్పరః - వాక్యంవ్యాప్తమ్ ॥ ఉత్పన్నేతి - సవరంభాగ్నిగ్ధ ఇతి భావః - మోక్షసాధనతయ - వివేక మితి ఆధానక ఫలవనాది త్యుతానః - ఉత్తార్థస్య పూర్వపక్షత్వ శ - త్వాత్ప్రదానాయావా ॥ సకృదితి సిద్ధం సిద్ధాంతః - ద్వితావృత్తియాత్ర త్యుతా నాయా నర్తకత్వః - ముక్తాభిశ్రత స్యవాక్యే కర్తృత్వం దర్శయతి ॥ ఏవానన మితి తస్యైవ - మోక్షసాధనస్యైవ - ఆహునక బ్రహ్మచర్యత్వాదనకృతా వృత్తిత్వమ్ - వాక్యకృతాఽత్యుభిశ్రతం విశేషాత్తరం పాశిగ్రహకృతమిత్యాహ ॥ నేయమితి ॥ వాక్యకారజైతత్వం తస్యైవయతయభావకత్వమితివా - నేయమ్ - అనన్యదావృత్తా భువాచ - దీక్షాబద్ధినివృత్తకకల్పస్య భీమానన్యచరత్వం మూలవిత్వాహ ॥ దర్శనేతి ॥ ప్రత్యక్షశుభావాకారతాచిత్రిత్వరః - శ్రోతవ్యకర్తృత్వ భీవిశేషాత్తరణాదపత్యై స్తుకథివాగ్ర పారాద్యవ్యవృత్తస్యసాగ్రహకత్వయాచ భీవిశేషచరత్వమేవ న్యాయ్యమితిభావః ॥

౧౫ విశేషాత్తరశరాశ్రితరస్తేత్యాహ ॥ వివమితి ॥ వివమ్ సూచనశ్చరత్వమ్

(౨౦) భాగవత స్మృతియోపాసనము - భాగవత స్మృతి భక్తి రత్నము :

యమాత్మచక్రవర్తనలభ్యోనమేకయా నవమనా శ్రుతేన - యమేనైకవృణుతే తే
 సలభ్యస్తేనైకతత్త్వా విప్రుణుతే తనూంస్వామిరి - అనేనైకవలశ్రవణమననవిభాగ
 నానాకూర్తప్రాప్త్యమహాయత్వ ముక్త్యాంయమేనైక తత్త్వవృణుతే తేనైకలభ్యభిక్తు
 క్తమ్ - ప్రియతమపివహివరణీయేభవతి - యస్యాంయంధిరతిశయప్రియః, సవినాశ్యప్రి
 యరహాభవతి - తథాంయంప్రియతమతత్త్వానప్రాప్తోతి, రిభాస్యంయమేనభగవాన్
 ప్రయతతవలభిభగవతైవోక్తమ్ - తేహంసరతయత్వానాంభవతాఃప్రీతిపూర్వకమ్ | త
 వామిబుద్ధిరొగంతం యేనమాముచయన్తి రిషిరి - ప్రియోహిజ్ఞానిసూత్యభగవాం
 సరమకుప్రియభిర - అతస్మాత్తత్కారయాహస్త్రివిద్యైర్యమాకాశ్యర్థప్రియత్వై
 సస్యయమవ్యక్త్యభాగప్రియాంయస్యసవినపరేతాత్మనా వందీయాభవతిరితేనైకలభ్య
 తేనతతతైశ్చ్యుక్తం భవతి ||

౧౮ ఏవంయోపాధ్రువానుప్రతిరివ భక్తిశబ్దేనాధిధీయతే - ఉపాసన కర్యా
 యత్వాభ్యుక్తిశబ్దస్య - అతఏవ శ్రుతిప్రతిధిరివ నిర్ధీయతే - తమేవ విధిత్వాటిక్కు
 శ్చ్యమితి, తమేవవిద్యానమృతభవాభవతి | నాశ్చఃపహ్లాతయనాయకవ్యతే, నాహం
 వేదైర్మౌనసానవాసనసేద్యయా | శక్యవేదవిధిద్రిష్టుం దృష్టవాసనిహంయథా |
 భక్త్యాత్వస్వస్యయాశక్య అహమేవం విధోద్ధున | బ్రాహ్మండబ్రుంచరత్వైస్స ప్రవేష్టుం
 చపరంతతి | పురుషస్సపరః సాధకభక్త్యా లభ్యవ్యవస్వయేతి ||

యాదితిభావః | ప్రవరసంకుసనమ్ - కారిణీకార్యోపచారః - అత్రభగంప్రతిత్వైశ్చ
 త్వంభ్యానాదేరనుహయత్వమేవ శ్రుతియతఇత్యాశక్త్యాంయం పృథకుపృథిక త
 భగవాహ || అనేనేతి : సప్రతిభాగ్యమగ్నిశ్చైతవ్యవధితవధిశేవలభ్యస్యభావః || రతిః
 మిత్యపేక్షయాం దర్శయతి || ప్రియేతి || రతోఽపితిమిత్యత్రాహ || యస్మైతి || య
 స్యప్రపానకస్య - అయంచరమాత్మా - సరమాత్మవిషయప్రీతి మత ఏవ రత్నోపనిష
 యత్వమిత్యత్రమానతయా ప్రియతమత్వకార్యవరణ వివరణాయ ప్రసక్తిమృతపూర్వ
 కందర్శయతి || యథేతి | అయమ్ - భగవదప్రీతిమా - సుతరయత్వానమ్ - అశంసా
 యాంక్తిః - తద్వివరణాయాహ || ప్రియాహితి || సాశక్తుతన్మగ్నితమృత్యాధు
 వానుప్రతిత్వైశ్చైవితత్వందర్శయతి || అతఇతి || శ్రుత్యమాతాల్పభాగప్రియత్వైస్స - అ
 త్థైస్సైవ తేజహిధియామితి భావః - అత్యగ్గప్రియా - అత్యధాను మాహ

౧౯ తహిఃకథం భక్తేకుపాయత్వోక్తి రిత్యత్రాహ | ఏవమితి || సేవాభక్తిరు
 కాన్తిరిహి నైపుణ్యకాః - బహుశ్రుత్యేకాభ్యానస్మాదోపాయ వేదనస్య భక్తిరూప
 త్వయపహిద్య, అథశ్రుతిప్రతిత్వకాభ్యానదేవతగుహపాదయతి | అత ఏవేతి | అతః
 భక్తిరూపాసనస్య ముక్త్యుపాయవేదః త్వార్ - యప్రాప్త్యనంసావర , మహాప్ర
 భుర్యై పురుషఇతి పూర్వాపరావగత భగవత్పరే మధ్యస్థవిభక్తిః, పురుష ముక్త
 కాభ్యానదిజ్ఞాతనాయత్వేతాశ్వరరవాక్యముపాత్రమ్ - ఉపాయప్రసాదభక్త్యా
 త్వత్తోమాంతత్వత ఇతివాక్యార్థనిర్భయకరయః జ్ఞానవశకవప్రాప్తివాంభక్తిపా
 త్యత్వ కథోక్త్యాననాహంవేదై రిక్కురాహురమ్ - విషయైక్యప్రకృతిధ్యయ
 పాదై ర్కయిరిజ్ఞాతనాయపురుషపర ఇత్యాగ్యకూర్తమ్.

౧౫ ఏకం రూపాయాః క్రుతా నుచ్చైతే స్వాధనాని యజ్ఞా వికల్పాదీని, యజ్ఞాది క్రుతైరశక్త్యవధిర్భూతాశక్తి - యవ్యవధి వివిధమనీతి యజ్ఞాదియోవివిధమనీతి వివిధమనీతి, రథాపి తస్యైవ వేదసశ్యధ్యానయాపస్యా పారసాని నుష్ఠి యమానస్యాధ్యాపాదయోతిశయస్యాప్రయోజావనువర్తమానశక్తి బ్రహ్మప్రాప్తి సాధనత్వత్కమత్పత్తయే సర్వాధ్యాశక్తి ముదానియావజ్జీవమనుష్ఠయ్యాని-వ్యక్తిగత, ఆప్రయోజాత్తత్రాపి విద్యస్తమి, అగ్నిమాత్రాదిత రత్నాగ్రామైవ తద్ధర్మనాన్, సమాకాంత్యేన తే త్యాదయః॥

౧౬ తాత్పర్యార్థ్య క్రుతానైవై తేస్వైకాదిశక్తివీకరిత్యుత్తిమాన-తల్లిర్విదేకమనా తాత్పర్యశ్రీయాః త్యా తాననసానానుద్ధర్మశక్తిస్సంభవాన్నిర్వరనాచ్యేతి- విదేకాదీనాం శ్వరూపంచాన-తాత్పర్యశ్రయబిత్తాదయ్యదన్నా త్కాయశక్తిర్విదేక ఇతి- అతస్మిన్వరనమ- అహరశక్త్యా శత్రవశక్తిః, సత్త్వశక్త్యా క్రుతాత్ప్రతినిధి-విమానః తామానభివ్యక్తఇతి- తాన్తప్రపాసీతేతివర్తనః మ- అతస్మిన్సంశీలనంలేనాశ్చ స రధ్యాశక్తి-నిర్వరనం సత్త్వయదాహుతం తావ్యతారణ- సుధాతత్పావధావిత ఇతి- తత్పావధావిత ద్వాద్యనుష్ఠానశక్తిః క్రియేతి-నిర్వరనమ- క్రియా-వానేకబ్రహ్మనితాం విద్యుః, ముతం వేదానువర సైవబ్రహ్మనా వివిధమనీతి యజ్ఞేన వ సేవతపసానాశక్తేనైతి- తత్పావధావిత దానాహింసాసధిధ్యాః త్యా తానీని-నిర్వరనమ-శత్రవశక్తిస్తేమ

౧౭ ఏవమస్తు, తతః కిం కరుణసావేక్ష్యస్త్యేకత్వాతా॥ ఏకం రూపాయాః ఇతి॥ ఏకం రూపాయాః-ప్రకాశేక వి శేషణ విశిష్ట యాః- తత్తదవస్థాభేదః కరుణసాధ్యఇతితావః- ధృవనాను పృతేః- సతువివిధమయో ఇతిర్థః- చంకుసాధ్యేచ్ఛోరేతా వాన్తరవాధ్యే పశ్యతే త్వదవేచ్ఛోరేత తిర్థే-చార్థ్యమమస్తాన మిత్యాత్మాశ్రయ ఇతితావః- అభ్యుపేక్షాన॥ యద్యపితి॥ తదత్పత్తయ- వివిధమనీతి- అని త్యా యాః నిర్వరనశక్తియావజ్జీవాను పృతా-తాశ్రమ విశేషశ్య విద్యాగ్రత్యేరమా త్రానీ దిద్యయతి॥ వ్యక్తివేతి॥

౧౮ అథాపి మానతాం శమాదివిరోధం రుచిజహీర్న న్నాన॥ తాత్పర్యేతి ధృవనాను పృతే నిత్యమేవ తాత్పర్యధర్మభూత్యాధ్యాసః- సేవశక్తియజ్ఞాదేశ్చమాదేశ్చత్వదానామైవ తావః- ఇతి తేనయోగేవ్యవస్థాః- తేన విశిష్టత్వదానః- సహి పృతిత్యనుష్ఠిత్యపూర్వకలానాం సాక్షి-బాధైరపృతావః- సంభవోయ్యైః- నిర్వరనమానః- తేన సత్త్వే-ధంర శమాద్య విరోధ ఇతిత్యాన॥ విదేకేతి॥ ఇతిర్వాద్యైః- అతే త్యాదీని- విషయాసధు త్యాన్తాతుమ శక్తిర్వన, సమి తానీ-నిర్వరనః- అసభివ్యక్తేగోధాద్యధావశ్యకలితః- తామాధిమోధః- అతస్మిన్మానవ్యసంభూత్యైః- నాత్ర సాధ్యాంశ్చతా- తాతాన్తర సంశీలనశ్చయోగోపకారకత్వార్-ధావ్యతారో ద్ధివిదా చార్యః- అతస్మిన్వర నిర్వరనం తేన దర్శితమితి విజ్ఞా యతే॥ స్వార్తమితి॥ తాత్ర త్యాద్యధ-మునిర్వరసాధ్యసహితా త్యాత్ సహితాధానం స్వార్తందర్శితమ- శక్తి తః- సహ్యశక్తింబియతే- బ్రహ్మనితా- సతుబ్రహ్మ వివిధమానాను- క్రియాశక్తిని తరణమాన॥ తమేతితి॥ అధిధ్యాసితేతి- స్వర్యయధిః, తర్య తాపకారానాతర త్తరణంనా, నికృంబితా- అనిత్యః, అనానిర్వరకదమ్యత్వ మహింసాద్యై రా

మైత్రువనినా బ్రహ్మలోకావస్థాది - దేశకాలవైగుణ్యావృత్తవస్తావ్యవస్థానైకైశ్చ
 తద్వందైస్యమభాస్యకర్తవ్యం మనసోవసాదఇతి తద్వివర్యయోఽవసాదః - నిర్వ
 తనం వాయువాత్మబలహీనసలభ్యఇతి - తద్విచర్యయజాతుప్రేమధర్మఇతి తద్విచర్య
 మాయుధ్ధమః - అతిసంతోషశ్చ పరోధీత్యథః - నిర్వచనమునామూదాత్మఇతి ॥

౧౭ ఏవంనియమయక్తస్యాశ్రమవిహితకర్మానుష్ఠానేనైవ విద్యానిష్పత్తిరీత్యు
 త్తంభవతి - తథాచ శుభ్యతరమ్ - విద్యాంచావిద్యాంచయశ్చద్వైవోభయంసహా
 అవిద్యయాశ్చుత్కుః తీర్వా విద్యయాఽమృతమశ్చురభిః - అప్రవిద్యాశ్చాభిశం
 వతాః కమహితంకర్త - అవిద్యయాకర్తవాశ్చుత్కుః జ్ఞానూత్పత్తిరేహి పాపీ
 సంకర్ష, తీర్వా అపాపాన్, విద్యయాజ్ఞానం, అమృతంబ్రహ్మశ్చైవాహ్మతీతీత్యర్థః ॥

జగదమిత్యన్యజగదాది చరవాక్యమః - శోకవయశోనిమిత్తంవస్తు - అదిత్యైవభ
 యనిబుత్తంవస్తుత్తమ్ - అతితాగామ్యనిష్టజ్ఞాననిమిత్తరీతవికారాలోభయః - త
 తబ్రోధిన్నత్రమః - తద్వంద - బుద్ధజనదైస్యదిర్వసంపదదైస్యవిర్యధః - అభాస్యకర్తవ్యం
 శ్చైవపృథ్వీక్షురీత్యమ్ - దైస్యశబ్దవివరణం, భాస్యకర్తవ్యపరోధి దైస్యవిర్యవసా
 నా - శుద్ధాభిన్నవాక్యతయా యోజనీయమ్ - దేశకాలవైగుణ్యావృత్తవస్తావ్యవస్థా
 నైకైశ్చ జనితమభాస్యకర్తవ్యం మనసోవసాదః - కిముత్తంభవతీత్యతాచ ॥ తద్వందై
 స్యబలిః దేశకాలవైగుణ్యాది జనితంమనసోదైస్యం మనసోవసాదియశ్చుత్తంభవతి -
 అవసాదః క్షణమాత్రం వాశ్యోక్తమ్ - తద్విచర్యయఇతిమహాశ్చ - బలంమనూబలమ్ ॥
 తద్విచర్యయజేతి ॥ దేశకాలసాధున్యాతీరావాగరప్రీతినిమిత్తవస్తువాదివా - ఉద్ధ
 ర్మలక్షణేన తద్వివర్యయః ఫలితఇతిసూక్తః - తథంస్యాన్యాయావసంతోషత్యాది
 మయోగాగ్ధతయోక్తస్య సమ్మేషస్య హయర్వయిత్యుతాచ ॥ అతితి ॥

౧౮ వేదవిద్యాభ్యాసేషు వాక్యాభగమహా ॥ ఏవమితి ॥ ప్రవృత్తి నిష్పత్తియ
 తతావిభాగార్థ్యుభిక్షిప్తః - త్వదంధిమతేనైవేత్యేవకారాభిప్రాయః - అవిహరింపి
 త్తగామ్యనిష్పత్తియావశమదేవహితప్రవృత్తియావశజ్ఞాదేవాపరోధఇత్యభిప్రాయః
 మానఃచదిర్భవత్ - అభాస్యకరే శ్రుత్యన్వరందప్రమాణయోగశబ్దరూపాదవత్ర
 తాశ్చమతయేవసేవ త్ప్రదస్యక విద్యాంచేతిశ్రుతిముహదాయవ్యాచప్తే ॥ తథాచ
 శుభ్యతరమితి ॥ శుభ్యతరమితి ॥ సప్రగతిరయాయజ్ఞాదశ్చురీతిలక్షణా, స
 మసముర్వయవాదిశ్చ తత్పరింతాన్వీకృతాశ్చురీతిర్యధః - ఉత్తైస్సాన్వీకరణశ్చ
 మానఃయేత్తమపి మమకాభగపరమిత్యథః - అతికింకర్తవాదీర్వ్రాహ ॥ అతీ
 తి ॥ అత్య - సమశ్చయితాంచాప్యవిద్యాయాఇత్యాదే - ఉవిద్యయేవావిహితకర్త
 జ్ఞానత్యుదాసః - వాక్యాభగంయోజయతి ॥ అవిద్యయేతి ॥ జ్ఞానూత్పత్తిరేహి - సమ
 తదివిదివిరోధీత్యావః - పాపీనమ్ - సమవిద్యావధర్తర శూన్యాని విరోధిన్యమితి
 తావః - అపాపాన్ పాపీశ్చస్థిత ఇత్యపాన్వీకర్యమభ్యావారశ్చ - గత్యన్తరసద్భావా
 శ్చసాయజ్జితఇత్యావః - కర్తజ్ఞానకర్తాభ్యాం కమయేకమగ్నిః పత్వేతోజ్ఞానం
 ప్రవర్తతఇతి ప్రవృత్తిప్రీతా - ఫలాహయవిరోధిపాధారణశ్చుత్కుఃశబ్దస్యైవైతి
 ప్రత్యయార్థవేదన తదిచ్ఛాశేతుసాధారణశ్చయజ్ఞాదివాన్విశ్చవాగనిష్కర్తా

౧౮ మృత్యురకణా వాయవయా ప్రతితా ఒదాద్యా విశ్వరద్యహితం కర్మ
కర్తవ్యత్వమ్ - ఇయాజసావీసుబసూకాయజ్ఞావాగ్ధానవ్యపాత్రయః - ఇన్ద్రవిద్యాను
భిషామ తర్జుంమృత్యుమవిద్యయేతి॥

౧౯ జ్ఞానవిరోధిర కర్తవ్యపాత్రయాపఠ - బ్రహ్మజ్ఞా సూక్ష్మత్వి విరోధిత్వే
సాన్నిధ్యఫలతయేభయేయరసి పాపభయభిక్షేయస్యైవ - అశ్వరజ్ఞానవిరోధిత్వం జ్ఞానా
ద్విత్తిపాకుభూత మధ్యసత్యవిరోధిజన్త మవివృద్ధిద్వారేణ - పాపశ్వరజ్ఞాసూత
యవిరోధిత్వమేషమిదాసానుకర్తవ్యకారణాని తంయమధోనిపతీతిశ్రుత్యాఒకగమ్యతే -
రజన్త మసోర్యభాభాజ్ఞానావరణత్వం, సత్త్వస్వరయభాభాజ్ఞానపాకుత్వం, భగవ
త్వైవ ప్రతిపాదితం, సత్త్వత్వంబాయతేజ్ఞానమిత్యాదితా ॥

౨౦ ఆరశ్వజ్ఞాసూక్ష్మత్వయేపాపంకర్తనిరసనీయమ్ - తన్నిరసనంచాసభిసం
హితభరేనామస్థితేన ధర్మేణ - తథాచ శ్రుతిః - ధర్మేణపాపమపవతీతి - తదేవ ంబ్ర
హ్మసాగ్రస్థిపాధనభూతం జ్ఞానంసర్వాశ్రమకన్యాపేక్షమ్ - అతోఒపేక్షితకర్తవ్యరూప
జ్ఞానం, కేవలకర్తవ్య ముప్పద్ధిరఫలత్వజ్ఞానం, కర్మమాయానంపాపసేయమితివైతావే
షితా బ్రహ్మజ్ఞానాయః పూర్వవృత్తావక్ష్యాన్ ॥

౨౧ వ - అహ్యంస్మృతో తతోజ్ఞానం ప్రవర్తతేఇతిహి కర్తసాధ్యతయాజ్ఞాన మేవో
వ్యతే - నకుమాయేనా విదిమనా ॥

౧౮ అవిద్యాకల్పశ్య కర్తవానిత్వం సహకుకం దర్శయతి॥ మృత్యురకణేతి॥
ప్రతితా - ప్రతితివాన్రసాద్విద్యభావః - విద్యేరకత్ - తదన్యాధ్యేన విద్యభావః - సత్త్వవి
హితకల్పజ్ఞానందేరిభావః - ఉత్తంస్పష్టయితుమాచ॥ యథోక్తమితి॥ జ్ఞానమాగమా
క్షమ్ - విద్యావిదేకాదిభా - తర్జుమతితరతేః ప్రాప్త్యభావ్యవృత్తాభావః ॥

౧౯ ప్రాచీనంకర్తేని కర్తవ్యత్రస్య నిరసనీయవాన్విక్తిరయక్తా, పాపమేవ
కర్మనిరసనీయం శూన్యవిద్యాకల్పశాస్త్రహ ॥ జ్ఞానేతి ॥ కథం శ్రుతిపాత్రయాప
శ్వకర్తేణ పాపమపవతీతి పాపభేద నిర్దేశాత్కర్తృహ ॥ బ్రహ్మైతి ॥ సమృత్యం
సదాప్రకృతం సర్వప్రాప్తసంభవి ప్రయోగోఒప్యగ్రహేతః - రజన్త మసీహిత్విరోధినిజ
ద్యత్రాహ ॥ అన్యతేతి॥ అశ్వరయోశ్చ తాదృత్వేనపాపాణికహిద్వారవానిభావో
ద్విగమ్యత్రాహ ॥ పాపశ్వరేతి॥ అభోనయసముపాస్తి వైముఖ్యకరణమ్ - సాహిరమ
రియా తతోత్రా - రజన్తమసాన్త భావత్వం దర్శయతి॥ రజఇతి॥ ఏవేత్యావ్రతమత్వ
సూత్రసమ్ ॥

౨౦ తరఃకిమిత్వత్రాహ ॥ ఆరశ్వైతి॥ చత్వరీకశ్చకౌగ్రనివృత్తిచరః - అన్య
యవర్తిరేకసముచ్చయిచరేనా - కననిరాసఇత్వత్రాహ ॥ తదితి॥ అనుష్ఠితేన - సకు
జ్ఞానకూతేణ - అవిద్యాకల్పభావశ్వ విరాసేశ్వ ధర్మత్వం, మృత్యుకల్పభావశ్వవి
రసనీయశ్వర పాతత్వం, స్పష్టయన్తీ శ్రుతిదర్శయతి॥ తథాచేతి ॥ తరఃకిమిత్వ
త్రాహ ॥ తదేవమితి॥ రి - శ్రుతిస్పృత్యుపపత్తిసూత్రవాక్యకారవరన్తః - ఏవమహ్య
ద్విత్తివిరోధినిరాసాయ - తరఃకింబ్రహ్మవిచారశ్వ కర్తవిచారాపేక్షత్వ ఇత్వత్రాహ ॥
అతిఇతి॥ బ్రహ్మవిద్యానాః కర్తసాపేక్షత్యాన్ ॥ అపేక్షితేతి॥ పాపయాభావా
యతేత్యభావః - వైవత్వత్వైరిక్షిత్తదేరిభావః ॥

(ఉద్ద) సాధనచతుష్టయమునకు పూర్వము వ్రాసినట్టి భాష్యసాధనానామకమైన పద్యరత్నమే

౨౧ అపిచ నిత్యానిత్యకము ఏవే కావయ్యె యాహంసాశ్రయమున రేణ స
శంపత్సన్తే - ఫలకరణికర వ్యతాధికారికేషు నిత్యయాద్యతే కర్తృశ్చయోచితత్వ
లతత్త్వైరత్యాధికరత్యాత్మనిత్యత్వాదీనాం దురవచోభత్యాత్ - ఏహంసాధనత్వంచ ని
వియోగావసేయమ్ - వినియోగశ్చ శ్రుతిలిఖ్యాదిభ్యః - సువతార్తియః॥

౨౨ ఉద్దీభాష్యసాధనాని కర్తృశబ్దధ్వజానాని బ్రహ్మద్రుప్తిరూపాని బ్రహ్మజ్ఞా
నావత్తాదీనిహివాచ విస్తరీయాని తావ్యపికమాగన్యవిధిసం హితశబ్దాని బ్రహ్మద్యో
త్వావససాధనానితి తత్పాద్యజ్ఞాపాదనా న్యేతాని సుతరామిహైవ సక్లతాని - తేహం
చకర్తృశ్చయోచితత్వం తేహ చిత్తవంశతా॥

౨౩ ఏవం కర్తృవిచారశ్చ పూర్వవృత్తస్త్వముచాదితత్త్వ - అథపరోక్షసాధనచతు
ష్టయపుర్వవృత్తత్వం నిరస్యతి॥ అపిచేతి॥ యాహంసేత్యుత్తంభాగోక్తిః - ఫలంభ
క్షియక్షీ-శరణం యజ్ఞానికముపాసనం - ఇతికర్తృవ్యతా ప్రయాజాదితా సాధనశ
ప్రకంఠ - బుభుక్షుర్ముక్షుశ్చాధికారి - తదాధానికయాద్యాత్మాభాగ నిశ్చయవత్త
ద్విదధికరతాధీనప్రాప్తి కాధానికయానిరుపాధా తత్పాదనసముదాయ నిశ్చ
యవిధిచా - సాక్షాత్ప్రయవాధీనత్యానిత్యాపాదప్రతితి స్వర్గావనిర్వహాకారణీన
సామ్యరిగముని త్కృతాతుః - కాతాదీకాప్రాప్తిరంతం సత్త్వానిత్యవిపరీధిహ
కుర్వయత్పరమాజ్ఞాదినిత్యతాద్యత్వే - అనవసరగ్రతుంచ - పురుషశ్చ ప్రభవకుభక్తి
యనవిధి గృహీతత్వార్ - పురాతాదిత శ్రుతవదాథోపబంధాని - సహ్యరస్త్రేణని
త్యాదినిశ్చయః - తదాశ్రుతి తేనైవ బ్రహ్మస్వరూపనిశ్చయేన కారితవైయర్థ్యపు
శక్తార్ - శమాదికు సమాచయిష్యతే, శకుదమాద్యతేః ప్యాదితి - అతఃచక్రాబ్ధ
విసౌనపూర్వవృత్తస్త్వమిర్త్యుః - ఏవంవాక్యభేదయ వేదశబ్దభావత్ కర్తృబ్రహ్మ
హంసయోః పార్యాపర్యముత్తమ్ అథవాక్యాభ్యా సయాపమాహంసాశ్చ భావాద్భు
త్తవిస్తాహుః పూర్వవృత్తత్వమాహ॥ ఏహమితి॥ ఏహమ్ - శమాదిహమ్ - వినియోగో
క్త్యర్థజ్ఞాపనమ్ - తార్తియః శ్రుతియాభ్యాయనిధిః - ఇదం ప్రదర్శనాధామ - తత్రతత్ర
పూర్వకాదోక్తకృత్తవ్యయసాదేకత్వాదివిధానః॥

౨౪ అథాభ్యుచయమామహా॥ ఉద్దీభాదీతి॥ శబ్దధ్వజప్రతిపద్యఫలకత్వం -
అన్యతరస్యోకయోరప్య అపేక్షావిరహాపి సాదృశ్యాదివాధీశ్యం ప్రాశస్త్యకత్వమితి
తత్త్వవాసాయ ప్రభవగు ద్భీవాదిధియే బ్రహ్మవిస్తాతేజమాహ॥ బ్రహ్మద్రుప్తిః॥ బ్ర
హ్మవిశ్వాయా ఏదవైయేమాహ॥ తావ్యపిక॥ రర్పణోవిద్యత్వాదకర్తృతర - సుత
రామ్ - ఏతయాపేక్షయోక్త్యః - కర్తృజ్ఞాత్రయత్యాత్మవృత్త బ్రహ్మద్రుప్తిరూప
త్యాకర్తృతర విస్తృత్యేప్రాప్తే కర్తృశబ్దధ్వజసాకారణేపిపూర్వగ్రహిబ్రహ్మజ్ఞా
విధితత్వాత్తద్రుప్తిరూపాద్దీభాదిధియాం విస్తవం - త్రాశ్చయిగ్ధిరైత్యేహవేయ
త్తమ్ - అస్త్యేతంసక్లతిః, శభాపి విమర్శితా॥ తేహమితి॥ ఏతగు ద్భీపివానిచా
రశ్యసాదృశ్యోక్త్యాత్మకపేక్షాత్కర్తృసంపూర్వవృత్తమిర్త్యుభ్యుచయమామహః -
ఏవేతాద్యంసంత్వవైధమ్ - కృత్వాపిభ్యామసాదేపి సుకృతకా దురత్రైకా
తేజాచత్రాపి ఫలాధ్యాపనా సానింసాగ్ - తస్యశబ్దయంతం తాద్యతేజాద్భీ
జేదిపాపి పూర్వరూపవిస్తాతేజాతుల్య - అపాతతోనన ప్రతితితు పూర్వతాపి

మహాపూర్వము :

౧౦. యదవ్యయః - అశేషవిశేష ప్రత్యసేకవిభాత్రం బ్రహ్మైవపరమాత్మః తదతితః నానావిధజ్ఞాత్వజ్ఞేయ రక్త్యురజ్ఞానభేదాదిసర్వం తస్మిన్నేవ పరిత్యక్తం మిథ్యాభూతమ్ ||

౨౦. సదేవసోమ్యేదమగ్రతః సీదేకమేవాద్వితీయమ్, అథపరాయణయోగదత్తరహ ధిగమ్యతే. యత్తదదేశ్యమగ్రహ్యమగోత్రమవర్తమచక్షుశ్శోత్రం తదపాణిపాద మ్ | నిష్కంధం సర్వగతం సుసూక్ష్మం తదవ్యయం యద్యురయోగిం పరిచక్షున్తిథీ రాః, సత్యం చ సమనంతం సహా సమ్మలం నిష్క్రియంశాస్త్రం నిరవద్యం నిరజా

మర్శిమ్యుత్తరము - అతోపధి ప్రమేయోగోచారాధ్యక్షాత్తద్వాయసాపేక్షత్వా ద్భూత్వావారసోపధిభావనాపేక్షిత్యావ్యవర్తమిచారవైషమ్యపూర్వవృత్తత్యమ్ ||

మహాపూర్వము :

౧౦. ఎవంపూర్వముత్తరమేవ వస్తుసాదుర్భవ్యలింగమతవ ఉపాయసర కాశ్యాలోచనముచరిత్యుతాః - వస్తుసాదుర్భవ్యం తూపేయపరమాత్మ సర్వాలోచన యా విప్రరీతావస్థస్య పరివారణీయమితి త్పత్వా తత్కూర్మంనపరిహృతమ్ - అత ద్విప్రరీతావస్థస్యతి - అగ్రహ్యమగ్రహ్యత్వాదినా, సర్వవేదావ్రాతరభ్యస్త ఇత్య నైః || యదవ్యయత్వవిశేష బహువచనాగ్రహ్యసూక్ష్మస్యస్యాధాన్యంబహుగ్రంథకా రాధిమతిశ్చ సూచితే - విప్రా సత్యత్వమవ్యయమిథ్యాత్వంచ ప్రతిజ్ఞాసతే || అశేష త్యాదిస్థవ్యయేన || అశేషవిశేషజ్ఞాత్రావిర్యావృత్తి రూపశ్చ - ప్రత్యసేకత్వం బహువచనవస్థయాసహాత్వం జ్ఞాతత్వేన రవివర్తకత్వంచ - చిత్తజ్ఞేన తుచ్ఛత్వం త్యుతిస్సతే - మాత్రచాజ్ఞాత్వజ్ఞేయత్వే || ఎవతి || సమంతం తావ్యసేకమితిభావః - విప్రత్ర సత్యత్వం ప్రతిజ్ఞాతమ్ - అక్షైవ కారాధిప్రేతం సమూబబధధీ నివర్త్యత్వ ని ధ్యయే తదవ్యయమిథ్యాత్వమాహ || తదతి || తదతితః - సేవానానెత్యాది నిషేధాస్తద స్థవిషయబాధిభావః - నానావిధవిషయంవర్తయతి || జ్ఞాత్రతి || తక్మోతేతిస్వరూ పప్రయుక్తతావ్యావృత్తిః - భవప్రవృత్తాస్తరవైవిధ్యమ్ - ఆదిశబ్దోజనవరామరజాది పరః || సర్వమితి || అతదధిస్థానః పరమాధికశ్చ సకృదధిక ఇత్యధికః - ఎవత్యధి స్థానావత్యత్వదానః, స్వప్రకాశత్వరూపవిరోధకజ్ఞాస్థిరగంచ ||

౨౦. ప్రతిజ్ఞాతయోర్వాసమాహ || సదేవేత్వాత్ || షడ్విధ తాత్పర్యలింగం కా రణభావ్యం విజాతీయసజాతీయ స్వగతభేదాభావపరత్వ - సదవైషమ్యకారాభావాప్య స్థాయకారణవాక్యాస్తర ముదాహరతి || అథపరతి || అదేశ్యమగ్రహ్యత్వమ్ - ప్రత్య జ్ఞానుమిత్యగోచరః, తత్సత్తదవ్యయ సూచకోచా - సూత్రంనామ - సర్వగతమధిష్ఠా నతయోగితమ్ - అథకోధకభావ్యం సత్యమితి - కారణభావ్యకోధకభావ్యాస్తరైవా ర్థసామానాధికరన్త్యుత్పత్తిశేషపరత్వ ముచిత్రతమ్ - సర్వాదివాక్యస్యవ్యావృత్తిచర త్వసాప్రస్థాయకప్రతిష్ఠామితి || తా అవయవాః || తాస్తమిత్వాది షడ్విధవర్తరూప

జ్ఞానము, యజ్ఞాదుతం శత్రువుతం మతంయశ్చ సవేదకః । అవిజ్ఞానం బ్రాణతాం
విజ్ఞాత మవిజ్ఞానతామ్, సప్త పుష్కరైః పుష్కరం శత్రువు ర్మమతేర్మమైతం మన్వితాః, అన
స్మాద్రష్టా ఇదంశత్రువు యవయ మతా, సేవా నానాస్తి కిరణ, మృత్యోస్సమృ
త్యుమాహోతి యవనానా సేవ పశ్యతి, యత్రహి దైవత మివభవతి తరితర ఇతరం
పశ్యతి । యత్రతస్యశ్చ సర్వ మత్రైవా యత్రతే-సకం శత్రుత్వతే-సకం వివాది
యార్, కాచారమృగం వికారోనామధేయం మృత్తీతేవేదశత్రువు, యదాశ్చాపై
మపితస్తీన్ముదరమస్తరంకుతే-అథరశ్యశయంభవతి, సప్తసర్పాంపిపరస్యాశయ
విక్షంశరవ్రహ్మ, మాయామాత్రంతు కాత్మేష్వసానధిపత్వస్వరూపత్వాత్, శ్రుత్య
ప్రమితభేదం యత్ప్రతామాత్రమగోచరమ్ । పరసామాత్మసంవేద్యం తజ్ఞానం బ్రహ్మ
సంజ్ఞకమ్, తా సశ్యయాపమర్శస్తవిర్మలం పరమాధికః । నిమిశాన్తశ్యయాపేద్రాన్తి
దర్శనతఃస్థితః, పరమాధ్యస్తమైకోవాన్మోఽన్తిజగతి । తస్మైకమహిమాయే
సత్వాప్రమేతర్యరాదరమ్, యదేంద్రియశ్చేమూర్తమేర్మనాత్మనమక । బ్రాహ్మణ్యే
సపశ్యన్తి జగద్రూపమయోగినః, జ్ఞానశ్యయాపమఖిలం జగతిరదమధ్యః । అథా
శ్యయాపింపశ్యన్తా బ్రాహ్మణ్యేమాహసంక్షుతే, యేమజ్ఞానవిద్యుద్ధవేతససైఖిలంజ
గత్ । తానాత్మకంవిపశ్యన్తి త్వయాపంపరమేశ్వర, తస్మాత్తపరదేవామపిహోశ్య
కమయంహియర్ । విజ్ఞానంపరమాధోహి దైవతీనో-తద్యదర్శిని, యద్యన్మోర్తి
పరఃకోపితః పాథివసత్తమ । తస్మాదేవామయంచాన్మోఽన్తిమేమపిపశ్యతే, తేమ
తద్భవితేన భవష్టాదసంజ్ఞితః । అభేదవాసినోవాయా వై ధానాపరమాత్మనః,
సోహంశత్రువుసర సర్వమేతదాత్మశ్యరూపం త్వజభవమూహమ్ । ఇతివిస్తే-సకా

మిశ్యుకః-యస్మేతిశ్చేయత్వనిపదః-సద్యమో-కౌర్మిర్యః-మహి-అనుభవావృత్తిరా
వస్తఇతి-అథవిదన్యమిథ్యాత్వమాహ॥ఇదంన్యమాత్రేహిరజ్ఞానంసద్యఇతిపర్ తాధాత్మ
మామానాధికరణ్యమిత్సర్పివైతిమ-తస్మిన్నేవేత్రేవిజ్ఞాతంబ్రహ్మగన్యరూపాన్తసాధిస్తా
సత్వంరసూచితమ్-కాధంశ్చప్రయతి॥ సేవారి॥ భేదవ్యభిజ్ఞానాహ॥ మృత్యోరతి॥
అత్రమృత్యురవిద్యా-తహి-కదావిన్తిపృత్తిప్యాదిత్యత్రాహ॥ యత్రహి॥ య
త్రయవా-తత్తవా-ఇతరణకఇతిర-ఉదన్యయమధ్యాకారరూప్య-ద, పుష్కరైసూచ
కాదయతి॥ కాదతి॥ పుష్కరమృత్యుకార్యభేదధీఫలందర్యయతి॥ యదా॥ అథవిస్తా
త్రసత్యత్వ తదన్యమిథ్యాత్వపరం సూత్రదన్యయం సప్తసకవిత్వాది-అథశురానా
క్తిమధావ్యయేపి దర్యయతి॥ శత్రువుమితేతి॥ శత్రువుమితభేదమ్-సహితీయవి
వాదిమశ్యగతభేదహిరణ-శత్రూమాత్రంత్యావృత్తిరూపభేదరహితమ్-మర్మశాం
త్యవశ్యతి॥ ఆత్మసంవేద్యమితి॥ శ్యప్రకాశమిత్యగణః-త, తమమజ్ఞానమితి-అ
త్యస్తవిర్మలం సత్యాస్మిన్మనఃభిత్వ జ్ఞాన్యత్యాన్తిభేదమ్-అథో-దేవాః-నాన్మోఽన్
తీతిజగదభారమాధ్యముక్తమ్-తద్విపరణాయ యదేతదిర్భేద్యయమ్-పిన్తి॥
జ్ఞానమృత్తిస్తత్త్వజ్ఞానసత్వాహ॥ యేతి॥ తేవశ్యప్రకరణమాహ॥ తస్మేతి॥ ఎక
మయమేమమ్-అన్తిపరశబ్దనిమిత్తాత్మభేదకాన్మోఽన్తివశ్యతి॥యదీతి॥ నిదన్యయతి॥
తస్మేతి॥ ఉతతి॥ సోహమితి॥ యథో-ఉదేశకమనుసం-త్యాదేతి-తేద్రుత్

జగత్వ ప్రత్యాజ్ఞభేదం పరమార్థదృష్టిః, విభేదజనకేచ్ఛాసేవాశూన్యనికంకతే, అ
ర్థమూబ్రహ్మణభేద మనన్తఃకరిష్యతి, అహమాత్మాగుడాకేశ సర్వభూతాశయఃస్థి
తః, ధ్యేతవ్యం చాపి మాంబిధి సర్వత్వేతేజాగతః, సతతస్థివినియత్యాత్మయాయా
రిందరావరమిత్యాదిభిర్వస్తుస్వరూపావదేశ పురస్కారైర్విశ్వేషవిప్రక్రంబప్రహే
సత్యమనన్తర్వం మిథ్యేత్యభిధానాత్ ॥

౩- మిథ్యాత్వంనామ ప్రతీయమానత్వపూర్వక యథావస్థితవస్తుజ్ఞా సనివర్త్య
త్వమ్ - యథాశబ్దాద్యధిష్ఠానసర్వాదః - దోషదశాద్భిరత్రతక్మల్యసమ్ - ఏవం వి
ప్రతవపుషి పురబ్రహ్మదోషపరిశ్చిత్తమిదం నివర్తకజ్ఞమప్యస్థావరాభేదం జగ
దిభ్యావస్థిః బ్రహ్మస్వరూపావదోషభాద్యం మిథ్యారూపమ్ ॥

౪- దోషశ్చ స్వరూపతతోఽధాన విభవవిత్త విషేషకీ శరదశవ నిర్వచనీయా

దవిస్సరిర్విభవతి - అథాద్యయైఽపి శ్రీశీతోక్తి రహమాత్మేతి - భూతశబ్దస్య శరీర
మాత్రమపి స్వరూపా ధ్యేతేతి, ఆనన్యమిథ్యాత్వం నరదస్తీతి - అనన్యపరత్వముత్తం
వస్తుస్వరూపేతి ॥

౫- నాన్యత్వానన్త్యం మిథ్యాత్వమ్, భ్యాతేర్నిరసనీయాధావేనభాప్తీవైయర్థ్య
ప్రసక్తార్థ, సదాశక్తిప్రత్యావర్తన, త్యాపి సత్యత్వప్రసక్తాదిత్యతా మా మిథ్యాత్వ
మితి, ప్రతీయమాన త్వత్వసంవాదవర్తి - యథావస్థితేతిసద్వాదవర్తి - ప్రతీయ
మానత్వపూర్వకత రన్నియమపూర్వకత్వం విషేషక - అభ్యుత్తరవివర్ - జ్ఞానవివ
ర్త్యమితి జ్ఞానమాత్రవివర్త్యత్వమ్, వస్తుశబ్దోక్తధారయ శక్త్యాభ్యుదానాయ
ఏవంసతి ముద్గరాదినివర్త్య శక్త్యుపబంహిత జ్ఞాననివర్త్యత్వాన్నిజ్ఞాననివర్త్య సమ్య
గ్రజతనివర్తిః కీర్త్యాగధావ త్త్వదాసః - సతభూతస్సద్ధీని వృత్తరజ్ఞానైః ౭వ్యాప్తిః -
తస్మాప్తి యథావస్థిత రజ్జాదియా నివర్తనావాత్యాత్ - నివర్తయతి ॥ యథేతి ॥ సను
రజ్జాదీన్రజ్జదత్వేన స్వరూపానవభాసాదధ్యాసః, స్వప్రకాశవస్తుసేతు వశమిత్వేతా
మా ॥ దోషమితి ॥ దోషఎవాధ్యాసప్రయోజకః, సస్వరూపరతోవాధానమ్, తత్త్వధ్యా
సోపయోగి, అధిష్ఠానై భాతేహినిశ ఇతిధావః - మిథ్యాత్వగణం తస్యదోష కల్పిత
త్వంర దృష్టాన్తేదిర్నిరం బాప్త్యాన్నితే అవిదేశక శక్త్యాద్యయంచశకుయతి ॥ ఎ
వమితి ॥ కథమేత్ర బహ్యాధ్యానవితి శక్త్యాంభ్యవస్థితి ॥ పరఇతి ॥ అధిష్ఠానవైలక్ష
ణ్యంరజ్జాసర్వభూతస్థావివదిధావః ॥ నిర్వజ్జేకథంబ్రావిరిత శక్త్యాంభ్యవస్థితి ॥
పరవితి ॥ సర్వజ్ఞత్వాదయ స్వగుణబ్రహ్మణః, సకుపరస్వేత్యథాః, దోషేత్యాదిపదైః
పాగుత్తాథాద్యయారిదేశః - ఇదం ప్రతీయమానమ్ - నానావిభక్తవివరణం చేతే
త్యాదిపదమ్ ॥

౬- దోషఃకః, ససత్యత్వేన్నధీనివర్త్యః, సచెడ్డోపస్తరాపేక్షయ ౭వకస్థా, సత
దృష్టివ్యాధిరహిత కల్పయతి, ద్రుమానుదయానుచ్ఛేదయో రస్యతః, స్వాత్, నిరో
హితేతే, యదినిరోధఃస్వతిఅనివృత్తిః స్వరూపనివృత్తిర్యాసాగ్, పరతత్వవనక
స్థా, నానాధ్యాసానానా దోషమూలాశ్చదృష్టా, ఇతివివరశక్త్యాచరిదహయామా ॥

(သ) ဘုရားရှိခိုးစာ ဖတ်ကြားရန်။

౧౦. ఆస్య తేనహ ప్రయాధాః, తేమంశత్యానం శతాజన్యతమనీభానన్, నా
శనావన్నూశనానీత్రవానీం రజజీవీత్రమనా గూఢమగ్రే ప్రతేతః, మాయా చిరుప్ర
కృశించివాన్త్రాయినంతు మహేశ్వరమ్, ఇస్సూమాయాఃః పురుషాచయః, మ
మకాయాదరత్యయా, అనాదిమాయయ మప్తేయవాణీపః ప్రబుధ్యతే, ఇత్యాది
ర్మర్మకేమలిప్తా తం బ్రహ్మనానాద్యవిద్యయా శవనవిద్యాయయ . ఆరహితస్య
రూపం స్వగతనానాత్మం శక్త్యంత్రవమమ్యతే॥

౬. యథోక్తః-జ్ఞానస్మరణాభివాన్వితోనావశేషమూర్తిర్మతఃకర్తృభా-
వః । అతోహి కైలాస్థిగఢాభివాహానోహి విజ్ఞానవిద్యమ్మిదా ॥ యదాతు కర్తృ-
నిజరూపిసర్వకర్తృయేజ్ఞానపదాపన్నః । తదాహి నష్టాన్మతఃఫలాని కన్య-
సూరస్తుభువన్మతేభాః । కస్తస్మదజ్ఞానమృతేనస్తికించిత్స్వతీత్రదానిద్రియ-
మృదాత్మిన్ । విజ్ఞానమేకం విజగత్తేభివిభిన్నవిత్తైర్వస్తుభాభ్యుపేతమ్ । జ్ఞానవి-
కర్తృం విమలంవికలం మతేషులభాద్విరహస్థాపయన్ । ఎకాన్తకం కరణంపరేశస్యభా-
వమతేనయతోఽన్వపన్తి । సద్భావపఃం కరతోమయోజ్జ్ఞానంయథాసర్వమస-

అనుష్ఠానములు || అనుష్ఠానములు సహజమగుచున్నట్లుగా వ్యవహరించుటకుగాన వలసిన
ప్రశాసనములు కల్పించుచున్నాము : ప్రభుత్వము :

౧. ఎంచిదావిద్యానాం మానసాకా ॥ అన్యతేన త్యాజివా ॥ శత్రూభాః
 ప్రతిభాః - ప్రహృభశ్చైవ పరకాయాకా ॥ తేషు వితి ॥ బహువచనము - నానావి
 తిః - నానాకానీషిష్యసింహ్యత్యన్ - తమాహిమాభవన్తే ప్రకృతిః, పరమచ్యూతా
 వావిద్యోత్తమా మాయాచ్యుతి ॥ బహుభవచామత్మమాకా ॥ ఇతి - ఇతి - అ
 వివాద్యురసంప్రసాహ ॥ మమే ॥ అనాదిత్యమాకా ॥ అనాదితీ - అనాదిత్యమానత్మ
 స్వయానుపరశ్రుతివృత్తగణపతః - ఇన్ద్ర) మహాశ్వరాజితైః సవితేయత్వజాగ్రం పర
 శ్రుత్వా తాత్యానామభవమాకా ॥ నిర్వృతేషు - స్వయానుపరనాన్వేషణాభావోపపర
 తాత్యేష్యసి నిర్వృతేషు వస్తుభోమప్రయతయ - విజితీమిర్వృత - నిష్కలతీత్య
 సయాతేన సైవ సకమ్యద్రుమకమ్యతే - యాద్యోపారగన్ ॥

౬- స్వరూపసంపదకాత్మైర్విద్యైశ్చ సమం విదురీషు శయరయూ రోమకరశ్ర
త్యాపి జ్ఞాంతకవత్తాహ ॥ యథేతి ॥ వస్తు శబ్దవత్సమాదేవాదపరః ॥ ౬౦౪ ॥ జ్ఞా
యతి ॥ నైవరి విజ్ఞానవిద్యా-భేదదర్శనస్వార్థా నకారకత్వంవ్యతిరేకవిద్యుగాః ॥
యశేతి ॥ ఉద్ధంవిజయాపి-అవిద్యాకర్తృత్వభేదవిర్భవరహితమ్ - సమస్తైర్కర్మైశ్చ
భేదాభినైవైవిద్యాసమగ్రైః - అవిద్యాకరమంధాతీతవత్సతే - వస్తుమదేవవిధ
ర్మమదేవాద్యాకారభేదాః - వస్తుస్త్రిత్యాదిభ్యోకవ్యయనిద్రాస్తేవత్సతే - విజాతి
యభేదవిషయమతస్సంహరతి ॥ తస్మాదేతి ॥ సజాతీయభేదంసేదతి ॥ విజ్ఞానమితి ॥ స్వ
గతమని విషయేతి ॥ త్వానమితి ॥ విరుద్ధంవిమలమ్ అవిద్యాభేదదృష్టిరహితం - సర్వైశ్చ
జ్ఞానిరహి - మ - నందంపరమతమి - యతా ॥ సరితి ॥ ఎవజ్ఞానం భువనాత్రిం భువనై

(అవిద్యాయ బ్రహ్మతైత్తిర్యవిజ్ఞాన నివర్త్యత్వం, అవ్యక్తకర్తృత్వం) (౨౯)

త్యమన్యోః । ఎకత్వయత్నం వ్యవహారభూతం తత్కాపిచోక్తం భువనాత్రితంతోజితమ్

౨ అన్యత్వావిద్యాయా విన్యోశేష విస్తృత బ్రహ్మతైత్తిర్యవిజ్ఞానేన నివృత్తిం వ
దన్తి సమన ర్మ్యవేదదేశం చక్యతి, నవశోక్తుమ్యుక్యంచక్యతి, యదాన్యత్వైషవి
తత్త్విన్నద్విత్యేనాత్మై నిక్త నిలయశ్చైత్యం ప్రతిష్ఠాం వస్తి తే। అథసోదభయం
సోదభవతి, భిన్నతేహ్యదయగ్రద్ధి భిన్నవై సర్వసంశయః । క్షయస్తే చాశ్చ్యక్త్యా
దే తస్మిన్ ద్విష్ట్య ఉపావశే, బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైవభవతి, తమేవ విదిత్వాఽతిమృత్యు
మితి, నాశ్చ్యః పథోవైద్యాద్యాకృతయః- అత్రమృత్యుశచేనా విద్యాభిధీయతి-య
థాసనమృతాతవరసమ్- ప్రహదంవై మృత్యుమహం బ్రహ్మసదాఽప్రహదమమృత
త్వం ప్రదీయతి-

౩ సర్వవిజ్ఞానమవస్థం బ్రహ్మ విజ్ఞానమావస్థం బ్రహ్మత్యాది శోధకవాక్యా
వసేయ నిర్విశేషయాచ బ్రహ్మతైత్తిర్యవిజ్ఞానంచ, అథయోన్యాం దేవతాయుగాస్తే
స్యాసావస్థాకామస్తీలి ససవేద। అకృత్ప్రేమాకృతః । అత్రైత్యేహాసీత, తత్త్వ
మసి, నిన్వా అకామస్తీధివా దేవతే అహం వై త్వమసిథివా దేవతే । తద్వోహం
సోసాయోసోసాయుత్వాది వాక్యసిద్ధమ్- వత్స్యతి చైతదేవ ఆత్మేతి తా వగర్చన్తి
గ్రాహయన్తి చేతి- తథావచక్యతారః- ఆత్మైత్యేవతుగ్గ్లీయాత్సర్వస్య తస్మిన్నుతై
రితి-ఆవేనవ బ్రహ్మతైత్తిర్యవిజ్ఞానేనమిథ్యామౌపస్యస కారణస్యబద్ధస్య నివృత్తిమృత్యా-

౪ సనుచక్యః భేదనివృత్తిః ప్రత్యక్షమగుదా కళమవగాస్త్రీ బన్ధవిజ్ఞానేన క్రియ

వాధిస్తానం సూత్రితమ్- సువ్యవహారభూతమ్- సమన్వైర్వ్యవహారాశ్చుదం వర్తత ఇ
తి యత్ర గ్రహేతురవిద్యేత్యుక్తవర్తనః॥

౫ తం.తి జ్ఞానస్య కమగ్రైరపేక్ష్యత్యత్రాహ॥ అన్యత్వైలి॥ అజ్ఞానోవృ
త్తిం దర్శయన్తం సుసరితవాక్యముపార్తిన్- జ్ఞానస్యైవవిషయత్వాంతరేదేమితి-
తథాసోదభయప్రాప్త్యయదేలి-ఆత్మ్యంశరీరమ్- సమత్తిర్మామ- అథయం భయాధా
జాయంతావ్యయా సోదభయసః- బద్ధత్యేన ఉపాధిమం వ్యాపి జ్ఞానేనవివర్త్యత్వాయా
మాభివ్యతివతి॥ అత్రభేద ప్రతితిత్తివానాయామా బ్రహ్మైతివాయానరం నిషేధః॥
తమేవేతి నాత్రాజ్ఞాననివృత్తిః ప్రతిత్యత్రాహ॥ ఆతేతి॥ తథమిత్యత్రాహ॥ యథేతి॥
ప్రహదమిత్యనవధానమ్- తత్తేతురవిద్యేత్యుక్తః ॥

౬ నిర్వశేషబ్రహ్మతైత్తిర్యవిషయస్య నావగతమిత్యత్రాహ॥ సత్యమితి॥ నిర్వశే
షత్వం శోధశిద్ధమ్- తేనాత్మసవికలంబయతి॥ అథయోన్యామితి॥ భేదధీర్మ
క్షిధా- అసోదదేశందర్శయతి॥ తత్త్వమితి॥ తదాదేవతాం ప్రత్యాహ॥ త్వంవాఇతి॥
స్వస్తిన్ననుశంభుతి॥ తద్వోహమితి॥ అస్య సాత్రతామహ॥ వత్స్యతితి॥ తదభిప్రా
యజ్ఞీతిహాహ॥ తథాచితి॥ తస్మిన్నుతైః- తస్మిన్ భిత్తత్వార్- మానానుగ్రహాకం
దర్శయతి॥ అనవతేతి॥ మిథ్యామౌపస్యతి కామగర్భమ్- సకారణస్యసావిద్యస్య-
సగ్గౌభవాహి రజ్జుజ్ఞానేన నివర్త్యః, సకర్తృశేధావః॥

౭ చోదయతి॥ సనుచేతి॥ ద్విరన్తరీన్వహ్నిద్విత్తివాసాయ సకలశబ్దః- వ్యా

(30) (శాస్త్రీజ్యోతిర్నామ సంకల్పవృత్తీ కవచము:.)

తే. కథంబారణ్ణరేషాన శుభ్యంబిన్ద్రా నేన ప్రత్యక్ష విరుద్ధాశుభ్య నిర్మలైః శ్రియతే. తస్మాద్యయోః పుత్ర్యక్షయోర్విరోధః, ఇతాకు పుత్ర్యక్షయోర్విరోధః శాస్త్రీశుభ్యక్షయోర్విరోధః - తుల్యయోర్విరోధేనా కథం బాధ్యబాధ్యభావః - పూర్వోక్త ర దాద్య ద్వికారణజన్యత్వ తదిధావాద్యామితిచేత - శాస్త్రీ ప్రత్యక్షయోరపి సమానమేతే - విరుద్ధత్వం భవతి - బాధ్యబాధ్య భావేతుల్యత్వ సామేత్యైర్విరోధేత్యన్వయ కారణ - త్యావాభేదానుమానేః పుత్ర్యక్షేష మర్థాయాగా - ర్విరోహిణ్యైర్విరోధం ప్రత్యక్షే తావత్తుల్యత్వే-విషం రసేతి విషయేః పుత్ర్యక్షయోర్విరోధేయత్వవ్యవహారాన్వయా నిర్దితత్వాద్యుక్తం, అనన్యథా నిర్దిత మవతాకమితిరద్యాపి మితిశుభ్యత్వ బాధ్యబాధక భావనిగమయ ఇతి. తదాదనాది నిధనానిర్విరూప సంపదాయా సమ్యక్సమానతోష గ్రహానవతాక శాస్త్రీజన్య నిర్విరూప నిర్విరూపము క్లుప్తస్య పుత్రాక నిర్విరూప నిర్విరూపావబోధేన, సంధ్యవ్యవహార రోషనావతాక పుత్ర్యక్షయోర్విరోధవిరుద్ధవిరుద్ధవిరుద్ధమేవ

ప్రతిభవన్తీత్యుక్త్యాద్యన్వయం ప్రత్యక్ష సామేత్యైర్విరోధాత్వవ్యవహారాన్వయా నిర్దితత్వాద్యుక్తం, అనన్యథా నిర్దిత మవతాకమితిరద్యాపి మితిశుభ్యత్వ బాధ్యబాధక భావనిగమయ ఇతి. తదాదనాది నిధనానిర్విరూప సంపదాయా సమ్యక్సమానతోష గ్రహానవతాక శాస్త్రీజన్య నిర్విరూప నిర్విరూపము క్లుప్తస్య పుత్రాక నిర్విరూప నిర్విరూపావబోధేన, సంధ్యవ్యవహార రోషనావతాక పుత్ర్యక్షయోర్విరోధవిరుద్ధవిరుద్ధవిరుద్ధమేవ

ప్రతిభవన్తీత్యుక్త్యాద్యన్వయం ప్రత్యక్ష సామేత్యైర్విరోధాత్వవ్యవహారాన్వయా నిర్దితత్వాద్యుక్తం, అనన్యథా నిర్దిత మవతాకమితిరద్యాపి మితిశుభ్యత్వ బాధ్యబాధక భావనిగమయ ఇతి. తదాదనాది నిధనానిర్విరూప సంపదాయా సమ్యక్సమానతోష గ్రహానవతాక శాస్త్రీజన్య నిర్విరూప నిర్విరూపము క్లుప్తస్య పుత్రాక నిర్విరూప నిర్విరూపావబోధేన, సంధ్యవ్యవహార రోషనావతాక పుత్ర్యక్షయోర్విరోధవిరుద్ధవిరుద్ధవిరుద్ధమేవ

ప్రతిభవన్తీత్యుక్త్యాద్యన్వయం ప్రత్యక్ష సామేత్యైర్విరోధాత్వవ్యవహారాన్వయా నిర్దితత్వాద్యుక్తం, అనన్యథా నిర్దిత మవతాకమితిరద్యాపి మితిశుభ్యత్వ బాధ్యబాధక భావనిగమయ ఇతి. తదాదనాది నిధనానిర్విరూప సంపదాయా సమ్యక్సమానతోష గ్రహానవతాక శాస్త్రీజన్య నిర్విరూప నిర్విరూపము క్లుప్తస్య పుత్రాక నిర్విరూప నిర్విరూపావబోధేన, సంధ్యవ్యవహార రోషనావతాక పుత్ర్యక్షయోర్విరోధవిరుద్ధవిరుద్ధవిరుద్ధమేవ

భవవృత్తియైతే-సంభావ్యతేదవివిధవికల్పభేదచక్రశక్తి నా/హిచక్రశక్తిక స్యావాది
భేదవాసనాదియావాదివాక్యభోషః॥

౧౦- సవ్యవాదినిధనాత్మ్యమ్ సుచక్రతాయతయ నివోదపస్యాపి కాస్త్రీశ్య
లోతివృత్తమేన శ్రుగ-కామాయజేతే త్వేవమాదేభాదావలబ్ధిసా బాధ్యత్వం చక్ర
శక్త్యేత-సత్యకు- పూర్వాచరాచత్వేదే పూర్వ కాస్త్రీక, స్వాత్కాస్త్రీశ్య నిరవకా
శక్త్యాత్మేన బాధ్యతవీత ॥

౧౧ వేదాస్తవాత్మ్యమి సగుణబహుపాసనచరా కాంతావాదాయమేవస్యా
యః, నిగుణత్వాత్వరశ్య చక్రపుణః సనుదయశ్రుర్జ్జ సుర్వవిత్, పరాశ్రుశక్తిర్వి
విభవ శూ/యనే స్వాధాటి బ్జావబల కియార, శత్యకామశ్రుర్జ్జ సంకల్పకత్వాది బ్ర
హ్మశ్రుయాచక, రిపాద సచరా కాంతావాదాంతధం బాధ్యత్వమే- నిగుణ వాక్య సా
మధ్యాది యా)విః॥

తా/హి సంతావ్యతేచరి॥ భేదప్రపచభో భేదకముగాయః జ్ఞాత్రావిః సుభేదవాదియా
మవివిధినర బాధ్యనిదియావేగ వికల్పవాసలి వివిధవికల్పభేదయావః- అవిశబ్దేన
భేదదర్శనమున్నమే - తయార స్యాన్యాయ త్వేవాసాయ-వాదికల్పః - దీపాద్ధారక
త్వేవావాసాది - కావాత్వేవాసాయావివాక్యశక్తిః - కావిత్యేన కావాదివా
శ్రుర్జ్జాదిహిమమమానవాక్యత్వాత్మ్యే-అపిప్రసజేత్ - యేన్యానుకలబ్ధిస్తుకుర్వేతిధా
వి- అవిశబ్దః కారణాదివాదివియేరా॥

౧౨- చోదయతి॥ సవ్యైత॥ అనవ్రతోక్త బాధ్యత్వప్రయోజకాధావమాన ॥ అ
వాది॥ అపిర్విరోధ - బాధ్యబాధకతాభ్యుచక్ర నియత్రం విరోధం దర్శయతి॥ బాధ్య
తివృత్తమేనై॥ బాధ్యత్వబాధ్యత్వోద్భవ దృష్టవాకుకర్తృకునుచక్రశక్తి చరితరతి॥ శ
క్తియతి॥ సావకాశక్త్యావే - శక్త్యావాస్త్రీకాధాయ-పర పార్యాచర్యగనిర్వాహః-
ఉద్ధాప్యత్రోచరక్ర/చత్వేదయోర్వైమితి శక్త్యేనాదక్షిణసంస్థాపనసర్వసర్వదక్షిణత్వే
వి-తే - వికప్రయోగ సంస్థాపనోద్భవ శ్రుయోగచత్వే వి-యః పార్యాచర్యకు పూ
ర్వసావల్య మసంతాదివిరోధియోవియత్ - పరస్య శ్రుత్వేచకత్వయోవోదయాత్వ
పూర్వపక్షిరన్-విరోధ్య శ్రుత్వావాస్త్రీకబాధక పూర్వసోదయశ్రుత్వః - ఉత్తర
శ్రుత్వ శ్రుత్వవిరోధోద్భవ బాధమోదయశ్రుత్వబాధి బాధిత్యేవోదయకలి సావ
ల్యంవియలోదియ-త్వైమితి శక్త్యేనోదయమేవతేస్థాన్త్రీప్రపత్త రవిత్తంపూర్వా
బాధన మోద్భవకుర్తరశ్రుత్వ నిర్వచిత - పాతకము, స్థితికర్తృసంపాదితాం ప్రకమప్రా
వణ్యయాపాతకాదియార్ప, పార్యాచర్యకర్తృరితి తెన్యాయేన పూర్వబాధకత్వభావః॥

౧౩- రాద్యశ పార్యాచర్యభావా క్యగుణాచక్రీకాస్త్రీకు నాయం నిర్వాహ
ఇత్యత్రాహ ॥ వేదాస్త్రీతి॥ మగవ్యైత్రాహ ॥ నిర్గుణత్వాదితి॥ అచచ్ఛేదస్యాంతల
యావబాధదర్శనాదిర్వేదా- సగుణాచక్రశక్తికాదివాంసారికభంకర శక్త్యా
ర్వత్వ ముద్భవతి - శ్రుయాచరకగుణవాక్యేషు కథయతి చోదయతి॥ సవ్యైతి॥ శు
భావతి॥ నిర్గుణైతి॥

౧౨ ఏకమృత్యుంభవతి-అమృతమనన్యభాగ్యమృత్యుశరణంబ్బావహ-త్తంబిచ్చు నినుగం నిరజ్జుకమిత్యాదీ వాక్యావివిరస్తనమగు విశేష బుద్ధవిద్య బైతన్యం బ్రహ్మతీర్థిపాదంబు - ఇతరాదిర శనుగన్-ఏకంబధికవాక్యానాం విరోధతే తై కాశత్యేదవాద్యేన నిర్దుగవాక్యానాం గుణావేక్షేన చరత్యాబ్ధిలిఖ్యమితిప కించపదీనమ్॥

౧౩ శనుర శరణంబ్బావహననం బ్రహ్మత్యుర శరణబ్ధావాదయో గుణా చీ ర్తియస్తే- నేమ్యుర్యతే- సామానాధికరణ్యై నేకార్థ్యచరితే- అనే నునివిష్టాధిధా నేష్యేకార్థ్యమిరుద్ధమితిచే- అనధిధానత్యా దేవానాం ప్రియః- ఏకార్థ్యం నా మనర్థపదానామత్యాద్యై- విష్ట చదాధాధిధానే విశేషగణధేవపదానామర్థభేదా

౧౨- కాని నిర్దుగవాక్యవికారవ తేషాం సామర్థ్యమిశ్యవాహ ॥ ఏకార్థ్యమి తి ॥ బుద్ధసంవిర్భవతి - ఇతరాదియస్యర్థస్య బైత్యాదీని - గుణావేక్షేనాని - ఏక శ్రుప్రసజ్జా-సామేకత్యాబిర్భవః - వేదవిదావీనామ్ - ఏవాచనాధా త్యాద్యనిగ వాక్యానాం నై యగ్గమిరభావః - యద్వా శరణబ్ధ బైత్యాదేషుచానాధాత్యేన విశేషాదుః ॥ వేదాదేతి ॥ పార్యచరణాదా న్మనుగనాధా - తివిది సు-చానా నాధాత్యగ్గప్రితిహితయతి ॥ ఏకచేతి ॥ విధిమేదయా త పార్యచరణవిప్రత్యే తిహారతి ॥ నిర్దుశేతి ॥ శరణమన్యర్థా ర్థవత్ ॥

౧౩- నిర్దుగచరణాపాత్రం శత్యాదివాక్య-శనుగన్-అమృత్యురేవయః ॥ శనుచేతి ॥ వర్తమా నాదయః శరణబ్ధా వహనాదయః - వ్యవహారిక - వ్యవస్థే కర్యయారంభిహ్యుః - అన్యభావ్యై కేష్యేగి-ముఖవర్ణచరణాధి - చరితాని ॥ నేతి ॥ ప్రతిరీవాసాతథీకృత్వ సఃకతః ప్రమిత్యే నైత్తుపవాదియబృతవర్ణకాః - ముఖ త్యైత్రాహ ॥ సామానాధికరణ్యై నేకార్థ్యతే - అనత్యేతి ॥ వ్యవకరణవాక్యేష్యవ సత చాధాత్యేకత్వం నాక్యాత్యేకత్వ భేదాధిధానః - సమానాధికరణ వ్యవకరణాభియో రధిధానవిశేషసధిజ్ఞ ఇత్కుచలభ్య చరితాని ॥ అనధిధానైతి - దేవానాం ప్రియవాక్యై అభిజిహావః - కథమిత్యైత్రాహ ॥ ఏకార్థ్యమితి - శకుచ్చ్యార్థపదసమవాయబో ధ్యప్రధానాస్త్రేకత్వం నైవ్యధికరణవాక్యప్రితిధావః - తరితిమిర్భవత్ ॥ విశేషైతి ॥ సమానాధికరణవాక్యస్థ చారితిపదాని కింబేదగమా తతురాది పరిశ్రేయతరాది ఏ తస్యూపాహ తతురాదీతి విశ్వమధి పెత్య ప్రథమవిశేషగమాచాధానేత్యాత్మా త్రేకత్వమ్ - విరోధైవిదిగు తన్యూహి - కింబేత్యేదగతేష్యుగాధా ధేవార్థవా త్రేకత్వమ్ - విశేషగణధేవవిశేష్యభేదప్రసజ్జాద్య - విశేషగన్-భవతః - తేవదిత్యే కామాయవేత్యాదా ప్రత్యక్షబలాదైకత్వమ్ - బుద్ధమనశ్శరణః - శరణవరణాస్త్ర భర్తీవాదితై కాద్యైకేష్యైకత్వమ్ - నిర్దుగ బ్ధిచూర్ణ్యైకోగోకత్వప్రాబ్ధిప్రే-క త్వమృత్యుం - ప్రత్యక్షమబితివత్ - అప్రత్యక్షగోరబి - తురుషస్యావనవాక్యేక గోర యుక్త్యచరితః - తస్మాదేత్యక్షే ప్రమాది విశేషగణధేవప్రయత్న విశేష్యభేదానావ్యా కతత్యాది దూషణాని విశేషగణధేవేత్యాది ప్రథమా వ్యాధి - అతరాశ్చోపశేష్యాన్య విచారకః - ప్రమాణాధిధానంతే ద్వికేష్యభవ విశేషగణే-చదాధాధిధాని విశేషవా

[illegible][illegible][illegible]

శత్రుకన్యానిక దృష్టు - సమధివాసాత్ సదసముదాయస్యైతత్తాత్పర్యమితిపిశ్యతే
 సమదృష్ట్యాస్త్రీయైతాం సర్వమంతర విరోధాయైవేవ లక్షణాసదోమయ-
 తభావనాస్త్రైరభ్యుపగమ్యతే - తాన్యవాత్సర్యబాధిభిర్జాత కాశ్యేషు సర్వమంత
 దానాంలక్షణా సమాప్రియతే - ఆపూర్వకార్య ఏవలిజాతేభ్యభ్యుపగతత్వాత్ - లిజా
 దిభిః క్రియాకార్యం లక్షణాయాఽప్రతిపాద్యతే - తార్యాన్వితనాన్యభాధిధాయనాం చేత
 రేషు - తదానా మపూర్వకార్యాన్విత ఏవనూభ్యాన్యభిక్రియాకార్యాన్వితప్రతిపా
 దనం హిలాక్షణికమేవ - ఆలోచనకృత్యాన్వితోధాన్య సర్వతదానాం లక్షణాపి
 సదోమః - అత ఇతమేవారబాధం ప్రతిపాదయన్ - వేదాన్తః ప్రమాణమ్ |

౧౬ ప్రస్తుతాది విరోధేన తాన్యస్యబలీయస్త్వ ముక్తమ్ - సరిత విరోధేబలి
 యన్వయం వక్తవ్యమ్ - విరోధవిషయవ్యవస్థితే - నిర్వచ్యేన సన్యాసి ప్రస్తుతాది విరోధాన్విత
 యాఽలంబ్యధిమితివాః - అన్విత్యాన్విత ఏవయేవాదగర్భాన్వితేబద్ధి మధికైత్యావాః
 తాన్వేతి || గణా యాం తాన్విత్యవ్యవస్థితే లక్షణాన్వితాన్ గణాయాం ఘోషాభ్యుత్పా
 ది సత్యసాన్విత్యావాః - తతఃపిమ్మ త్రాహ || సమధితి || విరోధావిరోధావేదప్రయో
 జనాః సమతేజస్తద్వత్వాదికమిత్యభావః - విషంభుజ్జ్వేత్వాదా సాసాన్వితీకర దృ
 ష్టుః యోగ్యతావినా తత్రతాత్పర్యోన్వయశ్చేదితాపి సమాసవిధిత్వాసంబంధావః -
 తథావిరేక్షితైరభ్యుపగమిత్యావాః తథాచేతి || అభ్యుపగమ్యతే - అభ్యుపగతః
 విత ఇత్యభావః - తైః శేషైరభ్యుపగతా || తార్కతి || మిత ఇత్యత్రాహ || అపూర్వతి || తతః
 తింసస్యపదలక్షణాయా ఇత్యత్రాహ || తార్యాన్వితేతి || సమగణాపదలక్షణాయామ
 పి సఘోషప్రతివాసా లాక్షణికేతితేన - తత్ర య్యేనాధిధాన్యాత్ - ప్రభావభూతవా
 త్యాన్వితలక్షణాయామేవ తదన్వితాధిధాయనాం లక్షణాన్వితా - సవః కలహానిమి
 లప్రతిపత్తిత్యుపాధివాన్వితీ సదావరసభ్యాభిరతా - సర్వవదానాం నిమిలసవ
 తత్వవ్యవస్థిత్యావాః - గణాయామేతేత్యాదా శృక్ష్మ సదసముదాయ స్వాపూర్వ
 కార్యముఖ్యత్వావగమార్చ - తార్యాన్వితమాత్రే సదావరసానాం ముఖ్యత్వంచేత,
 తార్యమాత్రేలిజాదిరపి ముఖ్యత్వేన - విశ్వక రైర్జాతేపరత్వాదిశేషాత్ - విశ్వ
 భూయతార్యకరేతే పదకర్తృత్వే, లిజాదిక్రియాకార్యఇవసదావరసానామపి
 యాతార్యాన్వితేలక్షణాన్విత - విశ్వస్థాయితార్యకరేతేపరత్వప్రమాణాదిశేషాత్ -
 లిజాదికరైః తార్యమాత్రేవియత్యై తద్వేదేమిత్యేత్యభావాన్వితాన్వితా సావరత్వా
 ద్వా తార్య విశేషసాన్వితానానికత్వం చేత్యై, తార్య విశేషాన్వయపికుల్యమ్ - స
 మధివాసారాత్పిర్విశ్యే, స్వగణామపద సమధివాసారాత్తార్య విశేషానిధి
 రితి, ఏకసాన్వయభ్యుత్పేద్యేనాన్వితభాన్వితమవగణియమితిభావః - లక్షణాంశోద్భ
 వత్య తరంగాంశుసంహారతి || అత ఇతి || తరమప్రకృతంనిగమయతి || అత ఇతి || అర్థజా
 తం, విస్తృతస్య సర్వత్యమసర్వత్యమిథ్యాత్వం దోషమాలత్వం దోషస్వరూపం తస్య
 జ్ఞానవివర్త్యత్యమిత్యాది ||

౧౭ అభినిర్వచ్య విస్తృత సర్వత్వే విరోధమభ్యుపగమ్యత్రైత్యుత్పత్త్యై స్వ
 బలీయవ్యముక్తం ప్రాణ, సరసాన్విత్యావాః ప్రత్యక్షేతి || సరిత - సరిహీన్యభ్యు - సరి
 విరోధాభ్యుత్పాదా || నిర్వితేమితి || నిర్వితేమిత్వం సమాధియ వివాదియ భేదనిగత

(3e)

(చతుర్థ స్కంధము, భాగము, యథార్థము, సమస్తము, సమస్తము.)

• 55 500

౧౩ ననుచు ఘటోద్దీపతా నీలి నానాకారవస్తు విషయం ప్రత్యక్షం కథమి
 కచ్చాప్రగ్రాహిమ్యవ్యతే - నిలమగ్రహణాధానే నగి నర్పణం జ్ఞానానామే విష
 యత్యేనధారావాహికజ్ఞాన విదేశవ్యవహర సామ్యైవస్యాత్ - సమ్యక్ - ప్రపా
 ణవ్యతే - ౧౪ - ఘటోద్దీప్తతాన్తీర్ణం దేవద్యు వ్యవప్రాయతే - నవిద్యయో
 నివివ్యవహరయే - ప్రత్యక్ష మూలం నవివృధి - కయ్యున్న కాజ్ఞాన ఫలత్వాత్
 ప్రత్యక్షజ్ఞానస్య ప్రాప్తమనంతరః త్వాత్ - నివృత్త్యాచ - భేదోవాప్రత్యక్షస్య విష
 యవిభవచేదనీయత్ - భేదగ్రహణస్య స్వరూపగ్రహణం - తియోగీ ప్రగణనవ్యక్త
 కత్వాదేవ స్వరూపవిషయస్య వివక్షాప్రాయచేయమితి నభేదప్రత్యక్షేగమ్యవ్య
 తే - అహోద్ధాని మూల వివధివివచయః ॥

[illegible][illegible]

౧౮ కిం చ భేదో నాను కల్పితృవాణో నాన్యాయవిద్విర్విరూపయితుం సకళ్యతే - భేదస్తావన్నవస్తు సస్త్వరూపమ్ - వస్తు స్వరూపే కృహితే స్వరూప వ్యవహారవత్ - ఐర్యస్తాద్భేద వ్యవహారః సత్యైః - సతవాద్యం - స్వరూపే కృహితే పిభిన్న ఇరిత్యవహార స్వ - ప్రతియోగిస్తరగతవ్యవేక్షత్యాన్ - తత్త్వరణాభావే సతవాన్ - కువ సభేదవ్యవహార ఇతి - స్వరూప మాత్ర భేదవాది సూహితీయైర్వ్యవేక్షిత సూత్రే ప్రకీర్తయితుం తమ - స్వ రూప భేదయోగస్వరూపత్యావశ్యమితి - యథాస్వరూప వ్యవహారోన ప్రతియోగ్య తేషు - భేదవ్యవహారోపి ప్రవేశ్యాత్ - చాస్త - తరణి తద్వల్లోభిస్త ఇతి ఉచ్యతే - గన్యం చ స్వాత్ - నాపిభవాన్ - భవాత్వేన తిస్త్వస్వరూపాద్భేదో వశ్యాశ్రయణీయః - అత్యుచా స్వరూపమేవ నాన్యత్ - భేదేన స్వాపిభేదవైదర్భ్యసాక్షాత్కర్యవస్థా - కిం చ తాత్పర్యం భవనాపిభవస్తు - గ్రహణే సతిభేదగ్రహణం - భేదగ్రహణే సతి తాత్పర్యం భవనాపిభవస్తు - గ్రహణ మిత్యన్యాయాశ్రయణమ్ - అతో భేదస్య దుర్విరూపత్యా నిష్పాత్రత్యైః ప్రకాశకం ప్రకీర్తయమ్ ||

౧౯ కిం చ ఘటోఽస్తి ఘటోస్తి ఘటోనుభూయతే తటోఽనుభూయత ఇతి త ర్యవహారాశ్చ తానుభూతి ఘటతావపి వ్యత్యస్తైః - అత్ర సత్తాత్రం సత్త్వానుప్రతి కర్తి - పృనువర్తమాను దృశ్యతేఽతి - గవ పరిహర్యః - విశేషాస్తు త్యావర్తమానతయా - అచరమాథాః - రజ్జుసర్పాదివర్ - యథారజ్జురధిష్ఠానం య - అవర్తమానా - తరహా ర్థసతి - న్యువర్తమానాస్త్వ యదగ్రహన్యథా తదయోఽచరమాథాః - సనుచరజ్జుస

౧౮ అథమయవృత్త్యం విరూపయతి || కిం చేతి || నాన్యాయవిద్విః - సత్త్వాకాంతిర్య తైః - తత్ర భేదః కిం స్వరూపం ధర్మవైరికం చ నిరత్య ప్రకరణం తోమాషయః || భే ది ఇతి || కుత ఇతి తాత్పర్యం || వస్తివేతి || భేదవ్యవహారస్య ప్రతియోగినిరవేక్షతాప్రక త్తేరిత్యభావః - భేదస్య స్వరూపత్వేన తద్గ్రహణే ప్రతియోగ్యతావేక్ష్యేఽపి తద్భేదవ్యవ హారలక్ష్యత్యావత్ - భిన్న ఇతి వ్యవహారికేషు ప్రతియోగిభిరపి నానుగ్రహ్యేన గతే త్యా వశ్యాత్ || సతేతి || కుత ఇతి తాత్పర్యం || స్వరూపేతి || హివాతా - స్వరూపగ్ర హణ ఇతి భేదవ్యవహార ప్రతియోగ్యతేక్షత్యాన తనాదిత్యభావః - సోఽపి కుత ఇ త్యతాత్పర్యం || స్వరూపభేదయోగి || తిద్వివృణోతి || యథేతి || మాషజానరకమా || జాస్తేతి || మాషజానరాణాం తరిహరణావ్యాదనుక్తిః - ద్విరీయం మాషయతి || నాపీతి || కుత ఇతి తాత్పర్యం || ధర్మత్వేన సతి || విశేషాభావమా || అన్యథేతి || అన్య థాస్వరూపమేవ మాషా తాదితిభావః - తతః కిమిత్యతాత్పర్యం || భేదతేతి || తద్భేదః - భేద స్వభేదః - తరస్య తాత్పర్యమా || కిం చేతి || ధర్మధర్మిణా భావికా ప్రతియోగి సూ త్రైర్విజ్ఞాతీయయోగ్యతత్ర వ్యావగ్రహమూర్త్యాభేదగ్రహవత్త్వార్థకేతరభివ్యన్యాయా శ్రయః - సాధకాభావముచితం చారణీ || అని ఇతి ||

౧౯ తాదృశవిరూపయతి || కిం చేతి || త్యావర్తింశ్చయతి || ఘటోఽస్తి త్యాదివా || అనుభవీర్యావర్తినిర్భేద తటోక్తిః - సవినుభూత్యైర్వ్యానుభూయంతి ఇతి త్యైః - త టః కిమిత్యతాత్పర్యం || అతేతి || ప్రకాశకం || రజ్జువేతి || రజ్జునిరవర్తమానవత్ప్రేక్ష్యతేతి తిద్వివృణోతి || యథేతి || సోపాధివ్యవహారే || సమచేతి || తరిహరణం || ఏకవ్యత

స్వాదా రజ్జురియం వసర్యుత్తామి రజ్జ్వద్వద్ధిస్తావయా తాత్పర్యాన్ సేవ వాధితత్వార్థ
 త్వాదేరపారమార్థ్యమ్; సామ్యవర్తమానత్వాత్; రజ్జ్వదేరపారమార్థ్యం సానువర్తమాన
 కయః; కింత్వ వాధితత్వాత్; అత్ర తు ఘటాదీనామ వాధితానాం కథమపారమా
 ర్థ్యమ్- ఉచ్యతే- ఘటాదా ద్యస్తావ్యాప్తయిః - సాకియాపేతి వివేచనీయమ్- కింఞ్చ
 టోస్తీత్యత్ర పటాద్యభావః- సిద్ధం తహి- ఘటోస్తీత్యవన పటాదీనాం వాధితత్వమ్- అ
 తో భాధఫలభూతా విషయవిషయ త్విచ్ఛాన్యత్వయిః- సామ్యవర్తమానానామపారమార్థ్యంతా
 భయం- రజ్జవత్సప్తాత్ర మవాధితమనువర్తతే- స్తావ్యాప్తయో రితి సత్యమపారమార్థ్యం

౨౦ ప్రయోగశ్చ భవతి- సప్తరమార్థః- అనువర్తమానత్వాత్- రజ్జుసర్వాదా త
 జ్జ్వదివత్- ఘటాదయోఽపరమార్థాః- వ్యావర్తమానత్వాత్- రజ్జ్వద్వద్ధిస్తావయా సర్వాది
 వదితి॥

౨౧ ఏవం తస్య నవరత్నమానానాం భూతిరవసరయార్థః- నైవ సతీ- నమత సన్తా
 త్రమనుభావే ర్విషయతయా తతోభిన్నమ్- నైవ న- భేదోఽస్తి ప్రత్యక్ష విషయత్వా
 జ్జునిరూపత్వార్థ- పురస్తాదేవ నిరస్తః- అచిదవ సతోను- భూతి విషయ భావోపి న
 ప్రమాణ పదవిమను సరతి- తస్మాద్విదమ భూతిరవ॥

౨౨ సావ స్య సిద్ధా- అనుభూతిత్వాత్- అస్యతే సిద్ధా ఘటాదివదవను భూ
 తిత్వ ప్రసక్తః- కించానుభవాపేక్షాచాను భూతేర్న తత్వాకల్పయితుమ్ - సత్తయై
 వ ప్రకాశమానత్వాత్- సవ్యానుభూతిర్నవరత్నమానా ఘటాదివద ప్రకాశాద్యశ్చ తే- యే

ఇతి॥ సాధనవ్యాపక త్వే సాపాధిం దూషయితుం ప్రతిపన్నాంశ మాన॥ ఘటాదాది
 తి॥ సాకిం బాధఫలం ఏకం సందాధఫలమితి వివేచనీయ స్వమాన॥ సేతి॥ బాధఫలవ్యం
 వర్తయితుమాన॥ కిమితి॥ ఘటోఽస్తీతి ప్రతిపేక్షయై పటాభావః- బాధసిద్ధిందర్శ
 యతి॥ సిద్ధం తహితి॥ పురోవర్తిని రజతస్యాభావోహి బాధితత్వవిశ్లేషణః- తతః
 కిమిత్వత్రాహ॥ అత ఇతి॥ కుక్షిధియోరూ ప్యై పర్యవీక్ష్యం బాధత్యమ్- విషయస్యా
 భావోన్యాయత్వయిః- నిరుపాధితత్వాద్ధేతో స్సాధకత్వమాన॥ సేత్వాదిహ॥

౨౩ ఉత్తరస్మానుగ్రహ్యమానా॥ తస్మయోగశ్చ తి॥

౨౪ భీషత్యత్వవాదినః కింసతంపారమార్థ్యే నేర్యత్రాహ॥ ఏవమితి॥ తహి- స
 త్యద్వయప్రసక్తశ్చ త్రాహ॥ నైవేతి॥ సిద్ధయోర్యమయవిషయభావేన భిన్నత్వానైవ
 క్యం సంభవంతి చోదయతి॥ నన్వితి॥ మానమేయ- నుపపత్తిభ్యాం జ్ఞేయభేదవిరళభా
 వో వ్యాప్తజ్ఞేయభేదస్యాపి నిరస్తాంపదక పరిహరతి॥ నైవమత్యాదిహ॥ సప్రమా
 నేతి॥ తోస్తి సిద్ధవత్సత్యం- భీషత్యత్వం విగమయతి॥ రస్తాదితి॥

౨౫ అమేయత్వేకుద్వత్వం వ్యాధితత్వాశ్చోక్తవాః॥ నాచితి॥ తేకుమాన॥
 అనుభూతిత్వాదితి॥ త్యతితావ్యాప్తిందర్శయతి॥ అస్యత ఇతి॥ అనుభూతానైరమ
 త్యాహ॥ కింతేతి॥ ప్రత్యనుభూతనిరాసశ్చ భవతః॥ ప్రయత ఇతి రితి త్రాధానః- కల్పయ
 తుమ్- వస్తుత్వాత్సావమానత్వాదిభిరితావః- కుత ఇత్యత్రాహ॥ సత్తయైవతి॥ అస్తి
 తోక్తాపరిహారయైవిద్వత్సత్యోఽపి॥ సహితి॥ విద్యమానదాతాయాం కవాదివప్రకాశ
 త్యముపాధిరితావః- సత్త్వసత్యతాప్రకాశమానత్వం స్వసిద్ధిత్వే ర్వికలః- తేకుమితి

సతతం దత్తం ప్రకాశం భక్తిరక్షణం ||

అ 3 అధ్యక్షం మనుష్యం ఉత్పన్నాయామపి నుభూతం విషయమత్ర మవధాన
తే-భుటోనుభూయత ఇతి సహితం భుటోయమితి బాసంశ్చ దావీనీవావిషయభావా
మనివంధావానుభూతిమపి నుభవతి. - అస్తద్భూతిచ్చి కాశనిష్ఠై రభూరాది కరణ
సన్నికషణవదనుభూతే స్పృశ్యావపవ శేతుః - అదనస్త రకుథాగత కాతాచిత్కృచి
కాతాచిత్కృత్యైవానుభూతిరనుమాయతే - వివంతకృత్యనుభూతే రజదాయా అర్థవజ్జ
వ్యయూతద్యవజ్జిచైత, కిమిదమజడ్యం నామ-సతావత్ప్రసక్తాయాః చి కాశావ్య
ధిచారః - సుఖాదివ్యవితత్వంధవార్ - సహితదాదివపి సుఖాదయస్య మ్నా నూచ
ంధ్యస్తే-అతో-అనుభూతిస్త్వయ మేవ నానుభూయతే-అథా-అంతరంస్పృశతో ద్భుక్త
X) స్పృశ్యాత్ స్పృశ్యవదశః శాస్త్రాదితి ||

స్పృశ్యమ- సుఖాద్యధ్యత్వేన సతి శేతోర్విశేష్యత్వమధిపైత-మృషావాదికతే సు
ఖాచేర్జడత్వాత్ ||

అ 3 అధ్యక్షత్వాత్ శేతోరుపాధిరయోక్తాయాస్య త్వై-స్ఫూర్త్యాధనత్వా
తకరణ-అనుపాధిత్వం శేతురయేక్త స్పృశ్యత్వేన వాచాసస్మానిధి-ర కౌమాదికతే
సకలై- || అధ్యక్షమితి || రజదవ్యసృతి || ఉత్పన్నాయామితి || భూతచాదీత్య
వాసః - భుటో-యమితి ర్ధధ్యావర్యుక్-భుటో-యమితి బాసన్నితి వ్యాసన్తరం వివ
రిత్యతే - వ్యక్తంచ సంత్యిధౌ - భుటో-యమితి బాసన్తే భుటూత్రం ప్రకాశతే || స
రిత్రితియస్త్రకం గోష్ఠీమనఘమ్యరజ్జి-భుటో-అనుభూయత ఇత్య స్ఫోత్రరత్నాన్త
యః-విషయభూతమిత్యవేన విరోధాత్ - భుటో-అనుభూయత ఇత్యవసో-భాసరే
త్యత్రాచ || భుటోనుభూయత ఇత్యాది || భుటోయమితి బాసన్తేవాయాం భుటేదంశ
త్వాధాన్యత్వాదనుభూతే రజదవో-వాస్తీత్యధాః - మటవటాది సాధారణ్యజ్ఞాచా
యా భుటధూతామిత్యనక్తిః - అధాసస్య కథంధాసకత్వం, శబ్దాలోకాదీనా జ్ఞాత
తయా-భాసకమిత్యత్రాచ || తస్మాదితి || జ్ఞానమమవత్వత్రయాభాసకమిత్యత్ర కిం
నియామకమిత్యత్రాచ || తస్మాదితి || ర్విద్యక్త చాతో రసిధైర్యకృత్ స్ఫురితపాదత్వాదిత్య
ధాః - తహా ధీవ్యవహరః కథమిత్యత్రాచ || రదనస్త రమితి || కాతాచిత్కృతి || కాతా
చిత్కృత్వాత్కార్యుక్ - తతస్య చాతుకవి త్యనుమేత్యధాః - అర్థగతస్యాపి ప్రాపి
స్యస్వప్రతియోగి త్వత్వగతజ్ఞా నానుభూతకత్వుక్ - త్వత్వేస్తురతాదే రసకతా
శమాశక్త్యాచ || రదనస్త రమితి || తతశ్చత్రవేధవచ్చైస్త్వూకవచన్తమితిభావః - అ
నుభూయత ఇతి వర్తమానవ్యవహారో వ్యాసత్వైతిశయాదితిచాధిపైతమ్ - స్వదర్శన
చపిన్యాసరశ్యోవయతి || విమితి || మాషయతి || కిమిదమితి || కింసాధకరయ ధి
తం సత్వేన వాచాసక్త, ప్రకసాధ్యనయాధిగుతం స్వయంచి కాశానిధిరికల్ప మధి
శంధాంత ప్రకమస్మానిధిత్వై-పి నిధత్వముతగమ్యునైకాన్త్యమాచ || సతావదితి ||
తద్విద్యుగతి || కలితి || ద్విరియంచూషయతి || అత ఇతి || సాధనస్యాపిధ్యై కావా
ధ్యాం ససాధ్యసిద్ధిరిత్యధాః - ప్రథమేసుఖాచేర్ధివికవ్యే నానైకావ్యూహావమ్, అను
భూతిత్వాచిహస్తివైరజాపితత్వాధనంచాశక్త్యవ్యాపారితరాస్త్యమాచ || అధాన్త
రమితి || ఇతిమనుష్యవదత్వన్తయః ||

(౪౨) (అనుభూతేర్పితృత్వం - స్వగతభవ భావః నిర్వృత్యత్వం)

జాత - తదభావశ్చస్వతస్త్విధత్వాదేవ - వశాన్మనుభూతే స్వస్త్విధ్ధాయాః సోగభావః
 స్వతాఽన్యతా వాచకస్తుంశక్యతే - అనుభూతిస్సాక్షాతవశానమయన్తి, సతీతాఽన్యా
 వశమయతి - తస్మాత్స్వత్యైవిరోధాదేవ తదభావో నాస్తితి కథం సాస్యాభావమవశమ
 యతి - ఏవమశక్యపివాచకమయతి - అనుభూతి స్వయమనుభూత్యా భావేభిః ప్రమా
 ణం భవేత్ - నాశ్చన్యతోవశస్తుంశక్యతే - అనుభూతేతస్వగతోదరత్వాత్ - అస్యాః
 ప్రాగభావం సాధయత్ప్రేమాణ మనుభూతి రియమితి యయా కృత్యతదభావం సాధ
 యేత్ - స్వతస్త్విధ్ధత్వేనైవమితి విషయాకారాసహాత్వాత్ - సతత్త్వాగ్భావోఽన్య
 తస్య త్యావశమః - అతోఽస్యాః ప్రాగభావాభావా తత్వత్వేన శక్యతే వస్తువిత్తుత్వ
 త్ ప్రతిపక్షాభ్యాసైశ్చి తావదికారా న్నసాధ్యం నితి ||

౨౬ అనుభూత్యైవమనుభూతి తాత్పరీ నానాత్వమపిసతీకాతే - వ్యాకరణవిరుద్ధో
 వలెఁదే - సహాన్మత్పక్షం నానాభూతం వృద్ధ్యన్ - భేదాదీనామనుభూత్యైవేన యవా
 దీనివానుభూతి భవశక్యం సతీకృతతి ||

౨౭ - అతోఽనుభూతి కనుభవస్వయాతత్వాదేవామ్యోఽపి కర్మకక్షభావోవా
 నాశ్చభవః ||

౨౮ - యతో నిభూతాభిధింభేనా సేవిత్, అతఏవ నాస్యాస్వయాచారి రిత్త

ప్రాగతి || సోఽపిగుతత్వత్వాత్ || తదితి || కథంస్వేదిత్యైవతదభావత్వత్వాత్ || సహ
 తి || స్వతఃతదేకభివాఽసేవితేదికల్పంకుత్వా నాన్యభావాత్సోభిశం చూషయతి ||
 అనుభూతిరిత్యాదివా || త్వేతియం నాన్యభావావాచూషయతి || ఏవమిత్యాదివా || ఆ
 న్యతః తక్షంయాయతి || నాస్తితి || అనన్యగోదరత్వే కథంతదభావావశమమిత్వత్వా
 తా || అస్యాదితి || సహిశులస్యాభావ స్సాధ్యతాదిభావః || తతఃతియత్వత్వాగ్భావః || స్వత
 తి || ప్రాగభావాభావా ద్విస్తత్వేయత్వవిరాజితాభావమనా || అతితి || అతః-స్వ
 తః తిరతః తక్షయాయత్వోదయే విరాజితాభావసాధ్యః - తత్వంబుతిరతితాతుః -
 భుతోవృత్తుస్తే ||

౨౯ - అతిత్యాద్యతాతియభవంత్యైవశక్యతి || అతిత్వమ్మితి || వ్యాకరణవిరుద్ధో
 లభ్యః - నానాత్వత్వాచకోత్పత్తివికల్పావర్త్యులభ్యైవశక్యః - తత్వేవనాతి || సహితి ||
 నానాభూతంసహాన్మత్పక్షం వృద్ధ్యమపియాత్పత్తి మదవద్వప్తమిగ్ధభావః - భేదనానాన్య
 త్యాత్ ; యస్మాదాత్యైవ తదభావమితి ప్రయోగః - అన్తిస్తత్వేభ్యోవ్యతేనాసహ
 నునాసమా || తదితి || అదిత్యాద్యైవవయః - భేదవిరాత్య సతీధర్మః తేవత్వాప్రా
 తవతి ||

౩౦ - వ్యాకర్తరియావచకత్వనిగ్ధత్వాదేవ భర్తృవివత్వాత్ || అతితి || అమ్యో
 ధి - ఏత్యాదిరసి-వ్యాకర్తరియాచాఽపి - అనుభూతింతుచీకృత్యానుభవశ్చస్వయాతత్వా
 దితికర్తరిరతితాతుః, వ్యాకర్తరియాతదధర్మంతుచీకృత్యానుభావ్యత్వమస్యయాచాది
 భావః ||

౩౧ - నిర్వృత్యత్వత్వాదేవ తత్వయాతుతత్వత్వంకథంసేవిదశ
 త్యైవత్వత్వాత్ యతితి || నివాతీయభేదయాచిత్రయోగిజ్ఞాత - సమసంపద

అహంబ్రూతానామకల్యణస్థితి స్వప్రకాశయానానైవాత్మా అవదత్వాత్సాత్వ త్వత్వాదుంబవత్వం సంవిదిత్వావరణానకూర్తవ్యమిహింసారోగాన్యవర్తయతి॥

౩౦ - సమచాతం బానామితి జ్ఞాన్వితా ప్రతినిధిః - నైవతి - సామ్రావి నిధా - వజరతేవ కుత్తికలశస్య - అనుభూతేస్వాత్మవికల్పాత్వాయేనాదీ - అహంకూర్తవ్య హమిత్యర్థవత్ అహియానకనుష్యత్వాది విశిష్ట నిర్మాతాధిభావవత్ జ్ఞాత్వత్వ కుత్వ త్వత్వమ్ - జ్ఞాత్వత్వంహి జ్ఞానక్రియా కర్మకర్తవ్యమ్ - తత్త్వక్రియాత్వకం జడ వి వారిద్రత్యా హంకారగ్రస్థి, మదిక్రియేనాపీదీ లిప్తాత్మాత్వవి కథమివ శబ్దవిధి - ఏ శబ్దోప నిధిత్వాదేవ యానాదీవ కర్మత్వాదీర్వాత్మధరకూర్తవ్యమ్॥

౩౧ - శుభుప్రీత్యానామకాహంప్రత్యయోపాదేహ్యాత్మానుభవ వర్తనన నాత్మ నూనాం ప్రత్యయగోచరత్వమ్ - కర్మత్వహంప్రత్యయగోచరత్వేవాత్మనాభ్యుత్తర మ్మహానేదేహానేక ఇదన్యపరాత్వానాత్వత్వాది ప్రశంభో మహిమహరః - అహంప్ర త్యయగోచరాత్మత్వరయాప్రసిద్ధాదేహాత్మత్వక్రియా ఫలస్వీకారాదభోక్తరాత్మ నూనన్యస్య ప్రామాణికానాం ప్రసిద్ధమేవ - రిభానామకూర్త జ్ఞాతురవివిధగంగా ధీప్రత్యగాత్మలిప్రతిచిత్రవ్యమ్॥

౩౨ - వివ త్విలియాను భవన్యయానైవకాధి వ్యభిచారిణదోష్య హంకారః

గత్యాద్దుటవకతరణాభావవి నైవాత్మేత్యధాః - తుర్వత్వత్వదానాయ స్వప్రకా శత్యః - ఆత్మనిత్యతంనిర్వేదత్యంశస్వనిధిత్వంరశంవిదవ్యవ్యమితి సాత్వేతివభావః - న్యసిద్ధిత్వం శుభానేకాదురిత్యాహ॥ అవదతి॥ తదుచితమయతి॥ అహంత్వేతి॥ వ్య త్తమితి కర్తవ్యః - తీరాత్మా, అవదత్వాత్, యదనాత్మాశబ్దకం యథాఘటవి॥

౩౦ - ద్వానుభవప్రత్యక్షవిరోధన చోదయతి ॥ సమచితి॥ బ్రావిరయా తం హవతి॥ నైవమితి॥ తావదంశస్య హాత్మాత్వవాధావర్ధనప్రయత్నానా॥ రవతేతి॥ కర్మత్వయాశ్రయత్వమ్ - అస్యస్యమి కర్తవ్యత్వాదేవ మిథ్యాత్వాత్వత్వయమేవ స్వాశ్రయస్యాత్, రత్వానూనమిత్వభావః - బ్రావ్తురుడప్రతిచిత్తవ్యమపి సేతు మానా॥ అవదతి॥ నిర్విరయంత్యవస్థిగి॥ జ్ఞాత్వత్వంహితి॥ తతః॥ మిత్యత్వానా॥ తత్వే తి॥ కావార్హిత్యాత్మక్రియాత్మకర్తవ్యమ్ - సాక్షిత్వమపిసజ్జాత్వత్వమిత్వవిద్యానుభ వయానన్యమిత్యధిపాద్యేన సాక్షిత్వమర్హత్వమ్ - కర్మత్వాదరనాత్మధర్మత్వేననుభ వమానా॥ దృశ్యధీనెతి॥ అవిభావనాంధవేద్యత్వమ్॥

౩౧ - అహంకూర్తహ్యాత్మా, తత్వానూనాధివర్త్యేన జ్ఞాతానాత్మత్వేత్వానా॥ శుభుప్రీతి॥ వత్సమానానదేవనైవానాయజ్ఞః - అకర్మత్వాననన్యాయేవ్య గిరతేనానా కర్మత్వవితి॥ తేనానాంధిర్వాన్తరూపెనప్రామాణికి, ఆత్మసమప్రా మాణికినానాంధవేద్యస్య కథననాత్మత్వమిత్యత్వానా॥ అహంప్రత్యయమ్॥ యత్వా - తే నానానాత్మత్వం కురన్యత్వానా॥ అహంప్రత్యయేతి॥ తేనానానూన నాత్మత్వంసాధ విశ్యత్వానా॥ తతేతి॥ తేనానానూననానూననాత్మత్వనూనైలగ్గంభూనసనిధిమిత్యహం ధవేద్యత్వయాశ్రయనాత్మత్వనానాధివర్త్యభావః॥

౩౨ - స్వప్రకాశసంవిదాశ్రయస్వయానం క్రియాయాపిజ్ఞానాశ్రయత్వ లక్ష

[illegible][illegible][illegible]

38. తా:కింకరృపవేక్షయా మిత్తవేక్షయాం యదవ్యాసం రిత్తాభ్య
త్తం వత్తుపామర్శ్యముపసంహరతి || తద్బుధితి || తస్మాత్ - ఉత్తమాభరత్తా యదవ్యాస
వాన్ - నిర్వికలబుధి స్వగతభేదాభావః - రిత్తస్సంస్పృశిత్యవ్యాస ఉపకరతిః - భాగి
న్యాదివర్తతవేతి కంకలభవన్విరుక్తః - కుద్దుమిత్త్యాగహంస - ముక్తంబన్త ఇరామరకా
దిరహంస - వేదాన్తానామారభ్యర్థస్సంభావ తద్విచారానామరక్తువేయత్వమ్ - కాశ్య
పస్య మెకవర్ణానమపాంశుః, నిర్వికలంకమూ పెయం, నివర్తకవిరూపకత్వా
మితి లోకమహాస్థేదర్శనమ్ - ఇష్టస్వసకారణస్వ సత్యత్వస్యవివర్తనానామ లోక
తానాన్త్రాకారమ్యం తూర్వకక్షీకృత్య బద్ధస్వమిత్త్యాత్వాత్రిన్మితిరక్షణానప్రవాహ
నాన్త్రాకారకమితి నిర్వాచితమ్ - అంతర్విత్తాబద్ధ నిరర్థకతయః కర్తృవేక్షత్యా
న్మకర్తృత్వాతం తూర్వకృతమితి ప్రవాహవిద్యయనపదవిలంబితమ్

శ్రీ భావయోగై క్యం కథమివ పుత్రేయం శత్యతే. తత్రేభ్యం భావస్సాన్నిధి సం
 స్థాన విశేషః, తద్విశేష్యం ద్రవ్యమిదమంశశ్చయోగై క్యం పుత్రీతిపరావతిమేవ-
 తథాహి-పుత్రమనువస్తు పుత్రీయమానంక రేతర వ్యావృత్త మేవ పుత్రీయతే-వ్యా
 వృత్తిశ్చ గోత్రాది సంస్థాన విశేష విశిష్ట భయేత్తమితి పుత్రీతేః- సర్వత్ర విశేషణ వి
 శేష్యభావ పుత్రీతిత్యాయోగత్వభేదం పుత్రీత్యైవ సువ్యక్తః- తత్ర ద్విమిద్యులాద
 యన్ పుత్రత్వంస్థాన సంస్థితాస్యవిస్తాశ్చ కదాచిత్క్యబద్ధివ్యావృత్త విశేషణత
 యావత్పక్షైః- గోత్రాదయస్సు ద్రవ్యసంస్థానతయైవ పదార్థభూతాస్య మైద్రవ్య
 విశేషణతయైవస్థితాః- ఉదయత్యైవశేషణ విశేష్యభావస్యమానః- తత్రవివక్షయా
 త్పుత్రపుత్రీతిపత్రిశ్చ- ఇయ్యాంస్సు విశేషః. పుత్రో ప్తీతిపుత్రీతిత్యయోగ్యా ద్విజ్ఞాద
 యః, గోత్రాదయస్సు నిత్యమేవ తదనంతరం- అంతోవస్తు విరోధం పుత్రీతిపరా

ణస్యవిప్రవిషయస్యసమర్థనా దేవ- సర్వత్ర- పిద్యవ్యయేచావ్యక్త్యే-అత్యేభ్యా
 భిప్రేరమాహ || ఇదమితి || పిద్యవ్యయేభే దాభేద నిర్యాహక జాతివ్యక్త్యైవ దక్షి కాశ్చ
 తత్రా విరోధాయా కా రావృరాధావాత్ పుత్రీతిరేవపరస్య శరణమితి తద్యుక్తాసా
 య పుత్రమనువి భేదంపుత్రీతిః పుత్రీత్యతే || ఇదమిత్థమితి || తదేవవివక్షణితి ||
 తేతి || పుత్రమిద్యుక్తాహతేచభేదీన గ్రహణమేక శబ్దానుబద్ధపుత్రయోగభ్యభీత్యా
 నపేక్షసామాన్యకరణ్యం సమాధీయమశ్చేతి జాతివ్యక్త్యభేదభేదసాధక సామన
 తుప్తయమాశక్యోహా || తథాహితి || తేషుపుత్రమంత్యదస్యతి || పుత్రమమేవేతిత
 తఃకింభేదన గ్రహణస్సేవ్యతాహ || వ్యావృత్తిశ్చేతి || అత్రాభిద్యభిద్యే పుత్రః-ధర్మ
 ణోవ్యావృత్తిధర్మనైవమ్యక్తేః- ధర్మస్యేహి స్యయాచంవ్యావృత్తిః-శక్తిత్యగ్రహ
 గ్రహయోగ్యమిద్యుత్త్యవిపత్రిద్యుత్తేతి- గోత్రాదివిషయభేదస్సు, తతఃకింభేదభిద
 యత్యతాహ || సర్వతేతి || సర్వత్ర-పిద్యవ్యయేభేదగోత్రతాశ్చయోగ్యాదిమ- తేహి-స
 మాధీనియ మాదివైవమ్యక్తైవకథమిత్థతాహ || తేతి || అపుత్రస్యశేషణత్యాదిత్య
 భావః-వికలభూనువిధిధర్మతస్యైకవిషయా-విరోధక్షేపవర్తి-అపుత్రస్యశేషణవాచిత్యా
 న్నత్యభిదంత్యయోగనైవ-సమాధావోద్విత్యసాధకః- తన్నియమస్తు సుతరామ్-
 అతోవిరుద్ధత్వమ్- కింరంభియమస్తేనాభారణానై కావ్యావైక్యసాధకః- భేదాం
 శస్తూభయాచకతః-తత్పర్యవస్థునైవైత్యస్యసమ్యుద్భవద్విరోధాద్భూతసాదః- నియ
 తపర్యవస్థునైకత్వం-అజనయోగవర్తి-వివంవైవమ్యంపేక్షాభంసర్వతేతిగ్రహేతుల్య
 త్యైత్తిగ్రహాహ || ఉదయతేతి || ఇదమిత్థంయేర్థ్యరోనివార్యః- ఉదయసంఖ
 తేః-సత్యమిద్యభేదగ్రహిః-సహజావృరాభారభేదస్యభారణాభారకశ్చైకత్యభేదః-
 జాత్యాభావే తన్నియమి, సదజ్ఞాభావతి వ్యవస్థావిధ్యభావైక్యం తల్యమిత్యతా
 హ || ఇయ్యానితి || తదపిద్యైవైకమిద్యోవావాసేవ్యభావః పర్యవసానా త్పుత్రీతిపన్న
 విరుద్ధగ్రహిగౌరవమయత్త్వమిధర్మః- యవ్యాభేదమల్య పిద్యాభావప సమాధీనియ
 మస్యాభిదవ్యక్త్యైవసమాధిధర్మతాహ || ఇయ్యానితి || ఏహిసాభారణాభారశత్య
 వ్యావృత్తిత్యాదిభావః- అథపుత్రీతిరేవశరణంత్యయః పరస్యేవపుత్రీతిపరా
 మానిమాహ || అతఇతి || యమియోగైక్యమస్యతదేవపుత్రీయేత, సతతథాపుత్రీయ

సోమశ్రీ కలివ్యాధిగ్రాహి || అరవిందే || అరవింద - వాత్సల్యే || స్వపరకారాత్క
 త్యాగోత్పత్తికృపానంత్రైవ కైవల్యమాత్యాచ్యేకభావః - తదికత్యాగకమనా ||
 సరత్కదలి || తులియోగ్యపరీక్షయః - తానగవ్యప్రత్యాభావః పుష్కల్య - వీయా
 నాశచక్రై స్వరూపభక్తిరొమశ్చ రత్నభావసంస్కరః - కృపావరణకేతు రథవే

చీర్యక స్యవస్థాని గాహిత్యతత్త్వః - సంప్రదాయకాతిత్వమ్. (౫౦)

(౧౫)

జాతీయభేదత్వము- వ్యావర్తమానత్వానుమానభేదము:-

భూసమీపజాతి:- సంస్థానం నామ స్వాధారణం యాచమితి యథావస్తు సంస్థానమున స్థేయము||

౧౦- జాతిగ్రహణేనైవ భిన్నజాతి వ్యవహార సమ్మతాత్ ఉపాధాన రాజ్యవారం అథానరవాదివా ఉన్నభ్యుపగతిత్వాద్భూగోత్వాదిరేవభేదః - సమరవాత్వాదిరేవభేదశ్చేత్తప్రకాశ్యమీతే తద్వ్యవహారవచ్చేదివ్యవహారవిశ్వాత్ - సత్యమ్ - భేదశ్చ వ్యవహారికతవచ- గోత్వాదివ్యవహారాన్ - గోత్వాదిరేవహిసకలేతర వ్యావృత్తి:- గోత్వాదో గృహీతే సకలేతరసజాతీయ బుద్ధివ్యవహారయోగివాప్యత్రే:- భేదగ్రహణేనైవ హ్యభేద నివృత్తి:- అయమస్తాద్భిన్నజాతిమివ్యవహారే ఉగ్రియోగి నిదేశశస్య తదపేక్షత్వాత్ ప్రతియోగ్యపేక్షయా భిన్నజాతి వ్యవహారభిన్నత్వమ్||

౧౧- యత్వసముపాదితాం విశేషజాన్యవత్సమానత్వేనాపారమాధ్యక్షాణ్యుక్తం, తదనాలోచితవాధ్యబాధకభావవ్యావృత్త్యనుభవవిశేషసన్నిధిని వేరకల్పి - ను-

త్వాదిశబ్దవిదుగతవ్యవహారాన్యథానిర్దిష్టానికల్పకమ్ - శబ్దానుగమస్తుసౌహృద్యాదివ్యభాగః - సంస్థానమువయవసంయోగ విశేషశ్చేకాత్పరావవాప్తిః, న్యరూపం చేస్తువిశేష్టవిషయతా ప్రత్యక్షస్య, అనుభయంచేదన్నన్తరవాదిత్యత్రావా|| సంస్థానమితి || న్యకల్పానీష్టపరః.

౧౦- అథవాతెస్సంస్థానయాపాయావేవ భేదత్వమాహ || జాతీయ || వ్యవహారశక్తువాప్తియోగినిరపేక్షస్వాధావశ్యతత్వాపేక్షశ్చేకాద్యవ్యవహారవాధావ వ్యవహారేద్యుష్టం, సహస్రప్రయోగ్యుపేక్షావచః, తద్వజ్జాత్యాదిరేవభేదశబ్దవాద్యభిధావ:- చోదయతి || నన్నితి || ఉపహరతి || సత్యమితి || వ్యవహారికతర-సకలంగృహ్యతదవ్యభాగః - కథమిత్యత్రావా || గోత్వేతి || కథంతవ్యవహారే తద్యవ్యవహారభిన్నత్వావా || గోత్వాదిరితి || తథాత్వంకథమిత్యత్రావా || గోత్వాదాదిరితి || ఇతరాభేదమధ్యాదినివృత్తిరస్తు, తతఃకీంగోత్వాదేర్భేదత్వభిన్నత్వావా || భేదీతి || భేదోహ్యభేదవిరోధిభావః - భేదాత్వంకథిమాసాత్వంచ స్వయాపశ్యభేదత్వే, ఉయోజకం, శ్రీమతసాశ్వమధర్తరన్యసస్వయాపంభేదభిరకన్యోత్తర - ఉగ్రియోగినిరపేక్షగోత్వాదివ్యవహారవివ భేదవ్యవహారశ్చేత్తస్యవాక్తత్వాపేక్షతోక్తిః కథమిత్యత్రావా || అయమస్తాదితి || సాశబ్దవిశేషస్వభావః - తావాదోబ్ధాన్తరేవ తదభావాదిత్యభాగః

౧౧- మానమాయానుకూలత్వచరిత్రాన్యనుమానమామయిరుచునువచతి || యత్వసరిత్యాదివా || దూషయతి || తదితి || ఉగ్రితమస్మాదాధా బాధాబాధయేరవప్యమత్వాదుమత్వ సాధకత్వం సవావృత్త్యను వృత్తిమాత్రియోగినివిశేషః - ఉగ్రితవాలోచితభిరన్యభాగః - సోపాధిత్వకారాన్యయాపదేశవ్యాకూతాః ఉగ్రితభిమిథ్యాత్వవిషయం స్యాదుమానసాధారణాః - అద్యుపనిష్టత్రైవికోపపాదితమై-ద్విలియశ్చభర్తృత్వాకమాసబాధయాచః - స్థితియశ్చ సాధ్యసాధకసత్యత్వ మిథ్యాత్వవికల్పభలయాచః - సతసాధ్యమిథ్యాత్వేనిత్యశేషః - అకస్మిద్ధతయా శుంభిషకరాజ్యమగమేపతబాధబాధకస్యవాచానికత్వాత్ - సత్యత్వసత్యత్వసాధూనకత్వాత్తద్యుత్పత్తిరన్యసమైః - సతసత్యత్వంసత్యత్వాత్తరాధావాన్మమ - నిరన్యత్వత్వతరనివాహకత్వాత్ - కృత్యత్వంబ్రహ్మణి

వ్యయోజ్ఞానయో ర్యతోధేహి బాధ్యభాధకతాః - బాధితస్త్యైవవ్యావృత్తిః - అత్యేషు టసటాదిషు దేశకాలభేదసంవిరోధవివక్షాన్తి - యన్త్రిక దేశేయన్త్రిక కాలేయస్యసాధ్యతాః - పృథివస్త్వః, తన్త్రిక దేశేతన్త్రిక కాలే తప్యాభావః - పృథివస్త్వేత్తత్యై రిరోధాద్విలంబితో బాధకత్వం బాధితస్యచ నివృత్తిః - దేశాన్తరకాలాన్తర సంబంధిరియం ననుభూతపాద్యతే దేశకాలయేరభావ పృథితో సవిరోధ ఇతికథంకర్య బాధ్యబాధకతాః - అస్యత్యై నివృత్త్యావ్యవృత్తినివృత్తి వాచకభముచ్యతే - రజ్జుసర్పాదిషుకుతద్దేశకాల సమ్మన్దితయైవభావ పృథితే ర్యోరోధో బాధకత్వం బాధ్యత్వేత్తత్యే దేశకాలాన్తర దృష్టస్య దేశకాలాన్తర బాధకత్వమానత్వం మిథ్యాత్వవ్యాప్తం సవృష్టమితి సవ్యావర్తమానత్వయాశ్రియపారమాధ్యక్షాత్ముః॥

౧౨- యత్త్వనువర్తమానత్వావ్యవర్తమానభావోఽపి తత్పిద్యమేతే ససాధనమహరిః - అతోవః స్వార్యమివవస్తుః ।

చ- అధిష్టానత్వోనమాన - అధిష్టానాధ్యస్తయోరెకధేవవ్యవర్త్యచ - దృశ్యత్వనియమాతేతుశ్చేద్యతాః - సతోదృశ్యత్వనియమానానానుమానసాధ్యవత్తద్దమిథ్యాత్వేనసదనుభూత్యై క్యావ్యతోదృశ్యత్వనియమానభావఇతి - దృష్టవ్యవృత్తుః త్యాచరతే - అదేశ్యమిథ్యావిధిషుభ్రుసామాన్యవిషయః - తుంకుశ్యనిధీరాఇతిత్రైవేత్తేః - విశేషనిషేధశ్చ సచక్షుషేత్యాదేః - వ్యావర్తమానత్వంచప్రప్రణివృద్ధిచారి - జరాదిభ్యోవ్యావృత్తత్యావృత్త - తన్త్రికాద్యైజరాదికన్త్వ వ్యావర్త్యైర్వావార్చ - ఘటాదివ్యావర్తమానత్వసాధ్యమిథ్యాత్వాభ్యుపగమం - వ్యావర్తమానజరాదిభ్యో వ్యావృత్తత్వమిథ్యానవాదిభయభావే ప్రప్రవావృత్తమితి - అత్యేషు సోపాధిత్వంవత్తుం బాధస్యచక్షుస్యయత్త్రికాసాయతంతిక్షయతి॥ ద్వయాయతి॥ బాధితస్త్యైవేతి॥ వ్యావృత్తిశబ్దోవిశేషచరః - వ్యావర్తమానత్వ మాత్రమితివక్ష్యమాదత్వార్ - మిథ్యాత్వసాధికం వ్యావృత్తి ర్వాధితస్త్యేవేత్యర్థః - తరః॥ వివర్తత్యాచ ॥ అత్యేతి॥ దేశకాలభేదసంవిరోధాదబాధం దర్శయతుం తయే రైశ్చేతిరోధభాదాదవ్యయతి॥ యన్త్రికత్యాదినా॥ చవివాధః - నివృత్తిః - పూర్వోక్త - ఘటాదౌ నివృత్తిచర్యయమాన ॥ దేశాన్తరేతి॥ విరోధబాధకలాభావమానా॥ అన్యత్రేతి॥ అన్యత్రోవిరోధబాధకన్తరే - ఉక్తం దృష్టస్తే దర్శయతి॥ రజ్జ్వేతి॥ ఇత్థంక్యాప్తి శ్చిక్షితా - ఫలితమనుమాన మాచరిం దర్శయతి॥ ఇతి॥ మాత్రోచావిరోధబాధకేతుక వ్యావృత్తి త్యైతానః - తేతేఘటాదౌ స్యాద్యశ్చేత్పిద్య సాధ్యతా - ఘటేపిచేద్విలంబంధిరోధ్యత్వం తింకేతుః - సోపాధికన్త్వం - పృథివస్త్వైకాధాబాధి త్వంచేదన్దిగ్ధిర్యభావః - ససాధ్య వివృత్తయిమాదే - సహి బాధకత్వమ్ - బాధార్హత్వం సాధ్యమ్ - సమయాన్తేవంబాధా విషయేషుసంక్రంతిపన్నానత్యైవ్యవృత్త్యై సాధ్యసమక్యాప్తిః - నెవేమిథ్యాభూతేవ్యై త్యైయాధియాబాధిత్యాదీశ్వరాదిభిబాధితత్వార్చ తేషునివృత్తేః - దేశకాలవిషయ శ్చేమేషుపిత్రియాదికముపాధిః - అత్యేనసాధ్యసమవ్యాప్త్యభావః - అరివివహి దేశకాలాదిపృథివస్త్వైకాధావివితవ్యతే.

౧౩- అథానువర్తమానత్వేతోస్పిద్యసాధ్యతామాన ॥ యన్త్రిక ॥ సతవిన ర్యత్యైవ్యధికర బాధితరోధా నివృత్తసాధ్యతాచరితాః.

నిబంధనముగా నావిరోధిత్వమేవ నానుభావ్యత్వవిత్వాన్వేషితామ్ అనుభూతే రణకావ్యత్వే అజ్ఞానా విరోధిత్వము తస్మాన్ముతాదేవ చ ప్రశబ్ద్యత ఇతిచేత్ , అనుభావ్యత్వేవి క్కంతుముతాదేవ వాజ్ఞానా విరోధిత్వము చ ప్రశబ్ద్యతమి - అతోఽనుభావ్యత్వేఽననుభూతిత్వవిత్వకహస్యమ్॥

౧౬- యత్తు సంవిదస్యైత స్మిద్ధాయాః పాగధానావ్యకాతా దుష్పత్తినిరశ్యతే, తదిన్ద్రస్యజాత్యన్వేషణ్యైః ప్రదీయతే- పాగధానావ్య గాగ్రానాభావాదభావో నశశ్యతే ఇత్యమ్-అనుభూత్యైవ గ్రాహణాత్ - కథమనుభూతిస్పృహితకానీమేవస్వాభావం విరుద్ధం న గమంతితిచేత్ , సహానుభూతిః స్వసమకాలవర్తితమేవ విషయాకరోతి త్యన్వేషింతముః- అతిశాసాగతయే రవిషయత్వ ప్రశబ్దాత్ - అథకస్యనే, అనుభూతి పాగధానాదే స్మిద్ధాన్తర్వకకాలభావ నియమాన్వీతి- కన్యయాత్వవిజేతం దృష్టం, యేన నిత్యమం బోధిషి- హస్తరహితతమివ దశానాత్ పాగధానాద స్మిద్ధ ఇతి తదభావనిష్ఠావః-తత్ప్రతిగధానాభ్య తర్వకకాలవర్తితమనన్వత్రః-తా బ్రవీతి- ఇన్ద్రియ జన్మనః ప్రత్యక్షస్య స్వేష్యస్వభావ నియమః, యత్ప్రవృత్తః కాలవర్తితః పరాధానస్య గ్యానాకత్యమ్- సాత్త్వేషాం జ్ఞానానాం ప్రమాణానాభ్య స్తరణోన్మమానా గమయోగి ప్రత్యక్షేదమ కాలాన్తర వర్తి- నూపి గ్రాహణ దశానా - అతవివచ ప్రమాణస్య ప్రమేయా వివాదావః- సహప్రమాణస్య స్వసమకాలవర్తితాఽనివాదానోఽర్థాసామ్యుత్తః-అపితు యద్దేశకాలాది సమ్యుద్ధి రయాయేథోఽవ భాసతేతస్యకథా విధా

జ్ఞతే॥ అనుభూతేరితి॥ అననుభావ్యత్వేవి తత్ప్రశబ్దయతి॥ అననుభావ్యత్వేపీతి॥ ధీర్వచ్యా, ధీత్వాత్, యదవేద్యంసన్నధీః, యథాభిప్రాయ- అధీర్వచజ్ఞానాః-రోధిత్వం చ భిన్నమిదమత్యైవైదగత్యమిచా- ఇద్యత్వేప్రశబ్దే- యద్యద్వ్యక్త్యై- తత్తదవేద్యత్వేపి ప్రశబ్దే-తదర్థ ర్థి గాగ్రానాకరుద్ధం-చేద్యేవ్యవృత్తేపి-తథేతిభావః.

౧౭- అథనుగతసామ్యత్వకానకరి యాపరోక్షం ధీనిత్యత్వమనాద్యత్వకస్య తి॥ యత్ప్రవృత్తి॥ అన్ద్రస్యేతి॥ అనిద్య కత్యన్వాసి త్థేన నాధ్యత ఇత్యర్థః- గాగ్రానాభావమాశక్త్యానా॥ పాగతి ॥ విరోధంశబ్దతే॥ కథమితి॥ పరిహరతి॥ సహిత॥ సమకాలస్యేత్యాగ్రాహణప్రమాణానిరస్తా-అథగాగ్రాహణప్రమాణప్రయత్నకాం దూషయితు-శబ్దతే॥ అథేతి॥ విచనస్యవికల్ప దృష్టికమేతేత్యధి ప్రమాణానా॥ తిమితి॥ దృష్టినిధావభావనిధిహా॥ తాన్వే॥ భావాభావనిమ కాలతోపకరమేదమాపితః- తద్యత్వా-యత్ప్రమాణా॥ తత్ప్రవృత్తి॥ సమకాలత్వం-చేదనత్వపి ముఖేషులోఽయమితి ధీన్వాద్యత్వకానా॥ ఇన్ద్రియేతి॥ ప్రమాణానాం-చేతి॥ చాబ్ధాత్ప్రత్యక్షస్యచేత్యై కంభవతి- ధీన్వంమానత్వం ప్రత్యక్షత్వం-వానత్రప్రయోజకమ్, కంతుతదనాన్తరమైన్ద్రియైకప్రత్యక్షమితిర్థః- ఏచనానియతి॥ స్మరణేతి॥ ఇతికర్తాదీకృతప్రత్యక్షమం- హి-వాన సేయూనివాదావః క ఇత్యైత్యాని॥ అతిఇతి॥ అతస్యకాలవిముఖావా ద్వికృద్విధిర్వర్తమాః- సచప్రతిపక్షమ-నేమ-కర్తృనా త్తదనుగుణసంబంధా వాచ్య ఇత్యర్థః- కథమితిత్యాగ్రాహణపీతి॥ సహిత ఇత్యైత్యాని॥ అపిత్వేతి॥ స్మృతేరవిషయ

కారవిక మిధ్యాత్వచీర్వనీకతా- అరణ్యకమపినిరస్తు- శ్చులిసగవాహ్యువిషయానశ్చ
త్యుక్తేనైవమిదంబాధితి॥

౧౨- అథోచ్యత- సతావత్సంవిత్ప్రాగభావః శ్చిత్తమేవనేయః- అతరాజాన
త్వార్- సచశ్చిజానాస్త రావనేయః-లిక్తావ్యధావార్-సహి-సంవిత్ప్రాగభావవాస్త
మిహాలిక్త ముపలభ్యతే- నానుశుచిత్తరవికస్యలిద్ధిశ్చ్యతే- సచాగమస్తద్విషయైవప్ర
కరః- అతస్తత్ప్రాగభావః ప్రమాణాభావాదేవ ససేత్స్యతీతి- యత్తేవం స్వతస్సిద్ధ
త్వవిభవం తరిత్యజ్య చీర్వానాభావేనయదభ్యుద్యోత్యానుపలభ్యేవ అభావఃసం
భూత ఇతిశ్చిత్తవాక్యమభవాన్॥

౧౩- కిచ్చాచీర్వమజ్ఞానం స్యనిషయం ఘటాదికం స్యసత్రాకారే నస్తం
సాధయత్ స్యససర్వవాసత్రామవశమయద్ద్యశ్యతఇతిఘటాదేఃపూర్వోత్తరకాలసత్రా
న ప్రతీతితే- రథచీర్తిత్వా సంవేదనస్య కాలచింత్యతయోచితీతిః-ఘటాదివిష
యమేవ సంవేదనం స్యయంకాలాన వర్తిస్త్యం చీర్తితంచెత్తత్సంవేదన విషయేఘ
టాదిరపి కాలానవర్తిస్త్యః చీర్తియేతివివేచ్యతే- విశ్వంతేర్వసంవేదనం స్వరస్య
త్వం నిత్యమిత్యేవ చీర్తియేత- సచతాచీర్తియతే- ఏవమనుమానాదిసం విదోపి కా
లాన వర్తిస్త్యః చీర్తితాత్మక్ స్యవిషయానపి కాలానవర్తిస్త్యం చీర్తకయన్తీ

త్వంనిరస్తమిత్వాకా॥ అరణ్యం॥ అరస్యకకాలత్వనియమాభావార్.

౧౪- ధీరవాణాశ్రాహికేమ్యుక్తం తస్యాఃప్రమాణాస్తర్వావార్ గ్రాహకత్వాభా
వంకల్పితే॥ అథోచ్యతేతి॥ మానానసేయత్వంవివృణోతి॥ సహితి॥ విశమయతి॥
అరణ్యం॥ సరిహరణి॥ యదీతి॥ యదఃకిమథః-కిమయదభ్యుత్తహి-రిత్యథః-షష్ఠం
మానంచరాజ్ఞీకృతమితియోగ్యానుపలభ్యేవాభావస్పృశభూ-షతి.

౧౫-అర్థా పత్తి కల్పకా॥ కిచ్చేతి॥ సవిషయస్యవానిర్విషయస్యవాజ్ఞానస్యనిత్యత్వ
మితివిశ్వమితి॥ ప్రత్యక్షభూమిమాప్యతే॥ ప్రత్యక్షేత్వాదితా॥ ఘటవత్కాలకార్యమి
శ్వరస్యరవాచకం-తతఃకిమిత్వతఃకా॥ తదప్రతీతిరితి॥ అప్రతీతిరప్రకాశఃజ్ఞానస్యవ్య
వహరానుగుణ్యభావోవిశేషీతిః-ఎవంవిషయవ్యవహరానుగుణ్యకారాదిత్తత్వాస్య
భావశుచిత్వాధిగమః కాతాదిత్తత్వముక్తమే-అథఘటాద్యనిత్యత్వానుపపత్తిమానా॥
ఘటాదీతి॥ నిత్యతయానవభావసామ్యభానుపపత్తిమానా॥ విశ్వంతేదీతి॥ యమ్యుర్వపక్ష
ణానంవికస్యనిర్విద్యేవజ్ఞానాస్తర్వావిషయత్వాత్ జ్ఞానాస్తరగతభావోదగ్గ్రీవా
ఇమ్యుక్తం జ్ఞానాస్తరగతనిర్విద్యత్వగ్రహేపిపహానమిత్వధిప్రయస్తాకా॥ స్వతస్సి
ద్ధమితి॥ యద్యాప్రథమాస్థాపితే-రెవానుగ్రాహకతర్కవ్యయః-ఘటాదిత్వాదిగ్రహ
ప్రయోక్తమే- అనుమానాదిధి మామపి తథాత్వవిషయనిత్యత్వం ప్రవిజ్ఞాయతి॥ ఎవమ
తి॥ ఎవం, ప్రత్యక్షజ్ఞానస్య కాలానవత్వేదేవతీతిత్యథః- అనుమానాదిధియంవేద్యస
మకాలత్వనియమాభావేనపి వేద్యాతీతత్వాగామత్వే ధీకాలాపేక్షయేతి స్వనిత్యత్వ
విదనీధిః, సమవిజ్ఞాద్యపేక్షయా- లిక్తాదివిధియేలిక్తాదికలాలగోదరణ్యాభావార్.
లిక్తాదేఃప్రత్యక్షానీత్యత్వాత్- ఉక్తరీత్యాప్రత్యక్షస్యర కాలానవత్వవిషయ

త్వశబ్దే తో యమాత్వా - సనుసంపదే తే త్యుత్తమ - సత్యము క్షణ-చ్యుత్తంతర-త
కాహి-కవ్యంత్యురుషవ్యోజ్యదభావారం త్రివిధియోమయో తర్కవ్యుద్ధిసీసానంవి
ర్యయంకభవిజాత్వభావముకదే||

౨౫. వితత్తుంకవరి-అనుభూతిరితిహ్యశ్రియంబిది త్వవచ్చావైవేకవ్యతి
త్వమైసూవ్యవసారానుగుజ్యకావస వ్యభావోజ్ఞా నావగతిసంవికావ్యతరగానాస
కకులా నుభవితురాత్వ సూతరు-విశేష భుటకుటం బానామిక కుభావక గచ్చా
మివటకుటాంసంపేద్దితిశర్యమూత్వ నామిక: త్రివిధ: - ఏతర్కవ్యభావతయోపిత్యా
స్వయం త్రికాకతావతా త్వుశుపదితా- అత్యవకకులకవ్యకర్తృభూతావైవ
వ్యవర్తత్యవకకర్తృర్యమిగుఘటమితిరథాహి- అత్యవకకులకర్తృకర్తృభూత
శ్యవంపేకకాఖ్యశ్యమభిప్రాయోత్పత్తిస్థితినిధావ్యత్యర్యమిత్తమైవైవై-తర్క
వైవర్యం తావత్సంపదాయమర్థ: త్మార్యం మయానుభూతఇతి త్రిత్యభిజ్ఞా త్రిత్య
క్షణికత్వ- అహంకారామికావ కుజ్ఞానీయం జ్ఞాతురేవ మమకానీం జ్ఞానం వత్తు
మితిర సంవికర్తృత్వతయ: పృత్యక్షనీత్యా ఇతి కరవైవై క్షణ-వివక్షణకర్తృత్వ
శ్యంపిక ఆత్మత్వాభ్యుపగమే త్మార్యమ్యుత్పాద్యమతర మ్యంపికకావకవ్యమితిత్రి
త్యభిజ్ఞావస భుటతె-అత్యవనూ భూతశ్యావ్యవ సప్యర్కభిజ్ఞావ శంకవ: - త్రివిధ
భూతే రాత్రిత్వాభ్యుపగమే తస్మాన్విత్యత్వేపి త్రివిధశ్చ నావచ్చువత్తవత్త: - త్రివిధ
శ్చానంకా త్మార్యతర కావసంపదాయనమనభ వికారము త్తవనయతి - నానుభూతి
మాత్రీక-అహంకారేకం త్మార్యమత్యవ్యభూవమితి- తవతో త్యనుభూతేర్మ త్యనుభవ

ఆత్మకర్త: త్వుమనానీ - తరితరతి|| రోయమితి|| కింయైవ || నిష్క్రంతిసంబధిర్వం
త్రత్యక్తవ్యమయమితిచేదమూర్త్యతే, తద్భూత్తంక్షణమ్య తావ్యకాత్మ అహంకర్తృసవ
కుద్ధిరిత్యావ: ఇమకుర్తిప్రాయకూకాక త్మార్యతక్షిరోయమితిత్రిత్వ మారంభనానా
త్మార్యోత్తంశంపదాత్తర్వం స్వరయగా త్రివిధ|| సస్యతి యమయతి|| తర్కమితి
కుమత్తర్కముతపాదయతి|| తథాహితి|| తర్కభర్తృయత త్త్వభిప్రాయా నావకర్త:

౨౬. కింజిత్తుస్మత్త్రిర్యానీద్ధి: క్షిప్రేత్వానీద్యక్, రస్యాప్రకయశంబధి
త్వేకింకూశం, వ్యర్తిజ్ఞానంహి సవిషయాశ్రియం, కేవలాహి ధీకాత్వా, విషయానానా
శంక. కింజిత్తుమిత్తాదీకలాయానానా || ఏతకత్తమితి || త్వవసారత్వాదికానీద్ధి త్వ
యానీదుత్తమ-అవగచ్చామిత్యాదికావ్యవసంబధిత్వేవ- ఆత్మసాక్షికఇతి తర్కవ్య
ద్ధిత్వేమానక-తథాత్వంరతాక్షిప్తియత్వానా || ఎరదితి|| కర్తృవ్యవధంకర్యయతిఅపె
తి|| తర్కభర్తృకావోద్యు: - స్థితశ్యాన్ధిరత్యవై మమ్యునానా || తథేతి || ఉభయంక
మాద్యోక్తవ్యయోనానా || కర్తృవ్యవధియత్వాదికా || అహంకారామిత్యాదికావ త్రివిధ
భిజ్ఞావిషయతయా స్వర్యమాత్తమ-అభరతాశ్రయతయా స్వర్యమానా || విషమితి|| సహ
టతవితి: త్యానాత్రత్యభిజ్ఞానావకావ్యకానీద్ధి రితిభావ: - ఉత్తముతపాదయతి|| అత్య
వైవై అభభియతత్తత్వాయ విర్యత్యమభ్యుపగమానా || కింయై || సతేకంకునిర్య
ఇత్యభావ: - తేకమిత్యభానా || త్రివిధం కానంహితి|| తదవకర్తృయతి|| అహమితి|| త

కృత్యమిష్టకే. ఆనుభూతికనుభూతిహు. క్రమేవ - సంవిత్వాదుకానిన్ని. రా. శబ్ద నిర్వ
చయావాగ్యానువలభ్యేర్మనకృపనతిత్వక్రమ - ఉభయోభ్యుపగతా శుచితేవాత్మే
త్వమలభి. ఉరాహరక. ఆనుభూతి హు. క్రమేవ పరమాధ్యతి నిష్కర్షైకాత్వాభాసాశ్చ ని
రాశ్చతాః ||

౧౬- సమచూచం జ్ఞానామిత్యస్తప్రకృత్యయోయోనిదమంశః (అకాశకరకళ్యా
 న్నిచ్చార్థస్యతత్త్వా - తస్మిం ప్రకృం విర్భాసితతయాయత్తవర్ధం తజ్జానం జ్ఞానామితి
 నిర్వృత్తహుతకళ్యాప్తత్రాతిరేయత్తవర్ధవ-నై తేవమే అహంజ్ఞానామితిధర్మకల్ప
 తయా (తత్వకత్తితిరి విహాదే- ౩౪౫- అహుతతోనతే తాత్త్వ వికృత్యైవా
 త్తమిహతేరి । అహం యధ్యాతరాగతాగ త్ప్రకృత్య గతోహి వికృతే ॥ నికస్తాని
 దంభోహుతనన్తా సప్తధాన్వరాట్ । తవేయమితి మాయాభి- శ్రితవాదా త్తివర్తతే ।
 అహుతగ- విహాత్యైవోక్త ఇతిధర్మకవ్యతి । అతస్సానం సామాయకథా త్తిస్తాన
 గర్వతః॥ తయస్తమితిత్రోవాదా విజ్ఞానానితకన్ధితా । ఇతితత్త్వాప్రయోగత్వఃకన్ధ

హృదయైశ్చ కామభావః || భవతీతి || ఇష్టత్వేనైవ గతేర్వస్తుత్వవశయాత్తదిత్యాహ || అ
నుభూతిరితి || ఉత్పత్త్యాదికం సమయాయాః నిత్యత్వాదికం క్షయికయాయా ఇత్యా
హ || సంవిదితి || కల్పకాలాఘనభావశక్త్యాహ || ద్విభయేతి || సంవిదన్తి కింనర్యణ్యతే ఉ
త్పత్తిర్భూతాశ్చ కుర్యేతిభావః - ధర్మోపపత్తిశ్చ సమయభిధియేతిభావః || ఉ
త్పత్తిశ్చ కుర్యేతిభావః || అనుభూతిరితి ||

[illegible]

౩౧- యచ్చోక్తమజహత్వాత్సంచిదేవాత్మేతి, తత్తేదం ప్రజ్ఞవ్యమ్. అజడత్వమితి-
 కుభిప్రేతమ్-స్వసత్తా ప్రయోగప్రకారాత్ సత్త్వమితి తే-తథానతిపాదిష్యంతే తాన్త్యమ్.
 సంవిదంతి త్తప్రకారాత్ ధర్మానభ్యుపగమన అసిద్ధిర్విరోధశ్చ- అవ్యభిచరత త్ప్రకారాత్
 సత్తాత్వమపి సుఖాదిభ్యవ్యభిచారాన్నిరస్తమ్-యద్యచ్ఛేత సుఖాదిరవ్యభిచరతప్ర
 కాశోవ్యన్యస్యైవైవ్యకాశమానతయా సుఖాదిరవజడత్వేనానాత్మేతి-జ్ఞానంవాకింస్వ
 స్మైవప్రకాశతే-తదపివ్యాసప్రవృత్త్యాహుర్థస్యజ్ఞాతురవభాసతే-అహం సుఖీతివజ్ఞా
 నామ్యహమితి-అతస్పృశ్యస్యైవప్రకాశమానత్వయాచమజడత్వం సంవిద్యసిద్ధమ్-తస్మా
 త్త్వయాత్మానం చీతిస్వసత్తయైవ సిద్ధస్యజ్ఞోహుర్థావితాత్-జ్ఞానస్యాపిప్రకా
 శతాత్ త్వయ్యన్తాయత్మా-తక్రూరమేవహిజ్ఞానస్య సుఖాదేవస్వాశ్రియతేతనం
 చీతినికట్యమితరం చీత్యచికట్యం చ-అతోనజ్ఞప్తిమాత్రిమాత్మా-అపితుజ్ఞాతై
 వాహుర్థః॥

౩౨- అథయమక్త మనుయాతిః పరమాధికాతో నిర్విషయానిరాశ్రియాచనతి
 బ్రాహ్మజ్ఞానైవతయావభాసతే రజతతయేవశుక్తిః, నిరధిష్ఠాన భియానుపవత్తేరితి-త
 దయక్తమ్-తథాసత్త్వవ్యవసామానాధికరణ్యే నానుభవితాహుర్థః పీఠియేత అను
 భూతిరహమితి-పురోవస్థితభాస్వరద్రవ్యాకారతయా రజతాదిరవ-అత్రీతుపుథకవ
 భాసమాత్రే వేదమనుయాతి రర్థాస్తరమహుర్థంవిసప్తి-దణ్ణఇవదేవదత్తమ్-తథా
 హ్యనుభవామ్యహమితి చీఠితిః-తదేవమన్తదర్థమనుయాతి విశిష్టం చీకాశయన్తు

౩౩- అజడత్వ హేతుం దూషయితుమాహ ॥ యచ్చోక్తమితి ॥ చతుర్థావికల్ప
 కుభిప్రేత్యాహ ॥ శ్రేదమితి ॥ ప్రథమంశబ్దతే ॥ స్వసత్తైతి ॥ తత్ప్రాపి సాక్షాద్వాప్ర
 కాశ్యావవ్యవహారానుగుణ్యస్వసత్తాప్రయోగత్వం వివక్షిణమితిచీఠిప్రేత్య చీక
 మెనై తాన్త్యమాహ ॥ తథేతి ॥ జ్ఞాతాత్మత్వసిద్ధి ముపదేవ్యమాషగముచ్యతే-చీక్షే
 సంవిద్యప్రదభిమాత్మాని జ్ఞాతర్యనాత్మాని దీపేచప్రత్యానైతాన్త్యమితిర్థః - మా
 షాస్తరదవ్యయమాహ ॥ సంవిదితి ॥ విరోధో నిర్వికేతవ్యవిరోధః - విశేషభ్యుపగమ
 లచీఠిర్థాస్త్రః - యత్వాజ్ఞాతాత్మత్వసిద్ధి మనుపదేవ్యాహ ॥ సంవిదితి ॥ చీక్షేసం
 విదిపచీక్షానాత్మాని దీపాదౌచ వృత్త్యావిరోధః - నాక్షాదిరవక్షే ప్రకాశ్యైరి చీక్షాచాసి
 ద్ధి స్వకులవిరోధామృత్యు-ఇదందూషగదవ్యయముత్తరతాప్రసంగంధేయమ్ - చీధ
 మాభిప్రేతే చతుర్థావికల్పే ద్వితీయం శిరోదూషయతి ॥ అవ్యభిచరతేతి ॥ పరమాతేన
 సుఖాదౌ వ్యభిచారః - స్మృతీయంశబ్దతే ॥ యదితి ॥ అసిద్ధ్యాదూషయతి ॥ జ్ఞానం
 వతి ॥ యేన మజడత్వమసిద్ధమిత్యధాః-చతుర్థస్సుప్రకారాశ్చమ్- తదూషయతి ॥
 తస్మాదేతి ॥ జ్ఞానకర్తృత్వాంవనాభాసంచేత్ జ్ఞాతర్యపిఠిస్వాభిమాతవిరోధః-జ్ఞానాస్తరాన
 పేక్ష్యంవేదసిద్ధి-అశ్రయ-పేక్ష్యాద్యత్యాహ ॥ జ్ఞానస్యాపితి ॥ ఉపపాదయతి ॥
 ౩౪ ॥ ప్రకటత్వమవిరోక్షతయా భాసమానత్వమ్- నిగమయతి ॥ అత ఇతి ॥

౩౫- జ్ఞాతర్యస్వాధ్యస్తత్వ మనువదితి ॥ అథేతి ॥ దూషయతి ॥ తపితి ॥ ప్రథ
 మాక్షప్రసంగినివర్యయమాహ ॥ అత్రీతి ॥ పృథక్, వియధికరణ్యేన-తథాత్వం దశా
 యతి ॥ తేనీతి ॥ రతః క్రియత్యాహ ॥ తదేవమితి ॥ విశేషగతయా-ప్రతిపన్నే తద్విశే

నుకవాక్యసామితి శ్రీకృష్ణయే వల్లభాత్) వల్లభీదేవ వత్త ఇతి శ్రీకృష్ణయనవిద్యతేషణ
ఘాతానుఘాతిమాత్రావలబ్ధునః కథమివశ్రీలిప్తాయేరమ్

33- యదవ్యక్తం సూక్ష్మాహమిత్యాది దేహాత్మాభిమానవశవచ జ్ఞాత్వత్వ
శ్రీలిప్తానాత్ జ్ఞాత్వత్వమపి మిత్యేతి- తదియ్యక్ష - అత్తతయాభిమాతాయా అ
నుఘాతేరపి మిత్యాత్వంస్యాత్-తదవ్యవచ శ్రీలిప్తే:-సకలేతరోపకదితత్వజ్ఞానా
భాధితత్వేనాను ఘాతేర్మమిత్యాత్వమితిచేత్ - తాస్తేవంసతి తదభావాదేవ జ్ఞాత్వత్వ
మపిసమిత్యామ్

34- యదవ్యక్త మపికియస్యాత్ సూక్ష్మాసక్రియా శక్త్యుత్వయాతం జ్ఞా
త్వం సకలమపి, అతోజ్ఞాత్వం విక్రియాత్తం వదంతిచారాశ్చ దావ్యక్తమపి
జామాహంకార గుణిష్ఠమితి సజ్ఞాత్వీయమాత్మనః, అపిత్వత్వః కరణయాతస్యాహంకార
రస్య, క ాత్వాదిహింసాపాద వద్వ్యక్తధర్మః, శక్త్యుత్వహం శ్రీకృష్ణయ గోచర
త్వేచాత్మసూక్ష్మపరమమనో భేదాస్యేవానాత్మత్వ శరాత్వజడత్వాది శ్రీసర్వత్వ
తి-నైరవ్యవచవ్యతే- దేహాస్యేవాచేతనత్వ శ్రీకృతి పరిణామత్వద్వ్యక్తత్వ శరాత్వతి
రాత్వత్వాదియేగాదత్వః కరణయాతస్యా హంకారస్య - చేతనాసాధారణ స్వభావ
త్వాత్సర్వజ్ఞాత్వత్వస్య॥

35- ఏకదత్తం భవతి - యథాదేహద్వ్యక్తత్వ శరాత్వాదిహేతుభి
ప్రత్యుత్పత్తిక దృష్ట్యుత్పత్తిశ్రీకృష్ణయోగ్యత్వే, ఏకమస్త్రకరణయాతహంకార
లోపితద్వ్యత్వాదేవ తైరేవ హేతుభిప్రత్యుత్పత్తిరవ్యవచితి- అతోవిరోధాదేవ వజ్ఞాత్వ
త్వమహంకారస్య - ద్వ్యత్వవత్ - యథాద్వ్యత్వం తత్కర్తృణా హంకారస్యనా
మగతిఃప్రత్యాసానైనువచనమవ్యవచితి:- సమానాధికరణధర్మప్రసక్తస్థియా- రథా
సమిశ్రమయోగార్ - సమాశక్తిరవ్యవచితి ప్రతిస్పందనతీతిచేత్ - ధీందం స్థానేచేత్
తదాప్రతిప్రసక్తిః-కుక్షిప్తానైవైత్ర మనువచయ్యవ్యవచితి:-

36- భాస్త్రస్యప్రతిభాసకమస్త్రప్రకాశమనాద్యవచనకరతి॥ యదపిత్వాదినా॥ నైవ
మ్యమాశక్తిర్నివేషమహా॥ శకలేత్వాదినా॥

37- జ్ఞానశక్త్యుత్పత్తికారజడయాతం నాచారాజదాత్మని- తింతుతాద్వ్యత్వత్వః
కరణే-ద్వ్యత్వత్వప్రపద్యవాత్మని- రథాత్వేహంధీ:-రథాత్వేచానాత్మత్వాదీత్యేత
రోక్తమనువచతి॥ యదపితి॥ అధికత్వోపాంతాత్వభా:- దూషయతి॥ నైవతి॥ అప
శక్త్యుత్పత్తిత్వాది- అస్త్రకరణంసజ్జాత్వ అస్త్రకత్వాదిభిదేహావద్యోగ్యయిధింసాభ
స్యోగ్యితిరేణా బాధితాద్యభా:-

38- అపిత్వమిత్యేవ దేహాస్యేద్రియాశ్రయత్వాదివచనత్వాహేతుత్వే
త్వత్వఃకరణస్య జ్ఞాత్వత్వంస్యాది- జ్ఞాత్వత్వశ్రీచేతనాసాహారణత్వాదీభిర్నితా
హంకారమితి- దేహాత్మభవనిధయే దేహాన్యదప్రప్యంయేనవినుద్ధధర్మగనివారణ
త తైస్రవాస్త్రకరణస్యాపిత్వభా:- యదవ్యవచ్యత్వానువచనత్వాదేహాత్మభవనిధి
త్వాదినా, రథాపి ద్వ్యత్వమస్త్రః కరణస్థయేనవారణతే తేనైవశక్య దృష్ట్యుత్పత్తి
తిదృశ్యోపాదకమేవ దృష్ట్యుత్పత్తివారకమిత్యర్థ:- అనాత్మత్వాది ప్రసక్తిః ప్రత్య

చక్షుః క్షయే - రజాత్పత్వత్వమపినతక్రమణాః ౨ భుజగన్తవ్యమ్ -
 సచక్షాత్ప్యంబికియాత్మకమ్ - జ్ఞాత్వత్వం హిజ్ఞాన గుణాశ్రియత్వమ్ - జ్ఞానం
 చాస్య నిత్యస్వస్వాభావక ధర్మత్వేన నిత్యమ్ - నిత్యత్వంచాత్మ మోనాత్మా కుితేరి
 త్యాదిషు కక్ష్యతి- జ్ఞాతవినేత్యర్థిజ్ఞ ఇతివ్యవదేశేన జ్ఞానాశ్రియత్వం చ స్వాభావక
 మితివక్ష్యతి-అస్మజ్ఞాన స్వరూపస్వేపమణి చిద్భూతీనాం ప్రభాశ్రియత్వమివజ్ఞానా
 శ్రియత్వమత్యుభయద్ధ మిన్యక్తమ్ - స్వయమకంఘ్రేషు మేవజ్ఞానం సంజాత వికాసా
 దామిన్యకపాదయిష్యమః - ఆతఃక్షేత్రజ్ఞానస్థాయాం కర్మజ్ఞానంకురితస్వరూపం
 తత్తత్కర్మాదు గుణరతరమధానేన వర్తతే-తచ్చేచ్ఛియ ద్వారావ్యవస్థితమ్ - తమమమ
 స్థితయవ్యారా జ్ఞాన చిప్రరమపేక్ష్యదయాన్తమయవ్యవదేశః - చిప్రతాతే-జ్ఞానచి
 ప్రరమకర్మ-త్వమస్వైక-తత్త్వసన్యాధావకమ్-అపిసకమకృతమిత్యవికియ స్వరూ
 పవివాత్స వసంరూపిణియాత్తకంజ్ఞాత్వత్వంజ్ఞానస్వరూప స్యాత్తన వినేతినకతా
 లవపి జడస్యాహంకారస్యజ్ఞాత్వత్వ సమ్భవః॥

౩౬- జడస్వభావస్వావ్యవహంకారస్యవిత్పంబిధానేనతచ్ఛాయాశత్రాతత్వం
 తవఇతిచేత్ - తేయం చిచ్ఛాయావర్తిః - కిమహంకారచ్ఛాయాశత్రస్సంబంః, ఉతసం

యగమబాధః - అబాధితాహం భీదేద్యస్యమాత్మత్వ స్వైవసాధకం దేహాతుబాధా
 వనాత్మత్వమితివక్ష్యతే॥ సచెతి॥ స్పష్టమ్-గుణశబ్దో వృధస్య శేషవిషయః - తతఃమిత్వ
 త్యాహ ॥ జ్ఞానంచేతి॥ ధర్మసంపత్త్యైవ్యాపాధికత్వం ధర్మానిత్యతా హేతునిత్యత్వ
 తాదాయ నిత్యస్వస్వాభావకధర్మత్వై సతిపదవ్యయత్ - ఉపయోగ్యమానతయాశ్రి
 తేనాశ్రితాత్తత్వార్ - మారిత్యయముదావరతి॥ నిత్యత్వంచేత్యాదినా॥ధియా
 న్నాశ్రయత్వంకథమిత్యత్యాహ ॥ అస్యేతి॥ లింగాశ్చైవసర్వదాశర్వజ్ఞాన్మునిత్య
 త్యాహ॥ స్వయమితి॥స్వయంస్వరః-లింగాతావీమపితదానిత్యర్థవిషయవికాసస్వాస్య
 స్త్రుతావపితదానిత్యజ్ఞోచస్వాస్య-బన్ధ మోక్షయో స్వజ్ఞోచవికాసవ్యవస్థాయాః జపి
 బధాశ్చైవ్యైవ్యజ్ఞాన్మునిత్యత్యాహ॥ అతిఇతి॥ అనెవచిద్వాత్తన-జ్ఞానేత్య్యాదిప్ర
 తిః ప్రంతా - సూర్యర్మిత్వత్, కిమన్వియైః, ఉత్పత్త్యలాహత్, ప్రశురతారతమ్యస్య
 కర్తారతమ్యకృతత్వార్చ ఇన్దిజనై యధ్యమిత్యత్యాహ ॥ తచ్చేతి॥ కర్తాధీనప్రశ
 రణమిన్దియత్వారమిత్యధః- ఉత్పత్త్యాదివ్యవదేశకకథమిత్యత్యాహ ॥ తమమమితి॥
 ప్రశురకర్తృత్వంవికారవిత్యత్యాహ॥ జ్ఞానేతి॥ తస్మానిష్టమ్, అనేతనక-ద్వికాహ
 వ్యానిష్టభర్తృధః- యథాన్తరణ వికారనిష్టధిషయముదాహ ॥ తచ్చేతి॥ అనిష్టర్చ
 స్వరక్వవికారనిష్టభర్తృధః-ప్రశురకర్తృత్వంచవికారత్వా వన్తఃకరణస్వేత్వి
 త్యాహ॥ ఎవంరూపేతి॥ స్వధర్మధీప్రశురకర్తృత్వం సారవృత్తకస్వేత్యధః- స్వ
 రూపశబ్దో సాధారణధర్మతః - యత్వాజడంసధీధర్మకం ఘటవీ కర్తృత్వోజ్ఞానస్వ
 రూపస్వైవోక్తలక్షణకర్తృత్వమిత్యధః.

౩౭- అథశబ్దోక్తాశు చ్ఛాయాసంశర్కాభివ్యక్తిమ ప్రకథయం చిద్వానిసా
 మాద్యకర్మిరూపతర్కమాహ ॥ తేయమితి॥ గతేవవినిశ్చింత్యయతి॥ కిమితి॥ భీషం

(౬౮) జ్ఞాత్వోపస్థాపాయానంతర్యాభివ్యక్తీశాం నిరాసః-

విచ్చాయాశ్చరహఃకారస్య-సతావస్థవిదః-సంవిదోజ్ఞాతృత్వాసభ్యుపగమాః-
నాశ్చనాంకారస్య-ఉత్తరీత్యాతస్యజడస్యజ్ఞాతృత్వాయోగార్-ద్యయోరశ్చచా-
క్షుపత్వాత్స-సవ్యాచాక్షుపాకాంఛాయద్యుప్యే॥

32. అథాగ్ని సంకర్షాదయః పిండోష్ణత్వం చిత్సంకర్షాజ్ఞాత్వత్వోక
 ల్పింధి-వైత-సంవిదవాస్తవజ్ఞాత్వత్వానభ్యుపగమాదేవసత్సంకర్షాదహంకా
 రేజ్ఞాత్వత్వం తదుపల్బిర్యా-ఆహంకారస్వత్వచేతనస్వజ్ఞాత్వత్వానభ్యుపగమ
 త్వాం సత్సత్కుర్యా-త్వంవిజ్ఞాత్వత్వం తదుపల్బిర్యా ||

3౨- యదచ్ఛక్తయశ్చైవ సుతానాం శక్తయశ్చైవ, అహంకారవ్యసన
భూతేరభివ్యజ్ఞతస్మాన్విత్తస్థామీనామభూతిభివ్యసనై, అదర్శాపదితి-తదయత్తత్-
ఆత్మనస్త్వయంబోధ్యైవజడరూపాహంకారాభివ్యజ్ఞత్వాయోగార్-తనత్త్వమ్
కాన్వాజ్ఞోరభివాచిత్వమహంకారోజదాత్మకః। స్వయంబోధ్యైవకాత్మానంవ్యస
త్తీనయత్తీకుడితి-స్వయంప్రకాశమభవాధీనస్థియోహిశక్యతకాథాః-తక్రిశ
కాయత్ప్రకాశోబిమహంకారోనుజ్ఞానస్థమితస్వరూపప్రకాశమితీయద్విధి
హేతుభూతమనభవభివ్యసనక్రీత్యాత్మజ్ఞః పరిహసన్-తించాహంకారానుభవ
యోస్త్వయావతిరీధాదనుభూతేరసనుభూతిత్వప్రకాశచ్యవవ్యజ్ఞోవ్యజ్ఞిభా
వః-యథోక్తమ్-వ్యజ్ఞోవ్యజ్ఞత్వమన్యాయం నరన్యాప్రతిబాల్యకః। వ్యజ్ఞ
త్వేననుభూతిత్వమాత్మవిస్వాద్యకాఘటవై-వచరవచరనికరాజాం స్వాభివ్యజ్ఞోక
రతలాభివ్యజ్ఞత్వవ్యసనవిభివ్యజ్ఞోహంకారాభివ్యజ్ఞత్వం నచిదస్మాదీయః-త

చరణం దూషయతి॥ సతాచరితి॥ అథ ప్రథమమ్॥ నావీతి॥ ఉక్తరీతిరవిత్వాదిః కింక్షాన్య
త్యంచానాశస్త్రమ్ ఉత్తజ్ఞప్తిరివికల్పప్రథమః॥ రోదాపరీక్షమ్ ద్వితీయం దూషయ
తి॥ ద్వయోరీతి॥ వ్యాకరణపుత్రాశ్చరీ॥ సచ్చాయాశ్చరీతిత్యుతః - అన్యోరన్యచా
దుషత్వేఽపి సచ్చాయా - ద్వయోరపి తథాత్వే కింతు సరిష్టాదిశాఖాః.

32. సంచరగ్రంథజ్జతే || అథతి || దూషయతి || నైరదతి || యుక్తాగతిరాస్థా
 దిలవగేత్వవజ్జతాస్త్వవ ద్వత్వభిహ్వయేగ జ్ఞాత్వత్వంతకుఃపబ్ధిత్వత్వత్వమేజదత్వ
 వైషమ్యాత్వత్వరామిత్వత్వః - అజదస్యహిసంభవే - ఎవంజ్ఞాత్వత్వసంచరగ్రచతుః
 తత్త్వోక్త్యాదూషితః - జ్ఞప్తి సంచరగ్రపి సభర్తధర్మరాజేవాన్యాయస్సంచరగ్రః - అచెతన
 జ్ఞప్తిప్రవనంభవార్ - సచవృథాన్యాయస్సంయోగః - జ్ఞాత్వత్వంతరేగజ్జప్తస్య
 నుఫలన్యూదితివాః.

3౨- తమద్వయార్ద్రైకత్యం వర్జయన్మునివక్త్రీంశబ్ధతే ॥ యదపిరి॥ మా
 యంతరి॥ తదిరి॥ వ్యజ్ఞకాపేక్షవ్యజ్ఞకర్తవ్యజ్ఞరథావాదవ్యర్థః - ఉక్తవైశ్వర్యాయ
 సామ్యుకాయకత్వాయచాన॥ తద్యమిరి॥ ఉక్తసిద్ధిగృహ్యంవిప్రణాట॥ స్వయ
 మిరి॥ అవిరి॥ విదన్యత్వాత్పిర్వాస్యవిరితాః॥ అనుదతిరి॥ కాతాదిత్వప్రకాశ
 త్వేన వ్యజ్ఞకాపేక్షత్యకాః॥ అన్యాయా తయోర్యజ్ఞత్వే వ్యజ్ఞకర్తృచాఖ్య
 తగతి నాన్యాయం తథాత్వయిత్యాన॥ ౩౦చెరి॥ పూర్వికాల్యముక్త స్వభావ
 విరోధః - వ్యజ్ఞస్థ వ్యజ్ఞకర్తృతరోక్తద్వయ్యన్తంత్యదస్థిరి॥ నచెరి॥ కుశిల్యతా

హృదికవికగనికరాజాం కరతలాభి వ్యభిక్త్యాభావాత్ - కరతల పులిహత గతయేహి
 రశ్మయోబహులాస్యైయమేవ స్ఫుటతరణుచలభ్యస్తభిలి తస్మాదుభయమత్యంతా-హేతు
 త్వత్కరతలస్యనాభివ్యభిక్తకర్తవ్యమ్ - క్షిప్యస్యసంవిద్యోపస్మాత్త సాహచార నిర్వ
 త్యాభివ్యక్తిః కింరూపా - సతావచత్వత్తిః - స్వతస్సిద్ధతయా నన్యూత్వాద్యతా భువ
 వగహత్ - నాపిత్వస్మి కాశనాత్ - తస్మాత్సమధవాన్త రాననభావ్యత్వాత్ - తలివచచతద
 సుధవసాధనానుగ్రహః - సహిద్వికా - జ్ఞేయస్యేద్వియోపకృష్ట హేతుత్వేన కా - యథాజా
 తివిజయభాది గ్రహితేవ్యక్తి తర్కతాదీనాం సయనాదీప్తియోపకృష్ట హేతుత్వేన - బోధ్య
 గతకల్పవాచినయ సేనవా - యథా చరతత్త్వావ బోధసాధనస్య కాస్త్రీస్య శకుదయాది
 నా - యథోక్తమ్ - కరతానామధుమిత్యాన్న తర్కకృష్ట హేతుతేలి

౩౯- క్షిప్యనుభూతే రనుభావ్యత్వాభ్యుపగమే వ్యహతుభేదాన నతదనుభ
 సాధనాను గ్రహిస్తువచః - సహ్యనుభావ్యానుభవోత్పత్తి పులిపిన్దక నిరసనేన త
 వేత్ - యథా రూపాది గ్రహణోత్పత్తి నిరోధి సప్తకుసనిరసనేన చక్షుహదీపాదిసా-
 నచేపకథావిధం నిరసనీయం సహ్యవ్యతే - సతావత్సం వికాత్తగతం తజ్జ్ఞా సూత్ర
 త్తి నిరోధి క్షిప్యవ్యహంకారావసేయ మస్తి - అస్తిహ్యజ్ఞాన మితిచేత్ - స - అజ్ఞాన

కా || తత్త్వాపితి || కథంతర్దికరతలాయత్రోకవికరతకాకాళిశయభక్త్యాత్మాకా || కర
 తి || అపాకూరః కరాదిపర్ స్థూలః - జ్ఞానంచ రుకరవన్న బాహుల్యార్థ మితిభావః -
 అథాభివ్యక్తివికల్పదూషయతి || కించెతి || కింరూపాదుర్విరూపా - ఉత్పాదకమపు
 స్త్విత్తిత్వాదాభివ్యక్తి హేతుర్యుత్పత్తి శృక్తిరా - ద్వితీయందూషయతి || నాపితి || తృ
 తీయంత్యుదాసృతి || తచితి || అనుభావ్యత్వముపేక్ష్య దూషయితుమాహ || సహితి ||
 జ్ఞేయియ సంబంధ హేతుత్వోక్తి ర్థప్రాప్తానుగ్రహస్య కరతానుగ్రహస్య చోపలక్షణా
 త్తా - విధానరసంభవాత్ - అస్యచాప్తాద్యప్రాప్తానుగ్రహస్యచోపలక్షణమ్ - శతాశేషాస్త్రా
 నుకానివాకశ్చం చిరోక్తదివాద్విధానైశ్చనుగ్రహాలైనవచస్పృశ్యత్యర్థనిర్ధాన్ - అ
 సగ్రహానన్తరగ్రన్త ప్రేమట్యమ్ - సహిసదైవిభ్యుతరః - తత్తానరమహానకమితిదూషణస్య
 స్ఫుటత్వాదనన్తః - యద్యా ఉత్తరాన్తనిర్ధాన్దూషణంపూర్వాత్తేనస్తానితమితిభావః -
 అకామర్థస్య బోధ్యత్వాన్న సతేనైవ శోభ్యతేవిహితత్.

౪౦- విద్ధివికల్ప ముపగమ్య దూషయతి || కించెతి || సహిత్యాదెవంవా
 ర్థః - పూర్వమనుభవపర్యాలోచనయా అనుగ్రహిదూషితః తదానుగ్రహపర్యాలో
 చనయా దూష్యతే || సహితి || అనుభావ్యత్వమభ్యుపగమ్య || కించెతి || అస్య
 త్వర్వంపూర్వవత్ - తస్యియాపమా || సహితి || వ్యక్తితన్మతావ్యస్యకానిర్ధర్యత్వ
 మాదత్వాత్ - (చిరిబంధ విరాసః కించెపితిః - తథానుగ్రహపర్యాలోచనయాదూ
 షయతి || సచెతి || అజ్ఞానస్థాపకాల్పరా బోధ్యత్వసంవికాశ్రయత్వయోః పుర
 మందూషయతి || సతావిద్యాదివా || ఇహజ్ఞానశబ్దోభావాభావసాధారణః - దూషణం
 చ తస్యోదా - సంబంధిత్యందూషయతి || సచెతి || సంచికాశ్రయత్వంసంచికృష్ట
 ల్పమ్ - ఆ శయణంహి సంబంధః - సచిరివిషయత్వేనాకారత్వేనచ - అతోవిషయస్యాస్య
 శ్రయణశబ్దేన వివక్షాయజ్యతే - ఆశ్రయశ్చేతస్సోక్తాప్యైతివత్ - తదనుపకరత్రా హేతు

స్వాహంకారాచనూన్యత్వానభ్యుపగమత్ - జ్ఞానమనూన్యత్వానభ్యుపగమత్ - సభసంవిదాశ్చయత్వజ్ఞానస్యసమ్యుపరి- జ్ఞానసమీక్షానాశ్చయత్వాత్ - సమనవిషయత్వాత్ - జ్ఞానభావవిషయభావవిరహితే జ్ఞానమాత్రే సాక్షిణీనా జ్ఞానంభవితుమశక్తి-యథాజ్ఞానాశ్చయత్వచిగుక్తికూన్యత్వేనమహాదేశాజ్ఞానాశ్చయత్వంకథాజ్ఞానమాత్రేపి జ్ఞానాశ్చయత్వాభావేన నాజ్ఞానాశ్చయత్వంసాక్షి - సః విదోఽజ్ఞానాశ్చయత్వాభ్యుపగమేఽపి ఆత్మరయః యభ్యుపగతాయాన్తస్మాద్జ్ఞానవిషయత్వాభావేన నజ్ఞానేన తద్దత్తాజ్ఞాననివృత్తిః - జ్ఞానంహిస్యవిషయవిభాజనం నివర్తయతి శుభారణ్యదా - అతోనకేనాపి కథావిరూపితాశ్చయత్వజ్ఞానమభ్యుత్థేత - అస్యరసవశవనివర్తయంతస్యాజ్ఞానస్యస్వరూపమేవ ద్విరూపమితిస్వరూపస్యవ్యవర్తతే - జ్ఞానకాగ్నికావ రూపస్యచాజ్ఞానస్య జ్ఞానూత్పత్తివిరోధత్వాభావేననవన్నిరసనేన నజ్ఞాన సాధనానుగ్రహః - అతోనకేనాపి చిత్తకారణ అనూకరణానుభూతేభివ్యక్తిః॥

రం - సరస్వాశ్చయత్వయభివ్యక్తిని వ్యజ్ఞానమభి వ్యజ్ఞానానాంభ్యభావః - చిత్రిపాదివ్యవర్తనాత్ - యథావస్థితతత్త్వ ప్రతిత్వనుగున్యత్వాభ్యాంభ్యుపగతత్వాభవరూపము నాగ్రహకస్యర - తద్వన్యరఃసామగ్నివ్యాధినిర్ధమం సరవర్తనాదిర్ముఖాదేరభివ్యక్తః - అపితు చాత్మకతేజః ప్రతిఫలనరూపదోషకాః - తద్దోషకత్వరత్నాగ్రహకావశాః - అభివ్యక్తస్తాతాదీతవ-సచేతకథాహంకారణం విదిస్యచిత్తకాయాంతావ్యవహారకాదనం సమ్యుపరి-వ్యక్తేస్తుబావిరాకారజితకాశ్చయత్వయా చిత్రితః - సమ్యుక్తివ్యక్త్యత్వాత్ - అతోనః కరణభూతాహంకారస్థితియా సంవిదవలభేః వస్త్రోదోషతోవాన నిష్పాదితకారణమితి నా హంకారస్య

మాహ ॥ జ్ఞానతి ॥ తతఃమిర్భుతాగ్రహ ॥ జ్ఞానితి ॥ నివర్తయతి ॥ యథేతి ॥ అజ్ఞానాశ్చయత్వే దేశవర్తనజ్ఞానాశ్చయత్వప్రసక్తః - అజ్ఞానవిషయత్వే జ్ఞయత్వచిగుక్తిభ్యుత్థేత - అజ్ఞానాశ్చయత్వముపగమ్యాన ॥ సంవిదభితి ॥ జ్ఞానవివర్తనాజ్ఞానత్వే జ్ఞానవిషయత్వ ప్రసక్తభ్యుత్థేత - సంవిర్భుత్వానుపగతి ముచిసంహరతి ॥ అత ఇతి ॥ భావరూపత్వేవిరోధోదూషణమాహ ॥ అస్యభితి ॥ అభావరూపత్వందూషయతి ॥ జ్ఞానతి ॥ విరోధిత్వంప్రతిబంధకత్వమే - సమనానవస్థితిః - అభివ్యక్త్యనుపగతిం నిగమయతి ॥ అత ఇతి ॥ తేనాపిచిత్తకారణ-చిత్తావకతయా చిత్తకారణతయా తననుగ్రాహకతయాచెర్భిర్భుతః.

రం - స్వాశ్చయత్వయభివ్యక్తిమనైకాన్తేనదూషయతి ॥ సచేతి ॥ దూషజాన్తరమాహ ॥ యథేతి ॥ జ్ఞానస్యప్రతిత్వానుగున్యత్వానుభవసహాయానుగున్యత్వ-రత్న కురజితత్వానా ॥ తద్వేతి ॥ వృష్టాన్తస్యభాసిద్ధి మాహ ॥ సచేతి ॥ దోషకత్వముచితావయతి ॥ తద్దోషేతి ॥ తేనాభివ్యక్తినిర్భుతానా ॥ అభివ్యక్త్యభివ్యక్తితి ॥ తస్యవ్యక్తకత్వాదితావః ॥ సచేతాతి ॥ అనూకరణస్యస్థూలస్వరూపభివ్యక్త్యానావాదిభావః ॥ వ్యక్తేనీతి ॥ ఆకారోఽయవధర్మః - అనూకరణస్య జ్ఞానాభ్యామనుచిత్తిం నిగమయతి ॥ అత ఇతి ॥ వ్యక్తివర్తనాభివ్యక్తియేన వస్త్రోదోషతోవే

హేత్యత్వం తథోపలభ్యైరావ-తస్తాత్వతవ జ్ఞాత్వతయా నిధ్యన్నహుర్థవ పుత్య
గాత్వానజ్ఞప్రమాతృమ్-అహంభావవిగతుజ్ఞతైరపి న పుత్యత్వసిద్ధిం మ్యత్వమ్ ||

రగ- తమగుణాభి భవాత్విరాగదానుభవా తాదాచ్ఛహుర్థవ్య వివిక్త స్థుట
పులితాసావావేష్యా పుటోధావహ విత్యేకాకారజాత్వనః స్ఫురణాత్ సుమస్తావహ
సాహంభావవిగతుః-భవదభిమతాయా అనుభూతేరపి తత్తవపుత్యేవ క్తవ్యమ్ సహి
ప్రాతిః కశ్యదహం భావవియక్తాదానర పుత్యసీతా కారాజ్ఞప్తిరహ మజ్ఞానసాక్షి
తయావతిష్ఠత ఇత్యేవం విభాంస్యాపశు మకాలామనుభూతిం పరామృశతి-ఏవం హి
సుహృత్తితస్యపరామర్శః-సుఖమహమస్యాప్రమితి-అనేనపుత్యవమర్శన తవానీమ
వ్యహుర్థవ్యైకాత్వనస్సుభిత్వం జ్ఞాత్వత్వత్వా యతేనచవాచ్యం యథేవానం
సుఖంభవతితథాతానీమస్యాప్రమిత్వేషాపులిపర్తిరి-అతద్రూపత్వాప్రతిపత్తైః-
నిచాహుర్థవ్యాత్వ మోధి రత్వేతవానీమహుర్థవ్య సుభిత్వాను సన్ధా నానుపపత్తిః-
యతః సుమస్తా దవామూంకాగమనూరంబమ్ సుప్రాతిత్వో మయేదఃకృతిం మయేదమ
నుభూతమ్ అహమేవేదమపూరయతితరామృశతి - ఏతావంతంకాలంకృత్యభిదహమజ్ఞా

మ్యత్వమ్ - జ్ఞాతురాత్వత్వంవిగమయతి || అస్తాదితి || యద్యప్యాత్వత్వోపగమ
ధియః తథావ్యహంభావవిగతా సతస్యాంత్రత్యక్తమిత్యాహ || అహమితి ||

రగ- అథసుమస్తావహం భానమాహ || తమభిత్వాదిహ || అన్తర్యమిద్ధి సు
ఖాదిః - చామ్యోమనుష్యత్వాదిశ్చ పరాగధః - తమభయానమభవతామస్తమో
గుణాభిభవః - చస్త్యధః - అహమితి ప్రత్యక్షవిత్వధః - అవికదావభాసఃపరా
భిష్టశ్చేత్యాహ || భవదితి || తదనుపగమేథియాప్యప్రకాశత్వప్రసక్తి ఇతిభావః-స్వ
యంభోమిప్యేపుత్యాసర్యవేచాన్ని సుమస్తాభావమత్తమోక్షీకార్యమ్-అవికదావ
భాసశ్చవాద్యస్తైశ్చ సర్యవిర్విత్యే-ఇహమహిమణిశ్చంభికా-స్వావేమధీర్వా
అహమభివేదిమతిః- తరవత్తే మనాభావమాహ || సహితి || ప్రత్యక్తాయాహ
ముత్తిః- స్వతయేమానమాహ || ఎవంహితి || మృతిస్వారస్యమప్యనుసంధయమ్-అ
త్రాంతంపురుషః స్వయంభోమిర్భవతి, మద్రాబోధావిజ్ఞానాత్పూర్వమజ్ఞతి- పరా
మర్శభరితమాహ || అనేనేతి || అనుమల్యప్రతిసంబన్ధి తయాసుఖతోత్తిః-జ్ఞాత్వత్వం
ప్రత్యక్తమ్-సతత్రభర్తృధీస్ఫురణమ్-తద్విషయప్రకాశవేలాయాం-పుంస్త్యాదివదితి
భావ్యసూత్రస్వారస్య విరోధావత్తరణనియమాద్యవతత్తివిరోధావ్య సభావ్యకారా
భిమతిమ్ - ప్రతితేరస్యథానీది మశక్త్యాహ || సవతి || ప్రతితిస్వారస్యవిరోధమా
హ || తదితి || మద్దమగచ్ఛం మధురమగాయమితివదితిభావః || అస్యాప్రమితి || సత
తాస్యాహనుసంధిః-యూవత్యంశేనానుపపత్తిన్వవతివ భాసోక్షికారణ - చత్వరే
గతాభావంబితా వృష్టే ససహిపుత్రస్సోనుసేంహితః యోగ్యానుపలభ్యా పూర్వి
సోఽవగమ్యతే. తద్వ్యం - అథానుపపత్త్యా సమకాలీనత్వాభావంకృత్యోక్త్యా
జ్ఞాతురస్థైర్యవసజ్ఞవో వాసేతిత్వా ప్రభుంత్వవస్యతి || సవతి || మయేదమ
త్వాదిహ త్రివిధవ్యాపారపరామర్శ్యదర్శితః-వివర్యయేతానుభవంశక్యతే || ఏతా

నిమితిరశరాక్ష్యశతీచేత్ - తతఃపిమ్ - సశిష్యుదితి కృత్వ చురిషిధరిచేత్ - సా
హువేదిమితివేదితు రహుర్థస్యాను వృత్తిః - వేద్యవిషయోహిశచురిషిధఃసశిష్యు
తినిషిధస్యకృత్వవిషయత్వేభవదభిజానానుభూతిరపి త్రిషిధా స్యాత్ - శుభప్ర
శుభయేస్వను సందీయమాన హుహుభామాత్సానం జ్ఞాతారహుమితి శరాక్ష్యశన
శిష్యువేదిమితివేదనేతస్య చురిషిధ్యమానే తస్మిన్కాలేవేద్యమానాయావిత్రస్మి
ద్ధికునువర్తమానస్యజ్ఞాతురహుర్థస్యచా నీర్ధికునేనైవ సశిష్యుహువేదిమితి శరా
కుర్వేన సాధయంత్రమితుర్థందేవా నామేవసాధయతు. మామిష్యహంస జ్ఞాతవా
నిర్వహుర్థస్యాపి తదానికుననుసంసానం ప్రతీయతఇతిచేత్ - స్వానుభవస్వకరవ
యోర్విరోధమపినదానన్విభవన్తః - అహంమాం సజ్జాతానిహిస్యానుభవవచన్తే - మామి
తినిషిధ్యతఇతిచేత్ - సాధుశుప్తంధవతా - రకుచ్యతే - అహుర్థస్య జ్ఞాతురనువృత్తే
త్వస్యయాశునిషిధ్యతే - అపితు ప్రబోధశుభయేను సందీయ మానస్యా హుర్థస్యవ
ర్తాశీమాదివివృతా - అహంమాంవజ్ఞాతవా నిత్యుక్తైర్విషయా వివేచనీయః - జాగరి
తావస్థానుసంహీర జాత్యాది వివేచ్యైవదర్శమామిష్యంశస్య విషయః - స్వాప్యయావ
స్థాచునిషిధా విశదస్వానుభవైకతా సత్త్వాహుర్థహుమిత్వం శశ్యవిషయః - అన్రి
నుహా మామిష్యోహమితివ మామపినజ్ఞాతవా సహుమిత్వేవ భిన్ననుభవ చురికారః ||

ర.౨ - శిష్య శుభప్రావత్వా అజ్ఞా సహిత్యేనానైదిహిభవదీయాచుక్రియా -

సాక్షిత్వశ్చసాక్షి జ్ఞాతృత్వమేవ సత్త్వాభాసత్త్వాక్షిత్వమ్ - జ్ఞాతృవహిలోకవేదయా

వన్తమితి || జ్ఞాతురనిషిధ్యత్వమిప్రాయన్నాచ || తతఃపిమ్ || శబ్దతే || సశిరి
తి || పరిహరతి || నాహుతి || కృత్వవిషయత్వైనిష్ప్రమాహ || సశిరిదితి || ని
షిధస్యాకృత్వవిషయత్వద్వయేను ర్వేదీవ్యరిక్తివిషయత్వైరిన్సంసాద్విప్రతా
హ || శుభప్రీతి || నిషిధస్యధీవ్యరిక్తిగోచరత్వే నాహుర్థస్యాపి తద్యపయత్వక
ల్పనప్రతినిస్యారశ్యురుదధమ్ - యథాప్రాతకృత్వైకజ్ఞా నేత్యుక్తేజిజ్ఞాసిషిధ్యః
సచత్వరంశస్య రహితాశ్రయత్వేన జ్ఞాతృత్వైవ్యవిత్యధః - దేవానామప్రతిని
వతామ్ - విశేషవిషయనిషిధంశశ్చతే || మామితి || ప్రతిపత్తి || స్వేతి || విరోధాన
మిధః - శింత్యహుర్థవిషిధవచనేన - తంబర్వయతి || అహుతి || శుచ్యతి || మామితి ||
ప్రాగ్గయక్తృభావజాత్ ప్రశ్నస్యాధురిత్యాహ || సాద్వితి || విషయవిధానమా || తి
త్యాదిహ || నాయంశబ్దఇత్యర్థాహ || అహంమామితి || అహుర్థనిషిధానువృత్త్యైర్వాన్తి
భూతశమనాయేతిభావః - విపర్యయేగిన్సాద్విత్వార్థాహ || జాగరితే || యోగ్యత్వ
యోగ్యత్వభావదుక్తవివర్థంత్యధః - అనైవ అయమహుస్మీతివచానాశిరిషిధ్య నామ
ద్దానుభవంనిషిధస్మి నాహుర్థిత్వాదిజుతిరపి వ్యాఖ్యాతా - నిధానానుగుణమనుభ
వంబర్వయతి || అతేతి || ఈష్యగవనతానుభవః - అనుభూతంకృత్వమేకదేశంవావ
దతినవా - శబ్దప్రయోగస్య వైవచికత్వాదిభావః.

ర.౩ - శరకురశుక్రియయాపి జ్ఞాతృనువృత్తిచాపాదయతి || శింత్యత్వాదిహ ||
తతఃపిమ్కృతాహ || సహితి || రకుపచాదయతి || జ్ఞానైవతి || అనుభాసనానుగు

స్వాక్షిపత్యపద్యశ్లోకమున మార్చిమ-శ్రీకవిక భగవాన్ పాదవిః సాక్షాద్భక్తివ్యవస్థం
జ్ఞానామితి సాక్షాద్భక్తివ్యవస్థానాక్షిపత్యం - సచాయం సాక్షిచా నామితి ప్రతిపాదనా
స్వరూపిణీ కులై వానిమహార్యం ప్రతియేత- ఆత్మ సేవ్యం మహా భావనా
హమిత్యేవావభాసం ఇతి స్వాపాద్యవ్యభాసవ్యవస్థాత్ ప్రాకాశమానాహ మిత్యేవావ
భావరూపి నిర్దయః॥

౪౩- యత్తు మాక్షరకాయా మహాకర్మ నాను వరకారభిర్యతవేళలమ్-తథాశ
త్యాత్మనాశవివాదవగః - ప్రకారానైరేణ ప్రతిజ్ఞాతిస్యార్థ - సచామాకర్మధర్మ
మార్చిమ-యేన తద్విగమే త్యుచిత్యాదివృత్తాదివ స్వరూపిణీవర్తిత- ప్రతికృత స్వరూ
పిణీవాహ మధర- ఆత్మసః- జ్ఞా సంకులస్య ధమః - ఆహం జ్ఞానామితి జ్ఞానం
మితిచామాకర్మధర్మకారణా జ్ఞానప్రతిరేత- ఆదిరయః - పరమాధారో భాగ్యవ్యా
పాదకార్యత్వాది ధర్మతైర్ముఃభిరయత్తానమనుసంధ్యేహం ధర్మభి, సర్వమేతద్ధర్మభా
ర మపునర్భవమసాహ్య కథమహామహాకులస్యైర్ధర్మేయ మితి స్వస్మ మోక్షరూపః
సంవరత్వాధరే ప్రకరణతే- సమాధవానుష్ఠానేన యద్యహమేవ సభవిష్యామిత్యవగ
చ్ఛేయ, ఆచనవత్తేవాసామాక్షరకాప్రస్తావార్ - తతశ్చాధికారివరహాదేవ సర్వం మా
క్షకాప్రతిమప్రకారం స్వార్ - అనముపలక్షితం ప్రకాశమార్చి మహావర్తవర్తిత్యభి
చేత - కిమేన- మయివిసృజ్య పి కిమి ప్రకాశమార్చిమవర్తిత్యభిచేత మత్వాసహిత్య
ద్భుద్ధిలూర్యకారీ ప్రయతేత - ఆలోచన మర్థస్యైవ జ్ఞానైకతయా నిర్భయః - ప్రతికృత
త్వత్వమ్ - స ర ప్రతికృతాత్మా ముక్తావ త్యహమిత్యేవ ప్రకాశతే - స్వ
స్వప్రకాశమావత్వార్ - యేయస్యైవ ప్రకాశతే ససర్వోహమిత్యేవ ప్రకాశతే-
యథాతథావధానమాసత్వే సాధయవాది సమయః సంపాద్యాత్ - యః పునరహమితి
సరవానివా సాస్యస్యే ప్రకాశతే-యథా ఘటాదిః - స్వస్యే ప్రకాశతే చాయం ము
క్తాత్ - సకలకామమిత్యేవ ప్రకాశతే- సచామామితి ప్రకాశమావత్వవరసాద్భక్తి
దయమా ॥ ప్రకారేణ ॥ తః కిమితి తా ॥ సచేతి ॥ ఉత్తరకర్మవిప్రకరణవివక్షితమ
నుమాసమహం సంతేవేన దర్శయతి ॥ ఆత్మసభితి ॥ అవభాస - ఇత్యన్త సవ్యాప్త్యుక్తిః -
స్వస్వకాసంహతుః - వ్యాప్తమర్థం పక్షేతి డిశతి ॥ స్వాపేతి ॥ జాగ్రదాత్మసచక్షుః.

౪౪- ముక్తావహమర్థానమగమంత్యవస్థాతి ॥ యత్త్విత్వాదిహ ॥ సాగతానాం
త్యక్తవత్సవస్థానైవ స్యాదిత్యర్థః - సస్వరూపినాః, నిష్ఠితేరిత్యతా ॥ సచేతి ॥ ఎవ
కారః ప్రాగ్భక్తివ్యవస్థాతః - జ్ఞా త్యాత్మవ్యవస్థానై సంక్షిప్తాం శ్రుత్యర్థా ప్రతి
ముక్తావహమనుగమంత్యవస్థానైవ స్యాదిత్యర్థః ॥ అచేతి ॥ మఃభిర్యుభాగ్రమిత్యత్రా
హ ॥ భాగ్యవేతి ॥ ద్విరష్టభాగ్రమిత్యుత్పత్తిమిచ్చతి, సస్వరూపిణీ మితిభావః-తః
కిమితి తా ॥ తతశ్చేతి ॥ నిష్ఠితేరిత్యతా ॥ అహమితి - పరమాధారోభిత్వాదిరత్యే
త్యాది బుద్ధిలూర్యత్యాది గృహ్యకారం ప్రాగ్భక్తివరకరణాచి - అనుమానమాహ ॥
సచేతి ॥ వ్యతిరేకమాహ ॥ యః పునరితి ॥ అహమితివ్యవహారాద్భక్తివ్యవస్థామితి ససా
ధ్యానిత్యతా ॥ ఇతి తేన సమాగమంత్యవస్థానైవ స్యాదిత్యర్థః - అహమితి ॥ సచే

అహుతాగ్రత్యవిగమనమ్-త్రిత్యక్షాన్యాన్త్రిప్రాబల్యనిరాసః. (24)

కుగ్రాన్యపరమానామైశు బహుశో హంతరయా పరిహర్యతే-తత్తత్ప్రభావ
తాహంబుద్ధిప్రాయా తాత్ గోతరై వ-శరీరగోతరాన్యసంబుద్ధి రవిద్యై వ-యథాక్రం
తగవతా తరారేద-ప్రాయతాం చా త్యవిద్యా యాస్మియాం సంకులవద్దనః అనాత్మ
సాత్త్వబుద్ధి ర్యతి - యదిబ్ధిప్రేమాత్మీకునాత్మా, తదా అనాత్మ స్యాత్ప్రభిమానే శరీర
బ్ధిప్రేమాత్మీ త్రివిధానః స్యాత్ - సజ్జాత్య పరివిధానః - తత్ప్రజ్ఞా తాహ మథా ఏవాత్మా-
త్యక్తః-అతః త్రిత్యక్షనిదృత్యావత్క్ర స్యాయాగమాన్యయాత్ । అవిద్యామోగత
కాత్మాజ్ఞా తాహమితి తానరంజితః-తథా- శేషేద్వి యమనఃప్రాదిభీశ్య స్యాన్యసన్య
సాధనః । నిర్వాన్యోః పరితేక్షకీ తాత్ప్రభిన్న స్వీకర్యుతీతి-అనన్యసాధనస్వ
ప్రకారః-వ్యాపీఅనిసూక్ష్మతయా సర్వాత్మేనాత్మః ప్రవేశస్వభావః॥

౪౬- యదక్రంతం దోషమూలవైవాన్యగాన్ నిర్దిశమృతవయానకలభతావలంబి
త్రిత్యక్షస్య సాన్త్రీభాధ్యత్యమితి-కోయం దోషభృతి వక్తవ్యమ్-యస్థూలరితాత్మిత్య
క్షసాన్యతానిధిః-అనాధేభవసాన్త్రీ వహిదోష ఇతితే- భవసాననాయాన్త్రీమిరా
వివద్యతావ నిర్దిశవమ్-ఏతేతద్భావ-సేతు స్థితి మన్యత్రేజ్ఞా త్రేయ్యమ్-అనైవ
కాన్త్రీవిరోధే భావ్యత్యైవ ఇతితే-స-అన్యోన్య్యాశ్చ)య తాత్-కాన్త్రీస్య నిరవస్థిభి
విశేషవస్థుబోధిత్య నిశ్చయే సరిభవసాననాయాదోషత్య నిశ్చయః- భవసాననా
యాదోషత్వనిశ్చయే సరికాన్త్రీస్యనిరవస్థిభి-విశేషవస్థుబోధిత్య నిశ్చయఇతి-కన్య

మేవత్వతి॥ అయంశబ్దః త్రైకృతాహంభావచరః - సతదేతుచరః - గ్రాన్యభ్యత్యాద్యే
గాత్ - విషయవిధాగం నిగమయతి॥ తత్ప్రదితి॥ త్విరాజాత్రిందర్యయతి॥ యథోక్త
మితి॥ శబ్దోఽహమిత్యాదీస్యత్యభిప్రేకాని-ఏతద్వచనార్థమహిహతుత్వేనాహ॥ య
దీతి॥ నిగమయతి॥ తత్ప్రదితి॥ అహుర్ధార్ధత్వవిషయ-సంబంధిస్థిమితాహుతీతి॥ త
దక్రమితి-అవిద్యామోగతః అహుర్ధార్ధత్వేనాత్మ వాన్త్రీబుద్ధి రూపాయాఅవిద్యా
యాయోగరేఖతత్త్వేతి-యత్యావికర్యయే తస్మాదన్యోగః అనువతీతి-ధయో
నాత్మత్వేరతద్గోఢమాహ॥ తథాచేతి॥ సాధనశబ్దశ్చైవ త్రిత్యక్షత్వే సాధకత్వా త్యాన్య
రన్తే॥ అనన్యైతి॥ అవిద్యావిరోధాయ వ్యాపీశబ్దః-వ్యాకరన్తే॥ అనిసూక్ష్మతయేతి॥

౪౭- అగ్రత్రిత్యక్షాన్యాన్త్రిస్య ప్రాబల్యమనవతి॥ యదక్రమితి॥ ఇతి
చర్యత్యయ యథోపరూపంమూలయక్రంత్యోఽయం దోషఇతిశ్చ-వక్తవ్యమ్-
సహిదోషమనుక్రయస్య తానిధి గ్రాన్యత్యేర్యధః - శబ్దతే॥ అనాదీతి॥ తాదానే
కాన్త్రీగ్రాన్యత్ ౧౨ప్రకరేదనకృత్య అనుక్తిః-మూలమూలిభావాన ర్గరయోజక
త్వేన్యాని భావానుకూసంవయదాన్యైవ-తత్ప్రద్యైవత్యప్రయంబవత్కాత్మీకమహ
స్యత్రీదోషత్వా నిగమయత స్యాన్యా శ్రంతదోషమాహ॥ భేత్యాదీహ॥ త్రిత్య
క్షవిరోధేయూపాదిత్యైక్యవాక్యకన్యైవమితి-తాత్ప్రయోగాత్-త్రిత్యక్షస్యదోషమూ
లత్వనిశ్చయ సావేత్ కాన్త్రీస్య నిర్వృత్యేవ బోధనీశ్చయ ఇత్యన్యోన్య్యాశ్రంత
జ్ఞానధః - ఏకవిద్యసామ్యశ్చత్యక్ష దోషత్వంహి నిశ్చయోరన్యైక్య భేతీకుతయా
త్వప్రకరణ నిర్వాన్యతానావేదనీకవిధిభావః-తాన్యవాక్యకయాన్యైక్యదోషత్వమాహ॥
తేతీతి॥ సహ్యైర్భూతానుకూతతైక్యభేద సామ్యశ్చదోషమూలేతిభావః - పరత్వం

భాశూనత్వమేవమస్య అజ్ఞానత్వేకేషీతత్వం . పురిభాశూనతాచాప్యైవ దోషవశాత్ .
సమబాధితోనత్య ఇత్యవసీయతే . అబాధితామిద్ధి స్మయైవేత్సుక్తమ్ ॥

౪౮- రేఖయావణా పురిపత్తావపివాసత్యాప్యత్యమిద్ధిః . రేఖాయాస్మత్య
త్వాత్ - నవవణాత్తవా ప్రతిపత్తా రేఖావర్ణబుద్ధిశాతుః - వణాత్త తాత్పర్యా-
నైవమే . వణాత్త తాయావసత్యాయా ఏపాయత్వాయాగాత్ - అసతీనిరుపాఖ్యస్య
పూపాయత్వంనదృష్టమనుపపన్నాభ్య-అథతస్మాంతరణబుద్ధిరుపాయత్వమ్ - వివం
తర్హి అసత్యాప్యత్యమిద్ధి నాపాత్యో . బుద్ధి స్మత్యత్వాదేవ . ఏపాయే పెయదానైక్య
ప్రపంచ్యత్వ-ఏవయోర్యణబుద్ధిత్వాదికేమత్ - రేఖాయా అవిద్యమానవణాత్త సూ-
పాయత్వే నైకస్యామేవ రేఖాయా మవిద్యమానసర్వవణాత్తకత్వస్య ములకత్వా-
దేకరేఖాయావర్ణసాత్పర్యవణాప్రతిపత్తిస్యాత్ - అథవిద్వేషేష దేవవత్పాదిసంకే-
తవప్రకృష్టాప్య రేఖావికేషకోత్కృత్యాప్యవణావికేషసంకేతవశా దేఖావికేష-
వణావికేషబుద్ధిహతురితి . చాస్తరహిసత్యాదేవ సర్వపురిపత్తిః - రేఖాయా స్పం-
కేతస్యచ నత్యత్వాత్ - రేఖావణయావపి నత్యవణయబుద్ధిస్సాదృశ్యవిభజనా- సాదృ-
శ్యంచసత్యమేవ .

౪౯- సవైకయాపవ్యకృజన్య వాదవికేషతాథాభేదబుద్ధిహతుశ్చైవస్యవత్పా-
త్యత్యపురిపత్తిః - వావావాదాభివ్యక్తవ్యైకవ్యకృజన్య తతే వ్యాకాభివ్యక్తస్వరూ-
పేతాథావికేషైవచ నంబసర్గగృహణవశా వర్ణాభేదబుద్ధ్యర్హితి హతుత్వాత్ - శ-
బ్దవ్యైకయావత్వమపి ససాధీయః - గతారాదేర్హిధకస్యైవ కోత్కృత్యాప్యత్వేన శబ్ద-

స్య తదభావాచ్యేత్యథాః . ఇహవాస్తీ త్యాహ ॥ ప్రతితి ॥ అవిద్యమానస్వభాసంకథం
భాతంచేదే కుత్వంచ సంతతిపన్నవత్పాదిత్యత్యాహ ॥ దోషతి ॥ అసత్యస్వరూ-
ప్యభావావాస్తూధీహతుత్వమ్, భాతితదభాసస్వరూప్యైవత్యాహ ॥ సర్వతి ॥ ధీశ్చతా-
కింసస్యాదిత్యత్యాహ ॥ అబాధితేతి ॥

౫౦- అథ ధీవ్యతితానత్యహతుధి స్మత్యసిద్ధింత్యదసర్వతి ॥ రేఖయేతి ॥ అస-
త్యతాంతర్యంతంశ్చోదయతి ॥ సర్వతి ॥ తంహరతి ॥ నైవమితి ॥ సర్వయాప్రమితనయా-
చ హతుత్వాయాగమాహ ॥ అసతీనిరుపాఖ్యసర్వతి ॥ ఏపాఖ్యాప్రమితిః - గృహీత్య
వ్యాప్తివిరుద్ధత్యాహ ॥ అనుపపన్నమితి ॥ రేఖాయాంతర్లధీరర్థప్రతిపత్తిహతురితి త-
త్కేతవీశ్యంతశస్య హతుత్వే దూషణమాహ ॥ అథేతి ॥ దూషణాస్తరమాహ ॥ ఏపా-
యేతి ॥ విద్యయిపపాదయతి ॥ ఏవయేతి ॥ వర్ణాత్తరయా ఏపాయత్వే దూషణమాహ ॥
రేఖాయాదితి ॥ శబ్దేతి ॥ అథేతి ॥ స్వతుతసిద్ధిమాహ ॥ హస్తేతి ॥ ఉదాహరణా-
కంఠితివత్తి ॥ రేఖేతి ॥

౫౧- సత్యాది ॥ కత్యభివ్యాకయః ప్రమాదాత్తావయోవాభివ్యక్తక వాదక
తాత్పర్యా అహోపితా అథాధీహారవర్ణనిష్పటవాదాభ్యుపగమేనపి వాసత్యా త్పర్య
ధీవ్యథాః - కురభివ్యత్యాహ ॥ వాసేతి ॥ కత్వాదిభిఃకోమాదాత్తాదిర్వావిశ్చవా-
తాభివ్యక్తశ్చబ్దోధాధీహతుంత్యథాః - వికయాప్యంతేత్యాహ ॥ శబ్దస్మేతి ॥ ఎవత్వా-
రవికయా తశబ్దత్వదానకః - వికయాపవ్యకృతమితి ॥ బోధకత్వాంత, ఏవవ్యవహరాను-

అసత్యత్వస్పృశినిరాసః-సద్విద్యాయాశ్చవిశేష విషయత్వమ్ - (౭౮)

త్వార్ - అహో౭ సత్యత్వాప్రాప్త్యత్వబిప్రవక్ష్యమయప్రతిపత్తిరూపకాదా -

౫౦- సమనశాస్త్రే న్యగగనకుసుమవచనత్యత్వమ్-చాగ్రైవైతజ్ఞానాత్మశ్చుద్ధిబోధ్యత్వార్-ఉత్పన్నేతత్వజ్ఞానేహ్యసత్యత్వంశాస్త్రస్య-సతదాశాస్త్రంనిరసనిఖిలభేదవిప్రత్యబిప్రజ్ఞాసూతాయః-యదోపాయవదాన్త్యవశాన్త్రమి-అస్తీతియదేః-నైవమ్-అసతిశాస్త్రేఅస్తిశాస్త్రమితియదేర్నిత్యాత్వార్-తరిఃకిమ్-ఇదంతరిః-మిథ్యాభూతశాస్త్రజన్యజ్ఞానస్యమిథ్యాత్వేనతద్విషయస్యాపిబిప్రజామిథ్యాత్వమ్-యథాధూమబుద్ధ్యాగృహీతదాన్యజ్ఞాన్మిథ్యానన్యమిథ్యాత్వేనతద్విషయస్యాగ్నేపిమిథ్యాత్వమ్-సత్పాత్రసదాదాకశానశ్చాస్తిధ్దుమ్-శూన్యమేవతత్త్వమితివాక్యేనతస్యాపిబాధదశానార్-తత్పర్యాప్తిమూలమితిచేత్-ఏకదపిభ్యాన్తిమూలమితిత్వయైవోక్తమ్-చాశ్చాత్మికాదికరసంతుత్యైవేత్యలంకపవర్తిష్ఠితకుతర్కపరిమాససేప||

౫౧- యద్యుక్తంవేదాన్తవాక్యానినిర్విశేషజ్ఞానైకరసవస్తుమాత్రప్రతిపాదనపరాటివదేవసామ్యుదాహరణీదిత్యేవమాదీనీతి-తదయ్యుక్తమ్-ఎకవిజ్ఞానేససత్యవిజ్ఞానప్రతిజ్ఞాపపాదనముఖేనసచ్చబ్దకాచ్యవ్యపరవ్యబిప్రజాజగదపాదనతాజగన్నిమిత్వంసర్వజ్ఞతాశుర్యశక్తియోగఃసత్యసంకల్పత్వంసర్వాస్మరత్వంసర్వాధారతాసర్వవియమనమిత్వాద్యనేకకళ్యాణగుణవిభజితాంశ్చైవైవైశ్యసృజగతస్తదాత్మకతాంతప్రతిపాద్యవంధూతబిప్రత్యక్షప్రస్తుతునీతిత్వేతకేతుంప్రస్తుతదేశాయప్రవృత్తిత్వాత్ప్రకరణస్య-ప్రతిజ్ఞాప్రత్యాయమథోవేదార్థసంగతి||

౫౨-సప్రకరణః-దైవరేవబోధోపపత్తిః-సద్విత్తీయఃశాసనలక్ష్యాపాధిసారవిషయజనుషిద్ధిరితిభావః-అసత్యత్వత్వప్రతిపత్తినిరాసంనిగమయతి||అత ఇతి||

౫౩- అసత్యత్వయథేవచోదయతి||సన్నిత||సత్యద్విత్వమిత్యత్రాహ||ఉత్పన్న ఇతి||రద్ధిసబోధకత్వమిత్యత్రాహ||సతదేతి||యామయతి||నైవమితి||ఉపపాదియతి||అసతీత్యాదిత||పాగుపేతోక్తమిదానంసేత్యాహ||సప్యాదితి||ధీసత్యత్వమేవతత్పాదశ్చేత్-ప్రపజ్ఞాసత్యత్వవచనంతాపిబాధః-సజ్జ్యోల్లిఖితవచనమేవబాధశ్చేత్ప్రపజ్ఞమికన్యైవేత్యధాః-అత్రతిష్ఠితత్వంమానవిద్యుతర్కత్వార్.

౫౪- ప్రబలతయాధికతమానాన్తరనిరూపణం-శుభకుపితవ-ప్రత్యక్షాదేర్భరిగదప్ర్యాచ్యబ్దస్సారీవశువిశేషపరత్వాచ్యసామాన్యతస్సవిశేషపరత్వేన్ధితేవాక్యవిశేషానాంవాక్యతర్కచతుర్థావసయాశువిశేషపరత్వంవత్తుంచరోక్త్యరంశుంగిహతోనవవతి||యద్యుక్తమితి||నిర్విశేషత్వాదివాశోధకాద్యర్థోక్తిః-చూర్ణిశబ్దేనసగుణేతాన్వారాణావః-ఎవంశబ్దవిశ్లేషకరణమత్రీతరత్వమృదావాధాః-పరిహరతి||తదితి||అర్వాచీనంసగుణమిత్యసభాసిద్ధిత్వబాహయిహ||శుచ్చదేతి||ఏకమేవదమన్యాపివిత్తతాస్యజతశుదాయతసామ్యత్వేతిప్రతిపత్తివాత్వమిదంత్యమితిత్వమితిత్వాదీవాదుధాఉక్తజగదుపాదతేత్యాదితా-సంప్రసరత్వంసర్వవియమనపరతారణాదభూతిదే-అస్త్రఃప్రవిష్టశ్చాస్త్రఃప్రశాసనేగార్హిత్యుగ్ధేః-ప్రతిజ్ఞావాక్యంకింశాచకథంయజ్యఇత్యాద్యపేక్షాయాదుహ||ప్రజ్ఞానిఇతి||తథామన్వీత్రప్రజ్ఞేయమి

౧౩. అథ సత్యాదివాక్యస్య సేవకమచరన్వయాహ || స్యామః || కుశ్వరత్వా

వగ విశిష్టతాభావితా నత్యుత్పత్త్యానవిధివేదవస్తుస్థితిః-ప్రవృత్తినిమిత్తభవేనై
తార్కవ్యత్వద్వంద్వసామాన్యతరణ్యమ్-తత్ప్రసక్త్యానాదిపదముఖ్యత్వేనగుణైవై
త్వద్వగవిరోధ్యాకారప్రవృత్తీకారైవైతత్ స్థిత్తేవాభేదతానాం ప్రవృత్తిని
మిత్తభవేవశ్యంశ్చయతీయః-ఇత్యంశువిశేషః-ఏకస్మిన్ తత్వేచితానాం ము
ఖ్యభావతా-అపరస్మిన్ శ్రుతత్వేతేమంలక్షణ-సచాన్యవాదీనాం ప్రవృత్తీకతావస్తు
స్వరూపమేవ-ఏకేనైవచిదేవ స్వరూపంప్రతిపన్నమితితత్వావ్ర ప్రయోగవైయ
క్యాత్-తదాశుచి సామాన్యతరణ్యసిద్ధిశ్చ-ఏకస్మిన్ వస్తులక్షణమతానాం
తతానాం నిమిత్తభేదానాశ్చయతాత్-ఏవైకస్యైవభావస్య విశేషగతేదేవ విష్ట
తాభేదాదనైకభావస్యం-ఇతానాం సామాన్యతరణ్యవిరోధి-ఏకస్యైవవస్తు
మూలకే విశేషగ విష్టత్వప్రతిపాదనచరత్వాత్పామాన్యతరణ్యస్య-భిన్నప్ర
వృత్తినిమిత్తానాం శబ్దానామేకస్మిన్ప్రవృత్తిః సామాన్యతరణ్యవిరోధికాద్యః॥

హా-ప్రవృత్తిరి॥ గతఃకమిత్యతాహ॥ తత్ప్రతి॥ తోభేదఇత్యతాహ॥ ఇయఃసః॥
వ్యావృత్తయశ్చరూపమాత్మమిత్తతాహ॥ నచేతి॥ ఉర్యామన్యంప్రవృత్తిమితి
మూలవ్రవృత్తయతాహ॥ తేనేతి॥ ద్వితీయమపపాదయతి॥ ఏకస్మిన్ప్రతి॥ విశేషణనే
కన్యానైవకర్తృమిత్యతాహ॥ నచేతి॥ విష్టతావిశేషమన్వయః-వావిరోధమా
త్మమనుమాలమేతేత్యధః-ఉత్తంలక్షణగ్రహేనాపపాదయతి॥ భిన్నేతి॥ ప్రవృత్తి
ర్విశేషబోధఃమ-నిమిత్తంవిశేషగమ-అర్థేవైశేష్య-భిన్నేత్వాదిపాదులకుక్కుశచిత్ర
తానః॥ ఏకస్మిన్ప్రతి॥ ఘటచటోత్పత్త్యానాః-ఇవిశేషగమత్రచరత్వే మూలమన
వనుచగతాః ప్రవృత్తమ-విశేష్యమాత్మచరత్వేకర్యామత్వాదిగ్రయంలక్షణచ-
అశత్యాదిప్రతియోగినాంతత్వావృత్తి-సాంతాపలక్షణత్వతేరవితరవైయక్యం
లక్షణాత్-విష్టతతేరమిదస్యమనాం-ఇత్యానాంపుష్కప్రారణాత్-ఉర్యామన్
శ్చయోగ్యానామవిరోధ్యాదభిధానశ్చయోగచర్యాదృజ్ఞాతాత్మతవిధాః-ఉర్యామ
న్యకతానాం-ప్రతి-అతే-యోగచర్యైవైవవిశేషగత్వం-విశేష్యత్వచరత్వాత్ సమా
నవిశేషైః-తర్కవృత్త్యర్థమనోభావ-యత్రేకచిదే-అభిజ్ఞానవాదిప్రవృత్త్యః-శత్యాద
తతాని ప్రతియోగిన్యావృత్తిమాత్రచరణి, చిత్రవదవృత్తీశ్చరూపచరణిః-ఉత్
స్వరూపమాత్రచరణి-అవృత్తీశ్చ-ఉరత్వైర విశేషగమయేవలక్షణతయా వాచ్యే
దిత్యర్థమ్-విశేషగమయే మూలగతవిరోధానులూః-కాన్యాదివైషమ్యంకాన్యాం శుభ
టమ్-తత్ప్రకాన్యకవాప్యవృత్తం-వీరిమవాప్యవృత్తిమితి త్యావర్త్యాభిధాయ చిదనమ
భివాన్యారాత్-అత్యంతభావార్థ-అభాగంతుద్వధాహాగుత్వమ్-శ్యామాయవేత్వాదా
విశేష్యత్వశ్చ సదేవతత్ప్రవృత్తమలంభిసప్త్యం-భర్తృచైవైవచనాత్-ప్రవృత్తేచరో
తేర భిజ్ఞాదోభేదఇత తాదృశేదేవతత్వైవృత్తమిదమప్రమ్-విరోధావిరోధానునియా
మకా-సమవిశేషగత్వం-అరోవైశ్యప్రతివిరోధాన్విశేషగత్యాః-ప్రవృత్తపరో
మవిభాగవిరహిణోశయమిహి-ప్రతిచన్నమ్-వాచ్యే ప్రభానాంకే-సముఖ్యత్వమ్-
త్వారాధావత్వార్థభావాత్-విషంభుజ్ఞేత్వాదోవిరోధాత్పర్యుక్తతా-అత్యంత
దధావాదయత్వత్వమ్-అత్యంతవిశేషపరమిదంవాక్యమ్.

౫౪- యదుక్తమేకమేకాద్వితీయమిత్యుక్తాద్వితీయగమం గుణతోపసద్వితీయతాం ససహతేఽతస్యత్యకాభావోక్తయన్యాయేన కారణకార్యానామద్వితీయమస్తు త్పరిపాదన పరత్యజుఃస్వరూపమనీయమ్ - కారణరయోపలక్షితవాద్వితీయస్య బ్రహ్మజోలక్షణ మిదమవ్యతే, శత్యంజ్ఞానమనంతం బ్రహ్మైతి - అతోలింక్షయపితం బ్రహ్మ నిగుణమేవ - అన్యథా నిర్గుణం నిరజ్ఞానమిత్యాదిధి విరోధశ్చేది - తదనువశస్మమ్ - జగదుపాకానస్య బ్రహ్మణస్యవ్యతిరేకాధిష్ఠాతృనైవ సహకారేన విచిత్రోక్తియోగ త్పరిపాదన పరత్వాదిద్వితీయ సదస్య - తత్తత విచిత్రోక్తియోగమేవాపగమయతి, తదై కతబలుమన్యాయో పుజాయేయతి తత్తేజోస్యతత్త్వాది - అతేషు జాద్వితీయమిత్యుక్త నిమిత్తాస్తరమాత్రో నిషేధకథంజ్ఞాయతఇతితే - నిన్యాయో బ్రహ్మణ ఉపాకానకారణ్యం సదేన సోమ్యేదిమగ్రప్రసేదకేమేవేతి త్పరిపాదితమ్ - కార్యత్పత్తి స్వాభావ్యోపబద్ధిస్థ సమిత్తాస్తరమితరదేవాద్వితీయవదేనవిషధ్యతఇత్సవగజ్యతే - శరద్వినిషేధాపాస్యధ్యుతగతాః సహధయపితా నిత్యత్వాదయశ్చ నిషేధాస్య్యుత్సానశ్చకాభావత్యయన్యాయత్వత్రతేతోవిచారితఫలః - శరద్కాభాసుకారణాన్యాయాంశరద్వజ్ఞత్వాదిగుణానామిత్యేవ సువారణాత్వాత్ - అతఃకారణవాక్యశ్చకాభావాదిశత్యంజ్ఞానమనంతం బ్రహ్మైత్యనేనసంశయమేవ త్పరిపాద్యతఇతి విజ్ఞాయతేః

౫౫- సత నిగుణవాక్య విరోధః - పోక్ష్యోపాయగుణవిషయత్వాత్తైదం నిర్గుణం నిరజ్ఞానం నిర్మలం విమిశ్రితం కాస్తమిత్యాదీనామ్ - జ్ఞానమాత్రోస్యయాపవాదమ్యాపికోరయే బ్రహ్మజోజ్ఞాన స్వయాపతామధిపధితి - సతాకతానిర్వచేష జ్ఞాన

౫౬- నామావాధికరణ్యమపచిత్తంవిరాభ్యత్య కారణకార్యకార్యకార్యోభేదకాస్తైత్రైకార్థ్యంచ నిరవేకుమనువదతి - యదుక్తమితిగుణతోపసద్వితీయతామ్ - సదైకైకమేవబ్రహ్మతీయసజాతీయభేదవాప్యత్వాపరిశేషాదివ్యధాః - సగుణతరకారణవాత్సేకార్థ్యంవాద్విత్వత్వానామ్ - అనంతం కురస్తైది కార్యపేక్షేత్యుక్తాః - కారణతయేతి - జ్ఞాప్యబహిష్కారవ్యవస్థేకముపలక్షణం నిగమయతి - అంతః - శోధకాస్తైకార్థ్యంచాహ - అన్యథేతి - ముషయతి - తదితి - తథమిత్యుక్తాః - జగదితి - ఏకమేకమేకాపానతోక్తిః - యదావిచిత్రోక్తి యోగం తోధయత్యద్వితీయతదమ, తత్తేవోత్తరవాక్యమితేతదేవాపగమయత నిర్వచేషమిత్యధాః - శక్యతే - అవేషేషతేతి - ఊగతావాస్తరనిషేధః కింసన్యాసే పురిజ్ఞానిరేధశ్చేతిరావః - తదిహరతి - నిన్యాయోరేతి - నామయాపభేదాభావవిశేషం - నాన్యకాన్యాసితే - అన్యహాగింసాన్యాసానామ - సతా - అన్యథావిష్టమాహ - సర్వేతి - శరద్కాభావయస్య పరమగ్రైతీతీయమాహ - శరద్కాభేది - నిగమయతి - అనంతం

౫౭- శోధకాస్తైకార్థ్యంవ్యవస్థితమేదేతి - విషయవిధానాదవిరోధమాహ - త్పాశ్యతేతి - జ్ఞానస్వయాపతీయోపదేశగమనిషేధంపరిహర్తుమాహ - జ్ఞానోగితి - విరత్యుక్తాః - సతాకతేతి - జ్ఞానత్వాన్నియతధర్మధర్మభావాయోగః - తత్తేకా

మూర్తిమేవతత్త్వమ్-త్వాదురేవజ్ఞానస్వరూపత్యావత్ - జ్ఞానస్వరూపత్వైవతస్యజ్ఞానాశ్చియత్యంతజిహ్వకుణిచిదీపాదితస్యత్వమేవేత్యత్త్వమ్ - జ్ఞాతృత్వమేవహిసర్వాస్యస్మరయోజనద్వి-యస్మర్యజ్ఞానస్మర్యవిత్, తదైక్షుతా, సేయం దేవతైక్షుత, సకుక్షుతల తాన్ముస్మకాఇశ్, నిత్యోనిత్యానాం చేతనత్వేననానా మేకబహువాం రూపితభూతికాయా, జ్ఞాజ్ఞాన్యావజావీశనీనా, రియోన్యోనాం పరమగుణమేశ్వరం తందేవతానాం పరమత్త్వమైవతమ్ | పరిపతీనాం పరమంపరస్తాద్విదామదేవం భువన్తేనాద్యమ్, సతస్థితార్థం తరణత్త్వవిద్యతే, సతత్త్వమప్యభ్యధికత్వద్వత్వతే, పరాస్యత్త్వత్వవిదైవ కూయతే స్యాదావజీజ్ఞానబలత్ప్రయోగ, ఏష ఆత్మాపహతపాప్తావిజరంబుత్వత్వత్వోకో విజిఘత్సాపిపానః సత్త్వకాయస్యత్వోపద్యుల్య ఇత్యావ్యాస్యత్వయోజ్ఞాత్వత్వ పుముఖాన్ కల్యాణగుణాన్ జ్ఞానస్వరూపత్వైవ బ్రహ్మణః స్వాభావకాన్ వదిన్తి సమస్తశుయగుణరహితత్వా - నిగుణవాక్యానాం నిగుణవాక్యసాక్షాదేవయజుపహతపాప్తత్వాద్వివిదాన ఇత్యన్తేన శుయగుణాన్ పులిపిత్యసస్యకాయస్యత్వోపద్యుల్య ఇతి బ్రహ్మణః కల్యాణగుణాన్ విదధతియం కుఠీరేవ వివిదశ్చీతి సగుణస్త్వగుణాశ్చయోర్విరోధాదావా దస్యతరస్య మిథ్యావిషయత్వాశ్చియం గణపినాశద్యునియమ్ ||

౫౬- భీషష్టాత్మతః పవరత్వాదివా బ్రహ్మగుణానారభ్యతే యేశత మిష్టమశ్చిమేగ యేత్యజ్ఞానప్రాణిశ్చయ ముక్త్యాయతావా బోధితకన్దైః ఆపాపిష్టమనపాశ

తీ మవశుత్వావత్ ఇతివికల్ప పుథకుంత్వకసతి || జ్ఞానసరితి || నియతధర్మధర్మివావానాగోత్యాప్త్యాచెద్ధర్మతాపాత్ - కుఠిలిలాత్వాత్తస్య చెద్ధర్మధర్మ తావ సీయా. ర్యాత్త్వా నానాశ్రయత్వవ్యాప్తిశ్చ ధర్మగుణియవిసవిరోధసర్వభావః - ద్వితీయం త్వకస్మరితి || జ్ఞానస్వరూపస్మరితి || ఉక్తార్థసేమ్యే జ్ఞాతృత్వేయనమానా || జ్ఞాతృత్వమితి || యేనజ్ఞాతృత్వంధరితం తాద్యగధాచరాశ్చ సర్వశబ్దోక్తాః - తత్త్వరత్వసగ్ధనంకల్పత్వాగ్ధ్యంధరితమంతర్త్వాశ్చ వికత్వశుయభావాభావకావికత్వ త్వదాశుః || కల్యాణగుణానితి || ఉత్పరాచనాదనమాభిప్రేతః - సతిపాత్ర విశేషా దవ్యభిరోధశరిచారాయ సామాన్యశబ్దసర్వోచారః || నియతశుయరహితాంతేతి || సామాన్యతేషునయేభిప్రేతః - సతిపాత్రః సేమ సామాన్యశబ్దసర్వోచారః || న్యాయవ్యయశుశుక్తివ్యాప్తే నాధ్యోతనానందర్శయతి || నిర్గుణేతి || ఏవమవిరోధాదపత్యేవనయవిషయత్వయానా || ఇతితి || అన్యతరస్మేతి || అనియతవిరోధపార్యాచర్యుపకర్షితేపత్యేవయః - అన్యథా నైధహంసానివృత్తిచిశ్చజ్ఞాత్ - రయోర్నియమేతు విరోధసయోర్యరాసుత్వత్వవిరావః - ఆద్యాత్మవికరనేషు గుణశబ్దః పునిధర్మశ్రత్వాదిగుణసమియ - గుణగుణేషువర్తన్త ఇత్యాదియ.

౫౭- ఆధునాన్యాదివశ్యవత్ పుకరణోపశంసారకతం వాత్సనసమిష్టత్వత్వయాతమాధగుణనిఘటంతరవారతి || భీషష్టాదిన్యాదివా || అతానస్వాధికాన్యగుణవిభాత్యుతిశయసిద్ధిః - యవానాశ్, సస్యేయంపుధితిత్వాదికౌతకార్ - శ్చిమగ్ధుణితీకమయా

హ-అనన్దం బ్రహ్మణో విద్యానాం బ్రహ్మణః కర్మాగమనానన్దకర్మాకరణ తదతి
యంకురితి॥

౫౨- సోశ్చ తే సర్వాన్ కామాశ్చ సహ బ్రహ్మణా విష్యతే బ్రహ్మవేదన ఫల
మనంతర్యాద్యం పరస్య విష్యతే బ్రహ్మణో గుణాన్త్యం విష్యతే బ్రహ్మణా
సర్వాన్ కామాశ్చ తే - కామస్త్యజతి కామాః కల్మాషగుణాః బ్రహ్మణా సహ
తస్య జాన్మ్యర్వావశ్యత ఇత్యర్థః - దహరవిత్తాంతాం పి న్యదత్త తదవ్యేష్ట వ్యధితి
వ ద్యుగపాదాన్యంత్రం సహజబుః - ఫలాపాసనముః - ప-కాన్త్యం యథాశక్తుర
స్థితాశక్తే పురుషార్థవతి తథః - పేర్థ్యతతితిశక్త్యై ననిధిమ్॥

౫౩- యస్మాదుతంతస్య తుమ్ , అవిజ్ఞానం విజ్ఞానతాయా బ్రహ్మణో జ్ఞానా
విషయత్వముక్తమితిచే - బ్రహ్మవిదాహ్మతిపరమ్, బ్రహ్మవేద బ్రహ్మవిషయతీ జ్ఞానా
స్సాహో పదేశోనస్యాత్ - అసన్నేవ శుభతతి అసచ్ఛిప్తాతి వెచచే॥ అస్తి బ్రహ్మణి
చేద్యేక సప్తమేవంతతో విమరితి బ్రహ్మవిషయత్వా నా సద్భావ సద్భావాన్త్య మాన్తి
నాశమాత్త సత్తాన్త్య వదతి-అతో బ్రహ్మవిషయ వేదనమపివర్తాంత సర్వాశ్చర్యేణ
విదధతి-జ్ఞానం చోపానవాత్తకమ్, యోపాశ్చ జ్ఞానబ్రహ్మణా విష్యతే - యతో వాచో

త్వావాత్త సమిప్యత్వైర్థ్య తాన్త్యో - అన్యథా అచర్యోగవత్త్యవిధిభావః - అత్యా
వరణ బ్రహ్మణ అనన్దం విత్తానాం విష్యతీరిభావః - ఇయం, విత్తం కరణస్థా - నిర్గు
ణాధి-త్వేన సరోక్తేతిభావః.

౫౪- అథ స్వకాత్మేకతేనానురంభమాహ॥ సోశ్చ త్యజతి॥ బ్రహ్మణవాక్యే త
రశబ్దవివరణరూపాన్త్యుత్తరైర్వ పరస్య విష్యత ఇత్యుక్తమ్ - అర్థం వస్తుకన్యతా
మా॥ విష్యతేతి॥ తిత్తతీగుగ వదమిత్త్యత్యాహ॥ కామస్త్యజతి॥ అనేవయదాసర్వే
వియర్వై కామా ఇత్యుక్త కామపరస్యత్వమానః - బ్రహ్మవేదన ఫలత్వాత్పరశబ్దవివ
రణత్వా వివరణకత్వాన్త్యుత్తరైర్వ మనవైతాన్త్యామానః సర్వకరణతే యపి
తే బ్రహ్మణా త్యజతివదన్త్యభావః - కాత్మార్థమాహ॥ బ్రహ్మణేతి॥ కన్యగుణా ఇత్యత్యా
హ॥ తద్భావితీ॥ తద్ధి సన్నిహితమితిభావః - సహజబుః పేర్థ్యతతి సహజనం భుక్తి-విధి
వ్యంగ్యపాహిత్యే-సమిప్యోత్తరైర్వ త్యాహ॥ అపాదానస్యకాత్మోక్తా॥ దహరతి॥ అ
పాస్తోగుగపాదాన్త్యం తమిత్త్యభావః - ఫలకాంతాం గుగపాదాన్త్యాన్త్య కథము
పాస్తో తత్పాదాన్త్యమిత్త్యత్యాహ॥ ఫలతి॥ ఏవకాంతాన్త్యానకేత్వవ్యంగ్యభావః.

౫౫- జ్ఞానత్వం సగుగస్యేతి జ్ఞానత్వత్వదాసో నిర్గుగత్వపరమితి సరోక్తం
రసికుమాహ॥ యస్యేతి॥ జ్ఞానమాత్రా విషయత్యే విషయమాహ॥ బ్రహ్మణేతి॥ తా
త్పర్యతోక్తినా మాహ॥ అనన్దతీ॥ విద్యయాన్త్యం, రతో జ్ఞానంతీవత్తే, జ్ఞానాన్త్య
రిత్త్యాద్యంకురితివిషయజ్ఞానపరమాన్త్యసముద్భం బన్దమిత్త్యాన్త్యోగియా మోక్షవిధితి
మాశక్త్యాహ॥ అత్యజతి॥ విషయవాక్యేషునియా బ్రహ్మవిషయత్వోక్తకాదన్త్యభావః - ఏ
పాసనవాత్తకత్వా నా విషయత్వం త్యజస్యతి॥ జ్ఞానంచేతి॥ సగుగపాశ్చ విషయత్వం
త్యజస్యతి॥ ఏపాన్త్యంచేతి॥ నిర్గుగతయా విరాధితురసద్విద్యావేదన గుగతరత్వో
పాతానాతిభావః - రిగ్గా యస్మాదుతంతస్య త్యోక్త్యైర్థ్యత్యాహ॥ యత్యజతి॥

నివర్తనైః ఆహ్వాన్యమనసానామితిబ్రహ్మజానన్తస్యపరివృన్న్యగుణస్యవాక్తననతాః
 తావదితి పరివృన్న్యాహృగ్యైశ్చైవతేన బ్రహ్మతావదితి బ్రహ్మపరివృన్న్యజ్ఞానతాం
 బ్రహ్మజ్ఞానమతః మిత్యుక్తమపరివృన్న్యత్వాద్యర్థిన్యః:- అన్యథాంకస్యాకతం తస్య
 జతంబ్రహ్మజ్ఞానతామితి కుసర్తవిధాత్వైవచనం తత్రైవవిధధ్యేత॥

అం. ఆనందాబిప్రకాశానందాచార్యమహర్షిప్రసాదం ప్రతియకవిరియను
 క్తంబిష్టానాశయస్యబ్రహ్మంజ్ఞానంస్వరూపమితివదంతిచంపూతమ్-జ్ఞానమహావ్య
 నుమాలమానస్తత్త్వరహితంజ్ఞానమానందంబ్రహ్మాత్మానందస్వరూపమేవజ్ఞానంబ్రహ్మ
 స్వరూపః- అతేవ భవతామకరసతా- అస్మజ్ఞానస్వరూపస్యైవజ్ఞానత్వమపిప్ర
 తికనమధికరమితివ్యక్తమ్- తద్వదేవసమితిబిప్రకాశ ఆనందః, ఆనందం బ్రహ్మజానిత్యా
 నిత్యాదివృత్తిరక నిరదేశాద్యవాస్తవమాత్రం బ్రహ్మ- అపిత్యానంద-జ్ఞానత్వమహమాన
 ది. ౧౧౪

అనన్త స్వేతి|| వ్యూహము:- వర్షాయుధైః, వాస్తంగుణావాం, మరీక్షయాః త్యాగ్యమునం
 ధేయమ్- కథంపరిచ్యైకధీయతామకర్యమిత్తత్రా)హ || అపరీతి || విభజ్యేననిష్ఠా
 హ || అన్యథేతి || సమరంశతస్త్రరవిధాధివైర్యర్థః.

౧౮- తా శృంగవిషధవరయ్యా పరమాత్మతత్వగీతరహస్యవ్రతవరత్వవివక్షన్
వృష్టరీతిచక్షుమితీకైరథోమహా॥ యత్త్విధి॥ భీషకపాపవక్షిరత్వంపరమతేఽపి
తుల్యమి-స్సనిధి ర్వక్షువవక్షిరమి-నిషధ్యతీశ్చక్షమా॥ కుతః॥ రి॥ రహా॥
అగ్రశతి॥ విత్యక్తావధగీత్యక్తాచ్చాత్మనూతావ్యక్తృశ్చస్వయాపమిథాః - మ
హ్యస్తపక్షేదామహా॥ అథరి॥ యఃపాణినత్యాదుక్తపాణిర్వత్వానిభిః కృత్వా
తేషామపాస్వర్యశక్తిరీత్యదస్యతే - వివక్షేదాధమహా॥ అన్యథేరి॥

౬౦- అథాగృణ నిమగ్నవశేషం త్విదస్మయః॥ ఆనందభరి॥ త్విగృక్తచరితః
 ౧॥ తదితి॥ కథమిత్యతాహ॥ జ్ఞానమితి॥ విజ్ఞానానంతశబ్దయోరైత్యాశ్చ సహకృ
 యోగః కథమిత్యతాహ॥ విజ్ఞానమితి॥ త్వివృత్తినిమిత్తభదాదిత్యుక్తః - తతోప
 గమమాహ॥ అతఏవేతి॥ వ్యాప్తివిరోధపరిహారః ప్రాశ్నపర్-మానెశరిహిన్యాంత
 త్వాదభివ్యతాహ॥ అస్మేతి॥ ఆనందేత్యుపాసమాహ॥ సమీకరితి॥ జ్ఞాతృత్వకృ
 తస్యాకన్తిత్యే మానమిత్యాహ॥ జ్ఞాతృత్వమితి॥ ఏవేతి జ్ఞాతృతి ర్విదానాత్కృ
 త్యదానిఃపాదః తదావసరమూహకః.

౬౧- యదిదముక్తమయః సేవాదైతిమివభవతి, సేవానానాస్తి క్షిప్త్యసృజ్యత్యేషు
జ్యుత్సమాప్నోతి యదాహ సేవచక్రతి, యదైత్యస్య సర్వమైత్యేవాణాం తత్కై
సకం చక్రేతితిభవ నిమగ్నబహుధావ్యక్తరజితి - తత్కైత్సన్య జాలోబ్రహ్మకార్య
తయా తదనర్థ్యాదు కతయాచరదాత్మకత్వే నైత్యాత్మత్వీర్వనీకలవానాన్యం ప్రతిపి
భ్యతేనానునన్యమనాన్యం ప్రకాశయేతి విముఖవన సజ్జల్పపూజ్యకం బ్రహ్మణానా
నాత్వంకుడిపిత్వం ప్రతిపిభ్యఃఇతి పరిహృతమ్-నానాత్వనిమగ్నాదియజుపరమాధా
నిమయేతితే- ౨- ప్రత్యక్షాని సకలప్రమాణావకతం నానాత్వం దురాలోపబ్రహ్మ
ని ప్రతిపాద్యతదేవదాభ్యతే ఇత్యుపమాస్యమిదమ్॥

౬౨- యదాహ్యవైషమిప్రీన్ముదరకుస్తరంకుతే, అభతస్యభయంభవతీని
బ్రహ్మణానాత్వంచక్రతోభయప్రాప్తిరితియదుక్తమ్,తదసక - సర్వంభవిత్వంబ్రహ్మ
తజ్జలానితి కాన్యదేవానీతేతి తన్నానాత్వామనన్తానస్యకాన్తి హతుత్వోపదేశాః -
తథాహి - సర్వస్యజగత్తే మన్యప్రీప్తిరిలయకమకతయా రిదాత్మకత్వాన నభాన
నాత్రకాన్తిర్వేషమతి-అత్యాయభావ ఫీతదేవతిర్వత్సమ్యక్తావరాధభదధిస్తంజగత్
బ్రహ్మతేజిన్యనుసన్ధానస్యకాన్తి హతుతయా-భయప్రాప్తి హతుత్వేనభయ హ
తుత్వ ప్రసక్తః-ఎవం తహి అభతస్యభయంభవతీతి కిమచ్యతే-ఇతముచ్యతే-యథా
హ్యవైషమిప్రీన్ముద్రకైవాన్తే-నిమగ్నత్వేనిలయనైభయం ప్రతిష్ఠాం నిష్ఠతే-అభ

౬౧- అభ భేదవిభవమనువదతి॥ యదితి॥ తదివారతి॥ తదితి॥ తజ్జక్యత్యైత్యా
ధిపాద్యేనాన్తిబ్రహ్మకార్యతయేతి॥ తదనర్థ్యాధిపాద్యేనాన్తి॥ తదనర్థి॥తదనర్థ్యా
మికశబ్దేన తదాత్మకత్వవివరణాత్ కాత్మకత్వేనశేతిచాన్యాయః - హతుత్రియకక్షాల్ప
దాహయ పాద్యేదేశః-వ్యతిరేకస్వాన్యయవిశేషత్వాదైక్య వికైకభవ నిమగ్న
జ్యుత్సత్వైక్యవస్తిలోత్పత్త్యవచ్చకార్యకార్యదైక్యంత్రికార్యక్యంర విహిరమితి త
ద్విరోధిభవమయఇత్యర్థః - గోవిందవర్ణనయజుధిలయన్నాహ॥ సశ్రువరితి॥ సా
మాన్యవిమగ్నస్య విహిరవికేపారిత్వవియత్వాదిత్యర్థః - నామాన్యవికేపనయశ్చ
సతత్వమత్వేత్వాదివా స్వతప్త్రయాతభవితేషునిమగ్నాదికాః- ఎకస్మిన్బహుధా,
విమగ్నాన్యంప్రజాయేయేత్వాదిని లోకవిద్యో భేదోనూద్యతఇతికక్షాతే॥ నానాత్వే
తి॥ పరివారతి॥ సేతి॥ అపాద్యైత్వాదిత్యర్థః - మహావో నవ్యవ్యక్తకభేదోఽపిద్య
ప్తః-దేవతత్వక్యంసచెద్ధార్యర్యధారకత్వాదిరపి రభరితావః॥

౬౨- యదాహ్యవైషమివైతరథం వత్సంపరోక్ష మనువదతి॥ యదేతి॥ దూ
షయతి॥ రదితి॥ కుశలత్యత్రాహ॥ సర్వంభవితి॥ కాన్తి హతుత్వం పరాభ్యుచక
మేనూక్తమ్ - అన్తీన్వాన్త్యేకభంనానాత్వధీః,రహ్యశ్చకథం భయవిరోధిన్య మిన్య
త్రాహ॥ తథాహితి॥ తదుత్పత్తిత్యరోర్పత్వాదికక్షా అన్త్యోపచర్యత్యే నూ
త్వానవాది ప్రయోజకవ్యాపారతరః -అతస్మిన్మూలకత్వమ్-ఉత్పత్త్యాదిక్రియా య
స్మేతి విముగ్ధహిర్యా-రతః-నియత్యత్రాహ॥ అతఇతి॥ సద్భావకమభ హతుత్వని
యర్థః - యదాహ్యవైషమివైకస్వాన్యంపరఃశ్రువతి॥ వివంజిహీరితి॥ ద్వియంప్ర
తిపత్తి॥ ఇదమితి॥ ద్యుక్తమచేతనమ్-ఆత్మ్యంశరీరంహ్యపర్యత్వాత్-ముగ్ధాని విసర్గ

సోభయంగతోభవతిత్యభయప్రాప్తిశేతుత్వేన బ్రహ్మణియాశ్రతిష్ఠాధికీతా, తస్మా
 చక్షేత్యభయంభవతితి-యథోక్తంకూకాసిగిరి-యస్త్వహూర్తం కణంవాపి వాసుతే
 వానవిస్త్యతే।నాహవిస్త్యహచ్చిత్రింశాగ్రాన్తిస్సృపచియేత్కాగిరి- బ్రహ్మణి శ్రతిష్ఠా
 యా అనరకుఃకాళో విక్షేపివః॥

ఉ-3- యదుక్తంసన్యాసతోపీశర్యురిశేషరహితంబప్రాణిచక్షుతి-తన్న-శ-
పశేషం బప్రాప్త్యహితత్వవక్ష్యతి - మాయావాత్రంత్విగిహస్యాపౌనాశుశ్చభా-
నాంబాగరితాఽష్టానుయోజనతాథావైభవ్యోజనమాయామూత్రత్వముచ్యతఇతిబాగరి
తావసానుభూతానామివ పారమాధికశర్యమివవక్ష్యతి॥

[illegible]

౬- చిచ్ఛిన్నాన్నికథాన్యమిథ్యాత్వపరత్వన పరాదాన్యతయో న్ము
చియో న్ద్విపరీతాభ్యామాహ || యతి ||

[illegible]

యమాచార్యవిభక్త్యావ్యయ తుక్తురః. యత్సాత్మకమతీహామమ రాజ్యవిహిత మః॥
అతోన్మిలాశే వేదిత చ్చీధరః పురుషాత్మమః. ససర్వయాతచ్చీకృతిం వికారాన్ గు
ణాదిదోషంశ్చ యుజేష్యతేతః । అతీతసర్వావరణాభిలాత్తా తేనా స్మృతిం యదృ
వనాస్తరాశే, సమస్తకల్యాణగుణాత్మనా సాస్యకత్తిరశోద్ధృతయాత సర్వః । ఇచ్ఛా
గృహీతాభిముతో రుదేహస్యంసాధితాశేష విగర్భితోసా । తేజోబలైశ్వర్యముహువా
భసురీర్యకత్వాది గుణైకరాః । తరఃపరాకాం సకలానయతీక్షేణావయస్సన్నిచ
రాచరతే । సతశ్వరోవ్యష్టి సమప్తిరూహోఽవ్యక్తస్వరూపః పుకటస్వరూపః । సర్వ
శ్వరస్సర్వదృక్స్వరస్తేత్రా సమస్తకత్తిః సరమేశ్వరాభ్యః । సజ్జాయతేయేవ తదస్త
దోషం కుద్యం పరం విమలలమేకరూపమ్ । సందృశ్యతేహాపృథి గమ్యతేవాలజ్ఞాన
మజ్జా నమతోన్మయత్తమ్, కుద్య మహావిమలాత్మాభ్యేవరచిప్రాణిశబ్దతే । మైత్రేయశ
గతచ్చస్సర్వకారణ కారణే, సమృతేతి యథాభిప్రాయానానావ్యయ్యాస్యతః ।

తరమాత్మామరాదిమ్యక్తైః - ఉపదేవత తారకశయోపదేవ్యత్వం విశ్వమేవేదం స
బ్రహ్మతీసమాసాధికరణ్యంపతివ్యవ్యాపకత్వాదిభిస్తచ్చరకయేతిస్ఫుటమ్ - యేత్ర
ద్వంద్వోచాది ముఖ్యతాప్రేమమేవ - సతతస్తీత్యతదాత్మకత్వసాధనః - వివాశబ్దస్సృష్ట
స్థానావే - అవివాశావశబ్దస్యసమృద్ధిస్థేప్రయోగాత్ - మైత్రేయపురాణ ప్రత్యస్తమితి
క్షోణోయర్చితరణభ్యః తస్యోపకర్మే తిళయతిద్వర్తవ్యం ద్విరయతి ॥ ససర్వతీ ॥ గు
ణాదిదోషః క్షణాదయః - పర్యాపరణం సర్వవిషయజ్ఞానవర్జితః - అవిద్యాకమా
వాసనాదిసహజోచితాతహా - అభిలాత్తత్వంపవ్యభాతి ॥ తేసేతి ॥ మమస్తేవిశే
ష్యతరమకల్యాణస్వస్వకావత్రాస్వరూపంయవ్యవతిథోక్తః - ద్వ్యక్తయాలివ - స్వ
రూపస్మత్స్వత్వతీ - యాతవర్తః యాతవాలమ్ - ఇచ్ఛాసంసాధితేతి పదవ్యయేన
సామఘభేదోక్తిః అభిముత్యమ్ అభిముత్యర్హత్వమ్ స్యానురూపత్యమితియావత్ ॥ తేజ
విశా ॥ మహాత్మకత్వావపరిచ్ఛేదానస్తస్యపరానాధారణా - ఎకంపరఃపలక్షణః - గుణాదిదో
షావ్యవసంపవ్యభాతియత్రేతి ॥ ఆదిశబ్దాన్మూలయః - అసేనశ్చకమాదివాతా
శయోచరామ్యుష్టః పురుషవిశేషతత్వరతియోగమూర్తిప్రారణ - తతోవేతానస్విద్యా
స్త్రైవేమ్యుక్తవా ॥ త్యష్టితి ॥ త్యష్టిసమస్తకార్యకారణవిద్యగో - రూపవ్యవహర
శమ్. సర్వేశ్వరవిశిష్టస్వరూపరః చ్చీకారతరశ్వతేతి సర్వదృక్స్వరస్తేత్రా - సమస్తక
త్తిరయతరభర్తృయస్యసకలాత్మక - తరమేతిచరాస్మరనిషేధః - సజ్జాయతఇతిమహాతేవి
షయద్యారాజ్ఞానవిశేషగత అస్తదోషత్వాది - అర్హసహాధీత్యః - తేనవిద్యుద్ధ
మక్తినిరర్థీభ్యుదానః గమ్యతఇతివిద్యత్రేచీతిబన్ధే - నమశవః - అజ్ఞానముహూద మజ్జా
నావిషయ - సజ్జాయతరతిమహాతే విదస్తదోషమత్యాదీని క్షయమయతి - చ్చీకృత
మిభేదంసత్రాహార్యమితి తదవ్యయవ్యవహరీతిగుణవిభాగరూపాథానస్వయంతర
త్యత్యుదాసాం తదవ్యయపరాక్షేపః పుకటముదాహృతాః - అగోచరం వరహా
మిత్వీస్య బ్రహ్మణీవర్త్యత్రావ్యయచరత్యత్యుదాసాం తగతచ్చబ్దతాచ్యవ్యవహరః
విద్యామదాప్రాంత్రైకుద్యేతాత్యావయః - శబ్దగోచరస్యగిశ్చార్యశ్చోమార్తముత్రా
త్యావయకానికుద్య త్యాదివిశేషదాని - కుద్యేతికుద్య - క్షుభ్దోమృతవేదీతామఘ

జతః, ఇత్యాదివా శరణం బ్రహ్మస్వభావతమన విరస్తనిభిః తోషకం సమస్త కల్యాణ
గుణాత్మకం జగదుత్పత్తిస్థితి సంహారానః ప్రవేశనయమనాది లింః ప్రతిపాద్యుక్త
శ్చైవ్యవిదగదివ్యస్తన స్మర్యావస్థావస్థితస్యపరమాధికస్వేయపరస్య బ్రహ్మణః శరీ
రం యాయా పత్యం శరీరయా పతస్యం శక్తివిభూత్యాదిక జైస్తచ్చజ్జనామావాధికరణైవ
చాధికాయ, తద్విభూతిభూతస్య విద్యస్తవః స్వరూపేణావస్థివిమలస్త్రితయ తే
జ్జైవ్య రూపేణస్థితిం చోక్త్యా, తేజోజ్ఞానస్థానాంపుణ్య పాపాత్తరకణ రూపావి
త్యావేష్టితస్వేన స్వాభావిక జ్ఞానరూపత్వానన సద్ధానమవిద్యుపాధానాకాశ
యాన సందానజ్ఞాన ప్రతిపాదితమితి పరంబ్రహ్మసమీకషం తద్విభూతిభూతం జగ
దవిపరమాధికమేవేతి జ్ఞాయతే॥

౬౫- ప్రత్యస్తమితభేదమిత్యుక్తిదవచనుష్యాది ప్రకృతి పరిణామ వికేషనం
స్మృత్యాస్మృత్యన స్వరూపం తద్గతభేదరహితత్వేన తద్వేదవాచితేవాదికద్వాగోచ
రం జ్ఞానవైకల్యము స్యనంవేద్యం యోగయజ్జనసోప గోచర ఇత్యుచ్యతఇత్యనే
ననప్రవిణ్యా పరాపరి-కథమివమవగమ్యతఇతిచేర్ - తదుచ్యతే-అన్తిక ప్రకరణే నం
పారై కభేదజతయాయోగకలిధాయయోగావయవాత్ ప్రత్యాహరపరస్యాం శ్చ
త్యాకారణా నిర్ద్యుతం శుభాశ్రియం వక్తుం పరస్య బ్రహ్మణావిష్టుశ్చక్తికద్వాలి

దితి ॥ ఏమితుర్గం సంసృజ్యతి ॥ ఇత్యాదినేత్యాదివా ॥ ఇత్యాదినేత్యాదికజ్జేన సరో
హృతాః శ్చైవ్యావశేతాః ఇత్యాదినేతిస్సోదాహృతా పరోహృతాంత్య శ్చైవ్యా
సహృత్యపర్యాలోచనాయామయమగోపగమ్యతఇత్యావా ॥ ఇత్యాదినేత్యాద్యుక్తవి
తీయతఇత్యనేన ॥ ససర్వేత్యాద్యుక్తమాహ ॥ నిరస్తేతి ॥ సరికర్తృత్యాద్యుక్తమాహ ॥
జగదితి ॥ ఆదికద్వైద్యుక్తత్యాదిః - త్వేయాపైత్యాద్యుక్తమాహ ॥ కృష్ణస్యేతి ॥ అవి
ద్యాకర్తృసంజ్ఞైత్యాద్యుక్తమాహ ॥ తేజోజ్ఞేతి ॥ పరమాధి కంవిభూతిత్వం విహితత్యా
న్నవిషేధ్యమితిభావః.

౬౬- అథ ప్రత్యస్తమితేత్యాదీరథ మాహ ॥ ప్రత్యస్తమితేతి ॥ ప్రకృతేస్తేశరీ
రాకృతిభేదాన్విత్యనయారై కార్యుదర్శితమ్ ॥ తేవేతిభేదంవిశంపనోవచనాజగోచ
రమిత్యుచ్యతమాహ ॥ తద్వేదేతి ॥ కేసరూపేణవస్తేత్యవేషయాంజ్ఞానశబ్దః వికళ
జేవం పరవృదాసః జ్ఞానశబ్దస్తద్గుణవాచి-స్వరూపావదేత్యముక్తమాత్తనంవేద్యమి
తికృపాదికారాధావాత్ ప్రత్యాస్తయోగచిత్రాగోచరత్వంజేవవిషయత్వం కథంనచా
న్యయోగయక్తృనిజ్జ ఇత్యధిప్రియశ్చాహ ॥ కథమితి ॥ నాయంముక్తకర్తృగ్గ ఇత్యధి
ప్రియః పరిపారతి ॥ తదుచ్యతఇత్యాదివా ॥ జ్ఞేవానాంపక్షయకరంపాప్రణాయామే
న పవశేవచ్యసానిరథమాహ ॥ సంపారేతి ॥ విష్ణుశక్తిరితి షష్ఠీసహసః-
అవ్యభాతంస్వవాసుతేవ తద్వేప్రపరమాత్మచ విష్ణునామా పరబ్రహ్మస్వరూపస్య వి
ష్ణుః పరబ్రహ్మభూతస్యవాసుతేవస్య తర్చవిష్ణుః శరణయాశ్రమిత్యాదివిరోధః- విష్ణుశ్చదా
స్థితో విరోధావా ఇత్యాది కుతిరివిరోధః- విష్ణుర్విష్ణువిగ్రహశ్రయవ్యవిరోధకృతిభావః-
వ్యరూపేబ్రహ్మణః- అవిద్యాకర్తృసంజ్ఞాన్యా-యాయా తేజోజ్ఞైత్యాద్యుక్తమాహ ॥ యా

(౧౨)

శ్రుతిశ్రుతానామవిశేషపరత్వమ్.

తే యం రూపవ్యయం మూర్తామూర్తా విభాగేన ప్రతిపాద్యతృతీయశక్తిరూపకర్తృ
 భ్యావిత్వావేష్టితమవిద్యుత్తం తేతీజ్జంమూర్తాభ్య విభాగం భావనాత్రియా
 న్యయాదకుభ మిత్తుత్వాద్వితియస్య కర్మాభ్యా విత్వావిరహిణావిద్యయ కస్య
 జ్ఞానైకాకారస్యామూర్తాభ్యుదాగస్యనిష్పన్నయోగిభ్యయతియా యోగయజ్ఞ
 ససోఽనాంబునతయోస్యతక్కుడి విరహచ్చకుభాశ్చ యక్తుం ప్రతిపిద్యవరశక్తిరూ
 పమిదమూర్తామపరశక్తిరూపం తేతీజ్జాభ్యం మూర్తభ్యం పరశక్తిరూపస్యా
 సః తేతీజ్జ తానత్రి హేతు రూతృతీయశక్త్యాభ్యకర్మరూపావిత్వావేష్టితచ్యుతి
 త్రియాశ్చయోభావవదసాధారణమిదత్సవదామిత్వాది వేత్తాన్ సిద్ధం మూర్తం రూ
 పంకుభాశ్చయ ఇత్తుక్తమ్ - అతీపరిశుక్తాత్ స్వరూపస్య కుభాశ్చియతానకా
 తాంవక్తుం ప్రత్యస్తమితభేదం యదిత్వాద్యర్యతే-తథాహి-సతహ్యగయజ్ఞాకర్మ
 స్మృతవిద్యయతుం యతః | ద్వితీయం విష్ణుసంజ్ఞ స్యయోగిభ్యయం పరంచదమ్ | నకు
 స్తాశ్చక్తయత్యైతాస్యపయతే ప్రతిష్ఠితాః | తద్విశ్వరూప వైరూప్యం రూపమస్య
 త్థిరేర్వచాదిరవదతి - తథాచతుర్థా సనన్దనాదీనాం జగదప్రకర్తి నాకువిత్వావే
 ష్టితత్వేనకుభాశ్చియతానకాతా మూర్తాబద్ధా నామేకశక్త్యాగ్రసూక్ష్మర
 బోధానాం స్వస్వరూపా పన్నానాం చ స్వరక్కుడి విరహద్భగవతా తానతేన కుభా
 శ్చియతానిషిద్ధా - ఆబ్రహ్మవ్రంబపరశ్వా జగదప్రకర్తివర్ణనాః | పాణినిః కర్తవీ
 తనంసారవశవర్తిసః | యతస్తతోనతేధ్యానేధ్యానినా ముపకారకాః | అవిత్వావేష్ట
 తాస్మర్వేతేనా సంసారగోచరాః | పశ్చాదుమ్భుతబోధాశ్చ ధ్యానే నై ప్రాచకార
 కాః - నైస్సగోన నై బోధ నైమమవ్యవస్థతోయతః - తస్మాత్తదవలంబిప్రాసిత్యా దవ
 బోధవదిత్వాదినా పరశ్చక్త బ్రహ్మణావిష్టాః స్వరూపంస్వాపాధారణమేవ కుభాశ్చియ
 ఇత్తుక్తమ్ - అతీతీనతేధాపలూపః - ప్రతీయతే ||

౬౬ - జ్ఞానస్వరూపమిత్యత్యాపిజ్ఞానవ్యతిరేకహ్యర్థబాతన్మ కృత్స్నస్యనమి
 త్యాత్వం ప్రతిపాద్యతే జ్ఞానస్వరూపస్యాగ్రసూదేవ మనుష్యాద్యధా కారణావ
 భాసోభావిరిత్యైతావ స్తాత్రించనాత్ - సహికుత్తికాయాం రజితయోవిభాసోద్రా

పద్యయమిత్వాదినా | భ్యయతయోధ్యాకుంశిశ్చతయేత్కర్థః • యోగిభ్యయమిత్య
 త్యావేష్టమేవ || స్మృతఇతి || ఔపాధికాకుద్ధినిరాసస్యపరసావేత్తానిప్రతా-విశేష
 గద్యయోనాత్రికర్తృత్వగ్న సమస్తాద్యత్వాద్విధిభావనా || తతేతి || అనాధారణ్యంవే
 తనాస్తరాధిమానాభావత్ - అదిత్యైతిమాననూచక - ట్టైర్దామ కిమిథోఽయం
 క్లితఇత్యత్యానా || అతేతి || తర్హస్యకుభాశ్చయతానగ్లస్యం చ కుభోజ్ఞాయత ఇత్
 త్యానా || తథాహి || స్వరక్కుద్ధ్యధావశ్యసిద్ధః - ముక్తానాకుత్వభ్యయత్వం విశ
 వయతుమాహ || తతేతి || స్వస్వరూపాపన్నాముక్తాః - తతోత్తాగ్ధ పరత్వాభావం ని
 గమయతి || అగితి ||

౬౭ - జ్ఞానస్వరూపమితి క్లితస్య పరాధికతాత్వానుగుణ్యంపరశ్చయతి || జ్ఞా
 నేతి || కురత్కర్త్యానా || జ్ఞానస్వరూపస్యేతి || తదేవదృష్టస్తేనైసూపవాదయతి || స
 హితి || దృష్టస్తేనైవదృష్టంశక్తుతే || జగతితి || కృత్స్నసామానాధికరణ్యతదభావా

నిర్మిత్త్యై జగత్కర్తృం రజతజాతం మిథ్యాభవతి- జగద్భిప్రణా స్సామానాధికరణ్యేనైత్యుచ్యతే బ్రహ్మజ్ఞానస్వరూపస్యాథాకారతాభ్యానిర్మిత్త్యై సత్యభావతస్యత్వస్య స్యమిథ్యాత్వముత్తం స్యాదితిచే- తదనర్- అస్మిన్ కాస్త్రేవరస్యబ్రహ్మజ్ఞానోద్ధర్మీరస్తాజ్ఞానాదనిభలదోషగర్భస్య సమస్తకల్యాణగుణాత్మకస్య మహావిభాతేః నిత్యసత్తయా తస్యభౌద్రికత్వనా సమ్యువాత్- సామానాధికరణ్యేనైత్యుచ్యతేపాదసంబంధాభాసమానువిరుద్ధం చేత్యనన్తరమేవోపపాదయిష్యతే అతోఽయమపిశ్లోకోనాథాస్వయావస్థభాధకః॥

౬౨- తథాహి-యతోవాజ్ఞమానిభాతానిజాయంతేనైయేనజాతానిజీవంతి యత్ప్రియస్యభి సంచికంతి సద్విజిజ్ఞానస్వరద్భృతైరి జగజ్జన్మాదికారణం బ్రహ్మైత్యవనీతేనలిజిహ్వాన పురాణాభ్యాం వేదం సముపబృంహయేత్- విభేత్సవ్యుక్తిరైత్యేదోమామయం చుత్తరీష్యతీతి కాస్త్రేతాస్మాథాసేతిహాస పురాణాభ్యా ముపబృంహణం కార్యమితి జ్ఞాయతే- ఉపబృంహణంనామ విదితసకల వేదతదభాగానాం స్యయోగమహిమసాక్షాత్కారవేద తత్వాదానాంవాక్త్యేః స్వావగతవేదవాక్యాభావ్యక్షీకరణం- సకలకాఖానుగతస్య వాక్యాభాసాబ్యభాగశ్చవజాద్ధరవగమత్వేనతేననినిశ్చయాయోగాదుపబృంహణం హికార్యమే॥

౬౩- తత్త్రిపులస్య వసిష్ఠవరప్రతాన లబ్ధ పరదేవతా సారమాధ్యక్షానవ

ధ్యాంభేదః- తథాసహిజ్ఞానాథాకారయోగిరోభావస్వరమిథ్యాత్వమిత్యభాః- పరిహరతి॥ తదితి॥ కురిష్యతీతి॥ అస్మిన్నితి॥ ఉపయితిఒకతయా పరస్య (భామవిభూతిత్వవిధానాజ్ఞతోఽప్యుపాత్వంచాయత్వమిత్యభాః- తర్హికథంవిరుద్ధయోస్సామానాధికరణ్యమిత్యతీతి॥ సామానాధికరణ్యేతి॥ బాధానమితి॥ అన్యథాత్వక్షణానుపపత్తేరిధావః- అవిరుద్ధంసద్వారకత్వాదితిభావః- అనన్తరం సత్వధికరణాస్త్రే-అతదగత్యంసిగమయతి॥ అత్యితి॥

౬౪- అథ శ్లోకంబ్యాభ్యామముపకృతుతే॥ తథాహితి॥ ద్వితీయాస్త్ర పదవిశేష్యతీతియాన్వయం విశిష్టపరప్రకరణస్థితాంచ శ్లోకస్యజ్ఞానమురుంసమస్యాగ్నిసేధు వ్యాఖ్యేయేషుసమ్యు సాప్రథమాభ్యామేకింసకృతేతి శక్త్యానాం పృష్ట్యైత్యసంప్రేక్షతః ప్రశ్నయైవప్రసవతయా ద్వితీయేసాత్వతేతి తత్సంకతిం కాస్త్రేపకృతుభూతైశ్శ్లోకైశ్చోపకృతుప్రశ్నోద్ధర్మవరలాభవచసాంసంకేషపరమ్యంయస్తయశ్చైవ సామానాధికరణ్యస్యాత్మసరితానివసర్థవత్సంచ జ్ఞానమురుం ప్రశ్నశ్లోకా వ్యాఖ్యేయాః- తత్త్రిపులవేదాస్త్రస్యసజ్ఞాతవ్యమ్- ఇతరస్యతు విశేషప్రశ్నాయోగ ఇతిశక్త్యానాం పూర్వస్యైవప్రశ్నవిధివత్ సమ్యుపబృంహణవిధిం వర్ణయతి॥ ఇతిహాసేతి॥ వేదశబ్దోవేదాస్త్రపరః- మానవాదిభిఃపూర్వభాగస్యాపబృంహితత్వాత్- ఉపబృంహణశబ్దాభామామా॥ ఉపబృంహణమితి॥ షష్ఠ్యస్త్రపదవ్యయేపరోక్షాపరోక్షజ్ఞానవిషయాస్త్రీః-విమువచసంకాపిలాదిభ్యఃసామిలాగ్ధం- వ్యక్షీకరణమసద్భితకాఖాత్త్రే-స్వహాధీతాగ్ధవిషయః-ఉత్తరాగ్ధంవివిధ్యున్తత్త్రవ్యతాయుపపాదయతి॥ సకలేతి॥

౬౫- ప్రబ్రహ్మస్త్రేభ్యోఽస్యవిషయంవదన్ ప్రశ్నయవతారయతి॥తత్త్రితి॥భగవ

తో భగవతః పరాశరాత్మ్యావగత నేతాభోఃవంపంహమిచ్చన్ మైత్రేయః పరిచుచి
 చ్చ-సోహమిచ్చామిదర్శజ్ఞోతుంత్వత్తో యథాజగత్ - బహువతుంత్యంతథామనః
 భగవద్యుతి-యన్తయన్తావగత్యుత్పన్నతత్వైకచర్యారణ్య-లీనహాసీద్యతాంత్రల
 యతువ్యుతియంత్రేత్యాదిహ- అత్రబిచ్చాస్యయాచ వికేషతద్విధూతిభేద చిత్తావత
 తారాధన స్వరూపంబల వికేషావృప్తాః బిచ్చాస్యయాచ వికేషచిత్త మంతరత్వై
 కచర్యారణ్యమితి నిమిత్తోపాతానయేః సృష్టత్వాద్యన్తయమిత్యనేన సృష్టిస్థితిలయ
 కమూఘాతం జగత్కీడుత్వకమితి తృప్తంతస్యమోత్తరంజగచ్చరణి-ఇదత్వాతాతా
 త్యైకమన్తర్యామియాపేతాత్తరయా వ్యాప్తికృతం-నకువ్యాప్తవ్యాప్తకయే ర్వసన్తై
 క్యకృతం-యన్తయమితివిశ్వాసోత్తరత్వాజ్జగచ్చరణిపాతానాధికరణ్యస్య-యన్త
 యమితి మయదత్తనివికారాధాః-తృభక్త్యైకవైయధార్మ-నాపిపాగిణయూది
 వత్వాధిగ-కఃజగచ్చరణిమిత్యుత్తరానుచితత్వైః-తాహివిష్ణురేవేతుత్తరమభవన్త్యై
 అతః పాపియర్వాధావీవతత్వైకృతచరణే మయదితిమయత్- కృత్యైకావగత్యుత్పత్తి
 రతయా తత్వైమరమేవ-తస్మాద్యన్తయమిత్యుత్పత్తిలితచరణం జగచ్చరణి పాతానా

తద్విగ్ - స్వగోష్ఠానవత్త్వం-తదలికయీవరలాభాత్ - పారహర్షజ్ఞానవతః - సాకవైకా
 తుత్ - తచ్చరణః కార్యవృత్తిరూపమ - పారమార్థ్యస్థిప్రమానివృత్తిఫలత్ - రజస్త
 మసీపీధర్మధర్మవిచర్యాసధీపాతూ - అత్ర దవతాపారమార్థ్యంరయభావదిత్యపాత
 ర్థోఽభిప్రేతః - తారాధ్యమస్తువారిదవతాశబ్దాద్యభావచ్యుత్పాచ్య సవికేషత్వసిద్ధిం
 భావః || సోఽహమిత్యాది || కాళాన్తరమ కల్పభేదన సృష్టిస్థితిపాతులయస్థానకర్తృ
 తత్వైకారభేదోక్తశ్చైయాం-చిత్త-చిత్తకార్య భిక్షాధిష్ఠనతాది-యన్తయన్త
 యంత్రచేతిర శబ్దాధ్యం కావ్యాధిస్థితిసంహారయేః చిత్తివచనచిత్తారావిధిభావః- త
 తః||చిత్తమైకస్యేత్యాది|| చిత్తైతి || నిమిత్తోపాతానయోః|| చిత్తిచ్చాయాను
 రోధాదిభావః-తిత్తత్వమితి||అర్థాన్తరవత్త్వశ్చైయామాహ|| ఇదంచేతి || ఇదంపా
 మానాధికరణ్యుత్పత్తిచిత్తమ-అత్తతయేతిశరీరప్రతిసంబద్ధిత్వం-తద్వివరణమన్తర్యామి
 త్తః - వ్యాప్తివియమనాధ్యాం సృజనభోవ్యావృత్తిః-కథంశచన్తైక్యకృతమితిత్యాహ||

యన్తయమితి || మృగ్యయమిత్వాదీవన్తయదత్తనివికారాధాః స్యాదిత్యాశ్చైయా||య
 న్తయమితి||మయదితి || కుతఇత్యత్యాహ||తృభక్తి|| మయతోర్థాన్తరసంభవా స్మగో
 లివత్తరయా ద్యతశ్చిత్తసోదశిభావః - స్వార్థ చ్యుత్పాశ్చైయా || నహీతి || రిన్ద్ర
 త్రివ్యుతింకస్తమిత్వాద్యనికలస్యాత్మత్వయాపగమాహ || జగత్వై || స్వయాహాప
 స్థాపతే తేదిత తారాభావేన వికేషేనత్యాతార ద్వయోపస్థాపకనమానాధికర్య
 మోత్తరంశఘటరభ్యర్థః - తల్లికథంత్యావ్యమిత్త్యాహ || తదాహీతి || జగద్యుత్ప
 తతి తక్కిమితితృప్తశత్యంవాస్యతంవేతి పృష్టంస్యై తతావిష్ణురేవనాద్యదితివార్త
 మిత్త్యధాః - విష్ణుశబ్దః స్వయాహాపస్థాపకః - ఏవకారన్తరరాకార నిమగ్ధతః -
 తాదాధాం పామానాధికరణ్యమనుపపన్నమితిభావః - పరికమకపేతత్వాచ్యపా
 పియర్వాధాహ || అతఇతి || అనుకాశనంబర్హిరం తత్వైకృతేతి || తద్వార్తానిశంభ
 వతిత్యాహ || కృత్యైవేతి || తర్హితితార్థమాహ || తస్మాదితి || అనేవమర్థత్వైకృత్యమా

ధికరణ్యం జగద్భిన్నాభిశ్చరీరాత్మభావని బస్మనమితి నిర్వచితే - అన్యథాని ర్వికేష
వస్తుప్రతిపాదన పరేకాస్త్రైః భ్యుపగమ్యమానే సర్వాభ్యేతాని పుష్క పులివచనానిన
సజ్జచ్ఛబై- తద్వివరణయాపం కృత్వైచ కాస్త్రం ససంకల్పతే-తథాహిసంపాప్తా
భ్రామిన్య కిమధిష్ఠానమిత్యేవం రూపస్యైకస్య పుష్క స్యనిర్వికేషజ్ఞానమాత్మమిత్యేవం
రూపమేకమేవోత్తరం స్థాతే - జగద్భిన్నాభిశ్చరీరాత్మవ్యత్యసరీర సామానాధికరణ్యేన
త్యసకల్మషత్వాదికల్యాణగుణైకతానతానిభిలీకాయ పుత్యసికతాచ బాధ్యేత సర్వా
శుభాస్పదాన్ బ్రహ్మ వేద - ఆత్మ శరీరభావవివేచన సామానాధికరణ్యం ముఖ్యవృత్త మి
తి స్థాపితే ||

౬౯- ఆత్మవిజ్ఞానస్థితానామధ్యురం జగత్త్రైవివచితకృష్ణ-స్థితిసంయమకర్తా
సాజగత్సృజకవృషభి సంగిహేణాత్మమథాంపరఃపరాకామిత్యారణ్య విస్తరే
ణవక్తుంపరబ్రహ్మరూపంభగవత్తం విజ్ఞం స్వేనైవరూపేణావధిరమితా రామేతిశ్లోకే
న పుధుం పుణ్యుతమేవ హిరణ్య గర్భస్వావతారశం కరూపితముతిగా పుధా
నకాలక్షేత్రజ్ఞ సమప్తివృష్టి రూపేణావధిరభ్య సమగ్రరోతి - తతో జ్ఞానస్వరూప

నా || ఆన్యథేతి || తతాకథంపుష్కపులివచనే హ్యతామిత్యత్రాహ || తథాహిసంపాప్తా
స్వరూపపరిణామపుష్కైః నిష్ఠమాహ || జగదితి || ఉభయలిక్తకృష్ణభావః తద్విరోధ్యాతార
త్వంచ సప్రసజ్జేదిత్యర్థః - యద్యానిత్యత్వాదివ్యయేన చిదవిద్యరహిషసంబంధ
త్వః జయద్యైయర్థ్యంతు స్వప్తరయానూత్తం-యతఇత్యర్థయోః పుష్కత్వాత్ - తస్య
స్వతేయభ్యుత్పంసేవ్యతా) నా || ఆత్మేతి || ఆసత్త్వవరమానూత్తిః.

౬౯- రంఃకిం ప్రకృతవ్యాఖ్యేయశ్లోకస్యేత్యత్రాహ || ఆత ఇతి || అతఃపుష్కా
దిభిః కాస్త్రస్యసంకేమథాత్వావర్చరీరాత్మభావేన సామానాధికరణ్యముఖ్యత్వా చేర్వి
ర్థః - విజ్ఞానస్థిత్వానియవశత్వా పు)తారపుష్కైర్విర-రూధ్యాతారణ పుష్కైర్విర-
సకాశశబ్దః పుష్కాన్యసరిత్రాథాః- ససంకల్పాదితా-స్థితంలీపమి - యత్ర లీపమి
త్యన్యత్తరత్వాత్ - చశబ్దవ్యయసూచిత ప్రశ్నవ్యయేత్తరమాహ || స్థితితి || పరస్య
హిదోషసన్యయభ్యుత్పత్రా) నా || పరబ్రహ్మణాతమితి || దోషసర్వత్వాయభగవచ్ఛబ్దః
అవికారాయేతి-అవిచ్ఛిద్ధ ముత్పదిత్యావ్యావర్యాః-రూపైకరూప్యముఖయలిక్తత్వా
వాస్యత్వపా)పుష్కైః - సర్వజివవభి త్యాప్యదోషాస్సర్వః || హిరణ్యగర్భేతి || హి
రణ్యగర్భకర్తావైవేదీవత్వాతాభగవత్సర్వస్యై-తాతాయ త్రిష్య ప్యయమేవ ము
ద్భవితిభావః - ఏకేత్యావశ్యోకార్థమాహ || ప్రకాశేతి || చతుర్థాక్షరమాహ || కాలే
తి || అందాంబహిస్సృష్టాదపరత్వే పా)క్యశ్చాన్వోత్తరపక్షేతివధిరసపక్షేతివధిదౌ
ర్వల్యాదీ విజ్ఞానంపు)కరణా ద్విస్తరానురోధాద్వికేషావిత్వా త్పరిశేష తత్త్రా)
పుష్కవిర్భగ)ధనావాచర్యాచ్చ కాలవిజ్ఞప్తపరభితిభావః - బ్రహ్మదక్షిణయః కాలభిత్వా
దినా హేతుత్వవగమః-అవచ్ఛేద్యరయావచ్ఛేదకరయార జగత్ప)చురః- పుష్కమా
ర్తమాహ || తేర్విజ్ఞానమిష్టితి || సమప్తిజీవస్వరూపేణాదితాతారః తద్యథా రమనైమిః
యయేదంధారకృతభిత్వాదః-పుష్కైత్యాదీయా- యులిశబ్దస్మజ్జివీవచరః- షష్టా
ర్థమాహ || వ్యష్టితి || ఉత్తాథేనా ప్రకృతిశ్లోకః కింపరభ్యుత్పత్రా) నా || తతేతి || విక

విర్యం యం భావః క్షేత్రజ్ఞ వ్యప్త్యాత్మనావస్థితస్య పరమాత్మనస్య భావమాన తస్మాత్పాత్యనిర్వ్యతేషవస్తుప్రతిభాత్మః॥

౨౦- యది నిర్వ్యతేషత్వానయాపబిహృష్టానభిజాత్యుపాదన తరంభాత్ప్రతిభా నిగుణస్యాప్రమేయస్య కుర్తస్యావ్యుత్పత్తయః - తథానిగుణాదికత్పరాత్వం బిహృష్టాత్మకమ్యుత్పత్తిర్యోగ్యతయస్య భావానా ముత్పత్త్యాన గోరతాః - యతోతో బిహృష్టాత్మనార్థాభావశక్తయః - భవంతి పతాంశే ప్రపావకస్య యస్యోష్ణతేతి పరిహరశ్చనకుటతే - తథాహి సరిసిద్ధాగస్య బహుళాః కథం సర్వాదికత్పరాత్వం న బిహృష్టాత్మకం పారమార్థికః సర్వః - అపి మహాస్త్రిలింగైశ్చ యోగ్యతా సర్వాత్మా - ఉత్పత్త్యాదికార్యం సత్త్వాదిగుణయంత్రాపరిపూర్ణకర్తవ్యేషు ద్విష్టమితి సత్త్వాదిగుణకరీతస్య పరిపూర్ణస్యా కర్తవ్యస్య కర్తవ్యస్య సర్వస్య కర్తవ్యస్య కథం సర్వాదికత్పరాత్వ మభ్యుత్పత్తిర్యోగ్యతయస్య ద్విష్టసకల వివచితా మన్య బహుళాత్మాభావీకరవ్యవస్థానైవ జలాదివివచితాత్మాత్మాభావీకరవ్యవస్థానైవ జలీయోగి వన్యవ్యక్తియోగి నానవిర్యుతైశ్చ పరిహరః॥

౨౧- పరమాత్మస్య మేనైకైశ్చత్వాదికత్పరాత్వస్య పారమాత్మ్యం వదతి అపి మకృత్ప్రవృత్తతాత్మకం యోగ్యతయస్య పరమాత్మ్యం పరమాత్మ్యం నిజాపవాదయతి తైషామహిమాయేన వ్యాప్త మేతద్వరాచరమియేన వ్యవేదిం చరాచరం వ్యాప్తమ్ - అతస్త్వేతాత్మకమేవేదం సర్వమితి త్వదివ్యః కోపి వాప్తి అన్యర్యాత్తతయా త్వమేనైకః పరమాత్మః - అత ఇతముద్యతేతైషామహిమాయావర్యవ్యాప్తిరీతి - అస్య తాత్వేమహిమితి రీతివత్తవ్యం ఇతః పతేత్యమిత్వాదీనాం పతానాం మహాపాత్యం తిలయామహిమద్ధ తతో భగవతః మహాపరామాత్మస్థుతి ప్రకరణవిశోధకృత్॥

౨౨- యతః కృత్ప్రవృత్తం చర - తస్మాత్పరమాత్మ్యయా చర్యతీయో వ్యాప్తత్యేన మహావ్యయస్య వ్యవరః మహారక్త్యుత్పత్తిర్యోగ్యతయః -

౨౩- నిర్వ్యతేష పరిత్యేకాధమానా ॥ యదీతి ॥ అయమపి ప్రతిభా ప్రతిభావన మేవేతేషావస్థానిర్వ్యతేషాః - తథాస్యాత్మాదికత్పరాత్మకం ॥ తథాహితి ॥ క్షేత్రభావనిగుణాద్యోగ్యతయస్య పారమాత్మ్యం బిహృష్టాత్మకం పారమాత్మ్యం నిజాపవాదయతి తైషామహిమాయేన వ్యాప్త మేతద్వరాచరమియేన వ్యవేదిం చరాచరం వ్యాప్తమ్ - అతస్త్వేతాత్మకమేవేదం సర్వమితి త్వదివ్యః కోపి వాప్తి అన్యర్యాత్తతయా త్వమేనైకః పరమాత్మః - అత ఇతముద్యతేతైషామహిమాయావర్యవ్యాప్తిరీతి - అస్య తాత్వేమహిమితి రీతివత్తవ్యం ఇతః పతేత్యమిత్వాదీనాం పతానాం మహాపాత్యం తిలయామహిమద్ధ తతో భగవతః మహాపరామాత్మస్థుతి ప్రకరణవిశోధకృత్॥

౨౪- అథ చ మహాక్షేత్రం వ్యాప్తమ్ ॥ పరమాత్మత్వాదినా ॥ సర్వకరీకత్వమేవ పరమాత్మః - అత తాత్వకం మిథ్యత్వకం ఇత్యధాః - ఉత్పత్తరాధం తమపాదాదికత్వాదినా ॥ రీతివేతి ॥ ర్పతిం తుభావనానా ॥ యేనైతి ॥ యేనయః - ర్పమేనైకమితి - ఎకత్వః - పృథానవాచికత్వం - వికల్పవరమితి - అత ఏవ - క్షేత్రాత్మాభిప్రాయసహాయ ఇత్యర్థః - సహాయః - తేన ప్రధానావ్యవస్థానైవ - ఉత్పత్తరాధం - తథానిగుణాదికత్పరాత్వం - అత ఇది మితి ॥ అతః ఇత్యుత్పత్తయః పరమాత్మ్యాత్ - మహాపాత్యకత్వయమానా ॥ జలాదివి ॥ ర్పంశత్యోగి నాస్యాదిముఖామహిమ వాచీ అతోలకతా.

౨౫- ద్విష్టయస్థో గాధామానా ॥ యదీతి ॥ స్వదివ్యవ్యప్తిరీతి రస్య భావనికం

రవయూర్తంతస్త్రత్వకాత్తకత్వానుభవసాధనయోగ విరహిణులత్రేవలదేవకుసు
మ్యుదియామమితి శాస్త్రాన్నివాసనపశ్యంతిత్వాహయతేరద్వ్యవ్యవధిః॥

౩౩- సకేవలంకస్త్రువస్త్యకాత్తకం జగద్రేవమనుమ్యుత్కాత్తకమితి వర్షనమేవ
శ్రీమః బాహాకారావాచాత్తనాం దేవకుసుమ్యవ్యవధాకారత్వదర్షనమితి శ్రీమద్వి
త్వాహుత్వానస్త్యయాచమభిలమితి॥

౩౪॥ యేషునర్హుర్దిశంతోబాహుస్త్యయాచాత్తవిదఃపర్యవ్యవధాత్తకత్వా
నుభవసాధనయోగయోగ్య పరిగుప్త మనశ్చతేదేవకుసుమ్యుది ప్రకృతిచరితాను విశే
షశరీరయాచమభిలం జగద్గురీరాతింత్రజ్ఞానస్త్యయాచాత్తకంత్యచ్యురీరంచపశ్యంతిత్వా
హయేమజ్ఞానవివక్షితి అన్యథా శ్చ కావాంపానరుక్త్యం పదానాంబక్షణాదర్థవిరోధః
పుకరణవిరోధకాస్త్రుతాత్పర్యవిరోధశ్చ॥

౩౫- రహ్యత్వస్వరూపేతామ సతాప్యేకమయదిత్యత్ర సర్వమ్యుత్త ముజ్ఞానైకా
కారకయా నమానేమ సత్తుదేవకుసుమ్యుదిపుకృతిచరితాను విశేషయాచమిద్ధిసంసక్త
కృతమాత్మమదేవాత్వాకారణ ద్వైతవర్షనమరథ్యమిత్వవ్యవధితే విద్వగరహత్తగరమపి
ద్వైతం వపురిషిష్యతే- దేవకుసుమ్యుది వివిధవిచిత్రాన్యథా వకాహాసం సర్వమాత్మక
మైత్ర సమయిత్యర్థః-యథోక్తం భగవతా- ఉపివైవశ్యహితేర తద్విత్వానుమతర్షనః విద్వా
మం హిసమంబుప్తేత్వాదిమ-రహ్యత్వ చరణేతామ సతాపితి దేహలింకే వస్తుని
శ్చవరణిభాగసాగ్ధకత్వాత్॥

త్వాత్ భగవత్కాత్తత్వాత్పిర్మయూహాదిత్వైక్యవాక్యవిధిభావః - మూర్తంమూర్తిః

౩౬- తృప్తియంత్యవ్యవస్థ ॥ సకేవలమితి ॥ శూర్వోక్తాన్యథాసిద్ధే అచిర్రాక్ష
దేహత్వధియోమ్యుద్వైతత్వవిధిప్రకమ- యత్వాస్యందేహాదస్యకాసరిః తరహత్వా
త్తకస్యభావః తియతేతిభావః.

౩౭- చతుర్థంత్యవ్యవస్థ ॥ యేషునంతి॥ విజ్ఞానంచావిజ్ఞానంతేరివిజ్ఞానశబ్దో
దేవతరః- పూర్వగోప్యవ్యవస్థయోగయోగిమూలబుద్ధయంతి తదయోగ్యవిత్తార్థవి
తంకుత్వ చరిసోజ్ఞానవివక్షితి తదవ్యయమితిభావః - నిర్వచనపరత్వపక్షేపుకరమూర్త
యామగం హాకారణమ-యామకాస్త్రరంచాహ ॥ అన్యథేతి॥ పుకరమ్యుత్తవర్షి గానా
కమానవిరోధశ్చత్వయాచరిరోభానా నుచుత్వాదింబు-విరోధః తరస్యోభయలింగ
ల్యభాధకాన్యభావిరోధః- పుకరణవిరోధఃస్థుతిచరత్వాత్ - ఉచ్యతేమనసంజానాదీక
చనవిరోధస్తాప్యవిరోధః.

౩౮- అధాదభరతరమఃశ్చింత్యవహితాంవ్యవస్థ ॥ రసేత్వాదిభావితకమయం-
మయదే స్యాదిభావః-విరోధి హింతిదేవతరః- అపిత్వయన్త్యవరమధికభం దేహాది
మధపరత్వమిత్వత్వాహ ॥ విద్వతి॥ అపిత్వయన్త్యవరమధికభం దేహాది
హింతిదేవతరః- విరోధవ్యాప్త్యవ్యవస్థయితిభావః - విరోధవ్యాప్త్యవ్యవస్థ-తద్వైతాదేవతాది తదా
స్యాదిత్వత్వాహ ॥ దేవకుసుమ్యుదితి ॥ అతాన్తకమాదిభేదభావాభావాభ్యాం విజ్ఞానచ
వైకల్యరసేవత్వభావః - సామ్యుత్తానమాహ ॥ యథేతి॥ అన్యథాస్యవ్యాపారితానామ్
తస్యేతి॥

(౧౫)

స్మృతి పురాణయోగ్యులచర్యము.

౭౬- యద్యమోస్తి వరః కోటికృత్యాపి నాత్మైక్యం శ్రీతియతేయది ముక్తిః శ్రీతికోటికృత్యైక్యేకస్మిన్నథా తరళత్వాస్యశబ్దయః శ్రీయోగాయోగాం తర్యవకళైః శ్రీకృష్ణతిరిత్యైకవచనః-అస్యశబ్దప్రసాదపిష్టానైకాకారత్వాదన్యకారత్వ శ్రీతియేనాధరః - ఏతదుక్తంధవతి-యదిమన్వ్యతిరిక్తః కోటికృత్యైకత్వాకార యోగ్యానాకారావనాగ్నకారోస్తేర తానామేవమావాదః - అయంచాన్యద్భూతాకారఇతి శక్యతేవ్యవహేయం-సప్రైకమస్తి - సర్వమింద్రియానైకాకారత్వేన సమానత్వాదేవేతి॥

౭౭- తేయరవ్యవధేనేత్యైకాప్యకారవైషమ్య ముత్తమాం సస్యయాచర్యరమ్- అపితు దేవాదిపిష్టప్రవేశ త్వమిన్ద్రుచదిశ్యతే-నాత్మైక్యం-వృష్టానైకానేకకృత్యకరిణాం వన్యయానైకత్వమ్ - అపిత్వాకారసామ్యమేవ - తేనాంవాన్యత్వేనైకాకారాణాం రస్త్రైకేకవిష్కృతమిన్ద్రుచోహిషద్వాది సుంజ్ఞాభేదిః-ఏతముత్తమాంకేవాది సుంజ్ఞా భేదః తై జనాశ్చపాధికత వ్యవ్యాంశ యోగానాం తజాన్యానాంతిరస్త్రైక్యత్వేనైకత్వమేవ సస్యయానైక్యం-తిథానాయనియానామంకానామి సస్యయాచభేదేవచరణియః॥

౭౮- సోహంసరత్వ మితిసర్వాత్మనాం భూర్వోక్తం జ్ఞానాకారం తర్వజేం తరామ్యకర్తృత్వానాధికరణ్యేన అహంత్వమిత్యాదీనా మధానాం జ్ఞానమివాకారఇన్ద్రుచ సుహారణ దేనాన్యకారభేదేన అత్త సుభేదమోహం తరిత్యైకత్వానా అస్యకా దేహాదిప్రాసదిశ్యస్యయాచ అహంత్వం సర్వమేంతాత్మస్యయాచమితి భేదవిదానోన ముటతే - అహంత్వమిన్ద్రుచానాముపలక్ష్యేణ సర్వమేతత్వాత్ సస్యయాచ

౭౯- స్యవరవిధానిక శ్లోకాస్త రసిద్ధఇత్యాకర్ష్యరత్వావృత్తే॥ యదీతి॥ కస్తేవాన్యధాకృత్యా)నా తిత్తేతి॥ తజాభేదతేనాన్యధానా॥ ఏరికత్తమితి॥ శ్రీతిస్యవరవాస్త్రేవాచక్షిణేసర్వాత్మనాధారణి అతోనతేవ్యావర్తకే ఇతివాదయమ్- ఎరిన్ద్రోకోక్తాధినిపర్యయచర్యవసాన తరాస్తరగ)స్థస్థయతాసమైత్యాదిరథ ముతా॥ సప్రైకమితి॥

౮౦- ఉత్తనిర్యాహగోచరంవృష్టావృత్తగ)స్థంవ్యావృత్తే- నాత్మైక్యమిర్యవైక సరితం తాత్పర్యంవ్యవర్తం-స్యవైకాకారాణామవాప్తరథేదస్యానాధికత్వంవృష్టావృత్త విశేషయతి॥ వృష్టావృత్తేతి॥ తేయమిత్యాదీనా శ్లోకస్యవాత్సాళికమానా॥ తాప్తూస్థితేషద్వాదిసుంజ్ఞా త్యక్తానాయదేవాదిభిః-అంశభేదంఠర్మణాంసమాదియః॥ తై జనేతి॥

౮౧- సోఽహమిత్యాది॥ భూర్వోక్తమితి॥ తమన్యతోనాస్తివరంఠోస్యవైతి భూర్వోక్తం తరాత్మాత్తకత్వం సర్వవ)కరణ సాధారణమ్ - ఇదంతు శ్రీకంఠానాధారతార్థోచసంహారమిన్ద్రుచభాః - విశుడైవాభమానా॥ అస్యభేది॥ అహమాదిశబ్దాదుతమిన్ద్రుచరావృత్త్యా)నా॥ అహంత్వమితి॥ అనైమూలమైకైకత్వవ్యయః॥ యద్య అతివదిరాతన ఫలితాత్మానానాధికంజ్యాదిత్యభాః - అత్తస్యయాచ సమానాధికరణసర్వసమానయత్వాదహంత్వమోక్త్యాత్మస్యయాచశబ్ద సామానాధికరణ్యం ఫలి

మిశ్రసేన సామావాధికరణ్యాదులక్షణత్వమివ సద్భవ్యతే - సోపియథా పదేకమక
 రోదిత్యాహ - రత్యాదభవం పరమాధాన్యస్థితి - కుల్యైష నిబంధనాభిచేత్ తేనా
 త్పదవేకవిషయత్వాదులక్షణస్య-తదవ్యవస్థిః పృథగ్భవః శ్చుంభిరఃసాత్వాదిలక్షణాభి
 త్యక్తిరీహాత్ ||

౨౧ - విభవవనశ్చాకరణివ నాత్మస్వరూపైక్యపరం నాపిజీవ పరయోః -
 ఆత్మస్వరూపైక్యముక్తరీత్యాదిపిద్యం జీవపరయే రపిస్వరూపైక్యం తేనాత్మసూరివ
 నసమ్యక్తతి-తతావక్తిరిః - త్యానుచితా - సంయజాసభాయానానం వృక్షంపరిష
 స్వజాతే తయారస్యః పిత్తులంస్వాద్యవ్యవస్థానాన్మూ అభిచాకరణి - ఋతంపివనా

భాః - రత్యాదైత్యపార్థమహా - సోపితి || జీవస్వరూపియంత్యంరత్యాప్యాకా
 రైక్యపరస్యం-కుల్యైషిర్లయభిచేత్తవ్యతి || కుల్యైషి || ఉత్తరమాహ || తేనాతి || తద్య
 కుల్యైక్యత్యాహ || ఉత్పేతి || నిత్యానామాత్మసాం బహుత్వమితిత్యర్థయక్త సేవ్యచార్య
 వ్యవస్థాదిదావత్వాదివిషయభక్తిర్లక్ష్మ ముక్త సామ్యవచనా మతామ్యుతవచనామతా
 ప్యాదహిపిహింత్యాదిచియాగార్వజీవప్రకరణంపుతారాదైకపరమ్ - (సుఖం
 వ్యవస్థానామసూక్తిం స్వరూపభవః నాప్యాకరణ్యభవః తేనావిగతావ్యభవజీవిత
 తాకరణ్యత్వమితిసంకానాభావః) బిహ్యప్రకరణేషుకు సామావాధికరణ్యైకైక్య ప్రతి
 పాదనాత్మస్వప్రకరణభవనైకప్రకారవిష్టత్వాదకస్యేనబహుభవతి త్చితార్థకత్వక
 త్వాత్తైకైక్య విభిజీవస్య భవనిషేషస్య త్చితార్థభేదవిషయత్వాత్ గోవిందకవచన
 యార్హ త్చితార్థకైక్యమేవేతి వాచః.

౨౨ - అథ తాస్త్రోతనంపరగర్హంవ్యాధిభ్యామః - తిమయమాత్మస్వరూపైక్య
 పరః ప్రరజీవతైక్యపరమితి వికల్పరశ్చాదావా నామావాధికరణ్యకల్పయోదికం
 ప్రకటంఃఃఃఃఃఃః || ఆత్మైతిప్రకరణ్యాదులిప్పైక్యభావత్యాదిభిః-వివేచియండా
 మయతి || జీవేతి || తేనాత్మసూరివేతి || నియన్త్రత్వనియామ్యత్వాది విరుద్ధప్రకారం
 భావః - రతిరీహానమాహ || రథేతి || సోపార్థః - ఉభయవిధాన - సమత్వానుచితే
 తిమన్త్రోదన్త - కరణంజీవంరవచన - తయారస్యః పిత్తులంస్వాద్యవ్యవస్థితి సత్త్వమ్ - అన
 త్పదసూరి అభిచాకరణిరవ్యవస్థానాన్మూ అభిచార్యతిష్ఠః తావతాసత్త్వజేతీయాది
 ప్రకృతిత్వాదైక్యమప్రతిస్థకత్వరత్వేనవ్యాభ్యావత్వాత్ సచసత్త్వజేతీయాదికల్పా తి
 వచరవిషయా త్యైకవిషయత్వాచిసేద్యః - తత్రైవరదైకత్వయ్యేనాత్మత్వంఉత్పేతి -
 అథయాయంకారీరదేవచిహ్నాసత్త్వజేతీయాః తావతాసత్త్వజేతీయా వివిధ్యాభ్యావత్వా
 ద్య - నికం-సమాసేవృక్ష భవ్యనన్తరమన్త్రీణ త్యానుచితైకమన్త్రైకార్థరయా సమా
 సమ్యక్తవైక త్చితార్థకత్వరత్వాత్ సహిమన్త్రోజీవపరవిషయః - అస్యతామృతమ
 శ్చేతరతి మున్యాహానః - ఉత్పేతిఉత్పేతిరవ్యవస్థానాన్మూ అభిచార్యతి తేనాపిపిత్తు
 మ్యుక్తం సహిచతురాదః కరణస్యకర్మత్వత్వాదివ వన్తరకణసూర్వత్వయ్యేనాత్మత్వమ్ -
 ప్రకృతిరీహా సర్వకల్పా జీవపరః-చిహ్నానుచిత్యవసాయేన సత్త్వమన్త్రీకుమన్త్రస్థితి
 జన్మవాదితోవత్త - సంకుర్యన్త్రజీవః-సాగేమతేనసూరివచనంరవచనకరణభిమ్యుక్తః
 తేనాదికల్పః తరవాచి అపయనాభావయోగాత్ తేనాపిపిత్తుమక వివచేతి త్చితార్థాదు

(700)

శ్రీరామాయణవిశేష పురత్వం.

సుకృతశ్చ లోకే నుతం - త్రిస్తోతరమేతరాభ్యుదాయతనా విప్రు నిరీక్షకన్
 క్షాన్యగ్నయాయేచరితాదికతాః - అస్త్రః త్రివిధ్యశ్చాస్త్రజ్ఞానాగ్ సర్వాత్మేత్యా
 వ్యాః - అస్తిం చాస్మిన్ - కేశవశ్చాతవశ్చరిం వికారాగ్ గుణాదిహంకృత్యున
 వ్యతితః - అతీతసర్వావరణాభిలాత్తాతేనాన్వరం యద్యువనం తరా - శుభ్ర
 త్యాగనుజాత్తగ్నా - తరః తరాతాంశకలానయత్యిక్తావయస్త్రి - కరావరేత - అ
 విద్యాశ్చకూశంజ్ఞా న్యా ర్పణియాశ్చరీయతే - యయాదేరిక్షకత్తి శ్చావేక్షితాన్వ
 తశ్చర్యగే భవవ్యతదకార - ఉపయోగిహి భద్రైస్ కుటీయతే - భవవ్యతదకాచ్యా
 న్యః - అధికన్త్య భవనిర్దేశాదిత్యాదిమనూత్రేమర - యతర్చ నిత్యత్వాత్ సూన్యోయ
 తాత్తానవేతయశ్చాత్తాశరీరం - అతీతత్వానన్త్యోయతయతి - త్రిక్షేపాత్తనానన్త్య
 రన్త్యత్తః - త్రిక్షేపాత్తనా న్త్యయాధ ఇత్యాదిభి రుపయోగ సూక్ష్మవృత్త్యవీతాకార
 త స్త్యయాత నిదానాయా - వాపిహాధనాన్త్యునన నియంతా - విత్యస్యతరణ స్వర
 నైత్యశ్చక్యతః - అవిద్యాశ్చియత్తయోగ్యశ్చతవనాత్యా శ్చక్యవార్ - యభోక్తం
 తరతాత్తార్త సూయోగః - తరతాధానిత్యతే - మిత్యేతవన్త్యద్భిన్యం హిన్తరి తద్భి
 వ్యతాంధరభి - ముక్తస్య తునద్భర్తాతీరవేత భగవద్వీతా సూక్త్య - ఇదంజ్ఞానమ
 హాశ్చిర్యమమహాధర్మకాతాః - సగోపి నూతనాయనీ - త్రిశయనవ్యధన్తేతి - ఇహ
 పితర్యకానం నయత్యేనం తద్భిన్త్యవ్యాయనం మన - వికార్యతాత్తనశ్చత్త్యాహ
 తాకమగోయధేరి - అత్యకాతతాత్తనశ్చిన్త్యానం - నవ్యతమగ్ నయనాతీతి - రాత్వ
 సతాశ్చత్రయోనాచ్య - యేనస్యత్తం తశ్చతయేనేనంయూరః - తఃశ్చత్తం తశ్చతీర్య
 భాః - యాత్యాత్తనః తరస్య కాతనననైవవిత్తస్య సర్వావరణం శ్చత్తపిన్త్యవ్యం - త
 కవ్యరీతః - తరమాత్తన కారీరః తన్త్యమవికారితతత్తేతి - అతో త్యానుతన
 తమస్తాదీతతరీయయః - పిబంతానితరమాత్తనః పేరకతయ - కర్వర్యం - చాయా
 హాత్య శ్చర్యజ్ఞ - బ్రహ్మత్యాది - ఉపయోగనిన్త్యభిలాః - యేరవేతవిద్యాదితర -
 త్రియేతకర్వర్యత్తనవ్యయాహ - అస్తరి - నతరంకురివిరోధా దరవర్త్యం - వి
 తర్వనినం హార్యాతర్వాత్తేత్యాహ - అస్తిన్తరి - విప్రున ప్రయతిర్జ్ఞత్యాయోహ
 త్తం శశ్చర్యత్యాది - జీతహయాన్వయం వర్యయతి - అవిద్యేతి - ఇతిభవవ్యతదకా
 తి త్తూర్త్యావన్తయః - విదయతాత్యానునాతానాన్త్యమతీత్యశంకా - హాతర్యనిదా
 శసాన్తీక్షిత్యాత్వ - నిదాయాదిని వన్త్యే - ప్రయత్యాదిమతీత్యయ విదయ
 తాన్త్యం యతర్చ నితీ - అధికంత్వర్యస్యవిదయః - త్రిక్షేతీ - ఎమమత్యేష్యనిర్యా
 త్యరేక నిర్దయాదిత్యర్థః - తతోత్తాన్త్యకానిద్ధి యశ్చాన్త్యహ - నాపితి - సహి
 రాగతన్త్యోనిర్దయః శ్చసానినానానానానాన్త్యతీతనవ్యభిన్త్యర్థః - అశంకావి
 కయతవత్ త్రినశ్చత్తం గర్భమాహ - యథేతి - విప్రునచత్యాదిరీత్యయశం
 త్యాహ - ముక్తస్యవ్యతి - సాత్యంహాతీత్యంరచావిరోధవర్యయతుమహాత్మ
 వంజ్ఞానమితి - ముక్తవిదయవ్యంశ్చయతి - వర్తపితి - ఇహపితి - యాగత్తీరకా
 త్రమ - అతర్చకాతన్త్యోమగ్నవార్ - యథాన్త్యనం గాత్రనకతతావం - త్రితా
 తత్తేతి - తాన - అతీతయత్యాన్త్యయ - తీత్యతవ్యతే - అతీతభవనిద్ధి - తవ

వ్యూహగమ్య-వ్యక్తితర-జగత్పాపక వదిలిం- చ్చిరకావక సన్నిహిత వ్యాప్య-భో
 గమాత్రి సామ్యులిదౌర్వ-ముక్త-చన్యత్యవ్యవతేజావ్యేరి-వృత్తిరసి జగత్పాపకవ
 జం-సహ సూక్ష్మగోచరి- ద్విమదదౌర్వ్యకార్య దేవతాసాయజ్యగత శరీరసామ్యులి
 వతావత్సర్వాభ-వీధి స్యాదిత్యాహ-శ్చిరయశ్చయభవాన మనువక్యవ్యవస్థై
 తాంశ్చ సత్యాకాహా తేమంసర్యమ లోకేన కామచారోభవతి - విప్రువిహ
 వ్యాదివరం-సోఽక్ష్మ తేసర్వాకాహాన్ సహవిప్రువాచిత్యతా - విరహానందమ
 యమాత్వాన ముచ సజ్జగత్సర్వభూతాన లోకాకాహాన్మీ కామరూప్యమ సత్పరన్.
 సత్త్రివర్యతి- రసోన్విత సరస్వతీ స్వేవాచయలభ్యాసస్థితవతి - యథాసవ్యస్వంక
 మావాస్యకు యైవైర్వ్యధి నామరూపేవిహయతావ్యాపామరూపాద్విమూర్తః
 రాత్వరం శ్రుతుమమైరిదివ్యం - తదావ్యాప్తా శ్రుత్యానే విహయ నిరజ్జనః
 రమం సామ్యముపైరిత్యాహాః॥

౮౦- తరవిద్యానుసర్వానుసగుణమేవవిప్రువాపాశ్యం ఫలంనైక రూపమేవ
 అతోవిద్యావికల్పయతి సూక్తికారేనైవా వదానయః చ్చిత్తాసక్త వికల్పవిద్య ఫల
 ర్యాత్యాదిహృత్తు-వాక్యకారణర సగుణసౌహృదాశ్యత్వం విద్యావికల్పోన్వితః
 యత్తం రత్నం గో-సానసాదిరి-ధావ్యకృతా వ్యాభ్యా ర్థ్యావ్యవస్థా సత్త్రివర్యతి
 తా-విప్రుదేవ విప్రుతా భవతీత్యతాపి నామ రూపాద్విమూర్తః తరాత్వరం శ్రుతుమ
 పైరిదివ్యంనిరంజనః తరమం సామ్యముపైరి తరంజ్యోతి రుచసం తవ్యస్వేన రూపే
 వాధి విద్యవ్యత ఇత్యాది ధిరైకాద్యార్-చాగ్గతనామరూపాధ్యాం విమూర్తస్య
 నిరంతరత్వం భవస్య జ్ఞానైకాకారతయా విప్రువికారతావ్యతే-చ్చిత్తానైకే
 చత్త్వవ్యవహారముఖ్యవివ యథాసోయంగారిణి

౮౧- అత్యాది-విశ్వానం సాచికం సాచ్యేవరే విప్రుతపాధిక- సాచివశే
 యశ్చైవాత్మాచిక్షి తాశేవతావన ఇతితరవిప్రుధ్యానాత్మావతవిప్రుతర చ్చిక్షి
 యతి॥ సహితి॥ అథాంతరేవ్యరికుల్యా సారితామహా॥ వ్యక్తితేరి॥ వృత్తాన్వ
 తిఃనరమాత్మా-ద్విమదదౌర్వ్య అశరీరముక్తః-సిద్ధి రనభవః॥ శ్చిరయశ్చేరి॥ తేమ
 మితిమూర్త బహుత్వమ-అహ్మీరితిదేవతరయ్యేవః-సామ్యం-తేనాకారతేవ్యతాపి॥
 రసభిరి॥ కర్మకృతనామరూపహవిప్రుతసామ్యంవర్తయతి॥ యథేరి॥ రచితర॥

౮౨- దిక్తకావ్యాని సగుణవిషయాణీత్యతాపి॥ తరేరి॥ సర్వానుర్యయాని
 ర్గుణతరయోక్త నద్విద్యాదిప్యిరిధావః-అచాశనశాచిప్యేస్సగుణవిషయతయైకరూ
 ప్యజ్ఞానపయాసూరిద్యయన్- ఫలనైవమ్యసరిహి వికల్పానైవతేతన్న ఇత్యర్థః॥
 వాక్యేరి॥ గుణయోక్తం-చాగ్గతభోవాసనవాద్యర్థః-వికల్పాన్విత విప్రువ్యః-సత్త్రి
 త్తః నద్విద్యానిష్ఠః- తహివిప్రువభవతీత్యస్య కార్యవర్తతాపి॥ విప్రు॥ తస్య
 ముఖ్యస్యవిర్యతాపి॥ చ్చిత్తానైకేవైరి॥ యథామూర్త్యుమితినిత్యాదివక్త్య
 వ్యమ.

౮౩- సదిరముచక్రిమ అవ్యవహిత శ్రుత్యోన్వేయ భవంవర్తయతి॥ అత్యాదిరి॥
 తత్త్వైతత్యాదిర్యాభ్యాసం-విప్రువదిత్యాది- కర్మరావనభిహితేకర్మభవః కర్మజ్ఞానర

కేషాశనః కేషాశనా బ్రహ్మభావసూత్రాంతభావనేతిభావనాత్రియరహితః ప్రాప్తేయ
ఇత్యర్థిధాంతేత్రిజ్ఞః కరణీజ్ఞానంకరణంతస్య వైదియ - నిష్కాద్యయుక్తికాత్వంనై
కృతకృత్యం నివర్తయేదితి కరణస్య పరశ్రీప్త్యాధ్యానయావస్థాప్రక్షీణా కేషభావనా
త్వస్వరూపాప్రాప్త్య కృతకృత్యత్వేన నివృత్తివచనాత్ యావత్ప్రధన్యమైయమి
మ్యుక్త్యాతర్వావకావశానన్నస్తదాసౌచరమాత్తనాశవత్వభేదీభవత్వ రహిత్యానన్య
తోభవేదితి ముక్తస్యస్వరూపమానా-తత్త్వావోబిప్త్యాభావః స్వభావః సతుస్వరూ
పైక్యం తత్త్వావకావశానన్నైతి ద్వితీయభావకల్పానన్యయాత్ తూర్వోక్తాభావి
రోధావ్యుత్పత్తిప్రణః ప్రక్షీణాకేషభావనత్వం తదాతీతైతత్త్వావకావాపత్తిః యదై
వమానస్మన్నదైవాసౌచరమాత్తనా అభేదీభవతిభవ తహితోభవతి - జ్ఞానైకాకా
వతయా సురమాత్తనైక శ్రీకారస్వాస్యతప్తాద్భుతోదాది రూపః - తదన్వయోస్యకర్త
రూపాజ్ఞానమూలః సస్వరూపకృతః సతు దవాదిభవః తరబిప్త్యాధ్యానేనమూలభూతా
జ్ఞాన రూపేకమణి వనష్టే సాత్వభావాన్ని వర్తంతిఇత్యభేదీభవతి - యథోక్తమ్ -
ఏకస్వరూపభవన్తు బాహ్యకర్తావృత్తిశ్రీః - దవాదిభవైవధ్యస్తేనాన్వైవావరణో
హిసేదితి ఏతదేవ విప్రణాతి - విభవజనకేజ్ఞానేనాశమాత్వైకంకతే - ఆత్మనూ బి
ప్త్యాభావకమనన్తంతః కరిష్యంతి-విభేదోవిభోభేదః దవతిర్యక్తనుష్యస్థావరాత్తకః -
యథోక్తం కాశకేనాది-చతుర్విధోవిభేదోయమిథ్యాజ్ఞానవిబధ్దజ్ఞతి-ఆత్మనిజ్ఞానస్వ
రూపైదవాదిరూపవివిధభేద సాతుభూతకర్త్యాజ్ఞానైవరబిప్త్యాధ్యానః ఆస్మిన్తనా
శంకతేనతిసాత్వభావా అనన్తం చరత్వాద్బిప్త్యా అత్తనూ దవాదిరూపం భవంకఃక

కర్తరూపానుష్ఠేయసాధారణః - కుక్కస్యస్వస్వాది పాప్రాప్తంకర్వానాత్తత్వాస్యయ
జ్యుజ్ఞేయవిశ్యర్థః - అవ్యవధిజ్ఞానసాయానంతరగ్నిగ్ధంజ్ఞానప్రప్తే || ట్రిజ్ఞైదితియా
వదితి || సహిముక్తస్యోపాయనివృత్తిర్విధేయేతిభావః - సామ్యుక్తచిత్తకర్తృత్వం నవంతర
జ్ఞానంవాదప్రప్తే || తత్త్వాదితి || బిప్త్యానితి || సురమాత్తనీతి (తకృతబిప్త్యా సురశ్రీప్త
బ్ధితిభావః - ఆర్థవిరోధాధింతలిప్త్యాదిః-స్వభావశ్చ పూర్వజ్ఞోక్తాద్విశ్వాసా||
యదితి || తదన్విత్రతకాత్ యదన్విత్రమాప్తిప్యవ్యావప్తే || యదైవమితి || భేదకల్పం
శ్రీకర్త్యాభ్యాసం వివిధ్యర్థితి || భవరహితైతి || తత్త్వభావాపత్తా కథంభవవర
సాదితకల్పాయాం భవత్వత్వాదికంజ్ఞానప్రప్తే || తదన్వయైతి || తనసరిత ముక్తకల్పే
కల్పాత్తమర్థమానా || సమీతి || అజ్ఞానభవయాః కర్తవేదాదిరూపత్వం కథమన్వయా
నా || యథేతి || ఏకస్వరూపస్వతంతరయద్ది శుభాదిభేదః సంసార హేతు కర్మరూప
వృత్తిజన్యః సదవాదిభేదప్రప్తానీ-కథంకర్మరూపవృత్తిజన్య శుభాదిభేదో దవాది
భావత్వప్రప్త స్వాదిత్యత్రాహ || అవరణోహిసేదితి || సః ఆపద్యస్త దవాదిభవః ఆత్మాక
ర్మరూపకృతిహిసూహిత్యర్థః - కర్తజన్యవృత్తిరత్యర్థసరి సురేవాదిభవః అవరణిత్వ
ర్థః-భవత్వరస్యేత్యాద్యంశవవరణయత్తరజ్ఞానకర్త్యాహ || ఏతదితి || దవతిర్యక్తనుష్య
భ్యుత్తరైవస్వకాశకేదితి కాశకగ్నిగ్ధోత్తరాద్యం - వాక్యార్థంయేవయతి || ఆత్మనీతి ||
తత్త్వాదింస్యయతి || సురమాదితి || దిశయేష్యస్యంతత్వైవ శబ్దోపేక్షః పశ్యంతం
చమ్యంతత్వైవతత్వయేబిప్త్యానితి భవతిజ్ఞత్వయా సాధికంస్వాత్ - అతోబిప్త్యానితి

విషయీత్యర్థః - అవిద్యా కలుగఁగలదు శరీరవిద్యాత్రేవాత్మమ్॥

౮౨- ఔత్తరీజ్ఞంచాపిమాంబిధి త్యాదినాస్త్రామియానేగసర్వసాత్తతయఃపాత్యా
భిభాసమ్ - అస్యభావకస్యత్యాదేభాతానిహుటస్థోమర ద్విచ్యుత-దిర్ఘఃపుణవస్త్యై
స్యఃపరమాత్మేత్యువాచ్యుతః - ఇత్యాదిభిర్విరోధః - అన్యర్యామియానేగ సర్వేషామాత్మ
త్వంత్రైవభగవతాభిహితంతాశ్చ్యురస్యభూతానానిహృద్దేక్షునరిష్టతీతి - సర్వస్య
చాహంహృది సన్నివిష్ట ఇతిచ-అహమత్తగుదాకేశసర్వభూతాశ్చయస్థితఇతిభ తద
వోచ్యతే - భూతశబ్దాహ్యత్వ పర్యస్త దేహవచనః యతస్సర్వేషామయభూత్వా తరచిత
సర్వేషాం తచ్చరీతయఃకృత్యభగవత్సానం ప్రితిపిధ్యతే-సతతస్తివిద్యాయత్యాదితి- భ
గవద్విభూత్యుపసంహరణ్యయమితత్త్రేవాభ్యుపగన్తవ్యం-తతఇతముచ్యతేయస్యద్వి
జ్ఞాతిమత్ప్రత్సంశ్రితుదాజీవతమేవతా - తత్తదేవావగచ్ఛత్వం ముఖతేజోంశసంఖ్య
వం - విష్టత్యాహమిదం కృత్స్నమేతాం శేనస్థితోజగదితి॥

౮౩- అతశ్చాస్త్రై మసనిర్వేశవస్తు ప్రితిపాదనమస్త్రీ-నాత్మభగవాతస్యభా
న్తత్వప్రితిపాదనం - నాపి విదవిదీశ్వరాణాం స్వరూపభవ నిషేధః॥

౮౪- యదపుచ్యతే - నిర్వేశేషస్వయం ప్రితాశేవస్తు నిదోషపరికల్పితమ
శ్వరేశితవాద్యవస్త్రవికల్పం సర్వంజగత్ - దోషశ్చ స్వరూపతిరోధాన వివిధవిధివిక్షే
పకరిషదసదనిర్వచనీయానాద్యవిద్యా-సాచావశ్యాభ్యుపగమనీయా-అస్యతేనమప్ర
త్యాధా ఇత్యాదిభిశ్చప్రిభిర్చిప్తానిన త్తమకాస్యదితాశ్చసామానాదితత్వావగతజ్జై
త్యానుపపత్త్యాచ-సాతుసపరిభాన్తి భాధయారయోగాత్ - నాప్యసతీ-భ్యాతివాధయా

పశ్యమితిభావః - అజ్ఞానస్యకర్మరూపత్వం స పరంభేషశ్చ తస్మాజ్ఞానకృతో భవేత్ -
వాక్యాకర్మవృత్తివిజఇతి ప్రియోగాత్ - నిరతాయోగోనాత్మ్యాచేత్యాహ ॥ అవీర్యతి॥

౮౫- అథ ఔత్తరీజ్ఞంచేత్యా దిరర్థమాహ ॥ ఔత్తరీజ్ఞమితి ॥ విపక్షేవాధమాహ॥అ
స్యథేతి ॥ కణ్ఠాత్మాచేత్యాహ ॥ అంతర్యామితి ॥ సర్వభూతశబ్దయోశ్చైతనపర్యంత
త్వం తదత్తరార్థోత్తరచాదాభ్యాం నిర్దష్ట-సహింసాద్భూతానీతిప్రియోగాచ్చ - అహ
మాత్మేత్యాదేరుక్తార్థపరత్వమాహ ॥ అహమితి॥ పూర్వగ్రంథై కాభ్యాదిరీహేర్వాచః-స
తతస్త్రిత్యాదిరర్థమాహ ॥ యతఇతి ॥ నిషేధస్యవిహితతాతాత్వ శేషత్వాదితిభావః-
దిక్పారపరత్వేహేతుమాహ ॥ భగవదితి ॥ విహించవిజ్ఞాతిత్వంసనిషేధ్యమితిభావః - అ
స్యభావితాంచవిజ్ఞాతిం యోగంచేత్యుపక్రమవిరోధశ్చేతిభావః - ఉపసంహరపరత్వం
దర్శయతి ॥ తతఇతి॥

౮౬- కాస్త్రస్య నిర్వేశవస్త్రత్వాభావంనిగమయతి॥ అతఇతి॥ అతస్త్రద్విద్యాయా
జనాప్రభుత్వక్తన్తయైః-జగన్విధ్యార్వపరత్వాభావమాహ ॥ నాసీతి॥ నాపివిదవిదీతి॥
అవిదువాదానం వృప్తంతతయోచేతనేతు అవిద్యర్థః-పరతంత్రేన్వితంత్రీభిశ్చ శ్చ
మితి సమీపనిషిద్ధః సర్వరూపమితిస్వరూపశబ్దవ్యాపకః॥

౮౭- అథా విద్యావిషయే శరీరం దూషయితు మనుషవతి ॥ యదసీతి ॥ బ్ర
హ్మణాన్యోదోషస్తి తదత్వైతసానిర్వచ్యమా ॥ దోషశ్చేతి ॥ శ్రుతిశ్రుత్యధాతీ
దర్శయతి ॥ అస్యతేనైతి॥ అనిర్వాచ్యత్వముపపాదయతి ॥ సాత్వితి ॥ పరచక్షత్వత్య

కృష్ణానాథ - అర:కూటవ్యంబునొప్పు కలకవిశ్వేతి రత్నవికసిత - శవయ్య కృ.

[illegible]

కావాయావా || రత్నవివర్జిత || దూతయతి || రవితి ||

[illegible]

శ్రీ-బ్రహ్మకుస్మానుభవసిద్ధి స్వయాధార్మ్యమితిస్వాజ్ఞానవిరోధ్యక-తరవీశనివర్తకా
 ప్రశ్నానామేతే - అథోచ్చేత బ్రహ్మన్యతింక, శ్య మిథ్యాత్వజ్ఞానజ్ఞాన విరోధి-
 న-ఇదంబ్రహ్మన్యతింక, శ్య మిథ్యాత్వజ్ఞానంబి బ్రహ్మయాభాత్వాజ్ఞాన విరోధి-ఇత
 ప్రశ్నాన శత్యస్వరూపాజ్ఞాన విరోధిని వివేచనీయం-సతావప్యబ్రహ్మయాభాత్వాజ్ఞాన
 విరోధి-అతద్విషయత్వార్థ జ్ఞానాజ్ఞానయేతక విషయత్వేనైవహి విరోధః-ప్రశ్నాన
 మిథ్యాత్వజ్ఞానం తద్విషయస్వరూపాజ్ఞానేన విరుద్ధతే- తేనప్రశ్నానశత్యత్వరూపాజ్ఞా
 నమేవ భాధిరమితి బ్రహ్మన్యరూపాజ్ఞానం తద్విషయ-బ్రహ్మన్యరూపాజ్ఞానం నానుభవస్య
 సద్విషయత్వమేవ-తత్తద్విషయింక, శ్యమిథ్యాత్వజ్ఞానేన నివృత్తం-స్వరూపప్రస్థాన
 భవసిద్ధిమితి స-బ్రహ్మణాఽద్వితీయత్వం-స్వరూపం స్థానభవసిద్ధి మితి తద్విరో
 ధిసద్విషయత్వ రూపాజ్ఞానం తద్విషయస్వరూపాజ్ఞాన-అద్వితీయత్వం ధర్మజ్ఞితేనైవ
 అనుభవ రూపశ్య బ్రహ్మణానుభవస్య ధర్మవిరహశ్యభవత్వేన ప్రతిపాదితత్వార్థ-అథో
 జ్ఞానయా విషయ బ్రహ్మణో విరోధాదేవనా జ్ఞానాకృత్యత్వమ్ ||

౮౬ - తస్మా అవిద్యయా చక్రాతైకస్వరూపం బ్రహ్మతిరోహతయి తవతా
 శ్వరూపవాశ వివేకః స్యాత్ - చక్రాకలిరోధానంనామ చక్రాకోటిప్రతినిష్ఠా
 విద్యమానస్య వివాహోవా-ప్రకాశస్వానతావద్యత్వాన్యతామన ప్రకాశతిరోధా
 వంప్రకాశవాశవి||

౮౭ - అవేద-విద్యమయాని చాక్రయాన్యప్రకాశేయమనుధాతిః స్యాక్రయ

తమపేక్ష్యః-సతేర్వాన్యతావేద్యత్వనివృత్త్యా అధిస్తావత్వమితి వివర్తతే. తదవేక్ష్యానా
 తిష్ఠానస్య బ్రహ్మణా కింతు జడత్వచక్రయైతిచేత తస్మాద్రూపియైవైవై తానా
 స్వరూపేషాదధత్వనివర్తనా సత్వధిస్తావత్వబ్రహ్మణి సమాధిప్రస్థానివృత్త్యానివర్తనా
 కన్యవివర్తిః - అంశ్యయూభాత్వాభానరూపంశ్యయమేవవిరోధినాజ్ఞానాక్రయ
 త్యయిత్వధాః - చక్రీ) నానైరంశజ్ఞతే || అథే|| దూషయతి || నేతి || వికల్పితా
 ధాఃచక్రభంజనామయతి || సతావదితి || కథంతద్విషయత్వే తదవిరోధ్యమితితా)
 నా || జ్ఞానేతి || ద్వితీయంజూషయతి || చక్రేతి || చక్రప్రశ్నశత్యత్వనివృత్త్యాస్వ
 రూపాజ్ఞానవివర్తిం శబ్దతే || బ్రహ్మణి || సద్విషయస్వరూపైవైవై స్వరూపనిధిఃకథ
 మితితా)నా || శ్వరూపంబితి || జూషయతి || నేతి || కథమిత్వపేక్షయా జడ్వితీయ
 త్వం శ్వరూపంవాధర్మనేతివర్తింజూషా చక్రభంజనామయతి || బ్రహ్మణివివర్తి
 తమమనుభవమయతి || అద్వితీయత్వయతి || అక్రయానుపపత్తింవివయతి || అ
 రవితి ||

౮౮ - తిరోధిందూషయతి || కింతేతి || వాశస్వాత్తత్వమపహవయతి || చక్రా
 కలిచక్రభావఃచక్రభంజనవేత్తధాః - అన్తస్తేతమ శ్వరూపానితామన్యనివృత్త్యా
 విరోధ్యతామనా స్వరూపనివృత్త్యా-తిరోధిత్వధి సత్త్వవివర్తిత్వనివృత్త్యావిరోధః-ధి
 త్వా-చక్రత్వవేదేవాదస్యత్యా నాభావతయా సత్త్వవిద్యుత్వే సనాక్రయవిరోధి.

౮౯ - అథ శ్వరూపానుపపత్తివాదాః అపిచితి || తద్విషయవాసవత్త్వమనుభవ
 ౧౪

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

[illegible]

కోధానైలకన్యవాదకశ్చైవ సర్వకృపూర్వసమీక్షసిద్ధాంతతాతాపరసన్యదంసిభ్యదితి
 తా:- ఆశురూపత్యం విరుద్ధం అచే మతానైలకన్యవాదవిరుద్ధం-అయ్యేరేవాన్య
 పరమైలకన్యవాద్యంతరాత్మకప్రదర్శనాత్ :-రుద్ధత్యేనత్యేసి సదసదాత్మకత్యం
 ముద్యుప్తమితిదా-అస్తురచన్యతరజీవాస్తు ఎవమన్యతరజ్జేవభ్యావిభాధా-అచ
 తైర్మపలకగర్వోఽపివిభావ:- తమపరిశ్రమ సత్వైసతి భేదాగ్రహణస్యభాధానా
 దితి:-

[illegible]

సుతేతే ధమిఁ ప్రియోగిజ్ఞానవశ్యతే జ్ఞానాధానానభవశ్చురరాం వశేష్యత
 తి - జ్ఞానాధానసాధనమునకు త్వేదావభ్యుచ్యుతాన విషయత్వేచేయ మనుచు త్తి
 ప్పూనా - అసాధ్యజ్ఞానస్వభావరూపత్వే ధమిఁ ప్రియోగిజ్ఞానసాధనావేదవివోధా
 భావావయమనుభవో భావరూపజ్ఞాన విషయవివాధ్యుచ్యుతగత్యుచితి - సమరభావ
 రూప ముచ్యజ్ఞానం వస్తుయాధాత్మిక భావరూపేణ సాక్షిచైతన్యేన విరుధ్యతే -
 మైతం సాక్షిచైతన్యం న వస్తుయాధాత్మ్యవిషయమే - అపిత్వజ్ఞానవిషయ
 మే - అస్యభామిభ్యాధావధానానుచుతైః - నవ్యజ్ఞానవిషయేణజ్ఞా
 నేన అజ్ఞానం వివర్త్యతమితి వనితాః - ననుచేదం భావరూప ముచ్యజ్ఞానం విషయ
 విశేషవ్యాప్యత్వమేవ సాక్షిత్వతస్యస్య విషయేభవతి సరిషయః - చుకా తాభీనీధిరితి
 కథయివసాక్షిచైతన్యేన అస్తద్భావ్యాప్యత్వమజ్ఞానంవిషయూచ్యియతే - నైషకోమః
 సర్వమేవవస్తువాతం జ్ఞాతతయావాజ్ఞాస్మరయ్యావాసాక్షిచైతన్యవిషయభూతంతి
 జడత్వేన జ్ఞాతతయా నీధ్యకవితచుకానవ్యవధానావేదా అజడస్యతుచిత్త్యుత్తమః
 స్వయం నీధ్యతోన సోహుగవ్యవధానావేదేతి సరైవాజ్ఞానవ్యావరణకత్వేన వధా
 సాయజ్యతే రస్తవ్యాయాశబ్దంహితేన చుకాతేనభావరూపమేవాజ్ఞానం ప్రితి
 యతే - తదిదంభావరూప మజ్ఞానమనుమానేనాపిసీధ్యతి - వివాదాసధ్యానితం చు
 కూగజ్ఞానం స్వప్రాగభావవ్యతిరక్తస్వవిషయావరణస్యవివర్త్య న్యదేశగతవత్ప్రంత
 రతూర్యకమ్ - అచిత్తాశతాధా చిత్తాశతాత్ - అథకారే చుకాతేషు చుకా

చుకాయోగితరధీరభావచుకాతియోగినిచేర్ అభావచుకాతియోగిధీశ్చస్యవిషయవర్చిన్మా
 లాతేతిఘటాదిజ్ఞానేనతి నతదభావవిర్యధాః - గాగ్నిశ్చశ్చజ్ఞానాభావసాధాన సమ
 కాలవిషయత్వవిషయమవైప్రీయతచుకాత్యుతాతానుభావవర్త్యవనితాః - గాగ్నిశ్చసా
 మగ్ర్యంతరూపధర్మచుకాతియోగిజ్ఞానాభావే సరై వైప్రమాదైరనుభావవర్త్యవనితాః
 త్యధిచావ్రయేణ సుతరామిమ్యుక్తమే - ఉక్తకోమంమానంతరవేద్యత్వేనచ్యుతికాశః
 జ్ఞానాభావస్యేతి || తరిహరతి || మైవమితి || దృశ్యమిశ్వాన్యముచితీవ్యాహ || అస్యతే
 తి || అజ్ఞానవిషయత్వమస్తుతతః కిమిత్తతా || న హితి || సరూప్యధియాయూప్యవిప్య
 త్తిరిత్యధాః - దృశ్యవచ్చేదకంరూపం దృశ్యంసతథానైవదిభాగితి తథంతవ మిన్మ
 త్యమజ్ఞానస్యేతికోమయతి || సన్వితి || విషయవిశేషః అవచ్చేదకవశేషః - సజ్జితసవివో
 క్తః - రూపాదిదృశ్యత్వం సదృశ్యతచ్చేదకత్వం - కింతు జడవ్యచియ్యుక్తమితి తరిహర
 తి || నైషజ్ఞిత్వాదిహ || ప్రత్యక్షతస్పేదింకమయతి || తస్మాదితి || తస్మాత్ కుక్షవ్య
 యేదేవివోధావిరోధాభ్యాం - స్వనివర్త్యత్వస్యస్యవిషయావరణత్వాభ్యాం సమాకాలా
 న్తరం చానుమయాసాధయతి || తదిదమితి || ధారావాహికాపూర్వజ్ఞానత్యుతానా
 య వివాదేత్వాదికదం - స్వప్రాగభావే సాధ్యతరైః - ఘటాదివిషయధర్మాధర్మభయ
 చాగ్నిభావాచుకాతిలూకవ్యావర్త్య అనుమానరస్తు చాగ్నిభావఘటాదివిషయ కుర్వా
 దివ్యవధాన వేద్యగత విత్త్యధిశ్చైత్రప్రాగభావాః - ధారావాహికాద్వితీయాది జ్ఞాన
 వ్యవైకాంత్యత్యుతానాయాచుకాతాధాశబ్దః - దివాదీనవిద్వితీయాదవభాసానుభ

[illegible][illegible]

౧౭. అష్టాక్షరస్యాశ్రియః స యాచార్యో నామ సమ్యక్: పూర్వమేతద్:॥

౯౮. అదిగర అతరమాథగదోషమూల శృణవాదివానిరధిష్టునశృణాసమ్మదో
విగురుతనాదః శృణాహేతుహారదోష దోషశృణాత్వ తదధిష్టునానారమాధ్యక్షాది
శృణావతత్వైః తరత్యునర్యమానశ్శక్తిభేదవాగ్ధర ॥

[illegible]

రాకావాదీతరి ధర్మభావధర్మభావః - ఉత్తరీత్యాద్యయేనైకవ్యవేకవ్యాసం
 కమన్యతా || విషయేనీతి || పరపక్షే వస్తువిత్తిభావా || తద్వతః ||

౮౭- ముఖాంతరేణ దూషయతి || అపిచెతి || సహృదామితి || విశదస్వరూప
సహృద్యావరోధిత్వాదివిభావః-అవర్ణితా- భావరూపకార్యవ్యాప్తిభావః సామాన్య
దితావేతి ఫలితమతా.

౯౭. తూర్వోక్తాశ్రియానుచిత్రముకల్పితమనగర్భత్యనానః । అన్యథా

[illegible][illegible]

౧౦౦. పరిశీలనాసాధ్య-వివాదాధ్యక్షుల సభాసంసభాసభాగ విస్తృత
యను-అభ్యసనాధ్యక్షుల సభాసభాసభాగ విస్తృత-వివాదాధ్యక్షుల
సభాసంసభాసభాగ-అభ్యసనాధ్యక్షుల సభాసభాసభాగ విస్తృత-వివాదాధ్యక్షుల
సభాసంసభాసభాగ-అభ్యసనాధ్యక్షుల సభాసభాసభాగ విస్తృత-వివాదాధ్యక్షుల
సభాసంసభాసభాగ-అభ్యసనాధ్యక్షుల సభాసభాసభాగ విస్తృత-వివాదాధ్యక్షుల
సభాసంసభాసభాగ-అభ్యసనాధ్యక్షుల సభాసభాసభాగ విస్తృత-వివాదాధ్యక్షుల

[illegible][illegible]

అంతర్జాతీయ యుద్ధాలకు వ్యతిరేకంగా

గం.౫- ఉత్తరము రజనాది పులితేః పులితీకారేషి కన్యానీతివాధేనరావ్య
 హ్యసన్యాధానా యోగార్హ సదసకసర్వచనీయమ తూర్యమేవేదం తతః తోమక
 తాన్ పులియంతరిః - కన్యాయమితిచేన్న - తత్త్యవాయా మన్యసన్యాసన్యాధానా
 సన్యాసజనీయత్యాదీ - అన్యథాధానాన్యసగమాదేవభ్యామితి పుష్పత్రిబాధభిక్ష
 త్యానముచపత్తేః అన్యన్తామవ్యప్త్య కారణకవమ్మత్త్యనాయోగార్ - కల్పయానం
 వీడజుర్వచనీయం - తోనానిమ నిర్వచనీయమితి పులియంతే - అనికు పరమాధారజ
 తమిశ్శుక - అనిర్వచనీయమితి పులి సంజేత్యాని బాధయోః పుష్పత్తేరన్యే సన్యాసః
 అతాన్ సన్యాసాన్యాధానాన విరహా పులితి పుష్పత్రిబాధభిక్షత్యానా మనుచపత్తే
 స్త్రీన్యా సుసార్యత్యాప్త్య ఉత్తరేదరం రజతా త్యాకారేనా తాసంజితి ధవతాన్య
 తాన్త కన్యకమ్

౧౦౬. భాగ్యంతులవాదికాంఠ సుధూఢజిగత్యానస్య భాగ్యసోఽపభాగ్యతయ
 తేయః - అపభాగ్యత పశ్యేత్తాత్మనాత్మభాగ్యత పశ్యేత్తాత్మనా అభ్యాసితమేవ
 స్యవకణానన్య - కేవలైవ భాగ్యయోగవత్సరం విద్యానానన్యతపశ్యేత్ విద్యయా
 నత్యన్య

౧౦౮ - శిష్యా విద్యార్థియగు పూర్వం రచనకర్తాశ్రమిని వదలక న్యూన
కారణంవల్ల బంధనావత్ ప్రవర్తించుచున్నట్లు తెలుస్తూ వచ్చినట్లుగా తల్లి
భామినిగారు - విద్యుల బంధనావత్ ద్వారా విషయారోపితమగుతామిదమి
వాదమవు - అభిప్రాయాదిగరొకరు - తనను శిష్యులగుచున్నట్లు తెలుసాభిగారి కార్య
సోపానకర్తా యుగాం - వాటిప్రయోగి తెలుసుకొనకారణమున - వాటినున్న

[illegible]

గం. - అథ పరమం విద్యరంగం తే || ఉక్తాపిష్టం || అశ్వధానానా
 గోఽపి పరస్మిన్మానసేన సచరంభానామతః - తేనాశ్వధ్యాప్తకారణం చిత్రై
 క చరానాం విద్యాపిష్టమనంభేః - దూషంకరిః || ౩౭ || కథంశ్వధ్యానానానా
 పిషాదవ్యపితృత్వానాం వర్జ్యకామయి || అథోకపదమగమైపి కోషమైష్ఠ్య-తస్య
 తాదృశకాతకాగ్రహేనం చిత్రైశ్చైవ రక్షద్రువాగ్మిత్యరంకానామవాచం ||

[illegible][illegible]

సముద్యతే! రత్నజ్ఞానాభిరామ్యైర్వ కమనాత్మేష్యనైతర! సూర్యకాశాఽపి.
 సుభ్యేష్యపిరామణాః నిర్మాతారంబైతేషుతాగ్రయత్వేతి సూర్యవిద్యయేనాప్యైష్య
 రుచితవస్య శ్రీష్ట్యైర్వకమన్య-కాయామత్రంతు కార్తృత్వసాధనవ్యక్త స్వయా
 తత్వాదిత్యాదా - సతతస్య సంకల్పకారీణ ప్రప్యవ్యయనవత్వైతే తేషుశ్చ
 భావసత్యసంకల్పత్వాదేః కృత్వైస్యసంసారదశాయామసంభవ్యత్వ వ్యయాకత్వాత్
 ఈశ్వరవైకత్యతత్త్వరుచుకతాగ్రయత్వతయా ఆశ్చర్యయాకాశ్యప్తిం యం తద్విక
 లానాఃకౌతాః సర్వకమనాత్మేష్యనైతరమర్ మైవంరగ్రప్రప్యవ్యయనవత్వత
 రికారతి - ఆపవరకాదిమ కయోనసస్యవ్యక్తవ్యక్తః స్వరూపైవ దేవంతరగమన
 రాజ్యాధిపత్యకత్వేదాదయశ్చ తుల్యపాతఫలయాతాః కయోన దేవసమూచసంపా
 సతేహంతరస్యవ్యక్తవత్వవ్యక్తమ్॥

౧౧౧ - పీఠభాషామౌ సయవర్తిపితృవ్యక్త సంధివ్యాకాయక రత్నయః
 కణ్ఠాదిని స్థాయావ్యక్త - తత్త్వేతద్ ద్రవ్యగంపీరియార్థియార్థిగంపీరియార్థి
 తే-ఆతస్యవకాగ్రయత్వకర్తృత్వ పీఠభాషామౌ చక్రియతే-పితృవ్యక్త రత్నపీఠి
 చారిమాన్యత్వాత్కాశ్వర్యైర్వైర్వ్యక్తవ్యక్త పీఠో-చపాతేషు స్వసయస సమగ్రైర్వ
 యాఽతి సామాన్యార్ ముత్తమపిగృహ్యతే తద్భూతాణ జగదసంపాకర సరికాయ
 సత్యైర్విదూరకర్తృపి గృహ్యతే॥

౧౧౨ - జపామృతము సమాచరితాశ్చక కుడిరపితృగ్రాధి యానగయా
 కర్తృత్వగృహ్యతే జపామృతము చక్రికారితాపి స్వరూపివ్యక్త సంయక్తామృతరముచ
 లభ్యత ఇత్యుతంబి తస్యవృత్త వ్యయదమ్॥

౧౧౩ - కురివికాశంబా సేవితేః కృధిన్యోరకృత్యుసూపత్య మానత్వాది
 యోగో-యతేః చక్రిన్యోర గ్రహకాచా దృష్టకాచామృతా గ్రహకా దృశ
 తగన్యమ్॥

విషయః॥ సూర్యకాశామౌ సూర్యేతి॥ తదభగవాన్॥ వ్యాప్తిప్యతిః కర్మకర్మప్తి
 తదనాస్యకాపివృత్తేషుకాదిరూపకృత్పీఠిభావః - కథంతతర్వైర్వాదసత్యత
 త్యతామౌ॥ ఆపవరకేతి॥

౧౧౪ - పీఠభాషామౌ సత్వరశ్చక్తవ్య చక్రికారితా॥ పీఠేతి ఆన్యైకవి
 గృహ్యతేర్యతామౌ పీఠో-చపాతేసర్వైతి॥ దూరభృశభేష్యమనసాదిత్యతామౌ
 ద్భూతాణేతి॥ యథాసేవిష్టకాగృహితగృహితస్యరూపకాయామపిచూర్యగ్రహకాదన
 వ్యాకరసరికాయామౌ గ్రహణం రథాగ్రహకః - యాపీఠిరమృతామృతార్థైర్వితృ
 క్తయమృతమ్ - ఇదం సురుకతావైవ్యయమ్॥

౧౧౫ - సచామృతేషుసంసారాత్ స్పృహకరాగభ్యతామౌ॥ జపేతి॥ ఆశ్
 మాతేపిసాదిత్యతామౌ॥ స్వత్యేతి॥

౧౧౬ - కురివికాశంబామౌభాగ్యమామౌ॥ కురివికేతి॥ అవ్యక్తస్యవియాయక
 త్వోపాకారకారకగ్రహకాచాదాచాకారాగ్రహకాచామృతైర్వయతేః కురి; కా
 ర్యమాదాభాష్య సూర్యకాశామౌభాష్యతా॥

౧౧౪ - అలాతకాగ్నిః అలాతశ్యమగ్నిరతరగమదేవ శత్రుదేవ శంయోనావ త
రాహగ్నిశాస్త్ర కా చ్చిరిరుచువద్యతే చక్రచిరితావశ్యస్తరాహ గ్నిశాగభూర్వక
శత్రుదేవ శంయోనావ త్రవ్యమగ్నిశాగమదేవ శ్వవిదస్తరాహావావస్తరాహ గ్నిశాగం
శ్వవిదస్త్రాగ్నిదగ్నిశాగమిరి విశేషః - అతస్త వపియతాధాన్తి ||

౧౧౫ || వర్షనాదిక నిజముఖాది చ్చిరిరిపియతాధాన్-వర్షనాదిచ్చిరిపాతగ
యోనావాంసరశ్వయే వర్షనాదిదేవ గ్నిశాగభూర్వకం నిజముఖాది గృహ్లాది-త
త్రాగ్నిదేవగ్నిదస్త్రరాహ గ్నిశావాస్త్ర కాచ్చిరిః ||

౧౧౬ - దిక్షో హపిదిగస్త్రపాస్త్రాదివిద్యమాన త్యావద్యుత తేనైవ తద్విగంతే
యో దిగస్త్ర రాంబోగ్యత్యతే-అతాదిగస్త్ర చ్చిరిరియతాధాన్తి ||

౧౧౭ - ద్విరస్త్రోక్షానా తావశ్యం గుర్యవస్థమగ్ని మిరాదినిశాంసరతే జా
గతిభేదేన నామగ్నిభేతాత్మామగ్నిద్యయముగ్నిద్యనిరవేక్షంచస్త్ర గ్రహగద్యయ హే
తుకావతి-గస్త్ర గ్రహమగ్నిశ్వదేవగతంచస్త్రంగృహ్లాది-ద్విరియము విజ్ఞేవ్యకగ్నిశ్వ
స్త్రసమీపదేవ గ్నిశాగభూర్వకం చస్త్రంగృహ్లాదివిద్యయము గృహ్లాది అతస్మామగ్నిద్య
యేనయముచిత్రక ద్యయవిద్య చస్త్రగ్నిశాగభేదేన గ్నిహ్యతారభేతాదేవ్యగ్నిశావా
తావార్యద్య రస్త్రాదివిద్యచిరిచిరి విశేషః - దేవస్త్రశ్య రద్విశేషగత్యం దేవస్త్ర
శ్వచాగ్నిరవ్యదేవ చస్త్రశ్వచ నిరస్తరగ్నిశాగ శక్తుపతి తరిహామగ్నిద్యర్యంజా
రహాధికం తేనదేవద్యయ విద్య చస్త్రగ్నిశాగద్యయశ్చ పారహాధికం-గ్నిశాగద్య
యేన చస్త్రవిద్యనాగ్నిహ్యతారద్విర్యశ్చ పారహాధికం- తరిహాదేవద్యయ విద్య
చస్త్రగ్నిశాగద్యయైవ విద్య చస్త్రగ్నిహ్యతారి గ్నిహాదేవీశ్వభిక్షావర్ తేవంశము
షః నామధాన్తరాహార్యముపక్షానం తత్రవాచివ్యతే-ద్యయైశ్వమూలేక నామ
గ్యం తద్వాతేపిమిరాది దోషభివృద్ధిచాక్షుషంతేః నామగ్నిశాగ చ్చిరిరి తార్యక
బృహ - అవగతేమదోషేవ్యదేవ విద్య శ్వచస్త్రవిద్య గ్నిశాగవేద్యత్యాదేవ్యస్త్రాది

౧౧౮ - అలాతేతి || అస్త్రరాహగ్నిశావాస్త్రావశ్య తత్రవ్యదేవేన తూర్వావత
శంయోగయేర్వ ధ్యతాలాగ్నిశావాత్-గ్నిశాగ్నిశావాద్భూతః.

౧౧౯ - వర్షనైతి || వివర్షస్త వక్షిగశ్యరావశ్య వర్షనశ్యమభిశ్వచ నిరంత
తధానార్ తథాచ్చిరిః

౧౧౬ - దిక్షో హపిదిగ || దిగంతరోజాభే దిగంతరన్యరసిరస్త్రాదేవ పీతకక్షాదిమ
దిక్షోహావశ్యం తేమ చ్చిరిరిచ్యంవిదా వ్యత్యాంతరసంబద్ధిర్యతా.

౧౧౭ - ద్విరస్త్రాగ్ని || అవశేషగమ్య విశేషగత్యం మృషేర్యతామ || దిగంత
వక్షిదిగ్ని విక్ష-దేవతావక్షిదిగ్ని విక్ష-దేవతావక్షిదిగ్ని విక్ష-దేవతావక్షిదిగ్ని

నామగ్నిద్యయం తథామిద్యతామ || ద్యయైవతి || - న్యాయైవతి - న
తాద్విర్యకీన్యాదిర్యతామ || అవగతేతి || తేనావతి మేధస్త్రావశ్యకీర్యతామ ||

గతిం - అధిశ్రుతినికవివక్షయోజ్ఞానాత్మ్యమస్మిన్ త్యక్తశ్రుతిః || యత్ప్రతిపాద్యమానః
అధిపత్యత్వాత్ అహోమదికత్వేన త్యక్తశ్రుత్యావాదిభావః - అపరిశ్రద్ధాన్యము
తేరి - అభావరొధిని ప్రాశస్త్యత్యాగోపాదేశః || యుక్తశ్రద్ధాభావః || యు
తమితి || కథావారి తుగ్ధకథావారి - అపరమితవత్సనావకథావారి - హాసునా
నా || యుగంపిబిదామితి || శుక్లశ్రుత్యావధిమ్యత్యక్త - ఎంతుగ్ధశ్రుత్యుగ్ధావధి
తి ఎవశ్రుత్యావధి తుగ్ధశ్రుతియోగిభావంత్యావధిశ్రుత్యేనాగ్ధమితి || యుగ్ధావధి
తి యుగ్ధావధి మోధిశ్రుత్యావధి || యుతమితి || ఇద్వైవిధ్యభావవత్సయోః తుగ్ధా
వధిశ్రుత్యవధిమిత్రత్యావధి - ముముక్షుప్రతిపాదకావధి - శ్రుత్యావధి మోధి
రొధిత్వేనావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యేనావధి మోధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధి
యతితే అపరిశ్రద్ధావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధి
అపరిశ్రద్ధావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధి
అపరిశ్రద్ధావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధిశ్రుత్యావధి

౧౨౨- నాన్యైశ్చోపశేషా నుతతత్త్వా నహితత్వమసిరి దేవ పరయోరైశ్చోప
 తేషేశులి సర్వత్వే సర్వసంకల్పే సకలజగత్సర్వస్థితి వివాదాశ్చాతుర్యతే సర్వబ్రాహ్మ
 తే పుత్యతే బ్రహ్మణి వియత్నా బ్జానపరికల్పవాశ్చాతుర్యా తా విదాన్యనుచింతి ద్వి
 శ్యతే విశ్చోపశేషశ్రుత్వం శిల్లేనాపి దేవశరీరకస్య వి ప్రాగవిదా బాధితానాదుపశం
 రంః ఆసేనదేవేవార్తవాదు త్పివశ్యనాదురూపేవ్యాకంవాదీలి సర్వస్యసమస్తంఃపర
 మాత్మ పరస్యన్యైవహివాదురూపభాత్వ ముక్తమ్ - అతో న బ్రహ్మబ్జాన పరికల్పనమ్ ॥

౧౨౩- ఇతిహా సత్యరాగయోరపిన బ్రహ్మబ్జానవాదఃకస్యవిపరీత్యతే సనుభవ్య
 తింపి విష్ణుర్మువనాని విష్ణువనాని విష్ణుగిరయోదశశ్చ నద్యుచ్చయదాశ్చర్యభవస
 ర్వంయదపియన్మాస్తిరవిచిత్రేనప్రస్తావమేవతత్త్వమితిప్రతిజ్ఞాయబ్జానస్వరూ
 పాభగవాన్ యతోనావశేష మూర్తిసర్వమవస్తు యాః తతోహిశైలాద్విధరావభే
 దావా జానహివిజ్ఞానవిజ్ఞమ్మితానీతిశైలాద్విధరాదభేదభిన్నస్వజగతో బ్జానైకస్వరూప
 బ్రహ్మబ్జాన విజ్ఞమ్మితస్యభిభావ యదాతుకుదధం నిజరూపి సర్వకమగమయేబ్జాన
 మహస్తభోషం తతాహిసద్గుల్యతఃః ఫలానిధవద్విసూపస్తుమ వస్తుభేదాబ్జ
 జ్ఞానభూతస్యేవబ్రహ్మః స్వస్వరూపావస్థితివేదాయంవస్తుభేదాభావచిదస్యనేనా
 బ్జాన విజ్ఞమ్మితస్యమేవ స్థిరీకృత్యవస్త్రప్రీతింకురీదివాజమధ్యపరస్యహీనంసర్వతైక
 రూపం యచ్చాస్యభాత్వం ద్విజయోన్వి యాయేనతత్త తా లింగిమతోహితస్యమ-కు
 హీఘటత్వం ఘటతఃకపాలికాకపాలికామూర్తా రజస్త్రతాః - జనై స్సృజత్సమి
 తాత్త నిశ్చయైరాలక్ష్యతే బ్రూహికిమత్రవప్తివ్యోజ్ఞోకద్యయేన జగదుపలబ్ధి పుతార
 జాపివస్తుభేదానామ సత్యత్వముపపాద్యతేవన్న విజ్ఞానమృతకలిచితిబ్జాతం బ్ర
 హ్మవ్యతిరక్తస్వాసత్యత్వముపసంహృత్య విజ్ఞానమేకమితి బ్జానస్వరూపే బ్రహ్మణిభేద
 వశాన నిమిత్తాబ్జానమూలంవిజకర్ మైవేతిస్తుటిక్యశ్చబ్జానం విశుదధ్మితిబ్జానస్వరూ

౧౨౨- శుశ్రీయత్కాచిత్రంత్వదస్యతో॥ నాపీతి॥ ఆపరాదయో॥సహితి॥ అగ్ని
 ప్తానానుపవత్రిఃకౌప్తావేవానుకుచత్తిరిత్యభిప్రాయేగరచ్యవ్తావశంపశేషానన్యత్వా
 ని-కథం నిర్వాహావ్యతాహ ॥ విశ్వేతి-ముఖ్యత్వప్రరబధః-కథం తదిత్యతాహ॥
 అసేనేతి॥

౧౨౩- ఉపబృంహగయోస్తదపరీరితియా॥ ఇతితి॥ హోదయతి॥ నన్వితి॥ పు
 రిజ్ఞాయేతి॥ బాధేనామానాధికరణమ్ ఉపరిమిథ్యాల్పియైరితివాదః-వివిధంజ్ఞాయతేసే
 నేతి-విజ్ఞాన మవిజ్ఞానసప్తవిధాశుః అపాస్త్రదోషమితి వక్ష్యమాదత్వాగ్ నిశ్చభ
 దాదియాగాద్యతతావిజ్ఞమ్మితా నీతిహినిదాప్తవ్యం యదేలి వ్యతిరేక ముభేనవివరణ
 మిత్యథః-కుదధం నిజరూపి అవిద్యాతత్కృతభేద దృష్టిరహీతం అపాస్త్రరాగాదిదో
 షం సమస్తాత్కల్ప్యతే భదోఽనేనేతి నద్గుల్వా విద్యాఅవిద్యాత మస్యమ్మాని బీజ
 మితియాగాధ్యాయేశ్చుక్తమ్-వస్తుభేదాఆతారభేదః-వస్త్రస్థిత్వభగస్వరూపా
 తైః-కుహీమ్యదామరణం-స్వకర్తృతనపరంరత్వజ్ఞైః అజ్ఞైరపేరిధాః-రస్తాదితి-పారీ
 యభవనిశ్చోపశేషం సంచారః-సహితీయాభావమాహ॥ విజ్ఞానమితి॥ స్వకరంనిశ్చభతి
 బ్జానమితి-విశుద్ధం విశుదమ్-అవిద్యాభేద గృహీతం పికం సర్వైకమితి సహితీయవివా

తస్య బిహృతి స్వరూపం విశోధ్య సద్భావవంశవతోమయోక్త ఇతి జ్ఞానస్వరూప
శ్చ బిహృతివశస్య స్థానాస్యస్య అవ్యవ్యచార్యత్వమేవ స్య భువనాదః సత్యత్వం
వాగవహంకమితి తద్విధిం హావిదప్తమితి హ్యుచితోద్దేశ్యతే॥

౧౨౨. సైతదేవమ్. అత్యభవనకోశస్య విస్తీర్ణం స్వరూపముత్పాత్యుత్పాదకు
నుత్తం స్వరూపాస్తరం సంక్షేపః శూన్యతా మిత్యాకర్ష్యాభిధీయతే చిదచిన్ద్ర
శ్రేణిగతి చిదః శూన్యతా సాగోచరః స్వసంవేద్య స్వరూపభేదోజ్ఞానకాకాశతయా
స్పృష్టపాత్యభేదోఽవివాద్యేనాస్తి శబ్దవార్యః అచిదంశస్సుచిదం శకమననిమిత్త
చరితామభేదో వివాదితాస్తి శబ్దాభిధీయః- ఉదయన్తు చరబిహృతవాసు దవశరీర
తయాతదాత్మకమిత్యేతద్భాషం సంక్షేపేనాత్యాశ్చాభిహవమ్॥

౧౨౧. తథాహియదన్యు వైష్ణవః కాయస్తతోవిచిప్రసముస్థ రా-చద్రాకారా
సముద్భూతాపర్యతాబ్ధ్యాది సంయుతేశ్వన్యునాః శిష్టశరీరత్వేనాన్యు చరిణామభూ
తం బ్రహ్మణ్యుచి విష్ణోః కాయః తస్యచన్యురాత్మేతి సకలసృగిగతతదాత్మ్యోపదేశో
చబృంహణరూపస్యసామానాధికరణ్యస్సజ్యోతీంషి విష్ణుః త్యాకరణ్యవక్ష్యమాణస్య శ
తీయ విరహానువాదః సరమభిప్రాయపరేకాద శబ్దాశ్చిన్ద్రాప్రకారాభివ్యక్తః॥ సద్భావవి
తి॥ స పరమసమితిభావః సంవృతసారభూతం సంసృతాద్యవహారాహాభేదం భువనే
సాధిస్తాసత్యాయాగృహీతం త్రిపుట రవిద్యేతుక్తమితి భావః .

౧౨౨. చరిహరితి॥ సైవతితి॥ అత్యభవనకోశస్య తాత్పర్యనిరోధాః పృథం
చస్యధమేగాకాశ విరోధశ్చితి నిరోధా విశేషవశేషయూతి- శకగవానిత్యాదిచిద
లక్షణాచానుసంస్థాయా- అత్యజ్ఞాన తదస్యశబ్దయోరాత్మానాత్మవిషయత్వమస్తి నాస్తి
సత్యాసత్యాది శబ్దానాన్యై ర్భేద్యచరత్వమభిమతం తత్త్వానన్యప్ర్యాది శబ్దానాం పరి
తామిత్యా పరిగామిత్యే నిమిత్తకమ జ్ఞానబాధ్యత్వా బాధ్యత్వేతి మహామతిమ
త్యాదిభిరవశమ్యుతే- పరిగామిత్యేస్య సాస్త్య సత్యాది శబ్దశ్చపృత్తినిమిత్తత్వేన కథ
సంశ్చితిశ్చేద్యవయద్య శ శబ్దానామైతదిధ్యక్షాచినాథకమ్ అజ్ఞానాదిశబ్దశ్చవా
నిర్వాచ్యపరః- అపితు కర్మచరః సర్వమయేనకర్మభేదత్యాదిభిరై కాభ్యాం ॥ అ
త్యేతి॥ అత్యద్వితీయేంతే॥ విస్తీర్ణమితి॥ మిత్యాశ్చవిషయాయాంవిస్తరోక్తిరయంతేతి
భావః॥ అనుక్తమితుక్త సంక్షేపత్యుదాసఃవక్ష్యమాణ మాదిభరతీయతం వివస్యస్యేప్ర
రః రూపాస్తరం వియక్తరూపంసంవృప్తరూపం మ్యుక్తం సంక్షేపాన్యకరీరమాహ॥
చిదచిన్ద్రాదినా॥ త్రిత్యస్త మితేత్యాదిగ్రన్థమభిప్రాయన్నాహ॥ వాస్తవసేతి ॥ భదని
మధాధామాహ॥ అస్పృష్టేతి॥ మనుష్యత్వాదిపిష్టాభిప్రాయస్థానుసంపూర్వ శరీరణా
జీవస్య దహః- సతిభేదం సర్వావధమపి పరదనామిత్యభిప్రాయేనాహ॥ ఇత్యంత్యేతి॥
విమత్యాచిదధారూపత్వం.

౧౨౩. ద్విక్తముపపాదయతి॥ తథాహితి॥ సామానాధికరణ్యనిబంధనజ్ఞానసా
యసమిష్టివిషయం పూర్వజ్ఞోకముపాదయతే॥ ఇదంత్యేతి॥ బ్రహ్మాన్యమపీతి- సహిబాల
దాయాం శరీరస్యయవత్వేచ సైక్తమితిభావః- అత్యసామానాధికరణ్యాక్తిచిప్రయా
వసమాహ॥ సకలేతి॥ స పర- సమిష్టివిషయగ్రన్థే వ్యక్తి- పరదనాత్వాచిగతిః వ్యక్తివి

[illegible]

మంజుగ్రాన్తే వా సీత్యానా॥ పూర్వమితి॥ జ్ఞానాధరమానా॥ రదిదమితి॥ సంకర్మభగం
 చతుర్థానాదాథమా॥ అర్యేతి॥ జ్ఞానీత్యాది॥ లోహితోష్ణమ ఋత్విజః పరీచర
 స్తీతి వదితేషు విశేషసతతాత్మ్యం సృసింహమూర్తిర్మగవాశ్వేత ఇతివక్తృద్వా
 కంజ్ఞానస్వయాపర్యం॥ దివకునుష్యతి॥ శైలాభ్యాశ్చిద్రః పుదశశానాధరమితివాః-
 కథంవై విద్యధీనులీలత్వం సర్వకర్మయోజకర్మభదఇతివ్యుత్పన్నకర్మత్వానా॥ దివా
 దీతి॥ పానీనాథోత్పత్తః-విజ్ఞానవిజ్ఞమితత్వఫలితాధరమానా॥ యోశ్వేతి॥ రిదవతి
 వృణాతి॥ వర్తిరితకయభేనేతి॥ పూర్వపక్షయోజనాయా ముపజీవనియంబోషం-
 శరీరరహితం- పరిశుద్ధం చానాదిరహితం-నిజయాపిచివిహారత స్వయాపక్షం- సజ్జన్మ
 శబ్దార్థమానా॥ దీవేతి॥ కథంవస్తుభదః కర్మఫలం సుఖాదిని తత్ఫలమన్యత్వానా॥
 ద్విపార్థవతి॥ ద్వాదశాంతత్వాదిభావః- ఏవమన్వితేషు సదభివ్యాభ్యేషు సదభివ్యా
 భ్యాదార్థమానా॥ యోవేదాదిష్యతి॥ సప్తమ్యస్తవసుశబ్దోదావశిష్టతలవతిభి భా
 వఃపత్తిరితకం స్పష్టయతి॥ తేనస్తూలేతి॥ సహితారణాభావేకార్యాభావః- ఫలితార్థమా
 నా॥ ఇత్యేష్యతి॥ అత్తమూర్తి శబ్దవార్య్యాపేతారవిఫలితత్వమానా॥ ఇతిరస్యేతి॥ అ
 నన్తగ్రాన్తే స్యతాకార్యత్వమానా॥ పురీతి॥ శబ్దయోజనాశ్చయోజ మరణమా॥ అన్తిశబ్దేతి॥

మృతిశ్చేత్క్రూరదశితకామారంసవృష్టచరమరతిః కిమిత్తత్రాహి యవ్యాసకృతాత్వ
మితియద్విన్నుప్రతిక్షణం జన్మభార్యం యాతరకర్తవ్యోక్తరావస్థాహిప్రకృతాత్వ
పూర్వాపరాం జహతితిశ్రుత్యార్యావస్థాస్యైవ రావస్థాయాం సప్రతి శస్తానజుప్ర
అతస్పర్వం తస్యవాన్తిశ్రుతినిధేయవిమలతకామ్యుపలభ్యతఇత్యాహ - మహిమబ
ద్విమితి - స్వతఃకూలదేవ మనుష్యాదిభావేనన్విమితాత్వ నిశ్చయః శ్రుత్యాగ్య భూతమని
ద్విన్నుప్రతిక్షణమనన్యథాభూతమాలక్ష్యతే అనుభూయితఇత్యర్థః ఏవంశరీతిమత్యుచిత
ద్విన్నుప్రతిక్షణవాచకాదివిధ్యకర్తవ్యస్తానం శరీరైకరూపమాలక్ష్యమన్వి కింవన్మాన్తి
స్యాధిపాద్యః యస్మాదేవంప్రజ్ఞానస్వరూపాత్వవ్యతిరక్తమవిద్యస్సు కవాచిత్క్రూర
తేనవాన్తిశ్రుతివార్యంవశవతిత్యాహ - ప్రాప్నోమిహాశ్చవత్పితృ-అత్తామసర్వత్రా
నైకాకారతయా దేవాదిభేద ప్రకృతీనకస్వరూపాపిదేవాది శరీర ప్రవేశకామభూ
తస్యత్వవివిధకమరూప దేవాదిభేదవిన్నుత్వ విద్ధినిస్సేవతేన రూపేణవిమలధాను
శంహి - ఇతిశ్రుతాను శస్తానం వాత్సన్యరూప ప్రయత్నమిత్యాహ - విహా నమక
వితి-అత్తి స్వరూపన్యకకారహితం తతివపలయాచ ప్రకృతిశ్చకరహితం తతస్య
త్ప్రయత్న శోకలాభ మహాశక్య శేష-హయగుణా శంకుచరణా పచయా నహా
తయైకం తతివపనైకరూపం తత్రవాశుదేవ శరీరమితివదాత్మకం - అభివాత్తకస్య
కస్యవిదవస్థావాదిత్యాహ-జ్ఞానంవికల్ప మితి-ఏవంశస్తవైకరూపతయా శర్యవా
న్తిశ్రుతివార్యః అవిదం శస్తానం మరణానిత్యేన సర్వకావాశకర్యవిధి శర్యావాహ
శ్రుతార్థమాహ॥ అవిద్యవ్యతి॥ ఉత్తరాత్త స్యశక్త్యామాహ॥ గతిభో॥ వర్తమానైర్వైశ
స్యకలమాహ॥ ప్రతిక్షణమితి॥ భూయశ్చజైతి॥ ఉత్తరాత్తమాహ॥ ఉత్తరేతి॥ తత్తేత్య
స్వార్థమాహ॥ ఇతితి॥ మతోహిత్యమిన్యస్వార్థమాహ॥ సప్రతిశస్తానమితి॥ తత్త్వం
స్యరావః కుశ్యబ్జః ప్రమాణప్రతిక్షేపక ఇతిభావః - మహిత్యాదివిమలమర్యం యా
తీర్థమపిద్యః శర్వణః ప్రాణాధాః సైమిన్యసామర్థ్యమాహ॥ దేవేతి॥ ప్రియతఃప్రతిబ
ద్ధః - చాక్షుషజ్ఞానమత్రత్వవాసాయాహ॥ అనుభూయితఇతి॥ అప్రకృత్యర్థమాహ॥ ఎ
వంశరీతిః ఫలితమాహ॥ సహితి॥ వస్తుమహితి శ్లోకద్యయస్యైకవాక్యత్వం పూర్వక
మరణవాసాయామిత్తమే అవస్థరక్షకపూర్వార్థం వ్యాపరప్త॥ యస్మాదితి॥ తస్మాదేవ
రిణామిత్యాత్మవిధ్యాత్వాదితి భావః - ఉత్తరాత్తం వ్యాపరప్త॥ అల్పత్వమితి॥ మిద్ధికదై
వరితశ్లోవాన్వాక్యాత్ః ఏవాధివికల్పకాత్వస్వరూపమితి శంకాయా మనస్తరం
వ్యాపరప్త॥ అస్త్రేతి॥ వికల్పం శ్రుతమాహ॥ కర్తేతి॥ విమలశబ్దవ్యాఖ్యానమమల రూపే
ణ - విభూయమానం భూత్వాశరీరమితి శ్రివేదాది భావః - ఉపచయ - ఉపయాహా
రం - సావయవత్వం తదభావాదికం నిరవయవంతలొప్పధ్యాదికాత మిన్యత్వః సామా
నాధికకర్తృభామాహ॥ తత్ప్రేతి॥ సైత్యాదికంవ్యాపరప్త॥ అతదితి॥ సామర్థ్యం గత్యం
యతశ్చబ్దప్రకృతీమత్యుచిత్యేవాశుదేవాదిత్యధ్యాహః - జ్ఞానస్వరూపాంశవాత్వ
శ్లోకాపదవిత్వావారణావ స్విత్యాదిసాధకశ్లోకద్యయమే అవసాధారణవిజ్ఞానమితి
సార్వజ్ఞశక్తిదేవాధారణ ఇతివిధాః సచరణకమిన్యస్వస్వరక్షకార్థః తత్ప్రయోగాశ్రు
తామాహ॥ విదంశఇత్యాదివా॥ అన్యథాప్రకృత్యుచిత్యం సంపూర్ణమిన్యత్రాహ॥

విశ్వాధిపత్యం: ఏకంయోగవిద్యుత్తం జగత్పాదుడెకరీరం తత్తాత్తమితి జగ
త్పాదుత్తం సమ్యగ్మమిత్యాహ సత్పాదవిద్యుత్తం ఆత్మసత్వకావ్యమితి యదన్తి
యన్నానీతి పృథావృత్తానాం సమయః ఏకజ్ఞానై కాకారకానాం సమయః బ్రహ్మకార
స్వయంభవతమకాని శృంభవతాశ్చిరం దేవయన్త్యుద్ధియోగ సమ్యగ్మమిత్యా
ర్థభవం యద్యదాతేతర) తాత: క్షమిత్యుద్ధిమిత్యాహ ఏకత్వయదితి దేవవిద్య
నానీయజ్ఞ: తమర్వహ్యరకేమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
శ్రుతమర్థదృష్టం యోగాదీర్గశ్చఫలానితేమమితి జగత్పాదుత్తజ్ఞానప్రయోగవిద్య
యోగోపాయయతనమిత్యాహ యద్యద్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
మితర) కమనశ్చ: - జ్ఞానైర్దృష్ట్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
యేనవానుదేవమితి॥

౧౨౬. ఆత్మనిర్వృత్తిపరమార్థాదాశ్రయేనదశదశనిర్వచనీయోచాక్షానేజగత్స
త్కల్పితత్వేనచానుగుణిజ్యేదపితమసద్యశ్యతే అస్తివాన్తిశబ్దాభిధేయవిద్యుత్త
కల్పిత్తం జగత్పరమస్య శరీరస్వపరస్య బ్రహ్మణో విద్య: కావ్యత్వేన తదాత్మ
కల్పజ్ఞానై కాకారకానాం సమయోగవిద్య వివిధాకారానుభవ ఆనిర్వచనీయమయ్యుద్ధి
ప్రయోగాత్పరమార్థానాం విరోధిత్వేనాన్తరీక్షానాం క్షయోగేన ప్రపంచాదనా విద్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
త్యశబ్దావాక్యసదశనిర్వచనీయవిద్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
స్తిసత్యశబ్దవిరోధినా ఆత్మకృతాధ్యక్షునత్వంహి ప్రపంచకేన నిర్వచనీయత్యమ-ప్ర
విద్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
రావన్యస్తికింకుహీ ఘటత్వమిత్యేతి వివాదాత్మమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
కత్యం జ్ఞానభాద్యత్వంవా ఏకనాకారత్వేనాన్తరీక్షానాం క్షయోగేన ప్రపంచకేన నిర్వచనీయ
విద్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
త్వం చాధోవియజ్ఞే కాలాదిసమ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
దిసమ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
జామాదివాన్తిత్వమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
కాలభేదన విరోధాకావా - ఆత్మసమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి

౧౨౭. ఏకమర్థంభవతి జ్ఞానస్వయంభవత్తత ప్రావిదికద్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
ఆత్మేతి యతవాశ్రయమితి శృంభవతాశ్చిరం దేవయన్త్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
కాకారకానాం సమయః బ్రహ్మకారస్వయంభవతాశ్చిరం దేవయన్త్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి

౧౨౮. ఆధిపత్యం తత్తాత్తమితి జగత్పాదుడెకరీరం తత్తాత్తమితి జగ
త్పాదుత్తం సమ్యగ్మమిత్యాహ సత్పాదవిద్యుత్తం ఆత్మసత్వకావ్యమితి యదన్తి
యన్నానీతి పృథావృత్తానాం సమయః ఏకజ్ఞానై కాకారకానాం సమయః బ్రహ్మకార
స్వయంభవతమకాని శృంభవతాశ్చిరం దేవయన్త్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
యోగ సమ్యగ్మమిత్యా
ర్థభవం యద్యదాతేతర) తాత: క్షమిత్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
శ్రుతమర్థదృష్టం యోగాదీర్గశ్చఫలానితేమమితి జగత్పాదుత్తజ్ఞానప్రయోగవిద్య
యోగోపాయయతనమిత్యాహ యద్యద్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
మితర) కమనశ్చ: - జ్ఞానైర్దృష్ట్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధిమయ్యుద్ధి
యేనవానుదేవమితి॥

౧౨౯. నాప్రతిపక్షాదు: కింపరమామితి నిర్వచనీయమితి నిర్వచనీయమితి
దేవనిర్వచనీయమితి నాప్రతిపక్షాదు: కింపరమామితి నిర్వచనీయమితి నిర్వచనీయమితి

తై కరూ పమిలిస్యరివికళహాన్తికల్లవాచ్యమ్- అతేరసన్త్ర మేత్రజ్ఞ భోగ్యహారం తక్కు-
 న్నానుగుడుతురిజాణువివాశిలిశర్యదవానన్యర్గగన్యవివాన్యసత్యకన్యాభిధేయవిలియ
 భాకం యతుకాల్నరజాపి నాన్యసంజ్ఞాముపెలి వైవజామాదిసంభాతాం తవ్య
 స్తుస్యపరిచ్ఛక్తిమ్- అనాశీతరమాధ్యక్షప్రాజైరభ్యుపగమ్యతే- తత్తు నాన్తివసన్తేహూ

వాశ్రమవ్యాసపాదోమిలి-దశకాలకర్త, విశేషమపేక్షయాలపై త్వవానిర్వయోనివస్తు
నికేవలపైబుద్ధిబోధ్యత్వమునుపరమార్థవితిహాసరమార్థవిత్తుత్వం - ఆత్మసమకే
వలపైబుద్ధిబోధ్యత్వమితి సమమార్థవిత్తుత్వం-ప్రోకుశమత్రేయస్యవిస్యేధారం
యథావైసిత్రైలాక్యంసమన్వితం పరమార్థస్యమే ప్రాప్తోయతాజ్ఞానం ప్రధానత
దత్వాద్యమధావశాత్ప్రత్యేతీంపివిష్ణురిత్యాదిసామావాదికరణ్యస్యాత్మకరిణావపిస
నిబంధనం విదధిద్యమనూశ్చపివాత్మశబ్దప్రయోగనిబంధనం జ్ఞానస్యాకర్తృనిమిత్త
స్యానూచకస్యరూపత్వేన ప్రాధాన్యమవిద్యమనూశ్చకర్తృనిమిత్తపరిణామత్వేన ఆ
ప్రాధాన్యమితి ప్రతీతయేతి॥

౧౨౨- యదక్తం నిర్విశేష బ్రహ్మవిజ్ఞానాదేవ అవిద్యానివృత్తిం కదన్తి కుఠియ
జతి - తదనర్తే నేవాహుతం పురుషం కుహన్త మాదత్య వర్ణం తమనః తదస్తాన్
తమేవవిద్యానవృత్తి ఇతాశచవివాద్యః పృథావన్యతేయనాయ సర్వే నిమేషాజ్జితే
విద్యుతః పురుషా దధి సతస్యేత కశ్యపతస్సనామహుద్యుతః యఏనం విదతమృతా
స్తేతవన్తి త్వాద్యతేకవాక్యవిరోధాత్ - బ్రహ్మసమిశేషవాదవసర్యాన్యవివాదా
నిసమిశేషవాదాదేవ మాత్రం కదన్తి శోభతవాక్యాన్యవి సమిశేషమేవబ్రహ్మచీతిపా
దయన్తి త్యక్తవి-

[illegible]

• ౧౨౮- అధనిర్విశేష బ్రహ్మం మైత్ర్యధియోనివతాకత్వైవరోక్తకృతినాజతదర్శ
నమహా ॥ యజుర్మయిత్యాదిహా ॥ తద్విశేషితార్థపురస్కరింకర్మయతి ॥ వేదేతి ॥ శతశ్శ్రీ
తి ॥ అధికజ్ఞేయాభావాత్తత్వానరక్షానూనాయత్వత్వత్వానశుభితః కారణవాక్యైర్వి
శ్వశేషత్వాత్తేనైదియూనాయత్వప్రాహ ॥ బ్రహ్మగణితానన్యత్యాదిభ్యశుభగుణవిష
యత్వాననూనాదీర్హ్యః- శోధనాన్యకంకానా ॥ శోధశేతి.

యత్నః కృతాదినో దివ్యైశ్చ భగవంసే సర్వభూతైశ్చ
౧౨౯- అథ నామావాధికరణ్యాప్యథా ను శుప్త్యా కరోక్చరివేశపదియ యీషా
యత్నః త్రస్తవస్యతి॥ రత్నమితా॥ హతుమా॥ తత్వమితి॥ రత్నకస్య సుఖేషు

అం బాత్మారణం బిచ్ఛుచరాక్షుశతి - తదైక్షర బహుస్యామిత్యాదిమతస్యైక త్వి
 త్వరత్యాత్ - తత్వ మాధికరణంత్వత్వకాన్య ఆదివ్యతిష్ఠితేద శరీరకం పరంబుత్వ చక్రి
 పాతయతి-చక్రికాతవ్యయావధిలైక తరత్యాత్వామానాధికరణ్యస్య త్వికాగవ్యయత
 రిత్యాగ త్వివృత్తినిమిత్తభవా శుక్చువేన సామాధికరణ్యమేవ తురిత్యక్తం పాత - త్వ
 యోపకరణాన్వితజాన-సోయం దేవతత్వ ఇత్యత్యాపి సలక్షణాభివర్త మానకాలసం
 భవిత్యైకత్వ త్విరిత్యవిరోధాత్ - దేశభేదవిరోధశ్చకాలభేదవ సువిప్రళంబైకత్వ
 త్వబహుస్యామిత్యత్యక్తవిరోధశ్చవిక విజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞాన త్విరిజ్ఞానాభివర్తముట
 తే-జ్ఞానస్వరూపస్య నిరస్త నిఖిలదోషస్య సర్వజ్ఞస్య సమస్తకల్యాణ గుణాత్మకస్య
 జ్ఞానతత్త్వార్యానన్తా త్వుసామాధికరణ్యత్వవిధి-వాచాభాత్యేచసామానాధి
 కరణ్యస్వత్వంత్వదయారధిష్ఠానలక్షణానివృత్తిలక్షణాచేతిలక్షణావయవైవచిదోషాః॥

౧౩౦- ఇయాంస్తువిశేషః నేదం రజతమితి ఉభచ్చిరిచన్తుస్యైవ బాధాన్య
 త్యాపితత్వం- తత్వ దేవాధిష్ఠానాదిరేక భవ్యమపస్తాతనైవ బాధాన్యమితి త్వ-అధి
 స్థానన్తూపాత్రిత్యోహితమత్యోహితస్వరూపం తత్వ దేవాపస్తాతనైవ ఇతిచేత్త అధి
 స్థానాప్రకారతత్వాశ్చియశ్చియభాదయో రశుక్చువాత్-శ్చియాశ్చియకధిష్ఠానమితి
 హితమితిచేత్త దేవాధిష్ఠానస్వరూపంశ్చియైరోధిరత్యక్తికాత్యముం తావతవాశ్చియ

రత్వమానా॥ ఏదేతి॥ తత్వకథనమిత్వత్యాపా॥ ఏదేతి॥ తత్వవిరోధసార్వభౌమత్యా
 దివిరోధాత్వ రూపమాత్రి తరత్వమిత్వత్యాపా॥ తత్వమానాధికరణ్యమితి॥ అ
 సమాన విశేషకనిష్కర్షక తవన్యావృత్తిః సత్త్వారకత్వావరోధవ్యతిర్థః-కున్యై
 త్యాపా॥ త్వికాగవ్యయావధి తేతి॥ స్వరూపమాత్రితరత్వే దూషణద్యయమానా॥ ఏ
 కాగవ్యయవరిత్యాగవ్యతి॥ లక్షణానాదోషః సోయమిత్యాదౌ వర్తమానత్యత్వా॥ సో
 యమితి॥ కింకాలవ్యయ శుక్చుస్థా నిరుదధిః ప్రదేశాద్వియ శుక్చుస్థః పృథకుం ఏ
 వాకతి॥ ధాతేతి॥ ద్వితీయం తులనాకతి॥ తేతి॥ విరోధాల్లక్షణావేదస్యోర తులనత్వ
 వాలంకరణ శుభితవ్య మితిధాతః - దూషణాన్తరమానా॥ తదేతి॥ యేతత్తాతత్త
 మయేత్తవనుగుణభిర్యత్యాపా॥ ఏతేతి॥ సార్వభౌమ సర్వశక్తి త్వనిరర్థిరధిభాతః-కున్యై
 రక విరోధమానా॥ జ్ఞానేతి॥ తత్వం పక్షత్వవృత్తినిమిత్తయోస్వరూపావలక్షణత్వం
 దూషితత్వ - అథవాధాధ్యత్వం దూషయతి॥ బాధేతి॥ అస్యతరపక్షదాధిష్ఠానే లక్షణే
 రిద్రతకాన్తరేణ భవ్యత్వ నివృత్తిర్వ్యతి తులనయ లక్షణా- అనిశ్చిత్త్యామానాధి
 కరణ్యమా నిరవృత్తాన్యారస్యోదకృత తవచక్రికా క్రుత్వనైవ విరోధావ్యతిః॥

౧౩౦- అధికం దూషణద్యయం విశేషమానా॥ ఇయామితి॥ మానాన్తరేణ
 భవత్వవ్యతిష్ఠేన నిరుదధి భవ్యశుక్చుశుక్చుశక్తిరేకరజతమిత్యాదిమత్యవ్యవృత్తిమత్యవృత్తి
 తత్వాదోదేవత్యంధర్మవిశ్రావశ్చాశుక్చుస్థనియమా - నిరుదధి శుక్చుశుక్చుశుక్చుశుక్చు
 మితికాన్తరేతి॥ అధిష్ఠానమితి॥ దూషయతి॥ నేతి॥ స్వరూపంకిం త్వికాగవ్యవేదిక
 ల్పం కుత్వాద్వితీయం దూషయతి॥ అధిష్ఠానేతి॥ ప్రకటన తవృత్తి నిరుదధి నేతేతి
 విశేషకనిష్కర్షకతత్వం దూషయతి॥ తదేతి॥ ద్వితీయ ప్రమానువృత్తి బాధాన్త

శ్రీమదాధా - అతోధిష్ఠానాదిరేకపారమార్థిక భర్తవత్తిరోధానా నభ్యుపగమభాగ్నిబా
ధానరుపవాదో-అధిష్ఠానేనామరుషమాత్రా కారప్రతియమానేపరిరేకసిపారమా
ర్థికతే రాజత్వేనా రాజతే సత్వేనావ్యాధత్వభ్రమః-రాజత్వోపదేశనవత్సవత్తిర్న
వతి-వాధిష్ఠానమాతో-చిత్రన-సన్య ప్రకాశమానత్వేనానుపదేశత్వాదీ -ధిమాను
చమదాత్వాత్ ||

౧౩౧- జీవశరీరక జగత్కారణ బ్రహ్మపరత్వేనుభవ్యతం పదద్యయమ్- పృ
తారద్యయ విశ్లేషక వస్తు ప్రతిపాదనేన నామానాధికరణ్యం చ నిర్ధన్- నిరస్త నిభి
లదోషస్య సమస్తకల్యాణ నికారకస్య బ్రహ్మజీవాన్ ర్యమిత్వ మత్వైశ్వర్యణ
పరంప్రతి గాఢతంధవతి-చపకమానుకూలతాచ-పకవిజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞాన ప్రభా
పవత్తిశ్చ-మాన్యవిదివిద్యస్తశ్చిప్యవప్రభాః స్థూలదవిద్యస్తు శంకరత్వేన తార్య
త్వాత్-తమిశ్వరానాం పరమమహేశ్వరం, పరాశక్యశక్తివిజ్ఞానత్రయత్రయతే,అ
పహావాస్తా, సత్తామస్యస్యేనవిజ్ఞాన ఇత్యాదిప్రత్యస్తాచారోధత్వమ్ ||

౧౩౨- తిలవ్యుపసీత్యోద్వేషవాదే యథాః కథయతిచే - నాత్రికించ
మద్విశ్వకేమపివిధితే, విదాత్ప్రయమం సర్వమిత్యనేనైవచాప్రత్యాత్ - అహోపే
హితాప్రయజ్ఞ, వర్ - ఇదంసర్వమితి సజీవం జగన్మిదాశ్చ విదాత్ప్రయమితిరప్రయ
అత్వేతి, ఎంతిపావరమ్- ఎంతర హమరుక్మః- సన్మానాన్మామ్యమాస్మయాఃప్రహ
న్యదామతిలాన్య ఎంతిపావరి సర్వవిజ్ఞానవిదం బ్రహ్మజ్ఞానానిశాస్త్ర ఇతివతి .

౧౩౩- ధానుర్వ్యా రాజిరప్రహృతద్యుతిక్తస్య చిదవిద్యస్తస్యశరీరాత్

ప్రశ్న స్పష్టతానూతే || అత్యంతం సత్త్వమిత్యధ్యాత్వేయావ్యసత్వత్వ మిత్యధిప్రాయ
జాతం పారమార్థికత - వృత్తేభ్యోద్వేషమాదావ భ్రమవిప్రతిశ్చభృత్ సర్వవృద్ధిబా
ధ్యావస్తువిప్రతిస్థుసత్త్వపరాశ త్వన-బ్రహ్మద్యపి ంభాచేత్ -సర్వయాదశ నాతావ
భ్రమచరంపరయఃసవస్థాం నిదగ్ధయతి || అధిష్ఠాన ఇతి ||

౧౩౪- అత్వమానాధాతం స్వపాదేర్పయతి || తేవేతి || నిరస్తేత్వాదిపారద్య
ప్రాజగతునా పరాధ యక్తః- అస్యత్ స్పష్టమ్.

౧౩౫- అత్వదం మోక్షేశ్వరమ్-బ్రహ్మజాతానాన్తరావేద్యత్వాత్-సర్వం
పదమ్ - జీవశరీరకత్వాత్ప్రవాత్-అతస్యమిం జీవాత్ప్రముద్దిశ్య తదితస్యయావైశ్య
విధానమిత్యేద్యతే || తత్త్వమితి || పరిపారతి || నాత్రికి || త్రికిమిత్యతా|| అప్రా
ప్రహితి || పాప్రయంధర్మయతి || ఇదమితి || విదాత్ప్రయమ్యేనాదాత్వోద్వేషః, అ
తోజీవా తాత్ప్రయపాప్రమిత్యతా|| తా || సజీవమితి || సర్వశబ్దస్యారన్యోత్ సర్వః
ప్రహావతి ప్రాశ్నానాన్యనుకూల్యో ఇదంసర్వమస్మిజత్, సర్వత్వత్వ, విజానం చాచ
తానంపరి కుర్వీస్త రామరోధాచ సర్వశబ్దాద్విచిత్తరఇతిభావః- బ్రహ్మజ్ఞాన మ
పిఇతి అత్యాదిత్యతా|| తా || తత్త్వేతి || సదాయకత్వాచసర్వశరీరభావః-నాతుల్య
త్వాప్రయోగానా|| సర్వమితి|| సదాయకత్వస్థా సే తదవత్వమ్-అనుప్రతిశ్చప్రకాశ
స భృత్యాహితిః.

౧౩౬- శరీరశబ్దం నియన్తునియః-మ్యత్వాదిధిః స్థూలయతుకానా || ౧౪౦ ||

[illegible][illegible]

గీతం - అథ దీపివి దేవాభివృద్ధ్యునుభవ్యమనవాదయతుం శివాశక్త్యుభయ
యగశివారదేశకాంతానా సృష్టికరణాభ్యుత్థానానామక గదాపా|| ౧
శ్లోకం || అథానామభ్యుత్థానానాశరీరం శరీరం . భవాభవం శరీరం

సాక్షాత్తుని గుర్తాడేవకాదో మహిమార్జున పోగున్నులది నిరస్తనిభిలదోక కల్యాణ
 లగునా - క బిచ్చత్తభావోపదేశానవిరోధాదేవ పరిత్రాస్యైః స్వాభావికభా
 వేదవాదసి బహుభుక్త్యంతవేదవేదాభివ్యవహర్యుగవద్దోమత్సన్యాశాపకాభి
 యుక్తిః - దో. ముఖ్యతావాత్సల్యోపదేశో గర్భవేద - కేవలభేదవాదివాం చాత్మత్వ
 స్మయః - కేనాపి ప్రకారేణ క్యాసమ్యవాదే - బిచ్చత్తభావోపదేశాన సమ్యవస్థితి
 సర్వవేదాన్త సంతాగస్యాత్ -

౧౩౫. నిభిలోపనియ్యసేధం కృత్స్నస్య బిచ్చోరీకభావమతిష్ఠమానైఃకృత్స్న
 స్య బిచ్చత్తభావోపదేశాన్యత్సమమనవవాదితాభివేది - బాలిగుగయేరిపదివ్యాతా
 మితి - రీకభావేవికేమగత్వేన గౌరవ్యోమనమ్యుతేభూతాః - రుషః కమగభిరిసా
 నావాధికకగర్భం భావ - దిగుమూల్యమేవ భద్ధవరమ్ - బాలిగుగయేరిపదివ్యా
 పరీకాన్యమేవకత్వోగాఃకున్యఃపటవలినామావాధికకగర్భంబద్ధవమ్ - మనుష్యత్వాదివి
 శిష్టేస్త్రానామన్యైః ప్రకారేస్త్రైవ పదార్థాత్వత్ - మనుష్యోపురుషఃపక్షోయో
 దివాత్మాపాతదతి సామావాధికకగర్భం సకాశానుగమితి ప్రకారేత్వమేవ సామా
 వాధికకగర్భవిధి - కనంపరస్పరవ్యాప్తభావాత్వాదివాః - ప్సేస్త్రానామేవసోదవ్యా
 తాంకరాదిన్యైఃప్రకారేమగత్వేనాన్యైఃప్రకారేయప్రకారేయోవ్యవస్థః - దట్టిమగ్ధలిరి - న
 పృథక్పరివిధిగ్గేనవదానామ్ - ద్వివ్యాతాంకేమవికేమగర్భం సామావాధిక
 త్యావేయమేవ

౧౩౬. యదిగౌరవ్యమనుష్యదేవః పగుమేమేషిర్ పద్ధతిభావకమగభివా
 రిభావరి నిర్దోమగ్ధాగౌరవ్యదేవతృన్యఃపటవలినామదాత్ప్రకారత్వోమను
 య్యుదిశరీరాణామితి - రే. రే. బాలి - వ్యేరిప - ప్రకారప్రకారాః - శరీరాత్ప్రమో
 గసంయమేవ సమాప్రకారేవ్యాత్ - సత్రైవంవ్యక్తే - రే. రే. మమేవోత్వాదివ
 త్యాభివాన్యైవవాన్యైవ సమామనుష్యుదిశరీరం పక్ష్యన్తి - తోమనవ్యకత్వేతివామా

త్తరావాధికత్వాభివక్తయా - కేవలత్వంవ్యక్తమితి - వ్యవాక్యసమ్యక్తవాది - కేనాపి
 ప్రకారేన పక్షమ్యుక్తయోప్యైత్వాదిదేవ్యుక్తాః -

౧౩౭. నిభిలోప సమ్యక్త్వోమన్యైః - కథంకదిత్వతాన - బాలిరితి
 ముఖ్యత్వైవప్రకారేమేవకవ్యంభవే - ద్ద్యవేవాన్యైఃప్రకారైః - పద్ధివ్యక్తే ప్రకా
 ర్యైరిహిమర్మగ్నిహంసపక్షవామావాధికకగర్భంప్రయోజకమన్యగ్రానీక - బాలిగుగయో
 గత్తి - రతిఃకమర్మతా - మనుష్యత్వారి - గగ్ధాపదమనానుగరిమిత్వవ్యక్తి

అత్రానుయాయమితి - ముఖ్యత్వేసంభవతి క్యాపిదిత్వేమిత్తంకల్పయిత్వాత్వత్వ
 విముఖ్యత్వోద్భవముక్తా - సచేతగుగత్వమేవప్రయోజకంస్యాత్ - బాలరముఖ్యత్వం
 క్యాదిగృహః - పరస్పరవ్యాప్తభావసృరానుగతావలీపరిపక్ష్యభిప్రకార - ద్వి
 భావదేశానాం త్వత్వంయత్వమిత్తాభిప్రాయం - ప్రకారయేవేర్థభిప్రాయ
 స్మయోతి - వ్యవహారితి -

౧౩౮. సమాధిమద్యవృత్త్యాభ్యాసకృతమగర్భమిరింకనోపదివాది

వాధికరణ్యంబామరీకమే - వైదికేవమ్ - తనుమ్యుది శరీరాణా మన్యో వై కాశీ
యర్వం తదేక చ్చియోజనర్యం తత్ప్రకారవ్యం తాత్పర్యమన్యమ్ - ఆత్మే కాశీ
యర్వహత్త విక్షేప శరీర వివాళావనగత్యతే - ఆత్మేక చ్చియోజనర్యం తాత్పర్య
ఫలభోగాధ్యరయిత సత్త్వావార-తత్ప్రకారవ్యమపి దేవోజనుమ్యుద్యాత్త వితేషణ
యైవ చ్చిత్తతే:-ఏతదేవహిగవాదిశబ్దానాంవ్యక్తి పర్యస్త త్వేహేతు:-ఏ త్వేలావ పర
మాదేవదత్తాదీనాం వితేషణత్వేదస్తీకుర్తీతి మన్యధిగాయ చ్చిత్తయ:-దేవహిగవాది
విత్తానా మాత్మే కాశీయర్వతదేక చ్చియోజనర్య తత్ప్రకారవ్య స్వభావాదేవోజను
మ్య ఆత్మేలాక వేదయోప్యామావాధికరణ్యోఽన్యవార:- జాతివ్యవస్థానిగాయమ
న సహచ్యతీతి యథయోప్యామ్యుపత్యోరే - ఆత్మేనస్త్యచాతు మన్యో విత్తమేశర
గ్నిహణవేదాయామాత్మోఽగ్నిహ్యతే - పుత్రగ్నిహణయోగ్యవ్యవస్థా తత్ప్రకారత్వే స్వరూ
పత్వంపుర్వబుధిమహావార:-తాత్పర్యదివత్త దే కాశీయర్వతదేక చ్చియోజనర్యం ద్వితీ
యగత్యేశ్వరీరస్యాపితత్ప్రకారత్వే స్వభావత్వావనగత్యతే - ఏవోజనుమ్యునియజ్యవ్య
క సామగ్నివేదవ్యవస్థానివిధివ్యవస్థానమ్-యథాచ్యుతాపుత్రవ్యాదేగదైరసాది సత్త్వా
ని త్వం స్వాభావికమపి సగ్నిహ్యతే-ఏవంచతుమగ్నిహ్యయగం శరీరవార్తచ్రకారత్వ
క స్వభావమపితతతా గ్నిహ్యతే-ఆత్మగ్నిహణవత్తుమన్యోజనాభావాత్ - వైతాన
తాశరీరస్యతత్ప్రకారవ్య స్వభావవిరహ:- తత్ప్రకారత్వక స్వభావత్వమేవ వామానా
ధికరణ్య నివర్ధకమ్-ఆత్మచ్చకారతయా చ్చిత్తీవాదిస సమభాసు శబ్దవ్యవహర
కారతయా చ్చిత్తీవాదివత్తితి.

౧౩౩ - సనుచకాదేపి వ్యవహారే శరీరశబ్దే శరీరమనగ్నిం గ్నిహ్యత్యితి వాత్
పర్యస్తతాశరీరశబ్దస్య - వైవమ్ - ఆత్మచ్చకారతయా త్వైవ శరీరస్యకతాధికరణ్యత
కర్యనాయ నిరూపణాన్నిష్కామనాక శబ్దోయమ్ - యథాగోప్యం తత్తత్వమాత్మ
నుగణితాదికతా:

వైదికత్వాది॥ సహధీయమం పరిహరిమ్యన్నయం తేషామత్యే హేతుమాహ ॥ తను
మ్యుదీతి ॥ పూర్వయేవ పరవార్తానం చ్చకారత్యమిత్త్యధా:- యద్యాచ్చకారతయై
కవృత్తిచక్రత్యమ్-సవహాధ్యాపిత్యమ్-దద్దకుర్తూదివత్-పుత్రగంధిరవ్యేవాచృత్తచక్ర
త్యమిత్త్యధా:-తత్తత్తరగ్నివరణాన్ - తదే కాశీయత్వాదికమపికదయతి॥ ఆత్మే కాశీ
దివా॥ సహధీయగణయతి ॥ ఏతదితి ॥ ఏవోజనుమ్యునియజ్యమాహ ॥ ఏతత్వభావేతి ॥ త్వైవ
వత్తరగ్నియోజనీయత్వే చ్చియోజనర్యమాహ ॥ దేవతీ ॥ సహధీయమం పరిహరితి
జాతితి ॥ చాతుషవ్యం చ్చకార్యవార్తమ్-ఏకసామగ్నివేదవ్యత్వాదిత్యధా:-ఏవాయం తద్ర
కారత్యమామరీకత్వాద్యధా॥ పుత్రగతి ॥ పాగ్నికుత్తం పరిహరమాహ ॥ తాత్పర్యదిగ్నిక
సంబద్ధి తాత్పర్యే స్వభావీయతి త్యతాహ ॥ ఏహేతి ॥ చ్చిత్తరగ్నిహ్యత్వం స్వప్రమ-
న్యోచారమన్యమాహ ॥ యథేతి ॥ వైతానతేతి ॥ గర్భస్యేవతిగాహ:- తాత్యమిత్త్యతా
హ ॥ తత్ప్రకారేతి ॥ తత్తత్తేవాదివాదేన ధర్మ పుణ్యం తదీయత్వాదిత్యతాహ ॥ ఆత్మే
౧౩౩ - తావయతి ॥ స్వయతి ॥ తాతిగువాదికతాచ్చిత్తీ విత్తీకర్తృమహరతి ॥ వైవయతి

వాధికరణ్యంలాక్షణికము - సైతవేదము - తనుమృది శరీరాణామస్తోత్రకాళి
యర్థం సదేక చుయోజనత్వం తత్ప్రకారత్వం చ తాత్పర్యము - ఆత్మకాళి
యర్థమార్తవిత్తము శరీర వివాకావకమ్యతే - ఆత్మక చుయోజనత్వం చ తత్ప్రకార
ఫలభోగార్థతయేన సత్ప్రవాచ-తత్ప్రకారత్వము దేవోదనుష్ఠానాత్మ విశేషము
యైవ పుష్కరే:-ఏతదేవహివాదిశబ్దానాంవ్యక్తి పర్యస్త త్వే హేతు:-ఏ త్వేనాం ఏత
హదేవకర్మాదీనాం విశేషణత్వేదస్తీకుర్తంతి మన్వధియ చుక్త్యుత:-దేవతామృది
విద్యానా ముత్తై కాళియార్థవేక చుయోజనత్వ తత్ప్రకారత్వ స్వభావాదేహోదను
వ్య ఆత్మతాత వేదయోగ్యామవాధికరణ్యోఽన్యవారాః - జాతవ్యేహ్యనియత
స సహచరీతి రుతయోగ్యాత్మకత్వార్ - ఆత్మసత్త్వచాత్మక మన్వధి తుమశరీర
గ్రహణవేదాయామత్తాక గృహ్యతే - పుష్కరేహేదేహగృహ్య వాచకరత్వే స్వరూ
పత్వంపుర్వబుధిమనోరః-తాత్పర్యవర్తితే తాత్పర్యవేక చుయోజనత్వంవ్యక్తి
మగత్యైశ్వరీరసాహిచ్చి తారత్యేకస్వభావత్వావగమం - ఎదామలమృదియమ్యై
క హేతుగ్రేవద్య స్థితిస్థావరమృత్వం-యథాచిత్త పుష్కరవాదేహగృహ్యతే సహ
విత్త్వం హ్యభావకమపి గృహ్యతే-ఏవంచతుమన్వద్యామగం శరీరవాత్మకః-తత్త
కస్వభావమపి తథా గృహ్యతే-ఆత్మగ్రహణవత్తుమన్వద్యామగం-నైతావ
తాశరీరస్యతత్ప్రకారత్వ స్వభావవిరహః-తత్ప్రకారత్వక స్వభావస్య మేక హేతు
ధికరణ్య నిబంధనమ్-ఆత్మపుకారతయా పులిపాదిస సహచరాస్తు శబ్దవ్యవహర
కారతయా చులిపాదయతి.

౧౩౩. సనుచకాదేవీ వ్యవహారే శరీరశబ్దేక శరీరమనగిం గృహ్యత్యైతి వార్త
తర్యస్తతాశరీరశబ్దస్య-సైవమ్ - ఆత్మపుకారతయా-సైవం శరీరవ్యవహారేకత్ర
తర్యవాయ నిరూపణాన్వయమగత శబ్దోయమ్ - యథాగోష్ఠం శబ్దవ్యవహార
గుణగతాదిశబ్దాః.

వైతత్యాది॥ సహధీయయం పరిచారిష్యన్నయతలైవవైవ హేతుమాహ॥ తను
మృదితి॥ పూర్వయోరన్యరరాన్నినం పుకారత్యమిన్ద్రధాః-యద్వాపుక రతన్య
కవైతితన్నత్వమ్-సరహాధ్యాపితమ్-దర్శకుర్తలాదితపుష్కరకన్ధిరన్యవాపుకపన్న
త్వమిన్ద్రధాః-తథతరగివరణాః - తదే కాళియత్వాదికముచూదయతి॥ ఆత్మత్యా
దివా॥ సహధీయయం పరిచారి॥ ఎచహావ్యాకృత్యమాహ॥ ఏతస్యైవావేతి॥ గన్తే
కమర్త్యయోగకేత్యై పుకారత్యమాహ॥ దెవతి॥ సహధీయయం పరిచారి॥
జాతీతి॥ చాతుష్యంపుకర్యవార్తమ్-ఏకహేతుగ్రేవద్యత్వాదిత్యర్థః-చాపుయత్ర
కారత్య హేతుత్వాశక్త్యాహ॥ పుష్కరతి॥ పుష్కరం పరిహరణమా॥ తాత్పర్య
సంబద్ధి తాత్పర్యవేదానితర్యతా॥ హేతి॥ పుష్కరవార్తస్యంపుష్కమ్-
స్వభావమన్వద్యాహ॥ యథేతి॥ నైవావేతి॥ గన్తే స్వేతిగోషః - తతఃపిమర్తతా
ని॥ తత్ప్రకారేతి॥ తర్హిశేనాపిహదేన ధర్మచున్యంరథీప్యాదిత్యాహ॥ ఆత్మ
౧౩౩-హేతయతి॥ సస్యతి॥ జాతగుణాదిబ్ధంపులి పద్ధికృత్యపరిహరతి॥ సైవయతి॥

[illegible]

భక్తినియోగ్యానామేతేషామృతానాం కదాచిత్సంసౌతానాం కారణత్వం కార్య
త్వంచ ఇహతు విదచితో శ్చుర్యావస్థయః పరమపురుషశరీరత్వేన తస్మిన్ కారణయై
వచదార్థత్వాత్ తత్త్వే కారః పరమపురుషః సర్వదా సర్వశబ్దవార్యణనివేషః స్వ
భావభేదవైదిశంకశ్చ తత్త్వే చాత్మకమత్యుః ఏవంచ సతతం తస్మిన్ కార్యమే
వేతేపి స్వరూపాన్యథాభావాభావా దవికృత్యయమస్మత్తేన తత్త్వే ఘోరావస్థస్య
భావరూపవిభాగవికృత్యవైదిశవివక్షయంత్యత్యయవస్థావాన్యాయస్యమపునః పశ్య
తేన తత్త్వే ఆవస్థాంతరావస్థిరేవ హి కార్యతా.

౧౮౫- ధృష్టానావాత్మ పరస్య విభాగో హేయగుణానాం విభాదవపద్యంతే ఆప
వతతావ్యాజిరోవిన్యాయస్యోక్త్యాం పశ్యంత్యేపివాదంతి తేయగుణాః ప్రతిపేద్య
సర్వే కావస్థ్యైః పరత్యంత్యైః కల్యాణగుణానాం విదధేరేషయః శ్రుతితవాన్యత్ర సామాన్యే
నాపారంగుణసేవ ధే హేయగుణ మయం వ్యవస్థాపయంతి.

౧౮౬- జ్ఞానస్వరూపం బ్రహ్మేతివాదస్య స్వభావస్య సర్వశబ్దాభిలక్షణాదుప్ర
కృషికల్యాణగుణానాం వ్యవస్థాపనః స్వరూపం బ్రహ్మేతివాదాదేవంబల్యయం శ్చ తా
త్మనియా జ్ఞానస్వరూపం బ్రహ్మభూమివాదవత్త్వతః యస్య స్వభావస్య స్వతః త
రాస్య శక్తిర్విద్యైవేతేనాన్యతేవాదః తస్మాదబలతేనానాం బ్రహ్మతానాం పరతేనానా
యాదత్వాదీతాః జ్ఞానస్వరూపవయంతి - సత్యం జ్ఞానమిత్యేతాశ్చ బ్రహ్మేతి
రూపణీయతయా స్వేచ్ఛాకారణయాచ జ్ఞానస్వరూపతామి.

౧౮౭- సోకామయతేవమన్యాయోద్వేషితమన్యాయో తన్నామరూపాభ్యాం
వ్యాప్రియతే బ్రహ్మైవస్య సత్యత్యాగో విద్యైవేతే సమాపతయనానా ప్రకా
రణవస్తేరమితి తత్త్వైర్వేదీకాబ్రహ్మైకవత్త్వనానా ప్రకారేన తస్యైవేతిపేద్యతే త్వు
తోశ్చ త్వుత్పన్నమహ్మేతి - యదహవా నివచ్యతే నతా నా నివచ్యతే నతయోగిర్వై
స్యం మార్మత్వభావాదేకతోక్తేర్వైద్యమనావభాగాభావవిషయత్వాత్ స్వభావాభాం
కరణత్వం :- తేనానానా కారణసాధర్యమర్హత్యానా || స్వభావేతి నివాగతచా
ర్థవత్సంసౌతాన్యభావ సమీకరణాత్కల్యాణా || ఏవం తే || శరీర రంగము శ్చ సం
ర్థవస్యభావా సమీకరణేతురతిభావః - తేనానానానా కార్యత్వాభావాత్ స్వరూప
వచదానామపాదానత్వం తస్యేవ వ్యవస్థాపనాత్ || మూలేతి || ఆత్మతయా త్త్వే
కార్యత్వం తేదమర్హత్యానా || తేనానా || తత్త్వే దివ్యవైద్యం నతయోగిర్వైద్యం :- తా
రథం తో చాద్యుత్పత్త్యా తాదృశాదేవతాన్యపరమార్మత్వయన్తే మూలం - తేనానా
ప్రతిపేద్యతే పరమార్మత్వం సాధ్యమిత్యేతే వైదిశమార్మత్వయన్తే తేనానా
సమస్యతయోగిర్వైద్యం, తేనానా తేనానా తేనానా

౧౮౮- నిమగ్నతా || తేనానా || శ్రుతితేనా || తేనానా తేనానా
తేనానా తేనానా తేనానా

౧౮౯- తేనానా తేనానా తేనానా || తేనానా || తేనానా తేనానా తేనానా
తేనానా తేనానా తేనానా తేనానా తేనానా తేనానా

౧౯౦- తేనానా తేనానా తేనానా || తేనానా || తేనానా తేనానా తేనానా

కమివళవతిః పితృవశతరంపశ్యతియన్తిత్వస్యసర్వమాత్మైవాభూత్తత్త్వైవకంపశ్యత్
 త్త్వైవకంవిహన్తియదిత్యాదివా సమస్తసర్వమస్యాంపజ్జాయేయేత్వాదిక్రమసిద్ధం సస్య
 సంకల్పకృతంబ్రహ్మణానానావాచురూపభూత్వైవ నానాపితౄకారత్వమపిసిద్ధ్యతేయ
 క్రియస్యసర్వమాత్మైవాభూదినిమగదాత్వాదాచరిత్యాదితం సర్వంతంపరావా
 ద్యోన్యతాత్వః సర్వంవేదతస్యవాచశస్యమతోభూతస్యనిశ్చయమైతద్వద
 స్త్వేవచిత్యాదివా.

౧౪౫. వివరితవిధిశ్చరాజాన్యధావధేదం స్వరూపభేదంవదన్తిసాంకారస్య
 కారణభావం కార్యకారణయోగవస్యత్వంవదన్తిసాంకారస్యాసాంక్రమికామవిశో
 భశ్చదవితోఃపరమాత్మసర్వసర్వవాచీరాత్మభావంశరీరభూతయోఃకారణదత్తాయం
 నామరూపవిభాగానామగమూత్మదత్తావత్తం కార్యదత్తాయాంచ లేదకాగమూలద
 త్తావత్తం వస్త్రేభిఃశ్చలిధిరేవత్తాయతిఇతి బ్రహ్మజ్ఞానోపాధిసాధికబ్రహ్మభేదవాచ
 న్యాన్యన్యన్యస్యస్యస్యాంకారయములశ్చ సకలక్రమిరుద్ధి స్వవకధంవిదవ్యవకాశోద్య
 త్యతే-విదదేవ్యరాజాం శ్చుధిక్వస్యభావంయంత్రమృగసిద్ధానాం శరీరాత్మభావేన
 ప్రకారప్రకారీయ క్రమధికేన ప్రతిపన్నానాం క్రమస్తరేణ కార్యకారణదా
 తప్రతిపాదకం కార్యకారణయేనైక్యప్రతిపాదనంవచ్యమిరుద్ధంయథా ఆత్మ
 యాదఃపర్యాగాన్ ద్విప్రతివాక్యైఃపుణకుప్సూకానయితాయానువాదితాశ్చ
 వ్యయేన సమరాయద్యయస్వరూపస్మాన్ దిక్యపూరితమాసాధ్యామిత్యధికారవా
 క్యం కావః కర్తవ్యతయోవిదధాతి-తథావిదవిధిశ్చరాజా విద్యస్వరూపస్వభా
 వాక్షరంప్రధానమృతాక్షరంనాగఃక్షరాత్మానావిశేషవనఃపరివిశ్వస్యాత్మైశ్చ
 రమ్ అత్తానారాయణః పరఃఇత్యాదివాక్యైః పృథక్పరిపాద్యయన్యపుణవీశరీరంయ
 న్యాత్మశరీరం యన్యావ్యక్తం శరీరం యన్యాక్షరం శరీరమ్విషసర్వభూతానరాత్మా
 పహలరాత్మాదివ్యోదేవ పరోనారాయణ ఇత్యాదిభిర్వాక్యైశ్చిదవితో స్మర్యావస్థావ
 సితయోఃపరమాత్మ శరీరతాంపరమాత్మసప్రకాత్తతాంక ప్రతిపాద్య శరీరభూతపర
 మాత్మాభివాయభిః సద్భక్తిప్రకృతిశ్చైఃకారణావధేఃకార్యావధేశ్చ పరమాత్మక వేదేతి
 శ్చుధక్వనివచనం పశ్చుత్రితయం సదేసోమ్యేదమగ్ర ఆనీర బతతాత్మ్యమిదం స
 ర్వం సర్వంభవ్యదం బ్రహ్మాత్మాదివాక్యం ప్రతిపాదయతి-విదవిద్యస్మశరీరంః పర

యాభివేదితః||సర్వవ్రతమితి|| అన్యత్రైర్వివ్యయంవివాదకమ-శ్చనిష్ఠంనాస్తీర్యథః-సా
 మాన్యవిశేషసయాభివేదితః.

౧౪౬. పరశ్చనిర్వాహకశ్చనిర్వాహశ్చో విశేషవిధిశ్చాచ||వివరిత||అత్త
 దుర్నిర్వాహక్యస్యనుగుణ క్కారక-పరశ్చ స్త్రీక్రతఃక్రమిరుద్ధః కుకర్మములశ్చ
 ల్యధాః || అన్యస్మిన్విధిభావవిశ్వవిధిదోత్తః-అచిత్తాయములస్యేతిసాభారణమ
 త్తాద్యం నైవకద్యప్రపై మోపపాదయతి || వివరిత || ఆత్మయాదియాగవ్యస

మాతృభాష: పరమాత్మ శబ్దేన అభిధానేనానాన్తి విరోధః॥ యథాకామమృదిమింద శరీరక
శాస్త్ర విశేషస్యా మాతృభాషా నైవభిప్రాయశబ్దేనాభిధాన ఇస్యలబ్ధిని వస్తరేణ॥

౧౮౯- యత్కునవత ముత్తం బ్రహ్మైకత్యవిద్యానేనైవావిద్యానివృత్తి ర్యుత్తేరి
తతయత్తం-విద్యస్యపారమాధికత్యేనజ్ఞాననివర్త్య త్యాభావతే పుత్యాః త్యయా
చకమా నిమిత్తజనాదిశరీర (చనేశశిర్స)యత్త సుఖతః భావతయావిద్యబద్ధస్య
మిత్యాత్మ్యం కథమితిత్యేతేవత్తం-వందూవద్యం వివృత్తిభాగ్వియానా పన్నాపా
శనప్రీత పరమపురుష (పానాదలభ్యతే పూర్వమేనేకం- భవవిద్యుత్త్యేకజ్ఞానస్య
యథావ స్థితవస్తు విశరీర విషయస్య మిత్యామానత్యేన బద్ధవిద్యద్ధిరేవభవం భవా
లి-మిద్యైకత్యవృత్తివ్యం హి నైతి-విద్యతాం యశశ్చిరభావతా- ఏత్రమః పురుష
ప్రవృత్త్యః- పురుషాత్మానం ప్రవితారం చ మత్సేరి జేవాద్విద్యభావమున్నదిం నిర్వామి
మా-బ్రహ్మణోజ్ఞానం పరమపురుషధానమేదమామకాధన మిన్యతపరభావ్య॥

౧౯౦- అపిచరభవభిక్షుత్యవివరణకల్పానన్యాపి మిత్యామానత్యాత్మస్య వివ
రణాంతరం మృత్యం- నివర్తకజ్ఞాన మిదం స్వవిరోధి సర్వగ భవభావం వివిద్య
మేదిత్యాత్మ్యయమేవ విశ్లేషితితన్న తస్యైకాపరమపురుషే వివాదానాం తాత్పర్య
త్యేవివాదశత్రుత్వానా కల్పకమానావిద్యాయా నివర్తకాంతర మన్వేషదీయం- త
ద్వివాదో బ్రహ్మస్యైకాపరమేవేతి చెత్రభాసరి నివర్తకకల్పా నూర్పరిరేవనన్యో- త

రమవాది శబ్దేన సముతాయాభిధానం విద్యప్రపంచద కథమిర్విత్రానా॥ అవిద్యవృత్తి
లి॥ నివర్తకంయతి॥ యథేతి॥ శరీరః-విద్యః-వికారవ్యకారభావః- అభ్యుత్తరధారావద్య
త్తమ-తర్కవిద్యుప్తస్యకారణత్వానుపపత్తియానా ర్థసామర్థ్యాత్- విద్యసామర్థ్యంచా
ప్తి-విశిష్టస్య సత్త్వబృహత్త్వయోగాభావ్యోబృహత్త్వవ్యాపకసామేత్యాత్మవృత్తిహృత్త
వైవాః శబ్దపథానమహః.

౧౯౧- అభవివృత్త్యనుశాసనము॥ యత్సవతి॥ దూషయతి॥ తదితి॥
వర్తితమంధీపర్యవర్త్యంహమయతి॥ బద్ధస్యేతి॥ అభ్యుత్తర యోగత్వాదుర్విమిత్రాన్వి
త్యాచూచయత్తేత్రాస్తాద్విద్యం మిత్యాత్మ్యం తేమంమిత్యాత్మ్యం- అవిద్యత్యాది
తిరావఃఅవిద్యస్య సామత్వాయోగముత్పత్త్యధావజ్ఞానానుక్రమేనవిద్యోక్తం-విద్యయా
విద్యానాన్మాతృభాషాభిద్యైకత్యానా॥ వివమితి॥ సర్వసర్వస్యతాత్పర్యవాసనాదనివ
ర్త్యనివృత్తవిద్యత్యానా నివర్త్యవ్యవధ్యస్య సత్త్వసామర్థ్యస్య అన్వేషతే యద్యత ఇ
త్యర్థః- అతఃకరాధికతవద్ధ నివర్తకధియః కరాధికర విద్యుత్తేన విషయస్య- అన్వ
వద్యతి॥ భవతి॥ అయదావిషయత్యేమానమానా॥ విద్యైకతది॥ తద్విభావలభిభావ
వధియ ఉపాయగ్నంహానదిధ మిత్యామానదీత్రమయతి॥ ప్రవర్త్యసం-త్యానానుక్తిః
స్వప్రకరణాత్మానా॥

౧౯౨- మానవిరోధమాత్మా రర్కవిరోధమానా॥ అపిజేరి॥ విషయాశబ్దమేద
రవదిత్యన్వేతి॥ నివర్తకేతి॥ త్యదితి॥ నితి॥ వివాదశత్రుత్వత్యే దూషయమానా॥
తదితి॥ స్వత్వాభో-స్వత్వాభవంతిభావః- అనన్వర్త్యంశరీరతే॥ తద్వివాదశత్రుత్వా
యతిభావతి॥

ద్విసాశ రివృత్తిరహస్యశ్రుతి శుభ్రవాత్ ||

౧౫౧- అవివక్షానైత బ్రహ్మసృతిరిక్తశ్రుతినిషేధ విషయజ్ఞానస్య కోయం
జ్ఞాతా అభ్యాసయాచ ఇతిచేన్న-తస్య నిషేధ్యతయా నివర్తకజ్ఞానకమత్యాత్ - త
త్కర్తృకత్యానుపితతై:- (బ్రహ్మసృత్యాపమేవేతిచేత్ - బ్రహ్మజ్ఞా నివర్తకజ్ఞానగ్రా
తిజ్ఞానైవం కింశ్రయాయం దితాధ్యస్తమ - అధ్యస్తం చేదంతకుత్యాశ్రుతిస్మాదావి
త్యాంతరంర నివర్తక జ్ఞానావిషయతయా తిష్ఠత్యేవ- నివర్తక జ్ఞానాంతరాభ్యు
తమత్యాపి తియాచత్యాత్ - జ్ఞాతపేక్షయానైవసాహాయ్యే బ్రహ్మసృత్యాచత్యేవ
జ్ఞానైవత్యేవదీయమివతమ: తస్యపారస్పర్యే - నివర్తకజ్ఞానస్యయాచం శ్రుతిశ్రు
తార్ బ్రహ్మసృతిశ్రుత్యేనవ్యనివర్త్యాంతరాంతరమివచనంభూతలవ్యతిరిక్తంకృ
దేవతైవశ్రుతిమితిశ్రుతిమేవచైవన క్రియయాతుశ్రుత్యేర్తురస్యత్యేవన క్రియాయా
శ్రుత్యానుప్రవేశ వచనవివక్షానైవ- అధ్యస్తా జ్ఞాతానివాశ్రుతినివర్తక
జ్ఞానస్యయం కర్తార నశవతి స్వసాశస్యపురుషధాత్వార్ తస్మాశస్యబ్రహ్
మసృత్యాచత్యాభ్యుతమతేదంతర్తకనతస్మాలా విత్యాదీనాం కల్పనమేవస్యావిర్యలమ
నేన దివ్యహరముద్ది రాధితుతేన

౧౫౨- తప్తాదనాదికమగ్రవాచయాపాజ్ఞానమూలత్వాద్యధ్యస్యతస్మి బ
హుగణ్యులక్షణ జ్ఞానాదేవ- అదుర్భుత్వాచారవారసమ్మియమానచరమపురుషరా
ధనవేమత్తయాతాత్మ్యబుద్ధిపేక్షసంస్కృతిమగ్రవాచనైవ- తమగలభ్యా-చిత్రకేవ
లకమగ్రవాచబుద్ధినిఫలవ్యవధి నిహితఫల చరమపురుషరాధన వేమతాం కమ
తాయపాశ్రుతకజ్ఞానూపితి చ్యారేగబ్రహ్మసృత్యాన్యాయాపావంతేనీరభ
లత్వంర కమగ్రస్యయాచజ్ఞానాద్యతేన జ్ఞాయతే కేవలకారవంతాగ్రపూర్వకయ
ధాత్వ స్వయాచకర్తృపాదానందనవివక్షాతీతి కర్తృవిచారానంతరం తరవీవహత్యో
హుచార: కర్తృవివక్షకాత ఇమ్యుక్తమ్ ||

౧౫౩- జ్ఞానసృష్టాదనకమా || అపిచేతి || మానవాధీస్యాశ్రయైవేతివాచ: ||
కోయమితి || అతిస్తూనైవతిరిక్తైవేతి ధర్మవికల్ప:- అతిరిక్తైవధ్యస్తయాచర్యంత
కతే || అభ్యాసేతి || కమగ్రానిభుజ్ - మామంతతి || తస్యేతి || స్వయాచత్యే ధర్మవిక
ల్పాచితీవిమి || స్వయాచస్వయాచం-ధీశ్శం-పాశ్రుత్యంమామంతతి|| అధ్యస్తంచేదతి ||
స్వయాచతమంత్యవివక్షేతి || బ్రహ్మేతి || నివర్తకత్యాదివ్యవ్యవసాశశ్రుతియే
గదోచి || బ్రహ్మసృత్యాచత్యేవ వాశత్యాదిత్యాశంక్య మామంతతి || తస్మాశస్యేతి ||

౧౫౪- తేజోవరమగ్రవృత్తశ్రుతి బ్రహ్మచారశ్రుతి కమగ్రాధీపాపేక్ష స్వస్యకృత్యా
చ || తప్తాదీతి || తప్తానిభావ్యాత్ బసధ్యశ్రుతివరగ్రాధిపాత్యేవతేజోవరమగ్రవ
స్యవాచర్యత్యాదీతే:- కర్తృత్వనివాద్యత్యవాచ: ఉక్తలక్షణతివాత్యాద్యధీత్యవాచ: ||
తేజోవివక్షకాచ || తేజోతి || ధర్మకర్తృవాచాధ్యంతస్వయాచేనాపాదాధ్యంతాపేక్ష
తమగ్రాధీ-మాగ్రాన్యాక్షరయోజనాం నిగమంతతి || ఇతితి || కర్తృవిచారేతి- తేజోవా
క్షరయోజనాభ్యుతానుకర్తృత్వత్యాద్యోచిత్యవ్యవక్ష: ||

అదేశరణ-పుస్తకము:-

[illegible][illegible]

నిత్యం తత్సాగ్రే కహం గగనం విశేషశ్చ న్నిత్యం సంరక్త మసానిత్యం విశ్వాదిభిః పృ
 తిశ్చిన్నాహసన విషయకార్యాదిభ్యతపంత్యేన విప్రసాదాహ్లాది తరమిత్వాదిభ్య
 మ్మహాప్తిః కూయత ఇతి విప్రస్యయాచరద్విశేషకాహం - కుఃఖాసంభిన్నతేజశ్చేద
 యాచస్యర్థా దివర్ - రాత్రిశక్తిపురిష్టాదివర్ అచగోరగతయారాహభ్య సాధవ
 భావవర్తకార్యోపయోగిరమృతసిద్ధః॥

౧౪౬ - గాహనయత్వాదివ్యపిసకార్యాభ్యత్యక్తుః భవదభిమతకార్యశ్చ
 కర్మయూతత్వాత్ - కృతిభావభావికృత్యుద్దేశ్యంహి భవతః కార్యం - కృత్యుద్దేశ్యం
 కృతికర్తవ్యం - కృతికర్తవ్యం చ కృత్యాహమ్మిమన్తరమవ్యక్త - ఇష్టమింద్ర సుఖం
 త్తూపకః కుశలకర్మవృత్తిర్యా - తతేష్ట సుఖాదివా తురుషేణ స్యత్రయత్నావృత్తియ
 దివసిద్ధిః పురితాతః పుయత్నయ్యుః పువర - తే తురుషాదిభ్యత్యక్తిదపిభావిషయ
 శ్చకృత్యధన నిర్దిష్టమందరకేణ కృత్యుద్దేశ్యత్వం వాచిభ్యుద్దేశ్యచలకృతే - ఇభ్యా
 విషయస్య ప్రేరకత్వం చ పుయత్నాధన నిర్దిష్టమేవ - తరవివచ్యవృత్తిః - సచ తురు
 షానుమూలత్వం కృత్యుద్దేశ్యత్వమ్ - యతః సుఖమేవ తురుషానుమూలం - సరదః కువృ
 త్తిః తురుషానుమూలత్వం - తురుషానుమూలం సుఖం తర్పిరితాంకుః కులికినానుభవం
 యోస్య యూచవిశేః - కుఃఖశ్చ పురితాంకుయోస్మిన్మృత్తిరిష్ట భవతి వానుమూల
 య - అనుమూల పురితాంకుస్య వివర వాప్య యావేదావస్థిరిహి - కుఃఖనివృత్తిః అరన్న
 భవ్యతిరక్తస్య క్రియా - తరనుమూలత్వం వనంభరి - స సుఖార్థరయారాహభ్యనుమాం

తే తాత్పర్యత్వా తేనాం వివరాహావాసమ్ - అపూర్వకార్యం విశేషం విషయేనా
 వాధాః - యశ్చ కార్యస్యాహాసనం విషయేతస్మిన్ కార్య - విశేషశ్చ తురుషస్య భ
 వత్వేన విప్రసాగ్రేః కూయత ఇతి భావః - వివిధస్య భవ్యాభ్యతాతకవిషయస్మిన్ క
 రంకర్మయతి॥ సుఖతి॥ భంశ్యయాచరద్విశేషకావాదికర్మమాహ॥ రాత్రితి॥ విధయ
 దిరోధిభ్యత్యక్తవ్యావృత్తిమాహ॥ అచగోరగతి॥

౧౪౭ - త్రివర్తకవాక్యేన పరాధిమకార్యానిర్దిహమాం॥ గామితి॥ కార్య
 త్తే త్తవభిమతకృత్యుద్దేశ్యం త్తవేష్యతివస్యస్యేవాదివాక్యత్వత్వం ప్రియ - కార్య
 మ్యుద్దేశ్యత్వంస్మిన్ కార్యం - త్వక్త మయక్త మితిసర్వత్వత్వమృతతర్కః - భంభా
 వార్థసాధకవాదవ్యత్వత్వం త్వత్వంసాధకవ్యయోగ్యత్వావర్తకం కృత్యుద్దేశ్యత్వం కృతి
 యాకారకంతుత్వం త్వత్వశ్చేతి॥ కర్తవ్యమిదృశ్యే త్వత్వవిషయకార్యమా॥
 కృత్యత్వవిషయకర్తవ్యవర్తకభిమతస్యేవాదివాక్యత్వత్వం త్వత్వం సాచిత్యత్వ
 మిత్వత్వాహ॥ రతేతి॥ పుయత్నయ్యుః కృతియ్యుః - క్రియః ప్రవర్తకత్వం మత్వావయ
 తిత్వత్వః॥ ఇష్టత్వత్వవిషయత్వం ప్రేరకత్వంచాత్మికం ప్రేరకత్వమ్యుద్దేశ్యత్వవి
 త్యత్వాహ॥ ఇత్యేతి॥ అనుమూలత్వ త్తవత్వశ్చేతి॥ సతేతి॥ సుఖరకవాక్యత్వ
 మూలత్వ ముద్దేశ్యత్వాహ॥ సరదఃసతేతి॥ అచసావయతి॥ తురుషేతి॥ రహిష్ట
 త్వం కేభయత్వత్వాహ॥ కుఃఖస్యేతి॥ తమతవావయతి॥ అనుమూలేతి॥ కుఃఖనివృత్తి
 తేనుమూలావేద్యమస్తావేన సుఖప్రేరకభివృత్తిః॥ సుఖార్థత్వావయమూలత్వ మితి

[illegible]

౧౫౮- అలొవిధివాక్యేష్యపిధాత్వర్థస్య కర్తృవాక్యకార సాధ్యతామత్యం శ
బ్దానుశాసన సిద్ధ మేవ లింగాద్యవ్యయత్యసంసేవితే - చాన్యర్థస్యరయాగాతేర
గ్వాద్యదివేతాన్తర్యామి వరణపురుష సుఖరాధిపయావతా-సఖరాధిపాత్వకమత్య
రుషిపులసిద్ధి శ్చేతిఫలః ఉచితైరిత్యత్యర్థి పరిపాతయిష్యతే. అలొవేదావ్రాఃపరి
విష్యన్నం - సరంబిప్రబోధయన్తీ బ్రహ్మసాసన ఫలాననిష్ఠ్యన్తీ రత్యన్యసిద్ధం॥
సామూహాస్యాది కర్మాస్యపీతేవల్య కర్మాణః క్షయఫలత్వో వచేతాన్తే అక్షయఫల
శ్చివగంవాన్యన్తరితం ప్రసక్త్యుచిత్యాదివతావేకం మన్తవ్యమ్॥

౧౫౯. అతఃకేవలశాంతర్జాతుల్యస్థిరఫలత్వాత్ బిచ్చప్రసక్త్యుచితత్వం
స్థిరఫలత్వాత్తస్మిన్ గాఢభూతి బిచ్చవిచారారంభాయుక్తమితి తస్మిన్

కవాక్యంనేదేన కామ్యంత్యనైమిత్తకవాక్యని సమామిమ్యక్తం యోగ్య సుకలర్థి
మాతా || నింతతెలి || ఫలస్యయితత్వమహావిధిత్వం-నింతతెలి హాఫలస్యేత్వనేవాం
త్యస్మి సామేయజ్ఞాత్వపూర్వత్వవాచకః- అథావాదాత్సాధిస్తుటమ్.

౧౫౮- అభ్యుత్థానాధ్యక్షుడుపితృదశస్థలి || అరవింద || కంఠజ్ఞానానందస్వామీ ఉత్త
విభాగపురుషార్థచర్యంతత్వాయ ఉత్తరరక్షరయో పురుషార్థాపర్యంతత్వాయ కా
వ్యభోగీయైకాగ్రార్యస్థువాద్యతేలి వ్యంబురత్వాపూర్వభావ్యయం దూషితమ్-
అరవింద- అరస్తుభియావత్య స్థానాంతర్యూరి - పరక్షరయో పురుషార్థాపరత్యా
యేకత్వానా- భార్యదశస్థలి-యజుషేపూజావానిభావః- సూతావేశమగనిదిహ
నా- అరవింద- అరస్మిద్ధత్వీకృతే శ్రుదధావే విభవయానీధి- విశేష్యనిదిహ
చామరావ్యలి-అమృత విభానంచానివేశమ్ ||

విసంగయ:- సిద్ధ శ్రుతి శ్రుత్యానామూర్త్యవత:- శుభానామూర్త్యవత:- పారిశ్రామికత.

10555